

1997 013894 01

UOVS - SASOL-BIBLIOTEEK

199701389401220000019

HIERDIE EKSEMPLAAR MAG ONDER
GEEN OMSTANDIGHED E UIT DIE
BIBLIOTEEK VERWYDER WORD NIE

**TEKSWYSIGINGS IN "DIE EERSTE SIKLUS"
(LEROUX) - 'N EVALUERENDE ONDERSOEK
IN DIE LIG VAN DIE AFRIKAANSE EDISIETEGNIEK**

deur

VICTOR NICO TEISE

(B.A., HONS., H.O.D.)

Verhandeling voorgelê ter vervulling van die vereistes vir die graad

MAGISTER ARTIUM

in die

Fakulteit Lettere en Wysbegeerte
(DEPARTEMENT AFRIKAANS EN NEDERLANDS)

aan die

Universiteit van die Oranje-Vrystaat
Bloemfontein

Studieleier: Prof. H.P. van Coller

November 1996

Universiteit van die
Orange-Vrystaat
BLOEMFONTEIN

12 MAY 1997

UOVS SASOL BIBLIOTEEK

T 839.3635 TEI

BEDANKINGS

'n Woord van dank aan ...

- Die Skepper sonder wie se genade hierdie studie nie moontlik sou gewees het nie;
- my studieleier, prof. H.P. van Coller, vir sy aanmoediging, insig, leiding en geduld;
- prof. Etienne van Heerden vir die afskrif van sy M.A.-verhandeling wat hy aan my gestuur het;
- mev. Ena van der Walt en die personeel van die NALN vir hul hulpvaardigheid;
- mev. Linda Retief van die UOVS-SASOL-biblioteek, UOVS;
- mev. Rusta du Plooy vir haar voortreflike tikwerk;
- my vrou, Merle, en die kinders, Jodie en Jade, vir hul liefde en opoffering;
- my ouma Lenie en my ouers, Hendrik en Anna, sowel as tant Allie, vir hul gebede; en
- my oom Hans wat my van laerskooldae af aangemoedig het om aan te hou.

VERKLARING

Ek verklaar dat die verhandeling wat hierby vir die graad Magister Artium aan die Universiteit van die Oranje-Vrystaat deur my ingedien word, my eie selfstandige werk is en nie voorheen deur my vir 'n graad aan 'n ander universiteit/fakulteit ingedien is nie.

Ek doen voorts afstand van die outeursreg op die verhandeling ten gunste van die Universiteit van die Oranje-Vrystaat.

V.N. TEISE
November 1996

Opgedra aan my broer

Andrew Mervin

INHOUDSOPGAWE

HOOFSTUK 1:		1
1.1	INLEIDING.....	1
1.2	HIPOTETIESE UITGANGSPUNTE.....	2
1.3	NAVORSINGSPROCÉDÉ	3
HOOFSTUK 2:	Edisietegniek - 'n historiese oorsig en aard	4
2.1	HISTORIESE OORSIG.....	4
2.2	DIE AARD VAN DIE EDISIETEGNIEK.....	10
HOOFSTUK 3:	Edisiepraktyk in Afrikaans - 'n oorsig van die belangrikste teks- kundige uitgawes	26
HOOFSTUK 4:	Raspejoratiewe in twee historiese heruitgawes <u>Laat vrugte</u> (1987) en <u>Bart Nel</u> (1988) - 'n vergelykende ondersoek	108

HOOFSTUK 5: Tekswysigings in die eerste trits:
 Die eerste lewe van Colet (1975), 122
 Hilaria (s.j.) en Die mugu (1974)

5.1	INLEIDING.....	122
5.2	DIE EERSTE LEWE VAN COLET (1975).....	125
5.3	HILARIA (HAUM, TWEDE DRUK, [S.J.]).....	170
5.4	DIE MUGU (1974).....	181

HOOFSTUK 6: Tekswysigings in Die eerste
 siklus (1986) 211

6.1	INLEIDING.....	211
6.2	INVENTARIS VAN WYSIGINGS.....	214
6.2.1	Die eerste lewe van Colet.....	214
6.2.2	Hilaria.....	228
6.2.3	Die mugu.....	248

HOOFSTUK 7: Slotbesinning 273

BIBLIOGRAFIE.....	276
ABSTRACT/OPSOMMING.....	288

1.1 INLEIDING

Met hierdie studie word gepoog om op 'n wetenskaplik verantwoorde wyse 'n relevante bydrae te lewer tot die diskoers oor die edisietegniek (ook edisiepraktyk) of tekskundige kritiek (Eng. *textual criticism*) in Afrikaans. Die wetenskaplike gerigtheid van tekskundige praktyk ten opsigte van bestaande Afrikaanse tekskundige uitgawes sal op 'n evaluatiewe wyse ondersoek word. Aan die hand dus van 'n steekproef van bepaalde Afrikaanse tekste (o.a. hersiene uitgawes, gemoderniseerde heruitgawes, versamelde werke, faksimilee-uitgawes, e.d.) behoort vasgestel te kan word in hoe 'n mate daar volgens die beginsels van die edisietegniek met hierdie tekste omgegaan is. Meer spesifiek sal *Die eerste siklus* (1986), sowel as heruitgawes van *Die eerste lewe van Colet* (1975), *Hilaria* (s.j.) en *Die mugu* (1974) van Etienne Leroux onder die soeklig geplaas word. Alhoewel daar reeds verskeie hermeneutiese studies oor die werke van Leroux aangepak is, is daar nog geen indringende studie onderneem oor die taalversorging en hersiening van die Leroux-tekste nie. Redigerings in die tekste van Leroux sou dus aan die bod kom. In die lig hiervan sou teks wysigings en die probleme wat daarmee saamhang in perspektief geplaas kon word.

Tersaaklike kwessies wat in hierdie verband te berde gebring sou kon word, is veral die volgende:

- die wyse waarop teks wysigings geskied het;
- die aard en omvang van die wysigings;
- die kwessie van outoriserings, outeursintensie, herspelling en tekskeuse;
- die verrekening van die teks as sosiaal-histories verankerde boodskap;

- die kontroleerbaarheid van die teks wysigings (hier veral m.b.t. die hantering van rassismes/raspejoratiewe in ander hiersiene tekste, bv. *Laat vrugte* [C.M. van den Heever] en *Bar! Nel* [J. van Melle]).

'n Uitvloeisel hiervan is dat 'n evaluatiewe oordeel uiteindelik sal berus op kontroleerbare gegewens. Leemtes wat in die tekskundige benadering van dusdanige tekste bestaan, sou derhalwe aangetoon kon word.

1.2 HIPOTETIESE UITGANGSPUNTE

Johl (1986:9) spreek in 'n artikel sy besorgdheid uit oor wat hy noem 'n

"gebrek aan gefundeerde tekskundige kritiek in Afrikaans".

Ten opsigte van *Die eerste siklus* (1986) noem hy dat die betrokke uitgawe vergesel kon word van

"'n histories-kritiese uitgawe se hersieningsaanduidings" (p. 19).

Brink (1987) is krasser in sy oordeel t.o.v. *Die eerste siklus*. Vir hom is die werk

"'n vae deurmekaarspul (...) onbetroubaar en irriterend".

'n Bepaalde aanname wat dus die uitsprake van Johl (1986) en Brink (1987) ten grondslag lê, is die gebrek aan 'n wetenskaplik gefundeerde tekskundige benadering ten opsigte van Afrikaans in die algemeen en m.b.t. Leroux se werk in die besonder. Daarom wil die studie aan die hand van bewysplase uit konkrete tekskundige uitgawes

- die geldigheid van sodanige uitsprake toets;
- die wetenskaplikheid van tekskundige benadering in Afrikaans in die algemeen en met betrekking tot Leroux in die besonder evalueer; en

- illustreer dat as gevolg van die doel van die tekskundige benadering ten opsigte van *Die eerste siklus* (1986) teks wysigings op 'n behoorlik deurdagte wyse geskied het.

1.3 NAVORSINGSPROCÉDÉ

Tekswysigings in *Die eerste siklus* (1986) sal geëvalueer word in die lig van die edisiepraktyk in Afrikaans. Aangesien hierdie wysigings binne die raamwerk van 'n wetenskaplik gerigte dissipline, naamlik die edisietegniek of tekskundige kritiek behoort te geskied, sal daar eerstens 'n oorsig van die historiese verbande asook die aard en uitgangspunte van die betrokke dissipline gegee word. Bepaalde terminologieë en dialektiese kwessies sal in hierdie konteks verduidelik en omskryf word. Sodoende sal probleme en strydpunte wat hulle deur die jare heen binne die edisietegniek telkens gemanifesteer het aan die orde gestel word (hoofstuk 2). Daarna word 'n kort oorsig verskaf van die belangrikste tekskundige uitgawes wat in Afrikaans verskyn het. Aan die hand van 'n steekproef-ondersoek sal die werkwyses wat by elkeen van hierdie werke gevolg is, getoets word teen die uiteengesette teoretiese standpunte (hoofstuk 3). Ter wille van kontrole word die hantering van raspejoratiewe of rassismes in twee historiese heruitgawes t.w. *Laat vrugte* (1987) en *Bart Nel* (1988) onder die soeklig geplaas (hoofstuk 4). Ook word tekswysigings in die hersiene monotekste (*Die eerste lewe van Colet* (1975), *Hilaria* (s.j.) en *Die mugu* (1974) nagegaan. Hier kom 'n geskiedenis van die betrokke tekste aan die bod sowel as die tekskundige procédé wat tydens hersiening gehandhaaf is. Daarbenewens word gepoog om 'n volledige lys van tekswysigings wat in elkeen van hierdie betrokke heruitgawes plaasgevind het, saam te stel (hoofstuk 5). As sentrale moment word tekswysigings in *Die eerste siklus* (1986) ondersoek. 'n Evaluering van die wyse waarop die werk binne die tekskundige of edisie-tegniese paradigma gehanteer is, word vooropgestel. Veral belangrik is die hantering van raspejoratiewe in dié betrokke werk. In hierdie verband sal daar volgens die vertelvlakke van Schmid (1973) vasgestel word presies waar (o.m. personetekse, vertellerstekse, outeurstekse) sodanige wysigings plaasgevind het. Ook word getrag om soos in die vorige hoofstuk 'n volledige inventaris op te stel van elke moontlike wysiging wat plaasgevind het (hoofstuk 6). Ten slotte word by wyse van 'n sintese besin oor die edisietegniek in Afrikaans. Daar sal ook vasgestel word of 'n teoretiese raamwerk waarbinne sodanige tekswysigings in Afrikaans kan geskied enigsins haalbaar is (hoofstuk 7).

Edisietegniek - 'n historiese oorsig en aard

2.1 HISTORIESE OORSIG

Uit 'n historiese oorsig van die klassieke filologie (Eng. *classical scholarship*¹ of *philology*²) blyk dat die *edisietegniek* of *tekskundige kritiek* as dissipline reeds voor Christus sy beslag gekry het. Tanselle (1982:21) meld dat tekskundige kritiek

"a tradition extending back to antiquity"

het en dat dit vir eeue gemoeid was met die daarstelling van outentieke antieke Griekse en Latynse tekste, sowel as Ou en Nuwe Testamentiese geskrifte (vergelyk ook Metzger [1964:149] en Kenyon [1926:265]).

Die ontwikkeling van die edisietegniek hang nou saam met die ontwikkeling van die literêre kritiek of tekseksese wat hoofsaaklik toegespits was op die ontleding van allegoriese simbole in die epiese werke van Homerus en Hesiodus (onderskeide-

1 Sandys (1903:2) sien "classical scholarship" as "the accurate study of the language, literature, and art of Greece and Rome, and of all that they teach us as to the nature and the history of man".

2 Volgens Sandys (1903:3) word die begrip "philology" soos volg deur die *Encyclopaedia Britannica* gedefinieer: "Philology is the generally accepted comprehensive name for the study of the word; it designates that branch of knowledge which deals with human speech, and with all that speech discloses as to the nature and history of man. Philology has two principal divisions, corresponding to the two uses of 'word' or 'speech', as signifying either what is said, or the language in which it is said, as either the thought expressed - which, when recorded, takes the form of literature - or the instrumentality of its expression: these divisions are the *literary* and the *linguistic* ..." (sy kursivering).

Sandys (1903:12) meld verder dat "Philology" was for a long time limited to linguistic studies, and was regarded as only including grammar, lexicography, exegesis, and textual and literary criticism; but, since the time of Wolf, it has been generally understood in a wider sense, as including the study of ancient life in all its phases, as handed down to us in the literature, the inscriptions, and the monuments, of Greece and Rome."

lik $\pm$ 820 en 720 v.C.). Hierdie feit word telkens onderstreep in die werk van Sandys (1903) waarin die ontwikkeling van erudisie vanaf die klassieke tye op chronologiese wyse ondersoek word. So byvoorbeeld is dele van Homerus se epiese gedigte (die *Ilias* en *Odyssee*) volgens geskiedskrywing reeds ongeveer 560-527 v.C. al deur, of in opdrag van, Peisistratus (Atheense heerser gedurende hierdie tydperk) byeengebring (Sandys 1903:20; sien ook Pfeiffer 1968:56). Hier tref ons skynbaar die eerste tekens van edisiepraktyk aan. Dit is ook 'n gemeenplaas dat met die transmissie van die Homeriese en Hesiodiese geskrifte ander instansies as die outeurs verantwoordelik was vir invoegings, weglatings en verbeterings in die tekste (Sandys 1903:22-32).

Volksangers of rapsodes (Eng. *rhapsodes*) wat die betrokke tekste in die openbaar voorgedra het, het veranderinge aangebring om hulself te pas (Metzger 1964:149).

Later sou hierdie klassieke tekste verskeie kere gekuis word van sogenaamde onegthede ("spurious lines") om die oorspronklike teks - die outeur-geïntendeerde teks - vas te stel. Veral die Homeriese tekste sou m.b.t. tekskundige analise reeds gedurende die Alexandrynse tydperk ($\pm$ 300 - 1 v.C.) onder die soeklig kom (Sandys 1903:37; sien ook Van Rensburg 1960:18). Die bakermat van klassieke erudisie gedurende hierdie tydperk was die groot biblioteke te Alexandrië en Pergamum. In Alexandrië was dit Zenodotus (c. 325 - c. 234 v.C.) wat na bewering ongeveer 274 v.C. die eerste wetenskaplike uitgawe van die Homeriese werke gelewer het (Sandys 1903:119). Volgens Metzger (1964:149) het Zenodotus die volgende tipe korreksies in die tekste van Homerus aangebring:

- "he eliminated verses which he regarded as spurious;
- he marked others as doubtful but left them in his edition;
- he transposed the order of verses; and
- he introduced new readings not generally current."

Sandys (1903:120) is van mening dat Zenodotus se hersiene uitgawe

"the first recension of *any* text which aimed at restoring the genuine original" (sy kursivering)

was.

Ander belangrike tekskundige kritici wat gedurende die Alexandrynse tydperk innoverende werk gelewer het, was onder andere Aristophanes (c. 257 - c. 180 v.C.) en Aristarchus (c. 217/5 - c. 145/3 v.C.) (Sandys 1903:125-130).

Die werk van Zenodotus en later Aristophanes en Aristarchus, onderskeidelik, was van so 'n aard dat dit die basis sou vorm van latere tekskundige ontwikkeling. Basiese marginale simbole wat ten opsigte van die edisiepraktyk deur Zenodotus geïnisieer is, sou later deur Aristophanes en Aristarchus verder uitgebrei word. Van hierdie simbole of kritiese tekens wat deur die betrokkenes gebruik was in hul tekskundige ontleding van die Homeriese werke was onder andere die volgende:

- die obelos (-) wat onegte reëls of passasies moes aandui;
- die asterisk (*) wat 'n onvoltooide gedagte of 'n passasie wat foutiewelik herhaal word, moes aandui; en
- die keraunion of kollektiewe obelos (T) wat 'n opeenvolging van onegte reëls moes aandui (Van Rensburg 1960:19-20; Sandys 1903:126).

Te Pergamum (waar papius vir die eerste keer deur perkament [vellum] vervang is in die vervaardiging van boeke) het die edisiepraktyk veral m.b.t. prosa onder leiding van Krates van Mallos (+ 168 v.C.) ontwikkel (*The Oxford Classical Dictionary* 1978:959).

In Rome sou 'n sistematiese ontwikkeling t.o.v. die letterkunde en taalkunde onder die invloed van die Grieke (hoofsaaklik na die besoek van Krates van Mallos) eers teen ongeveer 168 v.C. begin (*The Oxford Classical Dictionary* 1978:960). Belangrike eksponente van die tekskundige en literêre praktyk in Rome gedurende hierdie tydperk was veral L. Accius (170 - c.85) en L. Aelius Stilo Praeconinus (c. 154 - c. 74) (*The Oxford Classical Dictionary* 1978:960).

Moderne tekskundige kritiek of 'n voorloper daarvan sou gedurende die Renaissance (+ 1350 n.C.) in Italië begin. Dit sou veral toegespits wees op klassieke Griekse en Latynse tekste. Middeleeuse en Bybelse geskrifte sou egter ook betrek word. Tanselle (1982:21) konstateer dat die humaniste van die Renaissance veral behep was met

"locating, establishing and disseminating texts in the ancient languages".

Ook McGann (1985:184) noem dat tekskundige kritiek soos dit vandag daar uit-sien, ontwikkel het omdat

"Renaissance scholars of antiquity felt the need to find ways of estab-
lishing reliable texts".

Die tekskundige prosesse soos *recensio* en *emendatio* sou 'n sentrale node vorm van tekskundige benadering gedurende hierdie tydperk.³ As subdisipline van wat F.A. Wolf noem die *Alterthumswissenschaft* (Sandys 1903:11-12; McGann 1985:184) sou bepaalde metodes van tekskundige analise vanaf die agtiende eeu deur 'n meer kritiese, wetenskaplike grondslag gerugsteun word. Hierdie kritiese metodes sou nie slegs van toepassing wees op klassieke en Bybelse tekste nie maar sou ook later re-sente tekste as ondersoekobjekte betrek. Probleme rakende hierdie tekste sou ook op wetenskaplike wyse verantwoord word.

So byvoorbeeld was daar die opkoms van die genealogiese of stemmatologiese be-nadering tot die klassieke, Bybelse en middeleeuse geskrifte. Karl Lachmann was 'n belangrike eksponent van hierdie benadering (Thorpe 1972:113; sien ook Metzger 1964:157). Volgens hierdie metode sou manuskripvariante na hul oorsprong herlei kon word deur 'n stamboomlys ("stemma") op te stel (Metzger 1964:157). Sodoende sou dit moontlik wees om deur die vergelyking van die verskillende manuskripva-riante uitsluitsel te kry oor hul argetipiese oorsprong, toestand en paginerings (Metz-ger 1964:157). Thorpe (1972:113) verwoord die doelwit en metodes van die stemma-tologie as volg:

"(t)his form undertakes to solve textual problems by trying to establish a family tree (or genealogy or stemma) of a group of versions of the same text. Its findings are often presented diagrammatically. Its method depends on a scrutiny of textual errors in the different versions."

3 *Recensio* verwys volgens Tanselle (1982:25) na "the process of establishing the archetype, or the latest common ancestor of all surviving manuscripts, insofar as it can be established from the evidence in those manuscripts, which are the only witnesses to the tradition", en *emendatio* is daardie fase "in which the editor can engage in conjecture to rectify what ap-pear to be errors in all preserved texts". Sien ook Maas (1958) en Metzger (1964:156) in hierdie verband.

Volgens Metzger (1964:157) is die basiese uitgangspunt van hierdie metode dat

"apart from accident, identity of reading implies identity of origin".

Hierdie uitgangspunt impliseer die kategorisering of klassifikasie van tekste op grond van die voorkoms van gemeenskaplike foute ("common errors"). Maas (1958:42) sien die voorkoms van hierdie gemeenskaplike foute in die verskillende variante van 'n manuskrip as imperatief om die verband tussen hulle te bepaal en hul argetipiese herleiding moontlik te maak. In hierdie verband gebruik hy die term *Leitfehler* om indikatiewe foute ("errores significativi") aan te toon. Indikatiewe foute kan onafhanklik ("errores separativi") of konjunktief ("errores coniunctivi") van aard wees (Maas 1958:42-43). Eersgenoemde sou daarop neerkom dat een manuskrip (A) onafhanklik van 'n ander (B) ontwikkel (Maas 1958:42). Laasgenoemde impliseer dat as gevolg van gemeenskaplike foute twee manuskripvariante (B & C) nader aan mekaar verwant is as hulle met 'n derde variant (A) vergelyk word (Maas 1958:43).

Volgens Tanselle (1982:52) sou die stemmatologiese metode ontwikkel het om as teenvoeter te dien teen die

"unprincipled eclecticism that had prevailed in the previous century".

Kritiek teen die stemmatologiese metode sou vroeg in die twintigste eeu kom van onder andere Joseph Bédier (Metzger 1964:159). Redes wat Bédier aangevoer het vir die verwerping van dié metode was onder andere

- die dichotome aard van die stemma: "because in practice it has almost always resulted in the construction of a tree with two branches of witnesses" en
- "because one can often argue well for several different stemmata of classification of manuscripts" (Metzger 1964:159; sien ook Tanselle 1982:56).

Bédier sou selfs verder gaan en die sogenaamde "best-text-approach" (eklektisisme) as tekskundige metode propageer. Hierdie metode behels die keuse van die

beste manuskripvariant op grond van koherente betekenis, reëlmatige spellingspatroon en grammatikaliteit (Metzger 1964:159; vergelyk ook Thorpe 1972:114).

Die twintigste eeu sou verder ook die opkoms beleef van 'n ander metode van tekskundige analise, naamlik die statistiese metode (Eng. *statistical method*) (Metzger 1964:163). Met hierdie metode sou wegbeweeg word van subjektiewe of kwalitatiewe kriteria, wat kenmerkend was van die stemmatologiese en "best-text"-metode, na kwantitatiewe kriteria (Thorpe 1972:115; sien ook Metzger 1964:163).

Dom Henry Quentin en Walter Greg sou in terme van suiwer statistiese analise en kwasie-rekenkundige of matematiese logika tekskundige kritiek as sodanig herdefinieer (Thorpe 1972:115). Die essensie van die statistiese benadering sou Quentin self soos volg verwoord:

"At the very first I reject all thought of the primitive reading. I know neither errors, nor common faults, nor good readings nor bad, but only different forms of the text. Then, by a method resting upon the rigorous use of statistics, I discriminate family from family, classify the manuscripts composing each family, and finally classify the families themselves. From this classification results a critical canon that lays down an iron rule in the establishing of a text, and using this, I can reconstruct the archetype, which is the nearest form of text to the original that we can reach with extant manuscripts. Then, but only then, I allow myself to think of the original. I examine the text from that point of view, and where the archetype is obviously faulty, I correct it by using the resources of internal criticism; always, however, taking care to indicate with a conventional sign that, at such and such a point, I have departed from the text resulting from the application of the critical canon" (Metzger 1964:163-164).

Metzger (1964:165) beweer dat hierdie benadering van Quentin te lomp en onslagtig sou wees wanneer dit toegepas sou word op lang tekste met verskillende manuskripvariante.

Greg sou egter teen die middel van die twintigste eeu verder gaan as die statistiese metode met die formulering van sy veelgeroemde *The rationale of copy-text*. Tanselle (1981:39) noem hierdie diskoërs van Greg

"unquestionably the most influential document in recent editorial history ..."

'n Fundamentele uitgangspunt van Greg se opstel is dat die kopieerteks ("copy-text") 'n vroeë teks moet wees, so na as moontlik aan die outeur se finale manuskrip (dit sou ook die oorspronklike manuskrip kon impliseer indien dit beskikbaar sou wees) (Tanselle 1981:39-40).

Die imperatiewe aard van Greg se essay oor die kopieerteks word geïllustreer deur die feit dat die CEAA (Center for Editions of American Authors) dit met sy konsepsie in 1963 as riglyn vir uitgewers aangeneem het (Tanselle 1981:41). Tanselle (1981:41) noem ook verder dat hierdie belangwekkende essay van Greg

"has by now probably been employed for more editions of nineteenth- and early twentieth-century texts than for texts of the period for which it was originally envisaged".

- 'n baken wat nie maklik in die laaste helfte van die twintigste eeu versit sou word nie.

2.2 DIE AARD VAN DIE EDISIETEGNIEK

Die daarstelling van 'n outeur-geïntendeerde teks of die produksie van 'n teks wat die intensies van 'n outeur verwoord, kan as basiese doelwit van die edisietegniek/tekskundige kritiek beskou word. Thorpe (1972:47-48) beskryf hierdie ideaal as

"the verification or recovery of the words which the author intended to constitute the literary work,"

en verder

"to present the text which the author intended" (p. 50).

Anders gestel sou dit ook kon beteken die daarstelling (Eng. *establishment*) van 'n oorspronklike, geoutoriseerde of definitiewe teks.

Maas (1958:1), 'n klassieke tekskundige kritikus, stel die doelwit van hierdie dissipline soos volg:

"to produce a text as close as possible to the original (*constitutio textus*)".

Daarteenoor definieer Bowers (1958:13) die tekskundige kritiek as

"a general term for the application of logical method to analyzing the relationship between preserved and inferential forms of a text, followed by the application of various techniques, including critical judgement, designed to establish what will ordinarily be the *single definitive* form of the text" (my kursivering).

Ter verwesenliking van die genoemde tekskundige doelwitte is die vergelyking of "kollasie" (Eng. *collation*) van verskillende teksvariante derhalwe 'n fundamentele metodologiese oorweging. Die verwantskap wat daar tussen die verskillende variante van 'n teks bestaan, kan dan op hierdie wyse bepaal word.

Die teks of edisie⁴ as objek van tekskundige analise kan gedefinieer word as daardie

- 4 Die woord "teks" kan etimologies herlei word tot die Latynse *textus* wat kleeft of geweef beteken. Die teks synde 'n metodologiese weefsel of bousel van taalttekens met bepaalde betekenisse. Edisie of *editiones*, aan die ander kant, verwys na die formaat waarbinne daardie teks sy beslag kry. Thorpe (1972:50) sien die teks as "the whole body of an author's writings, a single work, a part of a work, a single word".

Daarteenoor sien Tanselle (1981:33) die edisie as "the totality of a publication that contains a text as its centrepiece but that may contain many other materials in addition to the text".

Tanselle (1981:32) meld ook dat die kategorisering van tekste/edisië binne die tekskundige kritiek hoofsaaklik tweërlei van aard is, naamlik krities ("*critical*") en nie-krities ("*non-critical*") of diplomaties. Edisië of uitgawes wat onder eersgenoemde ressorteer sou veral tekste insluit wat die resultaat is van subjektiewe, kritiese oordele, sowel as tekskundige prosedures soos kollasie, emendasie, e.d. Laasgenoemde is tekste waar subjektiewe en tekskundige oordele geen rol gespeel het nie en daar eerder gepoog is om 'n unieke manuskrip of moeilik bekombare bestaande teks sonder enige verandering in die teksgegewe vir disseminasie te reproduseer (ook die sg. faksimile-uitgawe). Volgens Van Collier (1990/6:68) onderskei K. Kanzog, die redakteur van Von Kleist se versamelde werke, tussen vier soorte uitgawes:

- (a) 'n Argief-uitgawe wat 'n dokumentasie is van alle tekstmateriaal.
- (b) 'n Histories-kritiese uitgawe wat sorg vir variantordening en tekskonstitusie op grond van die materiaal wat deur die argief-uitgawe byeengebring is en wat ook die ontstaan geskiedenis van die teks gee.
- (c) 'n Studie-uitgawe wat bedoel is vir studente en wat slegs 'n uittreksel bevat van die wetenskaplike uitgangspunte.
- (d) 'n Leesuitgawe waardeur die klassieke werke toeganklik gemaak word vir die algemene publiek.

artefak wat op 'n bepaalde wyse deur bepaalde instansies besmet is en hom derhalwe leen tot sodanige analise.

As besmet word beskou daardie foute wat óf meganies van aard is óf deur die doelbewuste (intensionele) intervensie van ander instansies sonder die medewete van die outeur teweeggebring is (Tanselle 1981:29). **Meganiese foute** sluit onder meer daardie foute in wat gedurende die skryf-, produksie-, en/of transmissieproses van 'n teks ontstaan het.

In hierdie verband noem Tanselle (1981:29) dat

"(a)uthors may slip when putting their own words on paper, whether they are using a pen or a typewriter; their copyists or typists may make further mistakes in transcription (or may make intentional alterations, on the sometimes mistaken assumption that they are correcting errors); and publishing-house editors and printing-house compositors may be responsible for additional changes, both inadvertent and intended."

Ook Thorpe (1972:50) noem dat

"(t)he process of the transmission of a text is full of chance for error at every step of the way. The typist or the copyist cannot for long follow the text without making a mistake. The compositor, the proofreader, the pressman, and the binder all err from time to time. Some people write additions, some make corrections, and some delete passages - all in the sweet name of improvement".

Van Vliet (1985:260) noem dit "tekstbederf", met ander woorde

"alle onbedoelde, maar niet opgemerkte ongerechtigheden".

Daarteenoor sluit intensionele veranderinge in daardie wysigings wat doelbewus deur ander instansies as die outeur, in 'n teks aangebring is. Dit kan soms gebeur dat hierdie tipe veranderinge deur die outeur self of met sy medewete in 'n teks aangebring word. Daar kan egter 'n saak uitgemaak word of hy sommige van hierdie veranderinge werklik gewil het, veral as dit onder eksterne druk van een of ander aard geskied het, soos byvoorbeeld om 'n uitgewer of redakteur tevrede te stel. Thorpe

(1972:32) noem in hierdie opsig Charles Dickens se *Great Expectations* waarvan die slotgedeelte in opdrag van sy uitgewer, Bulwer-Lytton, herskryf moes word.

Thorpe (1972:50-51) stel dit as 'n gemeenplaas dat die teks as deel van 'n literêre erfenis progressief-akkumulatief besmet word en dat

"every one of the changes that actually takes place without the knowledge or consent of the author can be only an error, only a corruption".

Ook Tanselle (1981:29) gaan van die veronderstelling uit dat

"... all texts, regardless of when or how they were produced, may contain errors ..."

en verder

"(n)o text ... whether it is in the author's own manuscript or a printed edition proofread by the author, can be assumed to be free of textual error ..."

Dit is dan die taak van die tekskundige kritikus om die teks of edisie te kuis van alle moontlike onsuierhede en dit in pas te bring met die outeur se intensies.

Die belang en noodsaaklikheid van tekskundige analise is egter nie slegs gesetel in die daarstelling van 'n outeur-geïntendeerde teks of 'n onbesmette teks nie, maar ook 'n *outentieke* en *betroubare* teks. Hierdie uitgangspunt word ingegee deur die aanname dat juiste en geloofwaardige literêr-kritiese teksanalise 'n suiwer en akkurate teks as basis moet hê. Tanselle (1975:355) sien die verwantskap tussen die literêre kritiek en 'n betroubare teks as selfverklarend wanneer hy konstateer dat

"the establishment of texts is the basic task of literary scholarship, a prerequisite to further critical study; that emendations which result from textual research can significantly affect the critical interpretation of a work; and that detailed collation and bibliographical analysis are necessary activities for the establishment of every text ..."

Sommige tekskundige kritici (McGann en andere) gaan selfs verder deur te beweer dat tekskundige kritiek fundamenteel is in die algehele literêre interpretasie van tekste - dat dit die basis is waarop alle literêre studie uiteindelik berus (McGann 1985:vii).

In sy *Textual and Literary Criticism* beklemtoon Fredson Bowers (1966:vii) nie slegs die interafhanklike verwantskap tussen die tekskundige kritiek en literêre kritiek nie, maar kom hy tot die gevolgtrekking dat laasgenoemde direk afhanklik is van eersgenoemde. Ter illustrasie meld Bowers die klassieke gevalle waar sommige literêre kritici tekskundige feite of werklikhede geïgnoreer het en gevolglik hulle hipoteses of teorieë gebaseer het op onjuiste en onakkurate tekste. So byvoorbeeld het William Empson (wat volgens Bowers berug was vir sy "careless use of imperfect texts") in sy *Seven types of Ambiguity* vanaf 'n foutiewe gegewe onjuiste konklusies gemaak oor 'n bepaalde aspek in TS Eliot se *Whispers of Immortality* (Bowers 1966:31-32).

Empson kom onder andere tot die gevolgtrekking dat

"the point of the poem

'n

"added eeriness"

is wat teweeggebring is deur die

"contradictory ways of taking the grammar" (Bowers 1966:31-32).

Hierdie "contradictory ways", oftewel sintaktiese ambiguitêit of dubbelsinnigheid, het hy in die tiende, elfde en twaalfde reëls van die betrokke gedig opgemerk (Bowers 1966:31-32). Waarvan Empson egter nie bewus was nie was dat hy sy bevinding gebaseer het op 'n onakkurate teks (die derde uitgawe) van die gedig, waar hierdie sintaktiese ambiguitêit veroorsaak is deur 'n setfout wat die einde van die sin in reël 10 in plaas van reël 11 aangetoon het (Bowers 1966:31-32).

Ook die voorsetting van dieselfde fout of foute in hersiene uitgawes van 'n teks is bykans legio. Bowers (1966:26) noem in hierdie konteks die *Posthumous Poems* van

Shelley wat in 1824 deur sy weduwee saamgestel is. Hierdie betrokke uitgawe was vergesel van 'n errata-lys waarin vier en twintig regstellings aangedui was. Met die hersiening van die 1824-tek in 1839 het mev. Shelley egter om die een of ander rede nie slegs vergeet van die errata-lys wat die 1824-uitgawe vergesel het nie, maar ook nog 'n geperpetueerde roofofgawe, wat enkele van die regstellings bevat het, as basisteks gebruik (Bowers 1966:26). Latere hersiene uitgawes van dié nagelate gedigte was gevolglik gebaseer op 'n besmette teks (Bowers 1966:26).

Thorpe (1972:3) maak die bewering dat lesers soms op grond van estetiese oorwegings eerder 'n tipografiese fout as die oorspronklike weergawe verkies. Hy kom tot dié gevolgtrekking na aanleiding van Herman Melville se *White-Jacket* waarin die frase

"soiled fish of the sea"

deur sommige lesers verkies word bo die korrekte en oorspronklike

"coiled fish of the sea".

In hierdie opsig konstateer Thorpe (1972:7) dat, alhoewel alle tekskundige oorwegings esteties gerig is of op 'n estetiese grondslag gefundeer is, tekskundige analise van so 'n aard moet wees dat die linguistiese intensies van die outeur te alle tye gehandhaaf moet word:

"(t)he inference for the textual critic is that the intentions of the artist are of controlling importance over textual work. While the textual critic should not neglect to carry out the more or less mechanical operations which his masters enjoin upon him, he must also undertake to discover all that he can, from whatever source, about the *linguistic intentions* of the artist" (my kursivering) (Thorpe 1972:49).

Aangesien verskeie instansies meedoen in die produksie en samestelling van 'n teks kan 'n distorsie van die outeur se intensies te eniger tyd op hierdie wyse geskied. Dit is derhalwe die taak van die tekskundige kritikus om te verseker dat, tesame met die verrekening van estetiese oorwegings, die integriteit van die werk behoue bly.

Ook moet verhoed word dat dit 'n gesamentlike onderneming ("collaborative enterprise") word (Thorpe 1972:49).

Wanneer West (1973:8) die bewering maak dat tekskundige praktyk

"more than a prophylactic against deception"

is, onderskryf hy genoemde standpunte. Hierdie profilaktiese aard van die tekskundige kritiek sou dan 'n belangrike meganisme wees om te verseker dat juiste literêr-kritiese uitsprake gebaseer word op suiwer, outentieke tekste.

Bepaalde beginsels lê die daarstelling van 'n geoutoriseerde, outeur-geïntendeerde teks ten grondslag. Thorpe (1972:180) onderskei die volgende fundamentele en noodsaaklike prosedures in dergelike verband:

- Die tekskundige kritikus of redakteur se deeglike kennis van die werk wat hy moet redigeer, sowel as 'n deeglike kennis van ander werke deur dieselfde outeur;
- Die tekskundige kritikus of redakteur se deeglike kennis van die eks-terne bewyse wat die samestelling, transmissie en publikasie van 'n betrokke werk mag beïnvloed (het).

Eersgenoemde sou kon behels die vergelyking van verskillende variante van dieselfde teks, sowel as 'n noukeurige oeuvre-studie van die outeur (Thorpe 1972:180). Verbandhoudende werk deur ander outeurs sou ook betrek kon word. Die tweede beginsel sluit onder meer in die versameling en bestudering van bronne soos die onderlinge briefwisseling tussen die outeur en sy uitgewer, verslae deur die uitgewer, belanghebbende persone behop met die produksie en samestelling van die outeur se werk, familie en vriende van die outeur, sowel as kommentare en resensies oor die outeur en sy werk (Thorpe 1972:181).

Thorpe (1972:183) stel ook vyf basiese stappe of metodes voor wat die genoemde beginsels rig, te wete

- die versamel van tekste ("collecting the texts");

- die ontleding of analise van tekste ("analyzing the texts");
- die seleksie van die kopieerteks ("selecting the copy-text");
- die vervolmaking van die kopieerteks ("perfecting the copy-text"); en
- die verklaring of uiteensetting van die vervolmaakte teks ("explaining the perfected text").

Genoemde stappe of metodes word soos volg deur Thorpe (1972:183-184) geëkspliseer. Eerstens word slegs daardie tekste van 'n literêre werk (manuskripte, publikasies in tydskrifte, gedrukte versies in boekvorm, e.d.) versamel wat onafhanklike outoriteit (Eng. "independent authority") het; die tweede metode wat gewoonlik gelyktydig met eersgenoemde behoort te geskied, behels die vergelyking van verskillende variante of versies van 'n gegewe literêre werk om die verwantskap of relasie daartussen vas te stel. Op sodanige wyse kan bepaal word watter teks die intensies van 'n outeur die beste verwoord. Dat hierdie metode egter nie so voor die hand liggend is as wat algemeen aanvaar word nie, word deur Thorpe (1972:184) toegegee wanneer hy verklaar dat

"(t)he use of analysis to identify texts with independent authority is much more uncertain than is usually assumed. Once variations have been discovered between two texts it is by no means easy to determine with assurance - beyond the level of typographical error - which one embodies the intentions of the author, or whether both do or neither one does".

In hierdie verband sou die beskikbaarheid van eksterne bewyse wat soms beïndruklik kan wees in die vasstelling van die outeur se intensies, derhalwe nie uitgesluit kon word nie. Waar hierdie eksterne bewyse egter ontbreek, is die tekskundige kritikus of redakteur uit die aard van die saak aangewese op sy eie subjektiewe of arbitrêre oordele om tussen teksvariante te kan onderskei en word tekstuele gissing ("textual conjecture") oor die aard van die geïntendeerde teks as uitgangspunt betrek (Thorpe 1972:184). Die derde stap berus op die keuse van 'n kopieerteks wat as basis kan dien vir 'n daaropvolgende uitgawe (hersiëne uitgawe, versamelde werk, e.d.) van 'n bepaalde teks (Thorpe 1972:186). Die voorlaaste stap behels drie soorte veranderinge wat die kopieerteks moet ondergaan ten einde dit op peil te bring met die intensies van die outeur (Thorpe 1972:193). Hierdie veranderinge sluit in die inkorporasie van

rering van ander geoutoriseerde tekste wat nie slegs 'n kopieerteks hoef te wees nie, emendatie en laastens die wysiging van aksidentele foute ("accidentals") (Thorpe 1972:194-198).

Laastens word daar van die tekskundige kritikus verwag om alle veranderinge wat die teks ondergaan het, te verantwoord (Thorpe 1972:199).

Thorpe (1972:199) stel dit as 'n vereiste dat die lengte van die verantwoording bepaal behoort te word deur die soort uitgawe wat voortgebring word, sowel as die behoeftes van die leserspubliek. Dit volg dan dat

"(a) text for general reading by undergraduates generally requires the explanation of only a brief note".

En verder

"... a critical edition which has been prepared to resolve complex textual problems should present all the essential information that might be needed by specialists of the text or of the author".

Belangrike strydvrae wat herhaaldelik binne die tekskundige kritiek geopper word, is veral dié rondom aspekte soos *outeursintensie*, *kopieerteks* en *modernisering*. Hierdie aspekte staan uiteindelik in 'n onderlinge relasie tot mekaar en kan derhalwe moeilik in isolasie gesien word. In 'n ondersoek na die tekskundige praktyk in *Die eerste siklus* (1986) sou hierdie aspekte dan ook sentraal figureer.

Van Coller (1990/6:70) beweer tereg dat die daarstelling van 'n "eksterne standaard" waaraan 'n geoutoriseerde uitgawe moet voldoen "(e)en van die groot probleme" in tekskundige analise is. Die outeur se finale intensies word dan in hierdie verband as sodanige standaard geïdentifiseer. Op hul beurt is die finale intensies van die outeur egter moeilik definieerbaar of bepaalbaar. Hieroor het Thorpe (1972:106) die volgende bewering te maak:

"(a)uthorial revision and the existence of various published versions indicate that different readings satisfied the author at different times."

Ook Tanselle (1981:42), in sy kritiek teen Greg (1959) se gebruik van die begrip "finale intensie" ("*final intention*"), kom tot die gevolgtrekking dat, juis as gevolg van die outeur se geneigdheid om voortdurend bepaalde tekste deur hersiening te verander, en daardie veranderde tekste dan as geoutoriseer beskou kan word, dusdanige intensies moeilik vasgestel kan word. Daar is egter nog vele ander bydraende faktore wat so 'n onderneming bemoeilik. Heelwat gedokumenteerde gevalle bestaan ook waar redakteurs of uitgewers voortdurend ingryp in die werk van 'n outeur en so-doende die intensies van die outeur wysig. Dit laat Thorpe (1972:14-15) die vraag stel:

"whose intentions are being fulfilled, who can be properly called the author?"

Tanselle (1981:42) noem ook gevalle waar die outeur as gevolg van eksterne druk (gewoonlik die redakteur of uitgewer) gedwing word om sy werk in die geheel of dele daarvan te hersien. Die genoemde *Great Expectations* van Charles Dickens met sy gewysigde slot is so 'n voorbeeld.

Volgens Tanselle (1981:42) sou dit in dergelike geval verkeerd wees om te beweer dat die latere hersiening 'n vroeëre uitgawe sou verbeter of vervang, alhoewel die hersiening deur die outeur self gedoen is. Die vraag ontstaan ook verder hoe hersienings wat die aard en wese van 'n werk ingrypend verander, benader behoort te word⁵ (Tanselle 1981:43). Hoe sou outeursintensie in so 'n geval bepaal word? Tanselle stel weliswaar voor dat genoemde geval 'n nuwe werk verteenwoordig en dat dit as sodanig gehanteer behoort te word, maar so eenvoudig is dit ook nie. Thorpe (1972:33) noem in hierdie opsig Thomas Hardy se *The return of the Native* wat tussen 1878 en 1912 verskeie wysigings ondergaan het. Hierdie veranderinge het ook aspekte soos karakterisering en intrige ingesluit. Voorbeelde soos Henry James se hersiene tekste in sy New York-uitgawe; Woodsworth se *The ruined cottage* as eerste boek in *The Excursion* (Tanselle 1981:43) of selfs Uys Krige se *Tram-ode* wat volgens Johl (1986b:14) in sy huidige vorm met sewentig versreëls verkort is, en FA Venter se *Swart Pelgrim* én *Man van Cirene* wat albei grondig hersien of omgewerk is, dien genoem te word. Daar sou in hierdie verband ook verwys kon word na die manuskrip

5 Tanselle onderskei hier tussen twee soorte hersienings, nl. *horisontale hersienings* ("horizontal revisions") waar 'n bestaande werk slegs verfyn of verbeter is en *vertikale hersienings* ("vertical revisions") waar 'n nuwe werk uit 'n bestaande werk tot stand gekom het.

van *Sy kom met die sekelmaan* (1937) wat voor sy verskyning heelwat veranderinge ondergaan het (sien Kannemeyer se *Die dokumente van Dertig* [1990] waarin hy die "woelinge" rondom die ms. aan die orde stel) en *Die uur van verlange* (1953) van W.A. de Klerk wat in 1971 hersien en bygewerk is.

Selfs in gevalle waar 'n outeursmanuskrip bestaan, is dit nie so eenvoudig om dit klinkklaar as 'n outeur-geïntendeerde of geoutoriseerde teks te beskou nie. Bowers (1966:12) noem die roman *Sanctuary* van William Faulkner wat deur die outeur self op die bladsyproewe ingrypend gewysig is. Soveel so dat Bowers die opmerking maak dat

"a comparatively weak novel was turned into a strong and exciting one by extraordinary revision in proof".

Watter van die twee tekste, nl. die outeursmanuskrip of die bladsyproefteks die intensies van die outeur die beste vervul, bly derhalwe 'n ope vraag.

Thorpe (1972:47) vat die genoemde probleme in drie vrae soos volg saam:

- Wat is die estetiese objek waarmee die tekskundige kritikus hom bemoei?
- Waarin is die integriteit van 'n literêre werk geleë?
- Wanneer verskeie weergawes van 'n literêre werk bestaan, watter een is dan die werklike, geoutoriseerde teks?

Uit bogenoemde blyk dat strydpunte rondom die literêre werk as 'n outeur-geïntendeerde objek ook strydpunte rondom die integriteit en outoriteit van die betrokke werk insluit. In hierdie verband dus blyk die vasstelling van die finale outeursintensie geensins 'n voor die hand liggende onderneming te wees nie. Die middeweg wat McGann (1983:54) volgens Johl (1986b:15) voorstel, nl. dat die finale outeursintensie nie by die outeur of uitgewer berus nie, maar eerder 'n stel kompromieë impliseer wat hulle in spesiale gevalle bereik het, lyk hier miskien die haalbaarste. Maar so 'n uitgangspunt sou na alle waarskynlikheid die status van die outeur as skeppende kunstenaar beïnvloed.

In 'n edisie soos *Die eerste siklus* (1986) sou vasgestel kon word in hoe 'n mate die intensies van die outeur vervul is, aangesien hier sprake is van outorisering deur 'n lewende outeur. Volgens Van Coller (1990/6:65) kan hierdie betrokke uitgawe as 'n geoutoriseerde teks beskou word omdat die outeur daartoe toestemming verleen het, die wens uitgespreek het dat die hersiening moet plaasvind, die redaksie goedgekeur het, verskeie van die voorgestelde wysigings goedgekeur het en verskeie ook afgekeur en verander het. Van Coller kom tot hierdie uitgangspunt na aanleiding van 'n definisie van Scheibe wat geoutoriseerde tekste sien as

"alle oorgelewerde handgeskrewe tekste wat deur die outeur self of wat in opdrag van hom gemaak is, en alle gedrukte versies wat die outeur gewil het, waarvoor hy toestemming gegee het, waarvoor hy kopie gelever het en waarvan hy die proewe of die (laaste) hersiening gekorrigeer het".

Die keuse of seleksie van 'n kopieerteks (ook basisteks) vir die voortbring van 'n hersiene uitgawe van watter aard ookal, blyk 'n verdere punt van dispuut binne die tekskundige kritiek te wees.

Wanneer daar verskillende teksvariante bestaan, is dit die taak van die tekskundige kritikus om op grond van bepaalde bewyse wat mag voorkom, die onderskeid te maak tussen 'n besmette en 'n geoutoriseerde teks. Waar sodanige bewyse egter ontbreek of inkonklusief is (Tanselle 1981:40) is die kritikus of redakteur aangewese op sy eie kritiese oordele om 'n teks te selekteer wat strook met die intensies van die outeur (Tanselle 1981:40). Ook in gevalle waar meer as een geoutoriseerde versie van 'n teks bestaan, word die keuse van 'n kopieerteks verder bemoeilik. Thorpe (1972:48) argumenteer dat in so 'n geval 'n outeur in werklikheid verskillende literêre werke geproduseer het en dat daar eintlik geen eenvoudige manier bestaan waarop die beste teks in hierdie opsig geselekteer kan word nie.

Insgelyks bestaan daar binne die tekskundige kritiek ook verskeie argumente, sowel vir as teen die gebruik van die outeursmanuskrip, die finale proewe/eerste gedrukte versie, en die laaste uitgawe (wat in 'n outeur se leeftyd verskyn het) as kopieerteks. Veral ten opsigte van die outeursmanuskrip konstateer Thorpe (1972:192) dat daar 'n algemene gevoel bestaan dat sodanige teks sonder gelyke is waar dit gaan om die vasstelling van die outeur se intensies. Gevolglik behoort so 'n

teks dan as kopieerteks te dien, veral m.b.t. substantiewe kwessies wat nie in die proewe of latere uitgawes deur die outeur hersien is nie. Bowers (1966:13), daarenteen, huldig die standpunt dat 'n outeursmanuskrip nie altyd "self-sufficient" of "self-explanatory" is nie en daarom nie altyd as kopieerteks kan dien nie.

Wat die finale proewe betref, noem Tanselle (1981:49) dat

"in some cases an author's revisions in proof may have been so thorough as to make the printed edition the proper choice".

Hier dink 'n mens aan die genoemde roman *Sanctuary* van William Faulkner wat in sy bladsyproewe ingrypende geoutoriseerde hersiening ondergaan het (Bowers 1966:12).

'n Fundamentele argument teen die keuse van die outeursmanuskrip of selfs die finale proewe/gedrukte versies as kopieerteks is egter dat dit die outoriteit van latere hersiene uitgawes negeer.

Greg (1959:19-36) in sy seleksie van die eerste gedrukte versie (direk na die outeursmanuskrip of die outeursmanuskrip self as dit beskikbaar is) gaan egter van die veronderstelling uit dat, waar ander geoutoriseerde hersiene tekste ten opsigte van substantiewe kwessies (die sg. "substantives") bestaan, sodanige tekste betrek moet word in die voorbereiding van 'n eklektiese teks. Waar dit egter gaan om aksidentele kwessies (die sg. "accidentals") soos ortografie (spelling, punktuasie, e.d.) word die eerste gedrukte versie gevolg.

Van die meer behoudende tendens in die redaksionele praktyk om die laaste uitgawe wat in 'n outeur se leeftyd verskyn het as kopieerteks te gebruik, sê R.W. Chapman (1933:274) dat

"(i)t is generally accepted that the most authoritative edition is the last published in the author's lifetime".

Ook Williams (1952:36) onderstreep hierdie siening wanneer hy die bewering maak dat

"an author's last revision must as a rule, claim precedence in literature".

Bowers (1966:24) waarsku egter dat die laaste uitgawe wat in 'n outeur se leeftyd verskyn het nie sonder meer as kopieerteks gebruik kan word nie. As rede vir sy standpunt voer hy aan dat dilettantiese redakteurs

"in more spacious days"

dikwels nagelaat het om die outoriteit van die laaste uitgawe vas te stel. Gevolglik is hierdie uitgawes as "geoutoriseerde" basistekste vir latere hersienings gebruik.

Uit hierdie gegewens word dit duidelik dat daar nie juis klinkklare metodes bestaan om 'n teks wat as kopieerteks kan dien, te selekteer nie. Van Coller (1990/6:65) merk tewens op dat

"(d)aar geen reël (bestaan) wat op elke skrywer of digter van toepassing gemaak kan word nie".

Ook Thorpe (1972:186-192) huldig deurgaans die standpunt dat daar in die algemeen geen "rule of thumb" gebruik kan word by die seleksie van 'n kopieerteks nie.

Dit blyk ook dat daar hoogstens aan die hand van riglyne soos die outeur se artistieke intensies, estetiese en historiese oorwegings bepaalde tekskeuses gemaak kan word (Thorpe 1972:189). Maar selfs dan sou die keuse ook nie heeltemal vrygestel wees van twyfel of dispuut nie.

'n Verdere prinsipiële strydpunt in tekstuele benadering raak die kwessie van modernisering en/of herspelling. Die vraag wat dikwels hieroor gestel word, is of 'n literêre werk geskei kan word van sy historiese en sosio-kulturele gesitueerdheid ("time and locality"). 'n Ander verbandhoudende vraag is of die bepaalde spelwyse wat 'n outeur handhaaf nie idiosinkraties is nie.

Modernisering en herspelling raak uiteraard ook die kwessie van literêre outoriteit. Johl (1986b:16) voer aan dat kontemporêre tendense dit wil hê dat die outeur en die sosio-kulturele konteks van sy werk belangrik is in die vasstelling van literêre outoriteit.

'n Algemene uitgangspunt in redaksionele praktyk is dat dit in beginsel verkeerd is om aan 'n outeur se werk te verander (Van Coller 1990/6:64). Heelwat menings-

verskille hieroor bestaan egter oor 'n breë spektrum van die tekstuele praktyk. So byvoorbeeld voel Thorpe (1972:169) dat, waar dit gaan om modernisering dit nie soseer 'n beginselsaak is nie, maar eerder

"a question of convenience".

Hier veral die meer toeganklik maak van klassieke tekste om soos Thorpe dit stel

"a possible barrier in the form of unfamiliar conventions"

tussen die teks en die leser te elimineer (Thorpe 1972:169-170). In hierdie opsig noem Bowers (1970:32) dat die hedendaagse neiging bestaan om vroeë (klassieke) tekste wat as algemene populêre leesmateriaal bestem word (die sg. nie-spesialis-uitgawe/definitiewe uitgawe of gemoderniseerde uitgawe) te moderniseer

"despite the inevitable inconsistencies that result".

Terselfdertyd word in die literêre werk wat nie vir die breë publiek bedoel is nie (die sg. spesialis-uitgawe of kritiese uitgawe) gepoog om ou spellingsvorme te handhaaf (Bowers 1970:32). Ook Tanselle (1981:32-43) maak die onderskeid tussen 'n diplomatieuse of nie-kritiese uitgawe waar die teks sonder enige wysigings en kuising van foute behoue bly en 'n kritiese teks waar dit hoofsaaklik gaan om die produksie van 'n uitgawe wat gedurende die transmissieproses besmet geraak het - 'n teks wat verskil van enige ander bestaande teks en wat die intensies van die outeur vervul.

Van Vliet (1985:255) wonder of modernisering en herspelling enigsins bydra tot die "begrijpelijkheid" daarvan en of eksegetiese artikels wat daarop gemik is om die teks te verhelder hierdie doel nie veel beter sou dien nie.

Van Coller (1990/6:63) wat in beginsel saamstem met Van Vliet, wys egter daarop dat artikels wat daarop gemik is om die teks te verklaar eerder toeganklik is vir die

"korpus 'wetenskaplike' lesers of vakkenners om wie dit juis nie gaan nie."

'n Ander belangrike probleem wat ook ten opsigte van modernisering en herspelling bestaan, is nl. die kwessie van 'n altyd veranderende spellingsisteem. Hieroor meld Van Vliet (1985:256) dat

"herspelde edities na elke spellinghervorming onmiddellik verouderd zijn en in principe moeten worden overgedaan".

Dit laat Van Coller (1990/6:64) tereg die vraag stel volgens watter spellingsisteem herspelling behoort te geskied, aangesien dit telkens verander.

Johl (1986b:16) noem dat die modernisering of historiese vertaling van 'n teks met groot omsigtigheid ("versigtigheid") benader moet word, aangesien historiese en kulturele kodes in die proses skade aangedoen kan word. Hy gaan ook verder deur te konstateer dat die sosiale konteks waarin 'n werk verskyn, *histories-spesifiek*, *kultureel-spesifiek* en *semanties-spesifiek* is. Gevolglik behoort 'n moderne produksiekonteks nie afgedwing te word op werke uit vroeë periodes nie aangesien dit kan lei tot anachronismes.

3

Edisiepraktyk in Afrikaans - 'n oorsig van die belangrikste tekskundige uitgawes

'n Ondersoek na die edisietegniek in Afrikaans bring aan die lig dat heelwat tekskundige uitgawes tot dusver al die lig gesien het. Gegee die relatiewe jonkheid van die Afrikaanse literêre tradisie bly die vraag egter of hierdie uitgawes voldoen aan die tekskundige vereistes waaraan sodanige werke in die finale instansie behoort te beantwoord.

Teksedisies wat binne die Afrikaanse edisietegniese paradigma aangepak is, behoort tot die tekssoorte versamelde werke, hersiene uitgawes, gemoderniseerde heruitgawes, enkele faksimilee-uitgawes, ensovoorts. Van hierdie werke sou derhalwe as ondersoekobjekte in hierdie studie betrek kon word.

Aangesien daar 'n magdom versamelde tekste (meestal versamelde gedigte) en hersiene uitgawes bestaan, kan slegs enkele van hierdie werke by wyse van 'n steekproef in hierdie hoofstuk onder die loep kom. 'n Evaluering van die basiese teoretiese aannames en metodologiese uitgangspunte onderliggend aan hierdie werke is veral belangrik.

Die volgende versamelde werke is vir die doel van hierdie ondersoek, sover moontlik in chronologiese volgorde, bestudeer:

1. *Versamelde gedigte* van Eugène N Marais (1933)
2. *Versamelde werke* van CJ Langenhoven (1933-1937)
3. *Versamelde werke* van JHH de Waal (1939)
4. *Versamelde werke* van CM van den Heever (1957)
5. *Versamelde werke* van JD du Toit (Totius), (1960-1962)
6. *Versamelde gedigte* van WEG Louw (1973)

7. *Versamelde werke* van Ingrid Jonker (1975)
8. *Totius Versamelde Werke* (1977)
9. *Boerneef Versamelde Poësie* (1977)
10. *Boerneef Versamelde Prosa* (1979)
11. *C Louis Leipoldt Versamelde Gedigte* (1980)
12. *NP van Wyk Louw Versamelde Gedigte* (1981)
13. *AG Visser Versamelde Gedigte* (1981)
14. *Eugène N Marais Versamelde Werke 1* (1984)
15. *Eugène N Marais Versamelde Werke 2* (1984)
16. *Uys Krige Versamelde Gedigte* (1985)
17. *NP van Wyk Louw Versamelde prosa 1* (1986)
18. *NP van Wyk Louw Versamelde prosa 2* (1986)
19. *DJ Opperman Versamelde poësie* (1987)

Uit die aard van die saak is die hersiene uitgawes van Leroux se werke (monotekste),¹ sowel as sy versameltekste, *Die Silberstein-trilogie* (1984) en *Die eerste siklus* (1986) ook hier betrek. As kontrolemateriaal is die historiese uitgawes, *Laat Vrugte* (CM van den Heever, 1987) en *Bart Nel* (J van Melle, 1988) ook geraadpleeg. Daarbenewens is die faksimilee-uitgawes, *Die galeie van Jorik* (DJ Opperman, 1979) wat deur JC Kannemeyer geredigeer is, en *Die suiwerste Hugenoot is Jan Schoeman* (Etienne Leroux, 1990) ook nagegaan.

Die *Versamelde gedigte* (JL van Schaik, 1933) van Eugène Marais kan ten spyte van sy klein omvang miskien beskou word as een van die vroegste versameltekste van 'n bepaalde skrywer wat in Afrikaans verskyn het. Volgens 'n voorwoord van die uitgewers van die betrokke teks is dit ook die "eerste en enigste" versameling "van sy gedigte wat die skrywer self nagegaan en persklaar gemaak het".

Hierdie versamelde uitgawe sou 'n verbetering wees op die teks van sy eerste digbundel, *Gedigte* (1925), en "alle vorige uitgawes" waarin daar "storende foute" voorgekom het.

Die uitgewers verklaar verder dat die wenslikheid van sodanige uitgawe "met al die verbeteringe en veranderings deur die skrywer self gemaak" daarin gesetel is dat verskeie uitgawes van die gedigte bestaan het wat, soos dit gestel word, "sonder kennis of toestemming van die skrywer geskied het", óf "met die medewete van die skry-

1 Die term *monotekste* dui hier op ongebundelde enkeltekste, m.a.w. tekste wat nie in 'n versameling opgeneem is nie.

wer" verskyn het, maar dat hy nie die teks "gekorregeer" het nie. In hierdie konteks word daar onderskeidelik verwys na 'n bloemlesing van Nederlandse, Vlaamse en Afrikaanse digters wat in Nederland uitgegee is, sowel as twee agtereenvolgende uitgawes van gedigte wat in Suid-Afrika verskyn het (t.w. *Gedigte*, 1925 en 1932).

Die feit dat Marais self verantwoordelik was vir die redigering van *Versamelde gedigte* (1933) impliseer volgens Lindenberg (1966:3) dat die digter nie heeltemal tevrede was met die teksversorging van die digbundel *Gedigte* wat in 1925 vir die eerste keer verskyn het en weer in 1932 heruitgegee is nie. Die versorging van albei hierdie tekste is gedoen deur die digter se vriend, Gustav S. Preller.

Met *Versamelde gedigte* (1933) sou daar nie slegs verbeteringe en wysigings ten opsigte van die teksgegewe van vorige uitgawes teweeggebring word nie, maar ook sou in die behoefte van 'n outentieke, behoorlik outeur-geoutoriseerde teks voorsien word.

Ongelukkig is nie al Marais se gedigte in hierdie versamelde teks byeengebring nie, wat moontlik die keuse van die titel ietwat verdag maak. So byvoorbeeld is daar sy vroeëre Engelse gedigte (Marais het aanvanklik in Engels gepubliseer), soos "The soldier's grave", "Ode to Paarl", én van sy vroegste Afrikaanse gedigte, naamlik "Di Meisies" (1891), "Gert Senekal" (1891) en "Piet van Snaar" (1905) wat nie in *Versamelde gedigte* opgeneem is nie.² Daar is ook die gedig, "Mahlo-a-Naledi" wat wel in *Gedigte* voorkom, maar later uit die genoemde versameling weggelaat is. Volgens Lindenberg (1982:221) het hierdie weglating op instruksie van die digter geskied. Laastens is daar die gedig "Die Nag" wat, soos Lindenberg (1982:223) dit stel, bedoel was as "liriese intermezzo in 'n lang verhalende gedig".³ Hierdie gedig is as gevolg van die onvoltooidheid daarvan nooit gebundel nie. Lindenberg (1966:3) reken ten opsigte van die ongebundelde gedigte van Marais dat hulle "literêr van weinig belang" is. Dit is 'n standpunt wat ook deur Leon Rousseau ingeneem word by die seleksie van gedigte wat in Marais se *Versamelde Werke* (1984) opgeneem is. Dit was uiteraard ook die keuse van Marais self om slegs bepaalde gedigte in sy *Versamelde gedigte* (1933) op te neem. Alhoewel 'n vollediger werk heel waarskynlik die ontwikkeling van Marais as digter beter sou reflekteer, behoort sy keuse te alle tye eerbiedig te word. Indien sy werk egter later aan herversameling onderworpe sou wees, sou daar beslis

2 Later meer hieroor.

3 Die "lang verhalende gedig" waarna hier verwys word, is die gedig "Mvubu".

anders oor hierdie aangeleentheid ("seleksie") besin moes word. In edisietegniese kringe is dit praktyk dat daar nie selektief met 'n outeur se werk omgegaan word nie, veral nie in die geval van 'n postume versamelde werk nie. Dit sou aanmatigend wees.

Versamelde gedigte (1933) het in 1934 en 1936 vermeerderde herdrukke beleef. In 1934 is "Wanneer dit reën op Rietfontein" bygevoeg en in 1936 "Diep rivier". Volgens Lindenberg (1966:3) kan die 1936-hersiene uitgawe (die vierde druk) as die definitiewe teks beskou word, aangesien dit moontlik die laaste teks is wat deur die digter hersien is. Hierdie teks sou ongetwyfeld moes dien as basisteks vir latere heruitgawes.

In haar bespreking van die titels en subtitels van Marais se Boesmangedigte, wys M Nienaber-Luitingh (1978:1) ook op bepaalde tekskundige probleme in die onderhawige Marais-tekste. Sy wys op die wysigings wat sommige van die gedigte ondergaan het en die toevoeging van titels en subtitels. Dan wonder sy wie vir die wysigings en toevoegings verantwoordelik was toe die gedigte uit hul dwaalstorie-konteks losgemaak is en as outonome gedigte in *Gedigte* (1925) en later *Versamelde gedigte* (1933) opgeneem is.

Wat vir Nienaber-Luitingh problematies is, is die verklaring van die uitgewers in *Versamelde gedigte* (1933) wat suggereer dat twee agtereenvolgende uitgawes van Marais se gedigte (*Gedigte* van 1925 en 1932) nie deur hom geredigeer is nie, alhoewel dit met sy wete gepubliseer is. Dit val Nienaber-Luitingh op dat wysigings wat veral ten opsigte van die Boesmangedigte in *Gedigte* aangebring is, later in *Versamelde gedigte* gehandhaaf is - 'n bundel waarby Marais self betrokke was.

'n Gevolgtrekking wat derhalwe gemaak kan word, is dat, alhoewel Marais nie heeltemal tevrede was met die samestelling van *Gedigte* nie hy tog skynbaar wel die teks of dele daarvan moes goedgekeur het.

In 'n latere hersiene uitgawe van *Versamelde gedigte* (1965) wat na die digter se dood by JL van Schaik verskyn het, sou daar nie slegs wysigings ten opsigte van die teks aangebring word nie, maar ook die uitgawe as geheel sou bepaalde veranderinge ondergaan. Teksteveranderinge het ingesluit dié met betrekking tot spelling, interpunksie en voegwoorde. Ten opsigte van spelling is *verouderde vorme* in die meeste gevalle genormaliseer (vgl. woorde soos oge x oë, hoger x hoë, wenkend x winkend, wege x weë, ensovoorts), *verbeteringe* aangebring (vgl. werkmans sorg x werkmansorg; nóg ... nóg, e.d.), *woordkoppeling* vas of los geskryf (vgl. dof-lig x doflig, onder-ruit x

onderruit, kooi-toe x kooi toe) en *hoofletters* deur kleinletters vervang (vgl. Donker x donker; Domkop x domkop; Aia x aia, e.d.). *Interpunksiewysigings* wat aangebring is, sluit onder meer in leestekens (kommass, kommapunte, aandagstrepe, dubbelpunte, uitroepetekens, ensovoorts) wat weggelaat, verskuif, ingevoeg of vervang is. Die voegwoorde wat gewysig is, is hoofsaaklik *as* wat *soos* geword het en *dan* wat verander is tot *as*.

Wat ander veranderinge betref, is die voorwoord wat in 'n sekere sin ook 'n verantwoording is, biografiese besonderhede van die digter, voetnotas by sommige gedigte en die verwerkings van AG Visser en James Stephens van Rafferty se Ierse gedig, "Peggy Mitchell" nie weer opgeneem nie (Marais, 1965).

Alhoewel die uitgewers van hierdie tweede uitgawe van *Versamelde gedigte* daarop aanspraak maak dat dit 'n "goedversorgde bundel" is, het daar heelwat foute en inkonsekwenthede deurgesluip. In hierdie opsig kan veral spelfoute, interpunksiefoute en strukturele of tipografiese foute uitgesonder word.

Wat spelfoute betref, is die volgende van belang: "blik" in plaas van "blink" ("Mabalêl", strofe 1, reël 11, p. 18) en "draaiklok" in plaas van "draaikolk" ("Eonone", p. 39).

Leon Rousseau (1984:1287) is van mening dat Marais wel die woord "blink" wou gebruik het aangesien dit in die tweede versreël van die derde laaste strofe ("helder *blink* die voornagvure") herhaal word. Dit is daarom dat hy dit in *Versamelde werke* (1984) ook so verander het. In die proewe van waarskynlik die eerste uitgawe van *Versamelde gedigte* (1933) wat in die Eugène Marais-versameling by NALN geraadpleeg is, sowel as *Gedigte* (1925 en 1932) kom "blink" voor. Indien Rousseau hierdie genoemde versies onder oë gehad het, sou hy dit agtergekom het. Dat "blik" 'n setfout is wat reeds in die eerste uitgawe van *Versamelde gedigte* (1933) ontstaan het, is dus nie te betwyfel nie.

Wat die woord "draaiklok" betref, dui die proewe, sowel as die 1933- en 1934-uitgawes van *Versamelde gedigte*, oteenseglik daarop dat dit foutief is. In sy *Versamelde Werke* (1984) het Leon Rousseau dit egter ook nie raakgesien nie.

Word daar voorts gelet op die betekenis van die woorde "blik" en "draaiklok" is dit duidelik dat hulle nie pas in die konteks waarin hulle voorkom nie.

Interpunksiefoute sluit onder andere in die foutiewe invoeging van die komma na "beef" in "Don Quixote" (strofe 5, reël 1, p. 30) en die foutiewe weglating van die komma na "wag" in "Mabalêl" ("Wag, wag Mabalêl", strofe 3, reël 1, p. 18.)

Van die opvallendste strukturele foute (wysigings?) kom voor in "Mabalêl" (strofes 9 en 12 is in twee verdeel), "Don Quixote" (p. 29) en "My liefste's soos 'n dieprooi roos" (p. 32).

Nadat strofes 9 en 12 van "Mabalêl" oorspronklik in albei gevalle bedoel was as een strofe, sien hulle in *Versamelde gedigte* (1965) onderskeidelik soos volg daar uit:

Strofe 9:

Skud jou wakker, Mabalêl!
Sien jy nie die skadu opwaarts wel?
Na die hoogwal, Mabalêl!
Hou jou mymering vir later -

Nooit had vyg of wilg in water
So 'n gespieëld metgesel!
Nooit 'n skrikbeeld uit die holte van die nag,
Wat die dromer sug doen na die dag;
Nooit onheilige gedaante uit die diepte van die hel
Half so dreigend, half so fel
As dié skadu, Mabalêl,
As dié skadu, wat benee jou
Uit die diepte opwaarts wel.

Strofe 12:

Winkend deur die skermure
Helder blink die voornagvure
Uit die donker stilte, skel,

Klink geroep na Mabalêl
En die rotse antwoord weer;
Maar terugkom sal sy ... nimmermeer.

In albei bogenoemde gevalle het die skeiding plaasgevind waar die strofes moes voortgaan op 'n daaropvolgende bladsy.

In "Don Quixote" is die eerste vier versreëls van strofe 9 tipografies ingeskuif en geskei van die laaste vier. Dié gedig het oorspronklik (in vorige uitgawes van *Versamelde gedigte* en ook *Gedigte* [1925 en 1932]) uit tien strofes bestaan. Hierdie strofes is patroonmatig soos volg ingedeel: vyf agtreëlige strofes en vyf vierreëlige strofes. Die lengte van die strofes het mekaar ook alternatiewelik afgewissel. In *Versamelde gedigte* (1965) is hierdie patroonmatigheid met die verdeling van strofe 9 egter versteur. Dit het daartoe gelei dat, benewens die strofe-vermeerdering (elf strofes word onderskei in plaas van die oorspronklike tien), die tipografiese plasing van die laaste drie strofes nou anders daar uitsien. Vergelyk:

"Soetste Dulcinea!
Bron van al my hoop!"
- En die brawe ridder
druk sy ros op loop;
storm af op die eerste
met die lans gemik, -
en oorrompel stort hy
in die stof verstik.

Leef jy, edele Ridder?
ek het jou gesê! -
Net so seker Meules
as jy nou daar lê!

Vra jy my miskien, -
- soos baie mense meer, -
was dit werklik reuse
soos die Baas beweer?

Of net blote Meules
glo ek met die Kneg?
Gee ek onbedenklik
onse Ridder reg!

Met dié heer ooreenstem,
is die kloekste kreet.
Wat, van sulke dinge,
kan 'n Kneg tog weet? (*Versamelde gedigte*, 1936)

met

"Soetste Dulcinea!
Bron van al my hoop!"
- En die brawe ridder
druk sy ros op loop;
storm af op die eerste
met die lans gemik -
en oorrompel stort hy
in die stof verstik.

Leef jy, edele Ridder?
Ek het jou gesê -
net so seker Meules
as jy nou daar lê!

Vra jy my miskien -
- soos baie mense meer -
was dit werklik reuse
soos die Baas beweer?

Of net blote Meules
glo ek met die Kneg?
Gee ek onbedenklik
onse Ridder reg!

Met dié heer ooreenstem,
is die kloekste kreet.
Wat van sulke dinge
kan 'n Kneg tog weet? (*Versamelde gedigte*, 1965)

In die gedig "My liefste's soos 'n dieprooi roos" (p. 32) is daar 'n skeiding tussen die vierde en vyfde versreëls van die eerste strofe. Hierdie gedig het oorspronklik uit twee agtreëlige strofes bestaan. In die latere *Versamelde Werke* (1984) het die samestellers, soos in die geval van *Gedigte* (1932), die laaste vier versreëls van elke strofe geskei van die voorafgaande vier sodat vier afsonderlike strofes onderskei word. Vergelyk die volgende drie versies met mekaar:

"MY LIEFSTE'S SOOS 'N DIEPROOI ROOS".

(Na die gedig van Burns)

O, my Liefste's soos 'n dieprooi roos
Wat skitter in die dou;
My Liefste's soos 'n helder lied
Wat sag sy wys ontvou.

O Liefing, net so skoon as jy,
So reik my liefde hoog,
En glo my dit sal suiwer duur
Totdat die see verdroog.

O Soetste, tot die see verdroog,
Die vaste grond vergaan,
Sal ek my Liefde vas behou
Deur heel my lewensbaan.

En, O, my Liefing, nou vaarwel,
Neem al my sugte mee!
En glo dat ek terug sal kom,
Al keer die diepste see. (*Versamelde gedigte*, 1936)

"MY LIEFSTE'S SOOS 'N DIEPROOI ROOS"

Na die gedig van Burns

O, my Liefste's soos 'n dieprooi roos
Wat skitter in die dou;
My Liefste's soos 'n helder lied
Wat sag sy wys ontvou.

O Liefing, net so skoon as jy,
So reik my liefde hoog,
En glo my dit sal suiwer duur
Totdat die see verdroog.

O soetste, tot die see verdroog,
Die vaste grond vergaan,
Sal ek my Liefde vas behou
Deur heel my lewensbaan.

En, O, my Liefing, nou vaarwel,
Neem al my sugte mee!
En glo dat ek terug sal kom,
Al keer die diepste see. (*Versamelde gedigte*, 1965)

"My liefste's Soos 'n Dieprooi Roos"

Na die gedig van Burns

O, my Liefste's soos 'n dieprooi roos
wat skitter in die dou;
My Liefste's soos 'n helder lied
wat sag sy wys ontvou.

O Liefing, net so skoon as jy,
so reik my liefde hoog,
en glo my dit sal suiwer duur
totdat die see verdroog.

O soetste, tot die see verdroog,
die vaste grond vergaan,
sal ek my Liefde vas behou
deur heel my lewensbaan.

En, O, my Liefing, nou vaarwel,
neem al my sugte mee!
En glo dat ek terug sal kom,
al keer die diepste see. (*Versamelde Werke*, 1984)

Uit bogenoemde bewysplase is dit duidelik dat daar nie nougeset met die teks van *Versamelde gedigte* (1965) omgegaan is nie. Ook is van die basiese tekskundige beginsels soos byvoorbeeld om die teks te voorsien van 'n verantwoording waarin van die redaksionele veranderinge wat aangebring is, verklaar word, buite rekening gelaat.

Reeds in 1936 (7 Desember) tydens 'n radiopraatjie oor *Versamelde gedigte* (vierde druk), meld NP van Wyk Louw (1986:435) dat "[n]oudat Eugène Marais se werk voltooi is, moet die piëteit teenoor hom ons dwing om 'n mooi, definitiewe uitgaaf van sy verse te laat verskyn. Alles wat hy geskrywe het, ook die vroeëre Engelse verse, behoort daar te wees, en daar moet rekenskap gegee word van dinge wat weggelaat is, die tyd wanneer elke vers ontstaan het, moet aangedui word - dit sou waardevol vir ons literatuurgeskiedenis wees, en dit is tog uit die mss. en o.a. uit Preller se *Historiese opstelle* moontlik; variante behoort aangegee te word, want ons lees bv. in die nuwer uitgawes in die eerste reël van "Mabalêl": 'Vinnig in⁴ die paadjie trippel Mabalêl', ipv

4 NP van Wyk Louw het hier heel waarskynlik "langs" bedoel. In die "nuwer uitgawes" waarvan hy praat, lees die betrokke versreël soos volg: "Vinnig *langs* die paadjie trippel Mabalêl".

die vroeër reël wat soveel mooier was: 'Vinnig val jou voete in die paadjie, Mabalêl'.⁵ Hierdie dinge is vir 'n begrip van die ontwikkeling van Marais se verskuns noodsaaklik."

Tot op hede het daar egter weinig van dié onderneming wat Van Wyk Louw destyds in die vooruitsig gestel het, gekom. Nie eens die lywige *Versamelde Werke* van Marais wat in 1984 onder redaksie van Leon Rousseau verskyn het, voldoen aan sommige van hierdie basiese verwagtinge nie. In die bespreking van *Versamelde werke* (1984) hieronder word meer lig gewerp op sommige van die gebreke in die betrokke teks.

Ofskoon die redaksie van *Versamelde Werke* (1984) te kenne gee dat Marais se gedigte "met groot piëteit" (p. 1287) benader is en slegs vier veranderinge ten opsigte van die teks aangebring is, word ook hierdie werk gekenmerk deur foute. Daar is reeds by die bespreking van *Versamelde gedigte* (1965) hierbo gewys op die foute en inkonsekwenthede wat ook in *Versamelde Werke* (1984) geperpetueer word. Ook bevat die versameling slegs daardie gedigte wat in *Versamelde gedigte* voorkom, plus enkele ander wat nie voorheen in die versameling opgeneem is nie, naamlik "Piet van Snaar", "Mahlo-a-Naledi"⁶ en "Die nag". Gevolglik word daar nie rekenskap gegee van Marais se vroeë Engelse en Afrikaanse verse nie. Ongebundelde Engelse gedigte waarvan kennis gedra word en wat hoofsaaklik in die tydskrif *Het Paarl District Advertentieblad* (PDA) verskyn het, is die volgende: "The Soldier's Grave"⁷ (PDA, 7.11.1885); "Ode to the Paarl composed on the Paarl Mountain"⁸ (PDA, 14.10.1885); "Majuba" (PDA, 25.09.1886); "There shall be no more sea" (PDA, 13.10.1886); "On revisiting a spot where the Author met his Girl Sweetheart, years ago" (PDA,

5 NP van Wyk Louw verwys hier na die versie in *Gedigte*.

6 "Mahlo-a-Naledi" het, soos vroeër vermeld, wel in *Gedigte* voorgekom, maar is later op instruksie van die digter nie in *Versamelde gedigte* (1933) opgeneem nie.

7 Volgens FGM du Toit (1940:103) is hierdie Marais se eerste gepubliseerde gedig wat hy "op sy twaalfde verjaardag geskryf het". Die gedig is geïnspireer deur die woorde "uncoffin'd and unknown" uit Byron se "Childe Harold's Pilgrimage". 'n Verdere impuls vir die ontstaan van die gedig was ook die feit dat Marais as jong seun 'n jaggesselskap meegemaak het wat die geraamte van 'n Engelse soldaat by 'n spruitjie gekry het en terstond daar begrawe het. Hierdie gebeure het hom afgespeel kort nadat die Engelse Transvaal aan die Boerestryders teruggegee het.

8 Die volgende titel word deur F. Rossouw in sy *Eugene Nielen Marais, 1872 - 1936, Bibliografie*, (Skool van Biblioteekwese, Universiteit van Kaapstad, 1957) gegee: "Ode, addressed to the Paarl; composed on the Paarl mountain" (p. 2).

29.01.1887); "Hymn for a Stormy Night at sea" (PDA, 23.02.1887); "Anglified Africans" (PDA, 05.03.1887) en "Love"⁹ (PDA, 11.05.1887).

Hoewel hierdie vroeë Engelse gedigte verskyn het terwyl hy nog op skool was, kan, volgens Du Toit (1940:110), uit hulle afgelei word dat Marais "die temperament van die digter en ook van sy gawes in die beheer van die woord ontvang het".

Later sou Marais oorgaan om in Afrikaans in die blad *Land en Volk* te publiseer. Van sy vroegste ongebundelde Afrikaanse gedigte wat in dié koerant verskyn het, is die volgende bekend: "Gert Senekal" (8.9.1891) en "Di Meisies" (15.9.1891). Eersgenoemde gedig kan volgens Du Toit (1940:110) beskou word as Marais se "eerste gepubliseerde Afrikaanse gedig". Hierdie gedig wat tematies ooreenstem met "Abou ben Adhem" van Leigh Hunt, het onder die skuilnaam "Afrikanus Junior" verskyn (Du Toit, 1940:110).

Benewens hierdie ongebundelde gedigte van Marais, is daar ook 'n aantal ongepubliseerde, nagelate Engelse verse (sommige onvoltooid), te wete "Let me not die", "Home", "War", "When hope the Jester Died", "The Little Lady of Endor" en "Death" (Du Toit, 1940:134).

Die redaksie gee dan ook toe dat *Versamelde Werke* (1984) nie volledig is nie: "Op algehele volledigheid probeer die *Versamelde Werke* nie aanspraak maak nie. Heel-party stukke wat te ver benede peil of fragmentaries is, of te veel inligting uit ander stukke herhaal, asook boekresensies en dergelike efemere geskrifte, is weggelaat."

Vanweë hierdie gebrek aan volledigheid trap die redaksie van Marais se *Versamelde Werke* (1984) dus in dieselfde slaggat as die samestellers van Couperus se *Verzamelde Werken* (1953) waarvoor HTM van Vliet (1985:253) die volgende bewering maak: "wie een uitgave samenstelt onder de titel *Verzamelde werken*, heeft niet het recht bepaalde teksten daaruit weg te laten omdat ze naar *zijn* mening minder geslaagd zijn. Een oordeel daarover is voorbehouden aan de lezer/gebruiker van de editie, die zich uiteraard alleen een dergelijk oordeel kan vormen als hij de beschikking heeft over *alle* teksten. Alleen iemand die een bloemlezing samenstelt, mag een

9 Du Toit (1940:108) noem dat hierdie gedig die laaste is wat Marais voor sy terugkeer na Transvaal in *Het Paarl District Advertentieblad* gepubliseer het. Hy noem ook die moontlikheid dat Marais tydens sy werksaamheid by die *Transvaal Advertiser* verskeie ander Engelse gedigte kon laat verskyn het: "maar dis moeilik om ná soveel jare die skuilname wat gebruik is almal na die eintlike draers terug te voer" (p. 110).

keuze doen en zich daarbij laten leiden door zijn persoonlike voorkeur" (sy kursivering).

Daarbenewens het die redaksie, wat die ordening/indeling van die stof betref, besluit "om by die inhoud van bestaande bundels te bly".

Ook is die werk terselfdertyd volgens genres (t.w. nie-fiksie, verhale, gedigte, dramas en Engelse geskrifte) in 'n bepaalde volgorde gerangskik. Aangesien daar gepoog is om Marais se werk in twee boekdele van min of meer dieselfde omvang uit te gee, is daar nie altyd 'n volgehoute chronologiese patroon ten opsigte van sommige stukke gehandhaaf nie. So byvoorbeeld word die *Dwaalstorie*-reeks wat reeds in 1921 in die tydskrif *Die Boerevrou* (*De Boerevrou*) verskyn het en in 1927 deur J.L. van Schaik gebundel is, heelwat later in die versamelde werk opgeneem as *Die leeus van Magoeba* wat in 1934 in boekvorm uitgegee is en waarvan die vroegste verhaal maar eers teen Februarie 1930 in die genoemde tydskrif verskyn het.

Marais se styl met inbegrip van sy taal is slegs gedeeltelik genormaliseer (Thorpe [1972] noem dit "partial modernization"). Die redaksie verklaar self dat "'n [m]inderheid van Marais se enigins oudmodiese segswyses [...] dus opsetlik gehandhaaf [is] om so 'n effens argaïese, ouderwetse sweem aan die werk te gee".

Dit verklaar heel waarskynlik die hoë frekwensie van inkonsekwenthede in die teks van *Versamelde Werke*. In sy gedigte alleen is daar byvoorbeeld die volgende voorbeelde aangetref: "begint" i.p.v. begin ("*Skoppensboer*" strofe 3, reël 7); "klagend" i.p.v. klaend ("*Die Oorwinnaars*", reël 16); "van uit" i.p.v. vanuit ("*Die Visser*", strofe 1, reël 11 en strofe 2, reël 8 - in dieselfde gedig en ook elders [vgl. "*Eonone*", reëls 12 en 43; en "*Die Swarte Dood*", reël 19] word dit vas geskryf) en "knagend' ang" i.p.v. knaend' ang ("*Wanneer dit reën op Rietfontein*", strofe 1, reël 9).

Daar is selfs sover gegaan deur gedeeltes van Marais se latere werk (kortverhale) wat "enkele jare voor sy dood haastig en slordig geskryf is ..." ingrypend te verander. As rede vir die herskrywing van sommige passasies word aangevoer dat dit lomp en omslagtig was. In die gedeelte "Aantekeninge deur die Redakteur" agterin die tweede boekdeel van *Versamelde Werke* word "'n uiterste voorbeeld" van 'n passasie wat die redakteur (Rousseau) herskryf het, gegee. Die passasie kom uit die verhaal *Die Vlieënde Hollander* wat vir die eerste keer in *Die Vaderland* van Maart en April 1933 verskyn het en lui soos volg:

"Die gedrag van Agulha de Villiers by die aanhoor van die 'verskyning' op die strand van Silwersand het 'n dieper indruk op dr. Ridder gemaak as wat die blote omstandighede skyn te regverdig. Sonder om self in staat te wees om 'n uitleg aan sy gevoelens te gee, het haar ontroering die skyn van geheimsinnigheid van die voorval in sy gemoed aansienlik verdiep. Sy weet iets wat sy met opset verberg; dit altans is 'n veronderstelling wat hy nie kan vermy nie.

Hierdie vermoede het net gedien om sy besluit te versterk om dadelik en teen alle koste die geheim te ontsluit, en dadelik uit te vind wie die man was, wat van hom geword het en wat die oorsaak van sy sonderlinge gedrag is" (p. 1278).

In *Versamelde Werke* is dié passasie herskryf tot:

"Agulha de Villiers se reaksie op sy relaas van die 'verskyning' op Silwersand het die voorval vir dr. De Ridder nog geheimsinniger laat lyk. Sy afleiding was: Sy weet iets wat sy met opset verberg. Hierdie vermoede het hom nog meer vasberade gemaak om dadelik uit te vind wie die vreemdeling was, wat van hom geword het en wat die oorsaak van sy sonderlinge gedrag is" (p. 622).

Hierdie handelswyse van die redaksie is beslis nie ooreenkomstig die behoudende praktyk in die edisietegniek waar die skryfwyse van die outeur - veral waar dit gaan om 'n versamelde werk wat postuum saamgestel word - sover as moontlik gehandhaaf behoort te word nie. Van Vliet (1985:256) is dit eens dat "[w]anneer men dus bij het samenstellen van een *Verzamelde werk*-editie moet kiezen tussen aanpassing of handhaving de door die auteur gebruikte spelling, ligt het meer voor de hand te kiezen voor het laatste ..."

Ook waar dit gegaan het om die wysiging van woorde met 'n raspejoratiewe inhoud (vgl. hier woorde soos "kaffer", "meid" e.d.) is daar nie konsekwent met die teks omgegaan nie. So byvoorbeeld word te kenne gegee dat 'n woord soos "kaffer" "[i]n heel uitsonderlike gevalle, waar dit funksioneel en onmisbaar was [bv. in die halfbloed-vrou Juanita Perreira se emosionele betoog op p. 715]" gehandhaaf is. Vergelyk hier die volgende: "Kafferpik" (*'n Klein Kerkops en Sy werk*, p. 379 - in die vertellerstekst tussen aanhalingstekens geskryf. Daarteenoor is daar op dieselfde bladsy die woord "naturellepik" [ook in die vertellerstekst]); "Kaffers" (*Die Brief van*

Nooitgedacht, p. 394 - hier verwysend na een of ander inheemse taal [ook in die vertellerstekes tussen aanhalingstekens]); "Kaffer-affêre" (*Die Mielies van Nooitgedacht*, p. 398 - tussen aanhalingstekens in die vertellerstekes); "bergkaffers" (*Die huis van die vier winde*, p. 485 - in die vertellerstekes sonder aanhalingstekens) en "kaffermeid" (*Diep Rivier*, pp. 715-717 - kom voor in die woorde van een van die karakters, naamlik Juanita Perreira wat in die teks as 'n halfbloed-vrou en 'n "basterkleinkind" getipeer word: "Die baas weet dat ek 'n *kaffermeid* is" (p. 715 - my kursivering), en "Hoor hoe praat die ou seur. Is ek dan nie 'n *kaffermeid* nie? [...] Nee, ou seur [...] ek vergeet nooit dat ek 'n *kaffermeid* is nie" (p. 717, my kursivering).

Ander woorde met dieselfde raspejoratiewe geladenheid wat in die teks steeds voorkom, is onder andere "stertriem" ("En hoe kan 'n Christenmens met hierdie *stert-riem* 'n boodskap stuur?" [my kursivering] p. 395); "kleinjong" (p. 380); "my jong" ("Wel, *my jong*, wat soek jy?" vra oom Hans bedaar ..." [my kursivering] p. 394), aanspreekvorme soos "baas", "kleinbaas", "seur", "ou seur", e.d. (daarteenoor is 'n woord soos "outa" egter geskrap - dialoog soos "Vertel jy, Abdol, en niemand kom weer tussenin nie [...] Gaan aan, Abdol" (p. 600) het vroeër byvoorbeeld soos volg gelees: "Vertel jy, *Outa*, en niemand kom weer tussenin nie [...] Gaan aan, *Outa*" (in *Die huis van die vier winde*, [my kursivering] p. 178).

Waar wysigings ten opsigte van die woord "kaffer" wel aangebring is, is dit (volgens die redaksie) vervang met ander woorde, wat, hoewel dit temperend is, binne konteks dieselfde negatiewe inhoud het (vgl. variante soos "swarte", "swartman", "inboorling", "naturel", "volk", "klonkie").

Die versamelde werk word afgesluit met aantekeninge (boekdeel 2) deur die redakteur. In hierdie aantekeninge word onder meer die volgende vervat: voetnotas (hoofsaaklik deur Marais); voorwoorde en inleidings wat in die oorspronklike bundels voorgekom het; sommige redaksionele wysigings wat aangebring is, sowel as kommentaar en opmerkings deur die redaksie. Alhoewel die publikasie- of verskyningsdatums van die werke sover moontlik aangedui word, is dit hier ook nie duidelik watter uitgawes of drukke van Marais se werk as kopieertekste gebruik is nie.

Die *Versamelde werke* van CJ Langenhoven wat in 1933 onder redaksie van Sarah Goldblatt by Nasionale Pers Beperk verskyn het, kan met reg as die eerste Afrikaanse versameling beskou word wat gepoog het om rekenskap te gee van 'n bepaalde outeur se hele oeuvre.

Hierdie werk wat aanvanklik uit twaalf dele bestaan het, is later uitgebrei tot ses-tien dele. Aangesien die werk na Langenhoven se dood verskyn het, was hy dus op generlei wyse betrokke by die samestelling daarvan nie. Die redaksie sou derhalwe uiters versigtig te werk moes gaan met die samestelling en redigering van *Versamelde werke* om nie die intensies van die outeur enigsins skade aan te doen nie.

Dat daar wel probeer is om nie Langenhoven se styl en taalgebruik te verander nie, blyk uit die redaksionele beleid om die manuskripte en in sommige gevalle die finale proewe van werke te raadpleeg voordat uitsluitel gegee is oor kwessies soos spelling, interpunksie, e.d.: "[o]mdat dit as 'n gedenkstel bedoel word, het ek probeer om besonderlik noukeurig en versigtig Chieff se spellings, interpunksie en sovoorts [sic] te behou presies soos hy dit self geskryf het in die manuskrip of anders self verander het in die proef toe die boeke by sy lewe uitgekom het" ("Voorberig", Deel 1, 18 Februarie 1933).

Hierdie 1933-uitgawe van *Versamelde werke* sou op daardie stadium egter nie al Langenhoven se werk insluit nie, soos blyk uit die volgende verklaring: "[d]it is ons plan om mettertyd al die stukke later uit te gee wat nog nie in boekvorm is nie, en ook vir die intekenaars van hierdie stel in dieselfde band en formaat as hierdie beskikbaar te hou" ("Voorberig", Deel 1, 18 Februarie 1933).

Met verloop van tyd (tussen 1935 en 1937) is daar nog twee boekdele (*Dele XIII en XIV*) bygevoeg. Tydens die derde uitgawe van *Versamelde werke* in 1948 sou *Deel XV* bykom en in 1955 (4de uitgawe) die laaste deel, naamlik *Deel XVI: Oorkondes*. Tog sou die finale versameling in sy geheel nie volledig wees nie. Werke¹⁰ soos die volgende word byvoorbeeld nie verreken nie:

- *The resident magistrates of the Cape Colony, in their capacity as judges: a criticism and a plea for reform.* Oudtshoorn, J en H Pocock, 1900.
- *Die Famielie Saak* [sic]: 'n ongeskikte maar tog geskikte Persés [sic]: 'n Afrikaanse blyspel. Oudtshoorn, J en H Pocock, s.j. [1909].
- *The royal road to Cape Dutch: first stage - a short but sufficient grammar.* Oudtshoorn, ZWD en Uitg. Mij, s.j.

10 Sien EM Malan (1951) se bibliografie, naamlik *Cornelis Jacob Langenhoven*. Ook PJ Nie-naber (1943) se *Bibliografie van Afrikaanse boeke*.

- *The royal road to Cape Dutch; second stage. A reading primer. Being the farce: Die Trouwbelofte: with notes, exercises and vocabulary.* Oudts-
hoorn, ZWD en Uitg. Mij en J en H Pocock. s.j. [1910].

By die derde uitgawe van *Versamelde werke* (1948) erken die redaksie dat die werk veranderinge ondergaan het - dat hoofsaaklik aanhalingstekens, koppeltekens en spelfoute verander is: "Ek het die aanhalingstekens soos Chief hulle gebruik het, verander tot ..."¹¹, ook het ek die koppeltekens verwyder uit saamgestelde woorde, en waar ek hulle raakgesien het spelfoute reggemaak" ("Voorberig", Deel 1, Desember 1948).

Soos vermeld, is spelfoute dus nie deurgaans gekorrigeer nie, maar slegs waar dit "raakgesien" is. Eweneens het veranderinge in die tekste nie konsekwent geskied nie. Waar dit gaan om spelling en spelwyses skep hierdie werkwyse uiteraard bepaalde tekskundige probleme. Dit verklaar byvoorbeeld die voorkoms van die volgende in sommige verhaalttekste:

Loeloeraai (Deel 1)

- "háar" i.p.v. háár (p. 147)
- "sonneskyn" i.p.v. sonskyn (p. 147)
- "begint" i.p.v. begin (p. 147)
- "benéweld" i.p.v. beneweld (p. 147)
- "eenkant-toe" i.p.v. eenkant toe (p. 147)
- "liefderike" i.p.v. liefderyke (p. 148)
- "opdraend" i.p.v. opdraand (p. 148)
- "allementige lange wingerdranke" i.p.v. allemintige lang wingerdranke (p. 148)
- "aandstér" i.p.v. aandster (p. 150)
(elders is dit verander na aandster [pp. 150-151])
- "aandrood" i.p.v. androoi (p. 151)
- "onderrant van die ronde opening" i.p.v. onderrand ... (p. 159)
- "tafel se rant" i.p.v. tafel se rand (p. 163)

11 Dit is interessant om te noem dat die gebruik om die aanhalingstekens so te skryf intussen weer verander het na "...", met ander woorde, soos Langenhoven dit aanvanklik gebruik het.

Geeste op aarde (Deel III)

- "daarlanges" i.p.v. daarlangs (p. 12)
- "weduwee-moeder" i.p.v. weduweemoeder (p. 12)
- "groot geword" i.p.v. grootgeword (p. 12)
- "dubbele-verdieping-waenhuis" i.p.v. "dubbelverdiepingwaenhuis" (p. 13)
- "boënt" i.p.v. bo-ent (p. 14)
- "korte wandelinkies" i.p.v. kort wandelinkies (p. 14-15)
- "sonneskyn" i.p.v. sonskyn (p. 15)
- "langes" i.p.v. langs (p. 15)
- "endjie" i.p.v. entjie (p. 17)

Mof en sy mense (Deel IV)

- "oranje-klimop" i.p.v. oranje klimop (p. 7)
- "huistoe" i.p.v. huis toe (p. 7)
- "fonkel"¹² i.p.v. vonkel (p. 9)
- "netso" i.p.v. net so (p. 9)
- "gladnie" i.p.v. glad nie (p. 13)
- "lank-al" i.p.v. lankal (p. 13)
- "begint" i.p.v. begin (p. 14)
- "netsoos" i.p.v. net soos (p. 15)
- "nergens" i.p.v. nêrens (p. 19)
- "'n ander soort berigte" i.p.v. 'n ander soort berig (p. 20)
- "wa-wyd-ope" i.p.v. wawyd-ope (p. 23)
- "akelige" i.p.v. aaklige (p. 27)
- "straffeloos" i.p.v. strafloos (p. 32)

Donker spore (Deel IV)

- "die jonge man" i.p.v. die jongman (p. 121)
- "moterdrywer" i.p.v. motorbestuurder (p. 122)
- "langes die rakke" i.p.v. langs die rakke (p. 125)
- "begint" i.p.v. begin (p. 125)
- "ergens begint" i.p.v. êrens begin (p. 128)
- "Totsiens" i.p.v. Tot siens (p. 129)
- "moterkar" i.p.v. motor(kar) (p. 130)
- "Ladismith-toe" i.p.v. Ladismith toe (p. 135)

12 Elders in die *Loetoeraai*-teks (*Versamelde werke*, Deel I, 1933:150) word *vonkel* gebruik.

Heeltemal tereg sou die argument geopper kon word dat bogenoemde voorbeelde deel uitmaak van Langenhoven se eie besondere skryfstyl of dat dit op daardie stadium konvensioneel was en dus nie gewysig behoort te word nie. Wat egter van die volgende (soms soortgelyke) gevalle waar wysigings ten opsigte van spelling wél plaasgevind het? Vergelyk:

Loeloeraai (Deel I)

- "degelik" (1933:149) x "deeglik" (1949:149)
- "aandstér" (1933:150) x "aandster" (1949:150)

Geeste op aarde (Deel III)

- "skole-toe" x "skole toe" (1949:13)
- "huistoe" x "huis toe" (1949:14)
- "liggamelike" x "liggaamlike" (1949:14)
- "endjie"¹³ x "entjie" (1949:17)

Mof en sy mense (Deel IV)

- "end" x "ent" (1949:18)
- "tweede" x "tweede" (1949:21)
- "vér"¹⁴ x "ver" (1949:21)
- "kerkelike" x "kerklike" (1949:21)
- "Endjie" x "Entjie" (1949:21)
- "tamelik" x "taamlik" (1949:22)
- "werk-toe" x "werk toe" (1949:28)
- "wenselik" x "wenslik" (1949:31)
- "huis-toe" x "huis toe" (1949:32)

Donker spore (Deel IV)

- "klaarblykelijk" x "klaarblyklik" (1949:121)

In die vyfde (1973) en sesde uitgawes (1974) van *Versamelde werke* is die spelling in sommige gevalle in pas met die heersende spelwyse gebring sodat van die reeds genoemde woorde veranderinge ondergaan het. Vergelyk:

13 Op dieselfde bladsy (*Versamelde werke*, Deel III, 1949:17) word ook *endjie* gebruik.

14 Op bladsy 22 (*Versamelde werke*, Deel IV, 1949) kom *vêr* voor.

Loeloeraai (Deel I)

- "háar" x "háár" (1973/4:133)
- "begint" x "begin" (1973/4:133)
- "benéweld" x "beneweld" (1973/4:133)
- "eenkant-toe" x "eenkant toe" (1973/4:133)
- "liefderike" x "liefderyke" (1973/4:133)
- "opdraend" x "opdraand" (1973/4:134)
- "aandstér" x "aandster" (1973/4:134)
- "onderrant" x "onderrand" (1973/4:144)
- "tafel se rant" x "tafel se rand" (1973/4:147)

Geeste op aarde (Deel III)

- "boënt" x "bo-ent" (1973/4:14)
- "endjie" x "entjie" (1973/4:17)

Mof en sy mense (Deel IV)

- "oranje-klimop" x "oranje klimop" (1973/4:3)
- "huistoe" x "huis toe" (1973/4:3)
- "fonkel" x "vonkel" (1973/4:5)
- "netso" x "net šo" (1973/4:5)
- "gladnie" x "glad nie" (1973/4:8)
- "lank-al" x "lankal" (1973/4:8)
- "akelige" x "aaklige" (1973/4:21)

Donker spore (Deel IV)

- "moterdrywer" x "motorbestuurder" (1973/4:102)
- "begint" x "begin" (1973/4:105)
- "ergens begint" x "ergens begin" (1973/4:107)
- "moterkar" x "motorkar" (1973/4:109)
- "Ladismith-toe" x "Ladismith toe" (1973/4:113)

Daar is egter spelvorme (soms verouderd) wat onveranderd gebly het. Vergelyk die volgende:

Loeroeraai (Deel I)

- "sonneskyn" (1973/4:133)
- "allementige lange wingerdranke" 1973/4:134)
- "aandrood" (1973/4:137)

Geeste op aarde (Deel III)

- "daarlanges" (1973/4:11)
- "dubbele-verdieping-waenhuis" (1973/4:12)
- "korte wandelinkies" (1973/4:14)

Mof en sy mense (Deel IV)

- "begin" (1973/4:9)
- "nergens"¹⁵ (1973/4:14)
- "'n ander soort berigte" (1973/4:15)
- "wa-wyd-ope" (1973/4:18)
- "straffeloos" (1973/4:26)

Donker spore (Deel IV)

- "die jonge man" (1973/4:101)
- "langes die rakke" (1973/4:104)
- "ergens begin" (1973/4:107)
- "Totsiens" (1973/4:108)

Ten slotte wil dit voorkom of die eerste versameling (1933-1937) reg laat geskied het aan Langenhoven se skryfwyse (spelling, koppeltekengebruik, aanhalingstekens, aksentuering, e.d.) - dat die redaksie se beleid van terughoudendheid sover moontlik gevolg is. Dieselfde kan egter nie gesê word van die uitgawes vanaf 1948 nie. Alhoewel nie deurgaans nie, het daar duidelik modernisering plaasgevind.

Ook kan gemeld word dat nie een van die uitgawes van *Versamelde werke* oor 'n variantapparaat (selektiewe apparaat) beskik waarin variante van sowel die redaksie as die outeur gekatalogiseer word nie. Daar is reeds gewys op die veranderinge (veral ten opsigte van spelling) wat deur die redaksie aangebring is. Langenhoven het ook self van tyd tot tyd aan sy werk verander. Reeds by die tweede druk van *Sonde met die*

15 Hierdie spelwyse is elders in die *Versamelde werke* (1973/4) verander na *nêrens*. Sien *Die Goeie Hoop* (deel VI), p. 14. Origens het dit egter onveranderd gebly.

hure (Desember 1921) meld hy in 'n voorwoord: "Ek laat geen ander mens toe om my werk te verbeter nie. Waarom sou ek so 'n erkenenis openbaar van onvolmaaktheid aan my kant en meerderheid aan syne? Maar ek het daar geen beswaar teen om my eie meerdere te wees nie."

Ook wat betref woorde met 'n raspejoratiewe belading (vgl. "aia", "volkie", "jong", "outa", "kaffer" en aanspreekvorme soos "nooi", "oubaas", "baas" e.d.) kan gemeld word dat dit in al die uitgawes van *Versamelde werke* behoue gebly het.

JHH de Waal¹⁶ se *Versamelde werke* word postuum in 1939 deur Nasionale Pers Beperk uitgegee. Dié versameling wat uit agt dele bestaan, bevat stukke oor die skrywer se herinneringe van die taalstryd, bydraes wat hyself tot die stryd gelewer het (meer spesifiek die Tweede Afrikaanse Beweging), prosa, drama, sowel as 'n lewensbeskrywing van sy vader, David Christiaan de Waal.¹⁷

Die beweegrede vir die uitgee van hierdie versameling was in hoofsaak om eer te betoon aan "die nagedagtenis van die skrywer, wat so 'n groot werk in die belang van die Afrikaanse taal gedoen het".

Inleidend (in die "Voorberig", Deel 1) word kortliks 'n uiteensetting gegee van die ordening waarop die werk berus. Die uitgewers meld dat die werk nie streng chronologies gerangskik is nie "[d]ie tydsorde waarin die werke oorspronklik verskyn het, is nie *streng* gehandhaaf nie" [my kursivering].

'n Werk soos *My Herinnerings van Ons Taalstryd*¹⁸ (Deel 1) wat eers in 1932 in boekvorm verskyn het, word byvoorbeeld eerste in die versameling geplaas. Hierdie werkwyse word soos volg gemotiveer: "(d)ie Pers het goedgedink om *My Herinnerings van Ons Taalstryd*, wat van 1932 is, as Deel 1 te laat verskyn, omdat die skrywer ons o.a. daarin vertel wat die taaltoestande was in die tyd toe hy vir Afrikaans begin ywer het, hoe hy self daartoe gekom het om Afrikaans te skrywe en in watter gees hy dit gedoen het."

Origens is die prosa en drama sover moontlik volgens hul verskyningsdatums gebundel. 'n Uitsondering in hierdie verband is egter die korter prosastuk *Oorlog*

16 Die skrywer het die volgende skuilname gehad, naamlik Janni, Jan van Rozenburg en J.W.

17 Verskyn vir die eerste keer in 1928 by Nasionale Pers Beperk onder die skuilnaam J.W.

18 Alhoewel hierdie werk in 1932 (Nasionale Pers Beperk) te boek gestel is, is dit reeds in 1930 (op versoek) geskryf. Dit het eers tussen Februarie en Mei 1932 as artikelreeks in *Die Huisgenoot* verskyn.

tussen twee dokters (1931) wat na die roman *Die eksentrieke Essie* (1934) in dieselfde boekdeel (Deel V) voorkom. Eersgenoemde werk het reeds in 1921 in *Die Huisgenoot* verskyn, alhoewel dit eers in 1931¹⁹ uitgebreid in boekvorm gepubliseer is. Ook is daar die drama *Die spioen en sy handlangers* wat vir die eerste keer in 1907 in die tydskrif *De Goede Hoop* verskyn het. Hierdie werk word in die versameling na die drama *Oupa* ('n dramatisering van die roman *Oupa en sy kleindogters*) wat in 1926²⁰ gepubliseer is, geplaas. Dit is heel waarskynlik vanweë die feit dat eersgenoemde drama in 1926²¹ hernuwing ondergaan het.

Voorts word ook erken dat die versameling nie heeltemal volledig is nie: "(t)en slotte is dit miskien goed om daarop te wys dat die benaming *Versamelde Werke* nie heeltemal letterlik opgevat moet word nie. In die begindae van sy stryd vir Afrikaans het Jan de Waal byv. 'n *Africander Grammar*²² geskrywe, om ook Engelssprekendes in Afrikaans te interesseer; en toe hy later al hoe meer aandag aan die politiek begin gee het, het daar talryke pamflette van hom verskyn. Hierdie geskrifte was ongetwyfeld van groot betekenis in hul tyd, maar hulle is nou nie meer van genoeg algemene belang om saam met sy ander werk uitgegee te word nie."

Benewens De Waal se genoemde Engelse handleiding waarin hy die Afrikaanse grammatika aan Engelssprekendes ("English South African Civil Servants, Commercial men and others who desire a knowledge of them") op 'n vereenvoudigde wyse uiteensit, en sy vele politieke samesprake,²³ is daar ook van sy verhale, dramas²⁴ en

19 Nasionale Pers Beperk, Kaapstad.

20 Nasionale Pers Beperk, Kaapstad.

21 Nasionale Pers Beperk, Kaapstad.

22 Hierdie handleiding is in 1910 deur *Cape Times Printers* uitgegee.

23 PJ Nienaber (1943) maak in sy *Bibliografie van Afrikaanse boeke* melding van die volgende:

a. *Waarin verskil ons?* samespraak oor politieke kwessies, deur Jan van Rozenburg, Kaapstad, gedruk bij De Nasionale Pers, Bpkt, en uitgegee deur die Nasionale Partij (Kaap Provinsie), s.j. [1919];

b. *Die Politieke posisie korteliks opgesom*, deur Jan van Rozenburg, Kaapstad, gedruk deur Nasionale Pers, Beperk, s.j. [1920];

c. *Wie moet die land regeer?* Mynmagnaat of volk?: 'n politieke samespraak deur Jan van Rozenburg, Kaapstad, Nasionale Pers Beperk, 1924;

d. *Wat is waarheid?*: 'n politieke samespraak, Kaapstad, gedruk deur die Nasionale Pers, Bpk. en uitgegee deur die Nasionale Party, K.P., 28 Maart 1829 [sic];

e. *Soort by soort*: 'n politieke samespraak argumente voor en teen samesmelting, Kaapstad, gedruk deur Nasionale Pers, Bpk, s.j. [1935].

24 Vgl. (a) *Amper mar nog ni*: 'n Afrikaanse toneelspel. Kaapstad: Gedrukt en gepubliseer deur di Van de Sandt de Villiers Druipers Maatschappij, Beperk, 1907;

(b) *'n Skoonvader*: blyspel in een bedryf; vry naar de Frans oorgeset in Afrikaans. Kaapstad, Van de Sandt de Villiers Druipers, My., 1910;

(c) *Die dokter van die dorp*. Kaapstad, Nasionale Pers, Bpkt, 1918 (Nienaber 1943:396-398).

koerantartikels²⁵ wat nie in die versameling voorkom nie.

As rede vir die weglating van die verhale wat hoofsaaklik in die bundel *Stompies*²⁶ voorgekom het, word aangevoer dat De Waal sommige van die verhale nog nie hersien het nie en hy dus nie "graag sou gesien het dat alles uit *Stompies* vandag herdruk word nie".

Slegs verhale in *Stompies* wat later deur die outeur geredigeer en uitgebrei is, is derhalwe in die versameling opgeneem.

In die versameling word ook nie rekenskap gegee van watter tekste as basis by die samestelling gebruik is nie. Selfs 'n katalogus ("variantenapparaat") van verbeteringe/veranderinge wat aangebring is, ontbreek. Wat eersgenoemde betref, is dit derhalwe moeilik om klinkklaar te beweer dat die laaste uitgawes die basistekste gevorm het. In hierdie verband, byvoorbeeld, is die vierde verbeterde druk (1925) van 'n drama soos *Anjelina*²⁷ wat uit ses bedrywe bestaan in die versameling opgeneem, terwyl die korter vyfde verbeterde en laaste druk (1926)²⁸ waarin die outeur talle veranderinge aangebring het, agterweë gelaat is. In laasgenoemde druk is nie slegs die dialoog op sommige plekke verander nie, maar ook die aantal bedrywe is verminder tot vyf.

Wat veranderinge/verbeteringe betref, bring 'n vergelyking van die laaste uitgawes (monotekste) van sommige werke met die definitiewe tekste (soos opgeneem in die *Versamelde werke*) aan die lig dat redaksionele veranderinge wél aangebring is. By wyse van 'n lukrake steekproef waar slegs die eerste hoofstukke en bedrywe van onderskeidelik enkele verhale en dramas (laaste uitgawes) met die versies in die versameling vergelyk is, is talle verskille nagespeur. Die derde en laaste uitgawe van 'n verhaal soos *Oupa en sy kleindogters*²⁹ (1933) waarin die skrywer self veranderinge aangebring het, verskil byvoorbeeld op verskeie plekke van die definitiewe teks

25 Vergelyk (a) "Johannes van Wyk: 'n terugblik op die Afrikaanse Taalbeweging", 'n disputasie tussen JHH de Waal en dr. EC Pienaar; drie oordrukke uit De Burger van 12 en 31 Augustus 1921; 3 September 1921 en 16 September 1921. Kaapstad, Nasionale Pers, Bpkt, 1921; (b) *Die Tweede Afrikaanse taalbeweging: Afrikaans in die hof*; oorgedruk uit De Burger van 23 September 1921. Kaapstad, Nasionale Pers, Bpkt, 1921 (Nienaber 1943:396-398).

26 De Bussy, 1911, Kaapstad.

27 Nasionale Pers Beperk, Kaapstad.

28 Nasionale Pers Beperk, Kaapstad.

29 In 'n voorwoord tot die genoemde uitgawe meld die skrywer die volgende: "In hierdie nuwe uitgawe van *Oupa en sy kleindogters* het ek 'n paar deeltjies waarmee ek nie tevrede was nie, aanmerklik verander. Ook het ek 'n heelparty foutjies reggemaak. Dan het ek ook die spelling meer in ooreenkoms met dié van die Akademie gebring."

(vierde druk, Deel IV) in die *Versamelde werke*. Aantoonbare verskille tussen die twee versies is onder andere die volgende:

derde druk (1933) (monoteks)	vierde druk (1939) (<u>Versamelde werke</u>)
■ "die vrolikste van mense" (p. 1)	"die vrolikste mense" (p. 1)
■ "Meintjiesfamilie"	"Meintjies-familie"
■ "genessel"	"genestel"
■ "'n gesonde jongetjie" ³⁰	"'n gesonde seun"
■ "kleinkêrel" (p. 3)	"klein kêrel" (p. 3)
■ "jongetjies"	"seuns"
■ "pêrde"	"perde"
■ "opdro"	"opdroog"
■ "g'n" (p. 5)	"geen" (p. 6)
■ "kooi" (p. 6)	"bed" (p. 8)
■ "willesand" (p. 8)	"wilsand" (p. 10)
■ "boênste" (p. 9)	"boonste" (p. 10)
■ "vaal-pêrs"	"vaal-pers"
■ "modderklei"	"modder" (p. 11)
■ "stilstaan"	"staan"

Ook is die volgende sin wat in die derde druk op bladsy agt voorgekom het uit die vierde druk weggelaat: "Die koue angssweet slaan op sy gesig uit". Op dieselfde wyse het 'n werk soos *Die eksentrieke Essie*, wat spelling en interpunksie betref, heelwat veranderinge ondergaan. Let byvoorbeeld op die volgende:

30 Dit is interessant om op te merk dat die woord *jongetjie(s)* of die variant (*jongie*) daarvan in die gevalle waar dit gebruik word om na twee wit karaktertjies in die verhaal (die twee weeskinders wat op oom Klaas se plaas aankom) te verwys, verander is na *seun(s)*. Waar dit egter dui op die swart karaktertjie van wie oom Klaas meld dat hy verdrink het, het dit behoue gebly. Vergelyk die volgende: "Agter hulle, 'n gesonde *jongetjie* van elf, wat, met sy ligte krulhare, gladde vel en helderrooi wangetjies, jy eerder vir 'n tipies Duitse meisiekind as 'n egte Transvaalse boerseun sou aangesien het" (1933:1), en "Agter hulle, 'n gesonde *seun* [...]" (1939:1). Verder: "Terwyl die *jongetjies* in die kar agterbly ..." (1933:3), en "Terwyl die *seuns* in die kar agterbly ..." (1939:3). Daarteenoor die volgende: "Hier is tien jaar gelede 'n kaffertjie in versuip, vertel oom Klaas na hy die besoeker verwelkom het. 'Dit was 'n liewe ou *jongie* van 'n jaar of ag.'" (1933:3), en "[...] Dit was 'n liewe ou *jongie* van 'n jaar of ag" (1939:4). Verder: "Pikenien!" roep Gerrit die kaffertjie wat juis by die rondawel uitgekrom het. 'Kom vat vir Maanskyn hier!' Die *jongie* vat die rydier daar weg" (1933:20), en "[...] Die *jongie* vat die rydier daar weg" (1939:24) [my kursiverings].

tweede druk (1936)
(monoteks)

- "n onstuimig winderige" (p. 1)
- "buiten haarself"
- "... toe 'n malle motor om die hoek skiet, met hierdie gevolg ..."
- "Dit, alles, op die natuurlik-kundige manier" (p. 2)
- "kooitjie" (p. 5)
- "lewensgesel" (p. 8)
- "Hene! Is dit't? (p. 9)
- "Van harte, hoop ek, dat daardie lid van my geslag ..."

derde druk (1939)
(Versamelde werke)

- "n onstuimige winderige" (p. 1)
- "buite haarself"
- "... toe 'n malle motor om die hoek skiet met hierdie gevolg ..."
- "Dit alles op die natuurlik-kundige manier" (p. 2)
- "bedjie" (p. 4)
- "lewensgesel" (p. 7)
- "Hene! Is dit dit?" (p. 8)
- "Van harte hoop ek dat daardie lid van my geslag ..."

Vergelyk ook die veranderinge in die drama *Die jonge skrywer*:

eerste druk (1931)
(monoteks)

- "moeder" (p. 1)
- "soiets"
- "Ek wou, darem, ek kon hierdie bundel .." (p. 2)
- "Dokter"
- "tietel"
- "werkskragte" (p. 3)
- "Was ek nie so kort van kas nie" (p. 4)
- "As dit nie buiten twyfel wêrd is nie ..." (p. 5)

tweede druk (1939)
(Versamelde werke)

- "Moeder" (p. 323)
- "so iets"
- "Ek wou darem ek kon hierdie bundel ..." (p. 324)
- "Doktor"
- "titel" (p. 325)
- "werkskragte"
- "Was ek nie so kort van geld nie" (p. 326)
- "As dit nie buite twyfel werd is nie ..." (p. 327)

In bogenoemde bespreking van JHH de Waal se *Versamelde werke* het aan die lig gekom dat: eerstens, die werk soms nie chronologies georden is nie, tweedens, dat dit onvolledig is, derdens, dat redaksionele veranderinge aangebring is met as doelwit die modernisering van die tekste maar dat sodanige veranderinge nie verantwoord word nie en laastens dat 'n selektiewe apparaat ("variantenapparaat") ontbreek waarin variante opgeneem kon word.

Daar kan dus op grond van bogenoemde gekonstateer word dat die werk nie voldoen aan die tekskundige vereistes wat geld by postume versamelde werke nie.

Tydens die een en twintigste herdenking van die Afrikaanse Pers Beperk in 1957 verskyn die eerste twee dele van CM van den Heever se *Versamelde werke*. Die laastes dele het in die daaropvolgende jaar die lig gesien. Ook is 'n gedenkboek wat as sluitstuk van die versameling beskou kan word in 1959 deur dieselfde uitgewers vrygestel. Van hierdie versamelde werke noem die uitgewers dat dit "'n boekeskat [sal] wees waarop ons volk trots sal wees, en dit sal aansluit by die versamelde werke van ander skrywers soos CJ Langenhoven".

Soos die geval met Langenhoven se *Versamelde werke* (1933) toon hierdie werk ook heelwat gebreke. Dat dit hier ook bloot om versameling gegaan het eerder as om op 'n wetenskaplik verantwoorde wyse rekenskap te gee van so 'n belangrike outeur se korpus, is gewis. Hiervan getuig onder andere die feit dat 'n verantwoording ontbreek waarin van die metodologiese uitgangspunte wat by die samestelling van die teks gevolg is aan die orde gestel word; variantordening nie geskied nie; die werke nie volgens 'n bepaalde chronologiese gang gebundel is nie en daar nie gemeld word watter werke as kopieertekste geraadpleeg is nie. Wat laasgenoemde byvoorbeeld betref, kom dit aan die lig dat in 'n teks soos *Laat vrugte* (Deel 4) sommige wysigings (ten opsigte van spelling, raspejoratiewe, ensovoorts) wat Van den Heever in die laaste uitgawe (1955) voor sy dood aangebring het nie in die *Versamelde werke* (1957) bestendig is nie. Ter illustrasie kan enkele bewysplase in die openingsbladsye van die eerste (1939) en tweede (1955) uitgawe geneem word en met die teks in die *Versamelde werke* vergelyk word.

1939 (p.)

- verby bars (3)
- Kaffers
- Maar kaffers, sal julle help? (4)
- rinkinkende kaffers
- die kaffers (6)
- in sy swak ry-vermoë (7)
- verbysterde kaffers (9)
- familie-woonhuis (15)
- verby gaan (16)

1955 (p.)

- verbybars (5)
- Volkies
- Maar volk toe, sal julle help?
- rinkinkende bediendes (6)
- die naturelle
- in die swak ryvermoë (8)
- verbysterde volk
- familiewoonhuis (13)
- verbygaan (14)

1957 (p.)

- verby bars (9)
- Kaffers
- Maar kaffers, sal julle help?
- rinkinkende kaffers (10)
- die kaffers (11)
- in sy swak ry-vermoë
- verbysterde kaffers (12)
- familie-woonhuis (16)
- verby gaan

- profiellyne (17)
- soos 'n gladde stuk gepolyste staal (28)
- tuindam-water
- nag-aarde
- saag-klanke (29)
- dag-in en dag-uit (30)
- drie-en-vyftig-jarige leeftyd (32)

- profiellyn (15)
- soos in gladde stuk gepolceerde staal (22)
- tuindamwater (23)
- nagaarde
- saagklanke
- dag in en dag uit (24)
- drie en vyftig jarige leeftyd (25)

- profiellyne (17)
- soos 'n gladde stuk gepolyste staal (23)
- tuindam-water
- nag-aarde
- saag-klanke
- dag-in en dag-uit (24)
- drie-en-vyftig-jarige leeftyd (25)

Aan die ander kant is daar wel enkele wysigings wat in die 1957-teks bestendig is. Vergelyk die volgende:

1939 (p.)	1955 (p.)	1957 (p.)
■ grond-toe (5)	grond toe (6)	grond toe (10)
■ kraaltoe (13)	kraal toe (12)	kraal toe (14)
■ voetery (14)	foetery (13)	foetery (15)
■ gladnie	glad nie	glad nie
■ dorptoe (15)	dorp toe	dorp toe (16)
■ grondtoe (16)	grond toe (14)	grond toe
■ huistoe	huis toe (14)	huis toe
■ Een- of twekeer (23)	Een of twee keer (19)	Een of twee keer (20)

Daar is ook enkele nuwe wysigings in die 1957-teks (*Versamelde werke*) van *Laat vrugte* opgespoor waarvan die volgende as voorbeeld kan dien:

1939 (p.)	1955 (p.)	1957 (p.)
■ rubbersole (12)	rubbersole (11)	rousole (14)
■ spruitwal (14)	spruitwal (13)	spruitwal (15)
■ Die mooi dogter van Langvlei (23)	Die mooi dogter van Langvlei (19)	Die dogter van Langvlei (20)

In 'n inleiding ("Woord vooraf") tot die *Versamelde werke*³¹ (Deel 1, 1960) van Totius word vermeld dat die gedagte aan die publikasie van sodanige versameling na die oorlye van die skrywer by die Kuratorium van die Teologiese Skool van die Gereformeerde Kerk (te Potchefstroom) sy beslag gekry het.

Die bewaring van Totius se werk sou "'n gepaste huldeblyk" wees aan 'n skrywer wat "gedurende die grootste deel van sy aardse omwandeling" aan die inrigting verbonde was.

Die redaksionele komitee het uit die volgende persone bestaan: prof. dr. HG Stoker, ds. DN Kotzé, ds. AA Venter, dr. H. Venter, mnr. P. van Straten en S. du Toit (voorsitter).

Die redaksie se beleid ten opsigte van die taalversorging van die uitgawe was dat "alles in moderne Afrikaans" [my kursivering] gepubliseer sou word. Slegs die biografie van ds. SJ du Toit (Totius se vader) sou nie modernisering ondergaan nie. Die argument wat hier teen modernisering opgegaan het, was "om die leser 'n indruk te gee van die Afrikaans van die tyd van die Eerste Afrikaanse Beweging en van omstreks 1917 toe hierdie werk verskyn het".

Ten opsigte van Totius se poësie kom daar egter steeds verouderde digterlike woordvorme in die versameling voor. Vergelyk die volgende:

- "vermagerde" i.p.v. vermaerde (*In die kamp*, p. 165)
- "arremms" i.p.v. arms (*Mag en reg*, p. 175)
- "skeemring" i.p.v. skemering (*Die balling*, p. 179)
- "awendwind" i.p.v. aandwind (*Die balling*, p. 179)
- "eewge" i.p.v. ewige (*As ek oor bleekverlate sand*, p. 393)

Die problematiek rondom die keuse van 'n basisteks ten opsigte van die versamelde poësie van Totius word in 'n verantwoording (Deel VIII) van die versameling soos volg deur G Dekker en TT Cloete verwoord: "[d]ie feit dat Totius tot sy dood toe telkens by 'n nuwe uitgawe van sy digbundels wysigings aangebring het, soms selfs gedigte weggelaat en bygevoeg het, plaas die redaksie voor die *probleem* watter teks gekies moet word vir die uitgawe van sy *Versamelde gedigte*" [my kursivering].

31 Dié werk wat uit agt dele bestaan waarvan die laaste deel in 1962 verskyn het, is uitgegee deur Dagbreek-Bockhandel.

Om hierdie probleem die hoof te bied, is gevolglik van die standpunt uitgegaan dat, sover dit vasgestel kon word (m.a.w. kontrole moontlik was), die laaste teks wat deur die digter self geredigeer is as basisteks (kopieerteks/"copy-text") gebruik sou word.

Dit het beteken dat gedigte wat in die eerste uitgawes van digbundels voorgekom het, maar later deur die digter weggelaat is, nie in *Versamelde werke* opgeneem is nie. Vergelyk hier byvoorbeeld die gedigte "Haar laaste woord" wat in *Bij die monument* (1908:24) opgeneem is, maar in latere drukke vervang is deur "Vergewe en vergeet", "Bij die oue brug" in *Wilgerboombogies* (1912:20) wat weggelaat is en "O salige blymoedigheid" in *Passieblomme* (1934:59) wat later deur "Dieper insig" vervang is. Die teenoorgestelde is natuurlik ook waar, naamlik dat daar gedigte in *Versamelde werke* voorkom wat nie in die eerste uitgawes van bepaalde digbundels verskyn nie. "Vergewe en vergeet" (*Bij die monument*); "Dieper insig" en "Die son versit al meer en meer" (*Passieblomme*) is hier voorbeelde. So ook is gedigte wat in meer as een digbundel voorkom in die versameling onder die verskillende bundeltitels geplaas met die gepaardgaande wysigings/verbeteringe wat aangebring is. Gedigte soos "Die vlakke", "Die os", "Trekkerslied", "Vegkop", "Moselekatse", "Kafferlied" en "Die drie kindertjies" wat almal oorspronklik in die bundel *Verse van Potgieter's trek* (1909) gepubliseer is en later weer in *Uit Donker Afrika* (1936) opgeneem is, kan hier genoem word. Terselfdertyd is 'n bundel soos *Verse van Potgieter's Trek* (1909) wat geen herdrukke/heruitgawes (en dus geen vernuwing nie) gehad het nie opgeneem soos wat dit oorspronklik verskyn het.

Dit word ook duidelik gestel dat teksverbeteringe ("emendasies") wat wel in sommige gedigte deur Totius aangebring is nie aangetoon kan word nie; "[d]it kon ongelukkig nie binne die bestek van hierdie uitgawe val om die verskillende emendasies op te gee in voetnote of in 'n bylae nie."

Ofskoon teksverbeteringe deurgaans in die poësie van Totius aangebring is en daar in die verantwoording (Deel VIII) te kenne gegee word dat "drukfoute en versigings" verbeter is, kom heelwat foute³² nog voor. Enkele voorbeelde wat nagespeur is, is die volgende:

32 Genoemde foute sou met die uitsondering van "wereldrand" en "Dias by die Cabo Tormentoso" in *Versamelde werke* (1977) geperpetueer word.

- "deins'righeid" i.p.v. dynserigheid ("Goue gode", Deel VIII, strofe 3, reël 2, p. 310)
- "dikkert" i.p.v. dikkerd ("Goue gode", Deel XII, strofe 9, reël 5 [ook strofe 10, reëls 3 & 5])
- "bedtoe" i.p.v. bed toe ("Sy eerste broek", strofe 3, reël 4, p. 344)
- "heel dag" i.p.v. heeldag ("Sy moeder", strofe 4, reël 1, p. 347 [ook strofe 6, reël 2, p. 348])
- "Goeie môre" i.p.v. Goeiemôre ("Skender-taal", Deel II, strofe 1, reël 1 [ook strofe 2, reël 1], p. 354)
- "winkel-toe" i.p.v. winkel toe ("Die liewe poppespel", strofe 2, reël 1, p. 357)
- "wereldrand" i.p.v. wêreldrand ("Die ondergaande son lê aan", strofe 3, reël 6, p. 359)
- "deinsrigheid" i.p.v. dynserigheid ("Eensaamheid", strofe 1, reël 5, p. 399)
- "Dias by die Cabo Tormentso" i.p.v. Dias by die Cabo Tormentoso (titel van gedig uit die bundel *Uit Donker Afrika*, p. 411)
- "fonkel" i.p.v. vonkel ("Sensus divinitatis", strofe 1, reël 3, p. 444)
- "siprus-lane" i.p.v. sipres-lane ("Die marinier uit ou, ou tyd", Deel 1, strofe 5, reël 4, p. 472)

Nieteenstaande die feit dat die redaksie besluit het dat "alle geskifte van wyle dr. Du Toit in hierdie reeks opgeneem moet word" het dit tog later aan die lig gekom dat, wat volledigheid betref, die werk bepaalde gebreke het. Hertzog Venter (1976:38) noem in hierdie verband onder andere dat "dit [...] tog met verloop van tyd geblyk [het] dat hierdie versameling nie *volledig* is nie - dink maar aan sy werk uit die Eerste Afrikaanse Beweging en sy Psalm- en Skrifberymings wat nie daarin opgeneem is nie; aan die pragrede by die hoeksteenlegging van die Voortrekkermonument ("Die geruis van die Almagtige") wat nie daarin voorkom nie, en dan die baie ander stukke wat in die nuwe soektog weer aan die lig gekom het - ek verwys maar net na die pragstuk 'De dichter als ziener', wat hy in 1911 op 'n vergadering van die Akademie voorgedra het; na 'Nuwe vorme', waarmee hy in 1941 die Nasionale Jeugkongres toegesprek het, en talle ander" [my kursivering].

Daar is ook later vasgestel dat 'n stuk in die versameling (*Versamelde werke*, 1960) opgeneem is waarvoor Totius nie verantwoordelik was nie. (Vergelyk hier die preek "Vir die waarheid getuig", Deel II, p. 182.) Volgens Hertzog Venter (1976:42) is dié

prek deur 'n ds. JA van Rooy by die bevestiging (as hoogleraar) van 'n kollega, 'n sekere prof. JA du Plessis, gelewer.³³

Die ordening van die materiaal word nêrens in *Versamelde werke* verantwoord nie. Dit val wel op dat die stukke (artikels, redes, referate, preke, gedigte, e.d.) tematies in verskillende afdelings saamgegroepeer is (bv. "Die Kerk", "Maatskaplike vraagstukke", "Gedigte", e.d.). Alhoewel daar 'n chronologiese volgorde te bespeur is wat betref die bundeling van stukke wat dieselfde tema aansny, word die chronologie ten opsigte van die afsonderlike temas op sommige plekke onderbreek. So byvoorbeeld is die afdelings "Uit die skrifte I", "Uit die skrifte II" en "Preke uit die Kerkblad" nie heeltemal chronologies gerangskik nie. Die eerste twee afdelings bevat preke van Totius wat onderskeidelik in 1920 en 1921 deur AH Koomans gepubliseer is. Daarteenoor bevat laasgenoemde afdelings preke wat reeds tussen 1912 en 1915 in *Die Kerkblad* (toe nog *Het Kerkblad*) verskyn het.

Op verskeie plekke word 'n bepaalde tema in 'n daaropvolgende boekdeel voortgesit.³⁴ In die versameling word die afdeling "Preke uit die Kerkblad" byvoorbeeld in die tweede boekdeel begin en sonder enige vooraf waarskuwing of aanduiding in die derde boekdeel voortgesit. Hierdie toedrag sou moontlik meer bevredigend gewees het indien al die preke wat in "Die Kerkblad" verskyn het in een afsonderlike boekdeel georden kon gewees het. Die omvang van die preke regverdig juis so 'n afsonderlike boekdeel. Ook die artikels wat tematies handel oor die hel word in Deel III begin en in Deel IV voortgesit (weer eens sonder waarskuwing of aanduiding). Die reisbeskrywing "Bybellande deurreis" word op dieselfde wyse in Deel IV begin en in Deel V voortgesit (hier darem 'n aanduiding). Laastens, in hierdie verband, word die afdeling "Maatskaplike vraagstukke" (p. 447) in Deel V begin (sonder dat dit enigsins in die inhoudsopgawe van die betrokke boekdeel aangetoon word en in Deel VI voortgesit (ook hier sonder enige aanduiding dat die voortsetting in 'n daaropvolgende boekdeel plaasvind).

Daar sou geargumenteer kon word dat sodanige indelings gedoen is om te verseker dat die dele min of meer ewe dik is. Die vraag wat egter ontstaan, is watter

33 Sien ook *Het Kerkblad*, no. 460, Maart 1921.

34 Hierdie probleem word in *Versamelde werke* (1977) bespreek. Hertzog Venter (1976:42) noem in hierdie verband die volgende: "Hierby het, vir die uiterlike verdeling, twee vereistes na vore getree, nl. dat die dele in omvang min of meer gelyk moet wees en dat die stof self nie van een deel na 'n ander moet oorloop nie."

oorwegings die swaarste weeg, naamlik die kwantitatiewe omvang van 'n boekdeel of die feit dat stukke wat tematies bymekaar hoort sover moontlik saamgegroepeer (in een boekdeel) behoort te word. Laasgenoemde oorweging sou uiteraard meebring dat die lees van die werk vergemaklik word.

Hinderlik is ook die inhoudsopgawes van sommige boekdele en/of afdelings wat of foutiewe bladsyaanwysings³⁵ verskaf of onvolledig³⁶ is.

Die kuising van die Totius-teks van raspejoratiewe³⁷ is agterweë gelaat waarskynlik vanweë die volgende twee oorwegings: Eerstens, omdat Totius self nie sy tekste gesuiwer het van raspejoratiewe reste nie en tweedens omdat raspejoratiewe binne die sosiale en literêre konteks op daardie stadium nog aanvaarbaar was.

Benewens die 1960-versameling van Totius het daar in 1977 weer 'n uitgawe van sy hele oeuvre verskyn. Hierdie lywige versamelde werke bestaande uit elf dele het as eeufees-uitgawe onder redaksie van prof. Hertzog Venter by Tafelberg Uitgewers verskyn. Volgens die redaksie sou die werk nie "'n herdruk van die *Versamelde werke* van Totius wat in 1961 [sic] verskyn het" wees nie, maar eerder 'n nuwe uitgawe wat die "hele terrein van Totius se geskrifte [...] opnuut verken".

In hierdie proses van hernude verkenning is gevolglik nuwe stof ontdek wat uiteraard bygewerk moes word. Ook is daar gepoog om die stof te herrangskik³⁸ aangesien

35 Vergelyk byvoorbeeld die tema "Bybel en boerdery" (Deel IV) wat in die inhoudsopgawe aangedui word as sou dit op p. 161 begin terwyl dit in der waarheid op p. 91 begin.

36 Vergelyk die reeds genoemde tema "Maatskaplike vraagstukke" (Deel V, p. 447) en 'n veertiental artikels wat nie in die inhoudsopgawes van bepaalde boekdele of afdelings gereflekteer word nie. Onder die titel "Staatkundig (Buitelands)" in Deel V is daar bv. die volgende artikels: "Nog meer verskrikkinge" (p. 233); "Oor 'n vorstehuis" (p. 405); "Afrika" (p. 407); "Die Christusbeeld van Corcovado (By die kersfees)" (p. 412); "Die wêreld wag" (p. 414); "n Donker horison" (p. 417); "Van die noorde af" (p. 421); "Vrede" (p. 424); "Twee wêrelde" (p. 426); "1900-1950" (p. 429); "n Onmisbare gids" (p. 432); "Verborgte dinge" (p. 437); "Groot Afrika" (p. 441); "Rus by die onrus" (p. 444). Sien ook die artikel "Internasionale Calvinisme" (p. 502).

37 Vergelyk die volgende raspejoratiewe:

"die kaffer keurkommando" ("Die swarte halwe maan", strofe 7, reël 6); "kijk hul speel nes kaffertjies" ("Die drie kindertjies", strofe 4, reël 2); "Swart kom die kaffers met die driftige drang" ("Vegkop", strofe 1, reël 2); die gedig "*Kafferlied*" (p. 452) waarin die woord "kaffer" benewens in die titel elf keer voorkom met as teenhanger die woord "witmens"; en die *meid-jie't* siek geword ("Die Towerhekse", strofe 4, reël 4); "skrik het die *pieknien* doodgemaak" ("Die Towerhekse", strofe 5, reël 4).

38 By die indeling van die stof is daar nie chronologies te werk gegaan nie (behalwe in die geval van die poësie waar die verskyningsdatums van die digbundels die ordening bepaal het). Daar is getrag om "n tematies sluitende en sover moontlik aaneensluitende indeling te maak" [my kursivering].

"die bestaande rangskikking nie bevredig nie" (Hertzog Venter 1976:42).

Daar is egter ook van Totius se werk wat nie in die versameling opgeneem is nie. Hier byvoorbeeld die stuk "Jeugherinneringe" (omdat "verlof vir opname" nie verkry kon word nie) en "[v]erskeie ander stukke - afskrifte van diktate en aantekeninge van sy oud-studente".

Ook kom daar 'n werk ("Vir die waarheid getuig") in die vorige versameling (1960) voor wat uit die latere versameling (1977) weggelaat is omdat dit nie aan Totius toegedig word nie (sien die bespreking oor *Versamelde werke* [1960]).

Aangesien die publikasiekomitee dit ten doel gehad het die daarstelling van 'n teks wat vir "die Afrikaanse volk as geheel" toeganklik moes wees, is Totius se Nederlandse geskrifte en "baie aanhalings in Nederlands en ander tale" in Afrikaans vertaal. So ook is besluit om die taal van sy "oudste Afrikaanse geskrifte" te moderniseer. Dat hierdie versameling soos die vorige een slegs as 'n populêre leesuitgawe sou materialiseer, is derhalwe nie te betwyfel nie: "(d)ie doel was dus nie om 'n versameling vir *wetenskaplike studie* beskikbaar te stel nie" [my kursivering].

Waar dit gegaan het om sy poësie was die procédé in hierdie opsig ietwat anders en is die laaste teks gebruik "wat deur die digter self geredigeer is". Dit is dan om hierdie rede dat 'n bundel soos *Verse van Potgieter's Trek* (1909), wat slegs 'n enkele druk beleef het, opgeneem is soos wat dit oorspronklik verskyn het. Ook die enkele prosastukke van Totius is in die versameling opgeneem soos wat dit oorspronklik verskyn het.

Verder ontbreek 'n volledige lys waarin variantordening behoorlik aan die orde gestel word: "[a]ntekeninge en die aangee van *variante* word beperk tot wat verhelderend is of interessante lig op die bepaalde gedig werp" [my kursivering].

Nieteenstaande die verklaring van die redaksie dat "[d]rukfoute en kennelike vergissings sonder aanduiding verbeter [is]", kom van dieselfde foute wat in die eerste versameling uitgewys is, weer voor (sien voetnoot nr. 32).

Oor raspejoratiewe is daar soos in die *Versamelde werke* (1960) nie standpunt ingeneem nie en kom dit ook steeds voor.

Die wyse waarop die teks van *Versamelde werke* (1977) in sy geheel gehanteer is, maak dit duidelik dat hier nie van die histories-kritiese metode gebruik gemaak is

nie. Hierdie werk sou, soos reeds vroeër gesuggereer, bloot as populêre uitgawe gestalte kry.

*Versamelde gedigte*³⁹ (1973) van WEG Louw is van die min versamelings in Afrikaans waarby die outeur self betrokke was.

Op 'n vraag van Roy Pheiffer in 'n radiogresprek (later gepubliseer in *Persoonlike perspektiewe*: WEG Louw in gesprek met Roy Pheiffer, 1977, pp. 46-47) of daar met die publikasie van die betrokke werk "enkele of selfs baie van die vroeër gedigte weggelaat" is, druk die outeur hom soos volg daaroor uit: "feit is dat ek in 1973 met dié *Versamelde gedigte* letterlik gedoen het wat die titel wil sê: naamlik álles uit die vroeë bundels en tot op datum bymekaarmaak en sáám uitgee".

Dit is ook 'n bekende feit dat WEG Louw van tyd tot tyd veranderinge aan reeds gepubliseerde bundels/verse aangebring het. 'n Tipiese voorbeeld van 'n bundel wat in sy tweede druk ingrypend verander het ten opsigte van die ordening, sowel as die toevoeging of weglating van gedigte, is die tweede, hersiene en vermeerderde druk van *Die ryke dwaas* (1935). Veranderinge aan gedigte van "druk tot druk" het meestal gegaan om die verwydering van verouderde reste, spelling (bv. die verwydering van die e-fleksie by sommige adjektiewe) en punktuasie (bv. die beletselteken wat in sommige gevalle verdwyn het).

Ook met betrekking tot *Versamelde gedigte* het hierdie werkwyse gegeld wat dan soos volg in dieselfde gesprek met Pheiffer gekwalifiseer word:

"Van my vroegste gedigte het egter talle taalverskynsels bevat waarmee 'n mens vandag nie meer vrede kan hê nie, s6 byvoorbeeld die verboë vorm van die byvoeglike naamwoord. Omdat ek van oordeel is dat Afrikaans ook nog werklik besig is om in dié opsig te verander - selfs net gedurende die laaste dertig, veertig jaar - het ek sulke redaksionele veranderings aangebring. Ek het, waar dit nie alte storend vir die ritme sou wees nie, byvoorbeeld talle sulke verbuigings - e's uitgespit."

Oor *Versamelde gedigte* het JC Kannemeyer (1978:363) in 'n voetnota die volgende op te merk:

39 Hierdie versameling het verskyn by geleentheid van die digter se sestigste verjaardag en is uitgegee deur Tafelberg-uitgewers.

"Sy *Versamelde gedigte* is - met uitsondering van enkele jeuggedigte en die later weggelate vers "In die kamp" uit *Die ryke dwaas* - 'n volledige uitgawe van al die bundels tot en met *Naggiesprek en ander gedigte*. Die teksveranderinge wat die gedigte in dié uitgawe ondergaan het, is hoofsaaklik beperk tot die weglating van enkele woorde, 'n paar wysigings in die woordkeuse, en veral 'n aansienlike vermindering van die adjektiewiese verbuigings -e wat die kritiek in die verlede hinderlik gevind het. Alhoewel laasgenoemde wysiging die verse nader aan die Afrikaanse spreektaal laat beweeg, bring die veranderinge nou dikwels die ritme in die gedrang en word die klankspanninge in sommige gevalle aangetas."

Dat WEG Louw dit ten doel gehad het om al die gedigte in die laaste drukke of uitgawes van sy onderskeie bundels met die uitsondering van "In die kamp" in die versameling op te neem, is waar. Dit is egter ook waar dat nie alle voorheen gepubliseerde gedigte, hetsy in tydskrifverband of in die verskeie bundels, opgeneem is nie. In hierdie opsig is daar enkele jeuggedigte (vgl. "Klein prélude", "Alleen", "Nagliedjie", "Die nag" en "Liedjie" wat aanvanklik in *Die ryke dwaas* (1934) verskyn het, maar later in die hersiene en vermeerderde tweede druk van 1935 weggelaat is. Dieselfde kan gesê word van "Verganklikheid" en "Die see slaan altyd".

DJ Opperman in *Digers van Dertig* (s.j.) wys daarop dat WEG Louw aanvanklik in Engels gepubliseer het (vgl. o.a. "Sonnet to sleep" en "The vital joy" wat in *The South African College School Magazine* van onderskeidelik Junie 1929 en Mei 1930) verskyn het. Hierdie gedigte is egter nooit in 'n bundel opgeneem nie, hoewel volgens Opperman 'n fragment van laasgenoemde gedig terug te vind is in die latere Afrikaanse vers "Die see slaan altyd". (Hierdie vers het egter, soos reeds genoem, stilweg uit *Die ryke dwaas* verdwyn.)

Ten spyte van voorafgaande kwessies, veral dié betreffende volledigheid, bly *Versamelde gedigte* egter 'n geoutoriseerde teks aangesien die outeur self betrokke was by tekskonstitusie. Die oordele en intensies van die outeur is dus in hierdie opsig finaal en moet as sodanig eerbiedig word.

Die feit dat daar geen verantwoording voorkom waarin standpunt ingeneem word ten opsigte van tekskundige sake soos die keuse van basistekste, volledigheid, teksveranderinge, sowel as die ontbreking van 'n lys (selektiewe apparaat) wat voorsiening maak vir variantordening, bring mee dat die werk aan wetenskaplikheid tekort skiet. Inkonsekwenstede rondom teksveranderinge behoort veral opgehelder

te word (let op die e-fleksie) soos wat TT Cloete⁴⁰ (1974:45) oorsigtelik uitlig wanneer hy na aanleiding van veranderinge wat hy in 'n sleutelgedig "Die dwaas" in die bundel *Die ryke dwaas* teëgekomp het, die volgende bewering maak: "Sulke veranderinge roep natuurlik baie vrae op, onder andere waarom *vale* nou *vaal* geword het, nog meer, hoekom droefenis dan droefenis gebly het en nie ook droefnis geword het nie ..."⁴¹ [sy kursivering].

Met die verskyning van *Versamelde werke* (1975) van Ingrid Jonker is heelwat besware oor die tekskundige of edisietegniese versorging daarvan geopper. Van die felste kritiek het gekom van onder andere Abraham H de Vries (*Die Burger*, 8 Januarie 1976 - ook in *Beeld*, 29 Maart 1976), André P Brink (*Rapport*, 29 Februarie 1976) en Johann Johl (*Die Volksblad*, 20 April 1976).

So noem De Vries byvoorbeeld die volgende in verband met die versameling: "Maar die ergste is dat hierdie *Versamelde werke* hoegenaamd nie volledig is nie. En daarvoor is daar geen verskoning nie. Indien on-af gedigte in *Kantelson* en nou weer hier opgeneem kon word, waarom is gedigte wat Jonker self as 'af' genoeg beskou het om in tydskrifte te publiseer, nie opgeneem as byvoorbeeld 'Ongebundelde verse' nie?

In net een tydskrif, *Die Huisgenoot*, het daar die volgende (nou maar sommerso verlore?) verse verskyn: "Die plakkaat" - 12/3/54; "Die digteres" - 18/3/55; "Die Gordyn" - 25/4/55 en twee ongetitelde verse in die uitgawe van 17/12/54. Die katalogus van hierdie tydskrif (s6 maklik is als bekombaar) maak melding van nog twee gedigte wat ek nie kan opspoor nie".

Verder: "die tyd het ontbreek om gedigte in *Naweekpos* ook na te gaan - ek vermoed dat ook daar 'n oes ongebundelde verse lê wat vir Ingrid Jonker se *Versamelde werke* belangrik is, as dit enigsins volledig wil wees."

De Vries se vermoede dat daar miskien "'n oes ongebundelde verse" van Ingrid Jonker in *Naweekpos* "lê" is ten dele gegrond. Ek het elke uitgawe van *Naweekpos* vanaf sy konsepsie in 1954 tot en met 1966 nagegaan en kon slegs vyf gedigte daarin

40 Cloete wys ook op die gedig "Verslag oor 'n Winterreis" wat (op daardie stadium) nooit voorheen in 'n digbundel opgeneem is nie. Hierdie gedig sou later die inleidingsgedig in die bundel *Vensters op die vrees* (1976) word.

41 Let ook op die verbuiging van *ryke* in die titel van die bundel onder bespreking.

opspoor waarvan twee, "Windliedjie" en "Offerande", reeds in *Ontvlugting* opgeneem is. Die ander drie gedigte, te wete "Opdrag" (Julie 1954, p. 26); "As jy slaap" (Mei 1955, p. 74) en "Die digteres" (Augustus 1955, p. 31) is die enigste uit *Naweekpos* wat nog nie gebundel is nie.

Ek het voorts sonder sukses probeer vasstel of laasgenoemde drie gedigte nie moontlik met gewysigde titels in die verskene bundels opgeneem is nie. Hoewel die kwatryne "Opdrag" en "As jy slaap" in onderskeidelik *Ontvlugting* (p. 29) en *Rook en oker* (p. 50) verskyn, is daar geen verband tussen die genoemde gelyknamige gedigte wat in *Naweekpos* opgeneem is nie.

In haar monografie oor Ingrid Jonker waarin sy ook enkele tekskritiese kwessies aanraak, gee Erna Sadie (1978:417-423) 'n sewetal gedigte wat nog nie voorheen gebundel is nie. Onder hierdie groep verskyn ook "Opdrag" sonder datering of bron. Die ander gedigte wat sy noem is onder andere "Die gordyn" (*Die Huisgenoot*, 25 April 1955); "Die digteres" (*Die Huisgenoot*, 18 Maart 1955 - hierdie gedig het geen verband met 'n gedig met dieselfde titel wat in *Naweekpos* (p. 31) van Augustus 1955 verskyn het nie); "Die plakkaat" (*Die Huisgenoot*, 12 Maart 1954); "Van 'n skilder" (sonder datum of bron); "Die Blommetjie" (ook sonder datum of bron) en 'n fotokopie van 'n oorspronklike manuskrip van die gedig "'n Kersgebed" (hierdie gedig is deur Lulu Jonker aan haar verskaf).

In die RGN-versameling by NALN het ek ook 'n verdere twee nooit voorheen gepubliseerde gedigte opgespoor, naamlik "Aan Uys Krige" en 'n gedig waarvan die titel onleesbaar is.

Tekskundige probleme wat Brink met *Versamelde werke* ondervind het, formuleer hy soos volg:

"Maar ongelukkig is dit, ás versamelde werk geoordeel, nie in alle opsigte bevredigend nie. Wat kortkom, is eerstens 'n redaksionele verantwoording en 'n bibliografie om die geheel in perspektief te plaas. [...] Maar belangriker nog: die tekste self is nie behoorlik versorg nie. I.v.m. *Rook en oker* is dit byvoorbeeld duidelik dat die teks van 1964 se hersiene uitgawe gevolg is: maar waarom is die sorgvuldige indeling wat die digteres self t.o.v. onderafdelings gemaak het, eenvoudig geïgnoreer? Waarom is die teks van die gedig "Ons" nie gekorrigeer nie? - in die slotreël is naamlik die foutiewe "sterf ek en jy" behou i.p.v. die

omgekeerde "sterf jy en ek", waar die "ek" 'n sleutelrol beklee deur te rym met die "onverwek/te saad" hoër op. Sowel die uitgewer as die kurator van Ingrid Jonker se literêre nalatenskap is jare gelede al hierop gewys.

Dit is verblydend dat die reëls wat by die publikasie van *Kantelson* uit die gedig "Wag in Amsterdam" weggelaat - letterlik gekasteer! - was, nou teruggeplaas is: maar waarom is 'die galg van trane' nie ook gekorrigeer tot 'die toring van trane' wat die digteres self verkies het nie? (daar word immers na die Schreierstoren verwys). Die gedig "Plant vir my" - waarvan selfs die titel verkeerd is - behou steeds die onsinnege reël 'en dat die konynjies hul akkers kom begrawe' i.p.v. die eekhorinkies waartoe Ingrid Jonker dit self lank voor haar dood gekorrigeer het.

Voorts: wetende watter waarde die digteres aan opdragte by gedigte geheg het - in so 'n mat [sic] dat sy dit selfs ritmies as onderdeel van die gediggeheel beskou het - is dit onaanvaarbaar dat in *Versamelde werke*, nes in die eerste uitgawe van *Kantelson*, byna alle opdragte sonder rede of verantwoording weggelaat is. Ingrid Jonker self sou dit as verminking beskou het."

Johl, nes De Vries, gee toe dat die versameling blyke gee van die bedoeling om volledig te wees - m.a.w. dat daar na volledigheid gestrewe is. Helaas getuig dit egter van "flagrante onvolledigheid". Hy verwys na die feit dat ongebundelde gedigte van Ingrid Jonker verspreid in tydskrifte (*Die Huisgenoot*, *Naweekpos*, *Die Jongspan* en skoolblaai)⁴² verskyn het, en nie opgeneem is in *Versamelde werke* nie. Hy gaan verder deur 'n gedeelte van een van twee ongetitelde gedigte wat in *Die Huisgenoot* van 17 Desember 1954 verskyn het, aan te haal.

Vervolgens rig hy die volgende woorde aan die adres van die Ingrid Jonker Literêre Trust: "Aan die 'Ingrid Jonker Literêre Trust' - wie dit ook al mag wees -: om te versamel, is om volledig te versamel. 'n Maklike raap-en-skraap is net nie goed genoeg nie."

42 In 'n handgeskrewe dokument met die titel "Notes on the school record of Ingrid Jonker" (ongeluklik sonder naam van skrywer of datum) uit die RGN-versameling by NALN, word melding gemaak van drie gedigte wat in die skoolblad van die betrokke skool waar Ingrid Jonker haar skoolopleiding voltooi het, gepubliseer is. Hierdie gedigte, naamlik "Die Baba" (1946), "Lag met die môre" (1948) en "Drome" (1949) het sy geskryf terwyl sy onderskeidelik in St. 5, 7 en 8 was.

Uit bovermelde is dit duidelik dat genoegsame bewys bestaan vir De Vries, Brink en Johl se besware betreffende die onvolledigheid van die Ingrid Jonker-versameling.

Ook die besware oor die ordening en die weglating van die rubrisering van die *Rook en oker*-teks in *Versamelde werke* blyk geregverdig te wees. Hierdie teks kan miskien uitgesonder word vir die ongemotiveerde wyse waarop die samestellers sommige gedigte gaan herrangskik het sonder inagneming van die bestaande rubrisering deur die outeur self aangebring. As gevolg daarvan het die titel "Intieme gesprek" by 'n homogene gedigtegroep in die bundel in die slag gebly. Hoewel Oliver E Driesse (1971) in sy ongepubliseerde skripsie *Die poësie van Ingrid Jonker* oor die struktuur van *Rook en oker* die volgende opmerk, naamlik dat "slegs een afdeling, nl. 'Intieme gesprek' [pp. 15-24], duidelik interne samehang vertoon. Die oorblywende vier afdelings mis hierdie innerlike homogeniteit en die 31 gedigte daarin kon net so goed anders gerangskik gewees het", sou dit vanuit tekskundige perspektief nie as beweegrede kon dien vir sodanige herrangskikking nie. Dit sou neerkom op "teksvergryp" en die intensie van die outeur in die gedrang bring.

Hierby kan ook betrek word waarna JP Smuts (1982:115) verwys in die onderskeid wat hy tussen teksgrens en verhaalgrens probeer tref: "Dit is bekend dat die omslagontwerp en *tipografiese inkleding* van 'n boek soms nie los van die skrywer ontstaan nie, maar deur hom gesien word as deel van die totale *teksaanbod* waarmee hy die leser wil konfronteer. Dié aspekte kan dus berekend deel van die teks gemaak word. Ook onderdele van die voorwerk soos die *titel*, *skadeloosstelling*, *opdrag*, *inhoudsopgawe* en *motto* kan op so 'n kreatiewe wyse deur die outeur gebruik word dat dit nie bloot neutraalinformatief bly nie, maar tot 'n veelseggende, geïnkorporeerde deel van die teks word" [my kursivering].

Oor die opdragte, subtitels by gedigte wat in *Versamelde werke* ook weggelaat is, kan daar miskien volstaan word met wat Erna Sadie (1978:11-12) sê: "Wanneer gedigte opgedra word aan herkenbare persone of wanneer datums daarby geplaas word, word tog ook te kenne gegee dat die teks nie alleen wil staan nie; daarom word daarby aangevul, word dit gekoppel aan omstandighede buite die blote woordaanbod."

Wanneer die soeklig geplaas word op enkele redaksionele teksveranderinge of verbeteringe (vgl. onder andere "in" x "tot" ["Offerande"]; "bourgeois kritiek" x "bourgeois-kritiek" ["Ontwaking"]; "Toemaar" x "Toe maar" ["Toemaar die donker

man"); "aansit" x "aanslaan" ["By die dood van 'n maagd"], ensovoorts) in sommige gedigte, word 'n mens bewus van die problematiek wat daaruit kan voortvloei. Nie slegs is hierdie veranderinge nie geoutoriseer nie, maar ook werk dit interpretasieprobleme in die hand.

Erna Sadie (1978), wat in haar studie eerder die monotekste *Ontvlugting* (1956), *Rook en oker* (1964, tweede hersiene uitgawe) en *Kantelson* (1966) as die *Versamelde werke* (1975) geraadpleeg het, raak in haar analise van "Toemaar die donker man" sodanige probleme, wat teksveranderinge vir teksinterpretasie inhou, aan wanneer sy beweer: "Ongelukkig is dié gedig in die *Versamelde Werke* onderwerp aan 'verbeterde' spelling, met die gevolg dat 'toe maar' deurgaans los geskrywe word. Dit bring nie net 'n betekenisverandering mee nie, maar eintlik 'n betekenisverduistering" (p. 262).

Driesse (1971:69) bestee ruim 'n halwe tot 'n driekwart bladsy om die ongewone spelling van die woord "Toemaar" te verklaar, sowel in die titel as in die gedigliggaam. Nes Sadie (1978) voel hy die woord as eienaam aan:

"Streng gesproke word die bekende tussenwerpsel-frase as twee woorde geskryf; so word dit ook gedoen waar die uitdrukking elders (slegs eenmaal) in die gedig verskyn:

'Sy naam is toe maar' (3:5).

In die aangehaalde versreël het die uitdrukking inderdaad nog die normale funksie van 'n tussenwerpsel; sintakties word daar 'n breuk of 'n soort aposiopesis tussen 'is' en 'toe maar' gesuggereer; iets soos:

'Sy naam is - (ag;) toe maar!'

m.a.w., 'dit maak nie soveel saak nie; dis minder belangrik ...' Maar dan gaan dié 'toe maar' oor in 'n substantief, eintlik 'n eienaam, en dit word die laaste naam in die byna kategoriese reeks wat in strofe 3 aan die 'ou donker man', die nag, toegeken word:

'hy heet, my lam
Toemaar, die donker man ...'

Hierdie interpretasie van Driesse maak sin veral as in aanmerking geneem word dat "Toemaar" met 'n hoofletter gespel word.

Hoewel die voorafgaande bespreking hoofsaaklik gerig was op die poëtiese komponent van Ingrid Jonker se *Versamelde werke* is die teksaanbod van haar prosa en drama nie vry te stel van tekskundige problematiek nie.

Vanuit tekskundige perspektief kan 'n mens maar net wonder oor die veranderinge (redaksioneel miskien?) wat in 'n verhaal soos 'n *Daad van geloof* aangebring is. Om maar met die titel te begin: hierdie verhaal/skets het oorspronklik in *Die Huisgenoot* van 13 Augustus 1965 (pp. 14-15) met die volgende opskrif verskyn: "Ingrid Jonker se laaste verhaal". Die volgende onderskrif of mededeling was daarby: "Hierdie skets is waarskynlik die laaste werkie uit Ingrid Jonker se pen. Sy het dit op 'n Vrydagmiddag voltooi en die volgende Maandag het haar lyk by Drieankerbaai uitgespoel."

Ander veranderinge wat in die teks van die genoemde verhaal aangebring is, sluit onder meer in die weglating van die sinnetjie "Ek vee die hare uit my oë" en enkele spellingsveranderinge, naamlik "withaarkleinkind" teenoor die vroeëre "withaarkleinkind" (met koppelteken) en "naderkom" wat aanvanklik los geskryf is.

Ook die verskille wat daar bestaan tussen die teks van die eenakter "'n Seun na my hart" soos opgeneem in *Iewers langs die pad* ('n bundel eenbedrywe saamgestel deur Gerhard J Beukes) en dié in *Versamelde werke*. Erna Sadie (p. 110) noem in 'n voetnota dat "geringe maar beduidende verskille" tussen die twee bestaan. Voorts noem sy dat die teks in *Iewers langs die pad* "[...] klaarblyklik iewers langs die pad gesensureer [is] à la Bowdler, en dus nie die volledige teks [is] nie".

In tekskundige praktyk waar 'n hoë premie geplaas word op outentisiteit, sou die vraag blyk te wees watter van die twee tekste kon deurgaans as die definitiewe teks.

Alhoewel Sadie die ontstaansgeskiedenis van die teks van die betrokke drama nagaan, sowel as die probleme wat ondervind is om die drama opgevoer te kry, is dit nêrens duidelik waar byvoorbeeld die titel vandaan kom nie. Sy meld dat die "oorteks" van die drama die titel "Seun van strooi" gehad het. Later sou Ingrid Jonker in 'n brief aan 'n vriendin, mev. Jean du Preez, gedateer 14 September 1959, die alternatiewe titel "Ek is Simon" verstrek. Hoewel die eenakter reeds in 1959 geskryf is, sou dit eers tien jaar later in 1969 onder die titel "'n Seun na my hart" vir die eerste

keer professioneel opgevoer word.⁴³ Die daaropvolgende jaar (1970) sou die eerste publikasie daarvan onder dieselfde titel in *Iewers langs die pad* geskied. Die vermoede bestaan dat iemand anders as die outeur die titel "'n Seun na my hart" voorsien het - hiervoor is daar egter nie voldoende bevestiging nie.

In 1977 verskyn *Versamelde poësie*⁴⁴ van Boerneef by Tafelberg-Uitgewers. Uit die verantwoording tot die versameling blyk dat regverdiging vir die byeenbring van sy poësie (en later ook sy prosa) daarin gesetel was dat sy werk nie meer so geredelik beskikbaar was nie en dat, veral na sy dood, 'n toenemende vraag daarna ontstaan het. In sy bronneboek *Tromboniusdagboekenkaart: 'n Boerneef-boek* wys CN van der Merwe (1981:3) ook op hierdie feit.

'n Interessantheid rondom die poësie van Boerneef, in hoofsaak vir die tekskundige kritikus, is dat Boerneef in 'n brief aan sy uitgewer, gedateer 23 Augustus 1963, uitdruklik die versoek gerig het dat sy drie bundels,⁴⁵ *Krokos*, *Ghaap en kambro* en *Mallemole* nie herdruk moet word nie. Boerneef het self verder gegaan deur hierdie versoek in sy testament eksplisiet te bevestig (Van der Merwe 1981:3). Volgens WD Beukes (1992:147) het Boerneef egter op 29 September 1964 in 'n brief aan sy uitgewer (Nasionale Boekhandel) toestemming verleen dat van sy poësie in 'n bloemlesing saamgestel kan word indien daar so 'n behoefte sou bestaan: "As my uitgewer en my nakomelinge (na my dood dus!) dink daar bestaan 'n behoefte aan 'n *bloemlesing* van my verse, dan kan hulle maar iets aan die saak doen. Dit is hulle saak. Jy weet die hele saak van bloemlesings maak my 'n bietjie krielrig, al gee ek toe dat alle bloemlesings darem nie uit die bouse is nie!" [my kursivering].

Beukes (1992:147) noem verder dat hierdie "reëling" wat duidelik slegs ten opsigte van die saamstel van bloemlesings van Boerneef se poësie sou geld, later in sy (Boerneef) testament bekragtig is.

Indien my interpretasie van Van der Merwe (1981) en Beukes (1992) korrek is, beteken dit dat Boerneef twee stelle "reëlings" in sy testament laat bekragtig het.

43 Sadie (1978:102) meld ook dat die drama onder dieselfde titel in 1967 te Swellendam opgevoer sou word. Maar as gevolg van geweldige teenkanting van die plaaslike NG Kerk is dit afgelas.

44 Die spelling van *Pallissandryne* in plaas van *Palissandryne* op die stofomslag is 'n ongelukkige fout.

45 Van der Merwe (1981:3) noem dat hierdie versoek ten opsigte van al Boerneef se digbundels gegeld het.

Eerstens is daar die verbod op die heruitgawe van sy digbundels en tweedens maak hy die vergunning dat 'n bloemlesing van sy verse saamgestel kan word, indien daarvoor 'n behoefte sou bestaan. As ek my verder ook nie misgis nie bestaan daar, tegnies gesproke, 'n wesenlike verskil tussen 'n *digbundel*⁴⁶ aan die een kant en 'n *bloemlesing* aan die ander kant. Leksikaal verwys *digbundel* na 'n versameling gedigte van 'n bepaalde digter/outeur in een bundel/boek, terwyl *bloemlesing* die betekenis dra van ontologie, keurversameling, keur (nie noodwendig van of deur dieselfde outeur nie) e.d.

Watter implikasie het bogenoemde dus ten opsigte van Boerneef se versamelde werke? Waarom is dié gegewens rondom die heruitgawe van veral Boerneef se digbundels vir die tekskritikus van besondere belang? Die antwoorde op genoemde vrae lê voor die hand. Een van die mees fundamentele beginsels binne die tekskritiek kom daarmee in gedrang naamlik die kwessie van *outorisering*.

'n Prinsipiële vraag wat opduik is of dié genoemde bundeltekste of dan nou al die digbundels ten volle geoutoriseer was by opname aangesien die outeur by verskeie geleenthede aangedui het dat dit nie herdruk moet word nie. Ook omdat hy sover gegaan het om sy wens/versoek in 'n regsgeldige dokument met afdwingbare krag soos 'n testament te laat bekragtig. 'n Ander vraag wat gestel kan word, is of Boerneef se tweede versoek (soos vervat in 'n brief aan sy uitgewer gedateer 29 September 1964) sy aanvanklike ingesteldheid teen heruitgawe heeltemal ongedaan maak.

Wanneer 'n outeur se werk postuum versamel word, geskied dit sonder sy toestemming. Daar is egter maniere om die graad van outorisasie vas te stel sodat die intensie van die outeur nie verbydel word nie.

Waar 'n outeur egter eksplisiet is in sy weiering ten opsigte van die heruitgawe van sy werk, kan dit tekskritiese probleme skep. Word die outeur se wens in hierdie geval eerbiedig of nie? Hoewel die Boerneef-versameling gepubliseer is met die "uitdruklike verlof" van sy erfgenaam bly die vraag of die intensie of wil van die outeur nie verontagsaam is nie. Des te meer as daar gelet word op die wysigings wat onverantwoord in die teks van sommige digbundels aangebring is. Leestekens (punte, vraagtekens) aan die einde van sommige gedigte en veral sy eerste twee digbundels is byvoorbeeld weggelaat. Dit is waarskynlik gedoen om in pas te kom met die latere

⁴⁶ Versameling gedigte in een boek (HAT, 1992). Ook 'n versameling gedigte in een bundel (*Verklarende Afrikaanse woordeboek*, 1992).

Boerneef-tendens om haas geen punte aan die einde van gedigte te gebruik nie. Enkele woorde wat verander is, is byvoorbeeld die volgende:

Krokos

■ "van kleinsaf" (1958)	"van kleins af" (1977)
■ "eenmaal"	"een maal"
■ "hartbeesbanksesteiltes"	"hartbeesbank se steiltes"
■ "wawydoop"	"wawyd oop"

Ghaap en kambro

■ "daar's" (1959)	"daars" (1977)
■ "skuinstes"	"skuinste"

Palissandryne

■ "daelank" (1964)	"dae lank" (1977)
■ "alvyf"	"al vyf"
■ "kombrootjies"	"kombro'tjies"
■ "altien"	"al tien"
■ "frank"	"vrank"

Alhoewel hierdie veranderings op die oog af mag dui op 'n verbetering van die Boerneef-tekste is dit geen uitgemaakte saak dat dit wel verbeteringe is nie. Gegee Boerneef se idiosinkratiese spelwyse (hy was ook 'n woordeboekmaker *par excellence*) is die moontlikheid nie uitgesluit dat hy ook hierdie geïdentifiseerde vorme doelbewus so geskryf het nie. Word daar dus aan die spelling van hierdie skynbaar "foutiewe" vorme gepeuter, kan dit dalk lei tot inkonsekwenthede binne die tekste.

'n Ander praktyk wat problematies is, is die feit dat die redaksie verkies het om 'n keur uit sy nagelate verse, naamlik *Sesde hoepel*, wat deur FIJ van Rensburg (1976) saamgestel is, op te neem in plaas van ál sy ongebundelde verse.

In 1979 word Boerneef se prosa onder die titel *Boerneef: Versamelde prosa* gepubliseer. Volgens die samesteller, prof. Merwe Scholtz, is die werk met die uitsondering van twee verhale, naamlik "Die dans" en "Ontmoeting" heeltemal volledig. Hierdie twee verhale of sketse is volgens Scholtz (1979:2) nooit gebundel nie.

Met die verskyning van dié versameling eers in 1979 na *Versamelde poësie* word die chronologiese aanbod van Boerneef se oeuvre ietwat versteur. Dit is algemene kennis dat Boerneef eers prosa gepubliseer het voordat hy hom in die poëtiese genre begewe het. Sy prosa word op enkele uitsonderings na, "ondubbelsinnig" afgesluit met die laaste prosabundel *Teen die helling* (1956).

Ten opsigte van veranderinge in die prosatekste het die samesteller 'n beleid van terughoudendheid gehandhaaf: "Ek het niks wesenliks aan Boerneef se taal gaan verander nie" (p. 2). Ook het woorde met 'n raspejoratiewe inhoud behoue gebly: "Ek het die woord 'kaffer' nie ge-swartman nie, ek het woorde soos 'kleinmeid' en 'meire' en 'volk' en 'pitkop' e.s.m. gehou soos hulle destyds was" (p. 2).

Hierdie ingesteldheid word dan soos volg gekwalifiseer: "Dit sou 'n volkome vervalsing van die sosiale beeld afgegee het as ek hierdie aanpassings sou maak. En ek glo werklik nie dat hulle aanstoot kan gee nie: die hele plaassamelewing by Boerneef is een van mense wat soos mense saamleef in dié mate van harmonie wat dit enige mensegroep gegun word om saam te leef. Ek wou nie vandag se maatskaplike opset daarin invertaal nie" (p. 2).

'n *Versamelde* werk wat binne die paradigma van die histories-kritiese metode aangepak is, is ongetwyfeld die *Versamelde gedigte* (1980) van C. Louis Leipoldt. Die samestelling en redigering van hierdie teks is deur JC Kannemeyer behartig. Johl (1985:10) beskou hierdie Leipoldt-versameling as die "eerste" en "enigste" "volwaardig histories-kritiese uitgawe" wat ooit in Afrikaans verskyn het.

Waar dit gaan om volledigheid noem die redakteur dat die teks "alle digwerke wat tydens Leipoldt se lewe die lig gesien het, gedigte wat postuum in drie bundels opgeneem is, verse wat in tydskrifte en weekblaaie versprei lê, en gedigte wat deel vorm van sy nalatenskap en nooit voorheen in druk verskyn het nie ..." bevat.

So ook getuig die werkwyse wat daar byvoorbeeld gevolg is om die beste of definitiewe teks saam te stel van tekskritiese deurdagtheid. In hierdie verband is die verskillende uitgawes van al Leipoldt se gedigte nagegaan en met mekaar vergelyk ("collation"). Daarna is die variant gekies wat volgens die redakteur se oordeel "literêr die beste verantwoord is" en is die laaste outeur-geoutoriseerde teks dus nie sonder meer as kopieerteks gebruik nie. Ter regverdiging van genoemde procédé word aangevoer

dat "Leipoldt in verskillende tydperke verskillende taalkundige medewerkers gehad het" wat deur hul "taalkundige ywer" "geslaagde gedigte" soms skade aangedoen het. Hierdie werkwyse sou ook impliseer dat die beste variante dikwels uit verskillende uitgawes geneem is ten einde die definitiewe teks saam te stel ("conflation"). Daar moet egter op gewys word dat laasgenoemde praktyk binne die tekskundige kritiek nie sonder gevare is nie. Nie slegs bestaan die moontlikheid dat die intensies van die outeur daardeur geskaad kan word nie, maar ook kom die oorspronklikheid van die teks in die gedrang, veral waar 'n teks op sodanige wyse gerekonstrueer is. Thorpe (1972:120) wys ook op die "essential difficulty (or even impossibility often) of resolving relationships among texts in which conflation has taken place". In die "Verantwoording" wat aan die einde van die versameling gegee word, word benewens die variant aanduidings ("variantenapparaat") ook 'n kort oorsig gegee van watter tekste geraadpleeg is, die ontstaan daarvan en watter instansies/persone verantwoordelik was vir die redigering van sommige uitgawes.

Ten opsigte van die variante is daar van die standpunt uitgegaan dat "blote spelingsveranderinge [...] en wysigings in die interpunksie [...] veranderinge soos van *als* tot *as* en later *soos* [...]" nie verantwoord sou word nie, maar slegs waar dit betekeniswysigings of klankstrukturele veranderinge in die gedig tot gevolg gehad het. Variante is ook nie bloot vertikaal gerangskik nie, maar ook horisontaal gejuks taponeer met die daarmeegepaardgaande aanduiding van wanneer variantwysigings plaasgevind het, met ander woorde in watter druk/uitgawe variante gewysig is.

In die geval van Leipoldt se postume Afrikaanse digbundels *Die Moormansgat en ander verhalende en natuurverse* (1948) en *Die geseënde skaduwees* (1949) is die bundel-uitgawe met die oorspronklike versies in tydskrifte en dagblaaie vergelyk om die definitiewe teks te bepaal. Derhalwe is daar soms afgewyk van die bundeltekste. Waar variante voorgekom het, is dit nie gekatalogiseer nie "[a]angesien die variante in dié gevalle [...] nie deur die digter self goedgekeur of gesanksioneer is nie".

Alhoewel variante ten opsigte van die Engelse digbundel *The ballad of Dick King and other poems* (1949) ook nie aangedui word nie, was die keuse van die kopieerteks soms ietwat anders as by die Afrikaanse bundels. Hier is van die veronderstelling uitgegaan dat, vanweë die "gebrek aan gegewens wat die teendeel bewys [...] dikwels radikale veranderinge" die verantwoordelikheid van Leipoldt was en is daar "telkens by die bundeltekste gehou".

Dit is 'n ietwat verwarrende praktyk as in ag geneem word dat die drie postume bundels, afgesien van die taal waarin hulle verskyn het, tog dieselfde status het.

Waar dit gegaan het om gedigte wat verspreid in koerante of tydskrifte gepubliseer is, is ook "'n keuse uit die beste variante" gemaak. Hier is die spelling "waar nodig van argaïstiese elemente gesuiwer" en "voor-die-hand-liggende setfoute" verbeter. Ongepubliseerde nagelate gedigte is egter tereg ongewysig in 'n soms "erg voorlopige of onaf staat" in die versameling opgeneem. As gevolg van die onverwerkte aard van sommige nagelate verse kon die oorspronklike manuskripte miskien in faksimile-vorm in die versameling opgeneem gewees het. Hiervolgens sou 'n aspek soos die genetiese ontwikkeling van Leipoldt se poësie belangrik kon word.

Hoewel die omvang van die versameling kleiner is as 'n teks waarin 'n outeur se hele oeuvre aan die bod kom, word daar ten spyte van enkele leemtes (soos byvoorbeeld dat nie alle variante aangedui word nie) tog riglyne verskaf oor hoe versamelde werke aangepak behoort te word.

AG Visser se *Versamelde gedigte* (1981) verskyn 'n jaar of drie na die honderdste herdenking van sy geboorte in 1978. Dit is onderneem deur Merwe Scholtz.

In die betrokke huldigingsjaar (1978) het daar egter wel 'n bloemlesing *Roos en Lanset* (1978) verskyn wat op versoek van die uitgewer JL van Schaik deur FIJ van Rensburg saamgestel is.

Van Rensburg (1978) voer in 'n voorwoord tot die betrokke bloemlesing enkele betwisbare redes aan waarom 'n *Versamelde werke* op daardie stadium "onvanpas" was. Hy reken dat 'n deel van Visser se gedigte as gevolg van die historiese verloop nie die natuurlike proses van literêre verval ("geleidelike intuïeling") kon deurstaan nie en het hulle gevolglik in die "spreekwoordelike stroom van vergetelheid" beland:

"'n [d]eel daarvan kon die fort nie hou nie ... 'n deel was die slagoffer van 'n grondige smaakverandering by die literêre publiek (veral die liefdes- en vaderlandse gedigte)".

Hy noem egter ook verder dat "die res òf hul waarde behou het (die kindergedigte) òf 'n toegenome waardering beleef het wat 'n mens fenomenaal kan noem (die geestige verse)".

Dit is dan juis uit hierdie laaste kategorie ("geestige verse") dat hy die oorgrote meerderheid van die gedigte selekteer vir opname in die bloemlesing, omdat hierdie verse "Visser op sy beste" verteenwoordig en waarin ook sy "skematisme volkome tot sy reg kom".

Van Rensburg se argumente teen 'n versamelde werk is op tweeërlei wyse aanvegbaar. Eerstens is dit nie heeltemal duidelik *wanneer* 'n korpus van 'n outeur werklik geskik sou wees om in 'n versameling opgeneem te word nie. Juis in die geval van Visser wat op daardie tydstip reeds ruim 'n halwe eeu gestorwe was. Tweedens is die bydrae van Visser tot die literêr-kulturele erfenis nie weg te wens nie, alhoewel daar menige verskille in literêre kringe bestaan oor die aard en grootsheid van sy bydrae. Bygereken moet daar nie uit die oog verloor word dat die Hertzog-prys ('n prestige-toekenning in die Afrikaanse literêre tradisie aan Afrikaanse letterkundige werke van hoogstaande belletristiese waarde) by twee geleenthede aan Visser toegeken is nie - in 1926 vir *Gedigte* en in 1928 vir *Rose van herinnering*.

Merwe Scholtz (1981:2), in sy bespreking van Visser se plek binne die Afrikaanse poëtiese paradigma, meld dat hy nie probleme het met Van Rensburg se "trek van die literêr-historiese waarderingskurwe" nie. Trouens, waarteen hy dit wel het, is dit wat "Van Rensburg en ook die ander kritici/literatuurhistorici onvermeld laat: die wyse waarop Visser se gedigte - en nou het ek dit oor ál die kategorieë gedigte wat Van Rensburg meld - bly voortbestaan het in ons literatuur. Weliswaar verskuild, onder die oppervlak, so verborge teweens dat die sg. 'literêre publiek' nie daarvan bewus was nie".

In sy aanval op Van Rensburg gaan hy verder deur Hans Robert Jauss, 'n eksponent van die resepsie-estetika, aan te haal: "The impact of even the greatest literary work of the past cannot be compared either with an event which communicates itself automatically with an emanation: the tradition of art presupposes a dialogue between the present and the past, according to which a past work cannot answer and speak to us until a present observer has posed the question which retrieves it from its retirement" (Scholtz 1981:2).

Scholtz gaan dan van Jauss se stelling uit deur aan die hand van enkele "vrae" (hy onderskei tussen "vrae" aan gedigte uit die bundel *Gedigte* en "vrae" wat ten onregte nie aan Visser se werk gestel is nie) die ryphed vir versameling van Visser se werk te toets en sodoende Van Rensburg se uitgangspunt teen te gaan: "[d]it is naamlik die

antwoord op laasgenoemde 'vrae' wat volgens my daarop dui dat die 'tydstip' vir die versameling van die h le Visser nie alleen tans aangebreek het nie, maar dat die tyd daarvoor reeds in die eeufeesjaar ryp was."

Scholtz (1981:3) het as vertrekpunt die vrae wat reeds in 1955 deur P. du P. Grobler (later opgeneem in die bundel *Verkenning* [1962]) t.o.v. Visser se werk gestel is:

"Het hy (Visser) vandag nog literêre betekenis vir die diskriminerende leser? Spreek hy nog tot ons, al is dit dan met meer gedempte stem as in 1929? En bowenal: Watter dinge in Visser se werk spreek vandag die duidelikste tot ons?" (bl. 64). 'In feitlik elke bespreking van Visser se werk wat ek onder oë gehad het, val die aksent op sy minneliriek. 'n Mens vra jou af: waarom? Glo ons kritici werklik dat Visser se liefdesgedigte intrinsiek soveel aandag verdien? Of is dit omdat Visser biografies soveel vatplek bied vir die kritikus wat hom nie in die eerste instansie besig hou met die gedigte self nie, maar met dinge om die gedigte heen? Is dit miskien ook die rede waarom *Rose van herinnering*, wat vir my sy beste werk bevat, feitlik algemeen beskou word as benede die peil van *Gedigte*? (bl. 65)"

Scholtz (1981:7) gaan dan verder deur antwoorde te verskaf op daardie vrae wat volgens hom ten onregte nie aan Visser se werk gestel is nie:

"Was daar m.a.w. in Visser se werk iets, miskien selfs 'n groeipunt, wat hom op een of ander wyse aanwesig gehou het in belangrike werk wat n  hom gekom het?"

Hierop is Scholtz se antwoord 'n ondubbelsinnige ja:

"Volgens my is dit inderdaad die geval, en dan op merkwaardige wyse. Visser was nie een van die Twintigers wat hom in sy eie tydgenootlikheid doodgeloop het nie. En tog sou ek terselfdertyd in hoë mate kon onderskryf wat Dekker oor sy 'plek' in die ontwikkelingsgang van ons poësie s : 'Visser is geen forse figuur, geen digter met 'n hewig bewoë sielelewe nie. Hy staan nie in die dinamiese ontwikkelingsgang wat gaan van Marias oor die Driemanskap en Toon van den Heever na Van

Wyk Louw en Opperman nie, hoewel sy lied wel invloed gehad het op die jong Dertigers'."

'n Verdere vraag wat Scholtz (1981:7) ook stel is:

"Hoe dit kan dat Visser voortbestaan sonder dat hy in die stroombedding van die Afrikaanse poësie lê?"

Scholtz se antwoord hierop is dat Visser op 'n ironiese wyse juis "'n gedurige prikkel vir o.m. juis die jong Van Wyk Louw was, en dan nie alleen vir die jeugwerk en debuutwerk nie: Visser slaan nog uit in *Die dieper reg* van 1938. En sowel die woord 'prikkel' as 'uitslaan' is van toepassing."

Weliswaar is die uitsprake van Van Rensburg binne tekskundige konteks nie aanvaarbaar nie. Individue of redaksies kan nie besluit oor die geskiktheid van 'n outeur se werk veral met die oog op versameling nie. Van Vliet (1985:253) het dit tewens reeds by geleentheid aangevoer.

Scholtz se hantering van Visser se *Versamelde werke* kom neer op modernisering of die historiese vertaling van die teks veral waar dit gegaan het om spelling: "die spelling, behalwe daar waar die rymposisie of ander oorwegings (bv taalspel) 'n argaïese of uitsonderlike vorm regverdig, (is) in ooreenstemming met die huidige reëling gebring."

Hy gaan selfs verder deur te beweer dat "in hierdie opsig is maar net konsekwent deurgevoer wat deurgaans die gebruik was by die heruitgawes van die bundels. Dit het dáárom al nie sin om die bundels af te druk soos hulle daar in die eerste druk uitgesien het nie".

Slegs Visser se vroeëre gedigte wat hy in die jare 1896-97 in die tydskrif *Ons Klyn-tji* gepubliseer het, is sonder redaksionele ingryp in die versameling opgeneem. Vergelyk hier die volgende gedigte: "Di cigarette", "Di eerste fersoen fan Japi an syn vrou", "'n Saak het twee kante" en "Oom Fani Brink".

Ook verklaar hy dat die teks gesuiwer is van sogenaamde "inkonsekwensies" byvoorbeeld met betrekking tot die gebruik van aanhalingstekens. Let ook op die verandering van die woord "sluiks" na "slinks" in die gedig "Raaisel" (*Uit ons prille jeug*). In hierdie verband het hy hom tereg laat lei deur die manuskriptversie waarin, in die

handskrif van Visser, "slinks" (en nie "sluiks" nie) voorkom. Die gevoel is dat, indien Visser die geleentheid sou gehad het om self aan die samestelling van *Uit ons prille jeug* mee te doen sodanige afwyking nie sou voorgekom het nie. Dit is bloot toe te skryf aan 'n setfout.

'n Ander voorbeeld van teksbederf (hier egter doelbewus) wat Scholtz noem, is die gebruik van die woord "ry" in die bundeluitgawes van die gedig "Is dit dan reg" (*Gedigte*, deel III: "Erns in luim", p. 96) ten koste van die meer geskikte "rei" wat in die oorspronklike tydskrifversie (*Die Huisgenoot*, 8 Januarie 1926) aangetref word. Alhoewel die voorkoms van die woord in die bundeluitgawes verdag is (Scholtz noem dat die keuse daarvan vir Visser skynbaar om "'oogrym'-korrespondensie te doen was"), is tekskundig die regte opsie uitgeoefen deur dit in die versamelde teks te behou soos wat die outeur dit gehad het. Daardeur word ontkom aan die gevare wat die miskienning van outeursintensie kan meebring. In die bylae agterin die versameling word die twee variante wel aangetoon.

Wat herspelling of modernisering in die algemeen betref, wyk Scholtz af van die behoudende edisietegniese beginsel wat die inmenging in die teks van 'n gestorwe outeur met groot omsigtigheid en terughoudendheid benader - juis in die geval van 'n versamelde werk. Hieroor noem Van Collier (1990/6:64) die volgende: "daar bestaan 'n wesenlike verskil tussen enersyds die modernisering van literêre tekste uit die vroeëre tye waar die outeurs reeds gestorwe is en andersyds, die modernisering van literêre tekste deur die outeur self of deur 'n redaksie wat deur hom aangewys is. In die eerste geval sou veranderings nie net aanmatigend wees nie, maar ook wetenskaplik onverantwoord."

Ook Van Vliet (1985:257), in sy evaluering van die tekskundige uitgangspunte wat gegeld het by Couperus se *Verzamelde werken*, kom tot dieselfde slotsom: "De conclusie zal duidelijk zijn in een nieuwe uitgave van Couperus' werk zal men de door hem gebruikte spelling met al haar onregelmatigheden en schijnbare (?) inconsequenties dienen te handhaven. En dit zelfde geldt in principe voor de interpunctie."

Wanneer Scholtz beweer dat "maar net konsekwent deurgevoer [is] wat deurgaans die gebruik was by die heruitgawes van die bundels" verloor hy uit die oog dat sommige veranderings (of dit nou ten goede was al dan nie) in die heruitgawes nie aan Visser toe te skryf is nie. 'n Tekstvergeelyking van die verskillende drukke van veral die eerste twee digbundels *Gedigte* en *Rose van herinnering* bring hierdie feit aan die lig.

Dit geld vir spelling- sowel as puntuasieveranderinge. Vergelyk hier die volgende voorbeelde:

Gedigte (1925, 1929 en 1948 onderskeidelik)

	1925	1929	1948
1.	"Was ek 'n sanger" ■ "skaduus" (strofe 1, reël 8)	"skaduus"	"skadu's"
2.	"Visioen" ■ "Diwa" (strofe 1, reël 4)	"Diewa"	"Diva"
3.	"Laetitia" ■ "lag", (strofe 1, reël 5)	"lag",	"lag"
4.	"Ehue fugaces" ■ "nog" (strofe 2, reël 8) ■ "rosebande" (strofe 4, reël 5) ■ "lewenssee" (strofe 4, reël 7)	"nog" "rosebande" "lewenssee"	"nog", "rosebanke" "lewensee"
5.	"Rose in die nag" ■ "smet" (strofe 12, reël 2) ■ "nou" (strofe 13, reël 8) ■ "wemel,-" (strofe 14, reël 7)	"smet", "nou" "wemel,-"	"smet" "nou!" "wemel."

Rose van herinnering (1927, 1934 en 1944 onderskeidelik)

6.	"Die Roos" ■ "skoonheidsduur" (strofe 1, reël 1)	"skoonheids duur"	"skoonheids duur"
7.	"Terug na die Karoo" ■ "Karo" (strofe 1, reël 2)	"Karo"	"Karoo"

Die vraag wat na aanleiding van bogenoemde gestel kan word, is of Scholtz hom deeglik vergewis het van kwessies soos teksoutoriteit en outeursintensie.

Hoewel die bylae agterin die versameling, waarin enkele variante aangetoon word en waardevolle gegewens verstrek word, soos die eerste verskyning van die gedigte in tydskrifte en dagblaaie (vgl. ook die aantoon van titelveranderinge wat ten opsigte van sommige gedigte geskied het, byvoorbeeld "Ballade van die Roos" wat in *Die Huisgenoot* (Desember 1925) as "My noointjie van ver-hier-vandaan" bekend was, "Terug na die Karoo" wat oorspronklik as "Trug na die land" in *Die Huisgenoot* (Des 1926) gepubliseer is, e.d.), lofwaardig is, is dit hoegenaamd nie volledig nie. Daardie variante wat in die versameling redaksionele wysigings ondergaan het, word byvoorbeeld nie aangedui nie. Daarvan is daar heelparty voorbeelde:

Gedigte (1925, 1929, 1948 en 1981 onderskeidelik)

1925	1929	1948	1981
1. "Toewyding"			
■ "deur"	"deur"	"deur"	"Deur"
(strofe 1, reël 4)			
■ "van" (strofe 3, reël 2)	"van"	"van"	"Van"
2. "Visioen"			
■ "Koningin,"	"Koningin,"	"Koningin,"	"Koningin"
(strofe 1, reël 3)			(sonder komma)
3. "Laetitia"			
■ "maagde-skoon"	"maagde-skoon"	"maagde-skoon"	"maagdeskoon"
(strofe 1, reël 1)			
■ "lag,"	"lag,"	"lag"	"lag."
(strofe 1, reël 5)		(sonder komma)	(met punt)
■ "Gods gena"	"Gods gena"	"Gods gena"	"Godsgena"
(strofe 1, reël 5)			
■ "Mistérie"	"Mistérie"	"Mistérie"	"Misterie (sonder
(strofe 3, reël 10)			akuuttekens)
4. "Ruiters in die nag"			
■ "segevier"	"segevier"	"segevier"	"scëvier"
(strofe 3, reël 4)			
■ "stiebeul"	"stiebeul"	"stiebeul"	"stiebeul"
(strofe 11, reël 4)			

■ "Tienmaal" (strofe 12, reël 1)	"Tienmaal"	"Tienmaal"	"Tien maal"
■ "snelkanon -" (strofe 12, reël 6)	"snelkanon,-"	"snelkanon."	"snelkanon-"
■ "nou" (strofe 13, reël 8)	"nou"	"nou!"	"nou,"

Rose van herinnering (1927, 1934, 1944 en 1981 onderskeidelik)

	1927	1934	1944	1981
5. "Terug na die Karoo"				
■ "èk" (strofe 7, reël 1)	"èk"	"èk"	"èk"	"ék"
■ "Vèr" (strofe 9, reël 1)	"Vèr"	"Vèr"	"Vèr"	"Vér"
6. "Arachne"				
■ "te leur" (strofe 1, reël 4)	"te leur"	"te leur"	"te leur"	"teleur"
■ "eenmaal" (strofe 1, reël 5)	"eenmaal"	"eenmaal"	"eenmaal"	"een maal"
7. "Judas"				
■ "trou-breuk" (strofe 2, reël 2)	"trou-breuk"	"trou-breuk"	"trou-breuk"	"troubreuk"
■ "Kristus" (strofe 2, reël 3)	"Kristus"	"Kristus"	"Kristus"	"Christus"

'n Afrikaanse versamelde teks waarmee daar met 'n redelike mate van tekskundige verantwoordelikheid omgegaan is - hoewel ook hier leemtes uitgewys kan word - is die *Versamelde gedigte* (1985) van Uys Krige. Die samestelling en versorging van hierdie teks is net soos in die geval van C. Louis Leipoldt se versameling ook deur JC Kannemeyer behartig.

Die redaksionele beleid met betrekking tot die teksversorging sou in enkele opsigte egter heelwat anders daar uitsien as by die Leipoldt-versameling. Waar daar byvoorbeeld by laasgenoemde teks afgewyk is van die beginsel om die "laaste teks wat deur die digter gesanksioneer is" sonder meer te aanvaar, het hierdie beginsel wel ten

opsigte van Krige se werk gegeld. As rede vir hierdie klemverskuiwing word aangevoer dat Krige voortdurend ingrypende wysigings in sy poësie aangebring het en dat hierdie wysigings oor die algemeen teksverbetering was. Die laaste teks sou derhalwe 'n ten volle outeur-geoutoriseerde teks wees. Ook sou die toevoeging van variant aanduidings in die lig hiervan oorbodig wees, omdat, soos Johl (1985:11) dit stel, ander variante "binne die model van varianthiërgisering" uitgesluit word.

Aangesien variantordening veral ten opsigte van 'n histories-kritiese uitgawe vooropgestel word, word die redakteur se besluit teen opname van variante nie vol-doende gemotiveer nie. Variante behoort aangedui te word, ongeag wie daarvoor verantwoordelik was. Juis in die geval van Krige wat self vir die hersiening van sy tekste verantwoordelik was, kan elke variant as deel van sy oeuvre of idiosinkratiese styl gereken word. Op die een of ander stadium het dit bestaan en is dit deur die betrokke outeur gesanksioneer. Daarbenewens raak dit enersyds die manifestasie van 'n teks in 'n bepaalde sosio-historiese milieu en andersyds die ontwikkeling van die outeur se skrywerskap. Die leser behoort te weet hoe die werk van 'n outeur op 'n bepaalde tydstop daar uitgesien het en hoe die ontwikkeling daarvan plaasgevind het.

Wanneer Kannemeyer die suggestie laat dat sommige van Krige se gedigte nie in die *Versamelde gedigte* - teks tuis hoort nie, omdat dit uit heruitgawes weggelaat is, verloor hy uit die oog dat 'n versamelde werk 'n heel ander status het as 'n gewone digbundel of die heruitgawe daarvan. Die rede vir hierdie weglatings is immers ook nie duidelik nie - dit berus hoofsaaklik op spekulasie.

N.P. van Wyk Louw se werk word na sy dood onder die volgende titels gebundel, naamlik *Versamelde gedigte* (1981)⁴⁷, *Versamelde prosa 1* (1986)⁴⁸ en *Versamelde prosa 2* (1986).⁴⁹ Die genoemde versamelings dek egter nie sy hele oeuvre nie, aangesien sy dramatiese werke nie daarin opgeneem is nie. Van 'n versamelde werk per se kan daar dus nie op hierdie stadium gepraat word nie. Al drie uitgawes is tekskundig deur prof. J. du P. Scholtz versorg.

47 *Versamelde gedigte* het as gedenkuitgawe op 11 Junie 1981 verskyn presies vyf en sewentig jaar na die digter se geboorte op 11 Junie 1906. Die eerste honderd eksemplare was in luukseband. Hierdie werk is deur die gesamentlike pogings van Tafelberg-Uitgewers en Human en Rousseau moontlik gemaak.

48 Tafelberg Uitgewers.

49 Human & Rousseau.

Die drie betrokke uitgawes word vervolgens bespreek om hul wetenskaplike gerigtheid binne die tekskundige paradigma vas te stel.

Versamelde gedigte bevat geen verantwoording waarin tersaaklike tekskundige kwessies soos ordening, die keuse van basistekste, teksveranderings, volledigheid, e.d. aan die orde gestel word nie.

Wanneer daar met die teks omgegaan word, blyk dit dat, wat die ordening van die materiaal betref, dit gerangskik is volgens die verskyningsvolgorde van die digbundels. Die bundels *Alleenspraak* (1935), *Die halwe kring* (1937), *Raka* (1941), *Gestaltes en diere* (1942), *Nuwe verse* (1954) en *Tristia* (1962) is dus chronologies in die versameling opgeneem.

Waar dit gaan om die keuse van basistekste is dit by die nagaan van die verskillende agtereenvolgende drukke van sommige digbundels duidelik dat die laaste drukke waaragter die digter gestaan het as uitgangspunt gedien het. Dit is bekend dat Van Wyk Louw heelwat veranderinge in die latere drukke van sy vroeëre bundels aangebring het. Die volgende veranderinge in die onderskeie bundels kan hier genoem word:

Alleenspraak

- 'n Komma word tussen die woorde "tot" en "op" in die tweede reël van die gedig "Dennebosse" (vgl. "tot, op die blanke horison") geplaas; "heil'ge" (strofe 2, reël 2) x "heilige" ("Grense"); "wat drup oor ons siele se huiwering?" (strofe 1, reël 6) x "wat drup oor ons in ons huiwering?" ("En nou dat ons gaan"); "sy druk die swaar, geel bloesems van die sonde" (reël 2) x "sy druk die dun, geel stengels van die sonde" ("Daar is die geur van blomme"); "jou gees is wierook om my wyd" (reël 13) x "jou gees is om my, wyd" ("My meester"); die laaste strofe van die gedig "Ek het jou lief" is weggelaat:

"Om jonk te sterwe! As die gloed nog daar is, voor jy vir ons kan lag,
koel-bleke god! Kom drink die wyn, en gooi die kelkie flenters in sy
gesig wat so met ons wil spot."

Ook is die volgende gedigte in latere drukke van *Alleenspraak* nie weer opgeneem nie: "By die dam", "Die vlakte is so stil vannag" en "Die lewe is 'n eh en vloed". Hierdie gedigte kom ook nie voor in *Versamelde gedigte* nie. As gevolg hiervan kom die volledigheid van *Versamelde gedigte* in gedrang.

Die halwe kring

- "wissling" (reël 4) x "wiss'ling" ("Lucifer"); "jongling" (strofe 3, reël 9) x "jongeling" ("Herfsnamiddag"); in die versreël "Dit was die mooiste, dit die beste wat" (strofe 2, reël 14) word die komma na "mooiste" later weggelaat; "innerlikste" (strofe 6, reël 1) x "innerlike" ("Fragmente van die tweede lewe - 1934").

Raka

- "grond-toe" (strofe 7, reël 23) x "grond toe" ("Die koms van Raka").

Gestaltes en diere

- "hul" (reël 10) x "húl" ("Vooraf gespeel"); "alles" (strofe 5, reël 2) x "áls" ("Die Strandjutwolf"); in die versreël "Die waansin praat in my, red, red my nou!" (reël 11) ("Die hond van God") word die komma na "my" met 'n kommapunt (;) vervang; "Almag" (reël 22) x "almag" ("Die hond van God"); "Na" (reël 1) x "Ná" ("Kamer van spieëls").

Nuwe verse

- "soos op U wye mere, en gee" (strofe 12, reël 1) x "soos op U mere, en gee" ("Die Doper in die woestyn"); "Adel en eer" (reël 6) x "Adel, eer" ("Drie keiserportrette; Aurelianus"); "- 'n wit planeet - ontsettend bo die ry" (reël 4) x "- 'n wit planeet - ontsettend in die ry" ("Drie keiserportrette: Galerius"); die gedig "Fragment" het vanaf die tweede druk 'n titelverandering na "Nood Gods" ondergaan; die spelling van "Tarragonensis" is vanaf die tweede druk herstel tot "Tarraconensis" ("Meretrix Tarraconensis").

Tristia

- Die kappie op "hê" in "Hê, dan kry jy, hê, dan kry hy" (strofe 3, reël 3) word vanaf die tweede druk (1963) deur 'n gravisteken vervang ("Hommage à C.L. Leipoldt"); die tersine wat soos volg gelui het:

"Kom, ons besluit: ons gaan nie stry nie:
ek was glo soveel gif vir jou
soos jy gif was vir my."

is vanaf die tweede druk (1963) verander na

"ek was glo soveel gif vir jou
soos jy gif was vir my.
Kom, ons besluit: ons gaan nie stry nie."

(In *Versamelde gedigte* word "ek" aan die begin van versreël een met 'n hoofletter gespél); in die gedig "'n Generaal sit met 'n strale-krans op" (p. 31) is daar vanaf die tweede druk geen tipografiese ruimte tussen die sewende en die agste versreël nie.

FIJ van Rensburg (1975) wys in sy artikel "Van Wyk Louw as redakteur van eie werk" (in *Sublieme Ambag: Beskouings oor die werk van NP van Wyk Louw*, pp. 49-64) ook op sommige veranderinge in die Louw-tekste. Hy ondersoek veral die veranderinge in *Alleenspraak*, *Dias*, *Nuwe verse* (veral die tydskrifversies) en *Tristia* (hier in samehang met die ontwerpe van die *Tristia-Sketsboek*). Tydskrif- sowel as manuskripversies van gedigte word derhalwe betrek.

Van Rensburg (1975:50) is van mening dat, hoewel Van Wyk Louw veranderinge aan sy werk teweeggebring het, hierdie veranderinge nooit so ingrypend was soos byvoorbeeld by Nijhoff waar gedig-variante ontstaan het nie. Hy noem egter die geval van "ingrypende variëring" wat by "Kunsklas" en "Kermisspieël", twee identiese verse (die enigste verskil tussen die twee verse is die totale afwesigheid van leestekens en hoofletters by "Kunsklas" wat wel by "Kermisspieël" voorkom), in *Tristia* (pp. 37 en 39 onderskeidelik) aangetref word.

Verder releveer Van Rensburg die problematiek rondom die kwessie van teksveranderinge/teksverbeteringe en wys hy op die "ontpoëtisering" wat die taal van sommige tydskrifversies juis as gevolg hiervan ondergaan het, veral in 'n vers soos

"Die Doper in die woestyn" (*Nuwe verse*, p. 11). Dat veranderinge nie noodwendig verbeteringe impliseer of veronderstel nie, word geïllustreer aan die hand van gedigte soos "Die Keiserportrette" (*Nuwe verse*, pp. 21-23) en "Cartesiaan" (*Tristia*, p. 8).

In *Digters van Dertig* (s.j.) waarin onder andere gewys word op veranderinge wat in manuskripverband ten opsigte van sommige gedigte en bundels plaasgevind het, noem Opperman ook gedigte wat oorspronklik in tydskrifte (veral *Die Huisgenoot*, *Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad* en *Standpunte*) verskyn het en later gewysig in bundels opgeneem is. Opperman (p. 228) verwys hier veral na die volgende gedigte wat met hul opname in *Gestaltes en diere* (1942) titelveranderings ondergaan het: "Nocturne" (*Die Huisgenoot*, 15 April 1938, p. 21) wat opgeneem is as "Die Boodskap aan Maria"; "Van die Verlore Seun" (*Die Huisgenoot*, 15 April 1938, p. 27) wat geword het "Nou was sy liggaam" en "Renboot" wat vroeër bekend was as "Renboot op Tafelbaai". Vergelyk ook verder die gedigte "In Memoriam B", 'n gedig wat ter nagedagtenis van sy broer Bismarck von Moltke Louw in *Standpunte* (Oktober 1947, p. 67, Jg. 2, no. 4) gepubliseer is en later onder die titel "My angs het ook geen sin" (p. 10) in *Nuwe verse* (1954) verskyn het. Dieselfde geld vir die gedig "Kassandra" (p. 10) wat gelyktydig saam met "In Memoriam B" in *Standpunte* verskyn het maar in *Nuwe verse* (1954) "Moet ek vir iemand tog sê" geword het.

Let ook op die veranderinge (onder andere toneelaanwysings wat verwyder is, leestekens en sommige woorde wat verander is) wat "Die hond van God" (*Die Huisgenoot*, 12 Junie 1942, pp. 6, 7 en 9) later in *Gestaltes en diere* (1942) ondergaan het. Aldus Opperman (p. 235) het laasgenoemde gedig in manuskripvorm bekend gestaan as "Die Groot Inkwisiteur".

In samehang met bogenoemde word 'n mens in Opperman se studie ook bewus van 'n hele aantal tydskrifverse wat nie later in enige van Van Wyk Louw se bundels opgeneem is nie. Hieronder ressorteer onder andere "Bij een siekbed"⁵⁰ wat beskou word as die eerste gepubliseerde gedig van 'n jeugdige Van Wyk Louw, "Die Geveg",⁵¹ "n Puntdig",⁵² "Ballade",⁵³ "Sonnet",⁵⁴ "Sonnet",⁵⁵ "Sokrates",⁵⁶ "Vir jou my

50 *De Goede Hoop*, 15 November 1921, p. 169. Opperman (p. 167) identifiseer in hierdie gedig reeds spore van 'n tematiek wat in latere werke van Van Wyk Louw sou oorheers - te wete 'n gevoel van eie lyding ("mij lijde en pijn") en 'n vertwyfeling ten opsigte van die bestaan van God ("Is daar 'n God ...?").

51 *Die Huisgenoot*, 20 November 1925, p. 31.

52 *Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad*, Oktober 1926, p. 177.

53 *Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad*, Oktober 1926, p. 185.

woorde",⁵⁷ "Die mense",⁵⁸ "Eensaam tussen die sterre",⁵⁹ en "Huil oor die sterre".⁶⁰ Sommige van hierdie verse wat weliswaar nog die ongevormdheid van 'n jeugdige Van Wyk Louw tot uiting bring en kennelik sy vorming as kunstenaar reflekteer, is helaas, ook nie in *Versamelde gedigte* opgeneem nie. As sodanig word die volledigheid van die betrokke versameling dus bevraagteken.

Voorts is daar in *Versamelde gedigte* heelwat redaksionele veranderinge/verbeteringe aangebring wat nie verantwoord is nie. Die volgende sou hiervan as voorbeelde kon dien:

Alleenspraak

- àl x ál ("Die speelman", strofe 14, reël 3, p. 37); randjies ná x rantjies na ("Ons liefde is 'n uur se ydelheid", reël 6, p. 38); 'n verandering wat heel waarskynlik 'n setfout kan wees, is in die gedig "Ekstase" (p. 26) aangetref. In die betrokke gedig is daar 'n tipografiese skeiding tussen reëls 6 en 7 sodat die indruk van twee afsonderlike strofes geskep word. Nêrens in die verskillende versies of drukke van die gedig word dit op hierdie wyse aangebied nie.

Die halwe kring

- warring x warr'ling ("Van die gekwestes wat op die slagveld lê", strofe 1, reël 6, p. 76); problematies is 'n enkele strukturele verandering in "Aan die skoonheid" (p. 56) waar reëls 43 en 44 tipografies verder van mekaar geskei is. In die eerste twee drukke kom hierdie versreëls op dieselfde bladsy (en dus in dieselfde strofe) voor. Vanaf die derde druk is hierdie versreëls op verskillende bladsye. Daar kan derhalwe nie met sekerheid gesê word of Van Wyk Louw hierdie versreëls as afsonderlike strofes bedoel het nie. Dit word dan ook so 'n *Versamelde gedigte* aangebied.

54 *Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad*, Junie 1928, p. 30.

55 *Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad*, Junie 1928, p. 37.

56 *Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad*, Junie 1928, p. 43.

57 *Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad*, November 1930, p. 117.

58 *Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad*, Nov. 1930, p. 138.

59 *Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad*, Nov. 1930, p. 153.

60 *Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad*, Nov. 1930, p. 163.

Gestaltes en diere

- Die aksenttekens is verbeter in:

"en maak my rein dat uit my hart nòg denk nòg woord se skal"

(vroeër was dit "nóg ... nog", ["Die hond van God"]).

Nuwe verse

- 'n Aksentteken word in die gedig "Ballade vir Jan se fees" (p. 183) op "ons" in die laaste versreël "die Dietse silwersmid, 'n Jan - óns Jan" aangebring. Dit is na analogie van die aksentuering van "ons" in die voorafgaande strofes.

Ook is die tipografiese plasing van strofes in "Klipwerk" nie dieselfde soos in die monoteks nie.

Tristia

- In die gedig "Nozem praat" (p. 280) is die woord "aard" (reël 13) vervang met "aarde" (vgl. "jy - dit glo ek - die aarde en die are") en in "Groot ode" (p. 322) het "toornig" (reël 172) "ontoornig" geword (vgl. "onmagtig, ontoornig, met 'n trots nek aankyk").

In *Versamelde prosa 1 en 2* (1986) word daar net soos in die geval van *Versamelde gedigte* (1981) nie behoorlik rekenskap gegee van die tekskundige procédé nie. Daar word wel op enkele bladsye in *Versamelde prosa 2* (pp. 431 en 569) motivering verskaf vir die weglating en verskuiwing van bepaalde opstelle. In die geval van *Weegskaal* (1982) word gemeld dat die artikel "Naskrif by Asterion" weggelaat word aangesien dit later in 'n versameling oor Van Wyk Louw se dramatiese werke opgeneem sal word. Wat *Skietlood* (1982) betref, is besluit om die artikels "Almal se fees", "Die vensters oop!" en "Ons tradisie" soos vroeër onder die titel *Maskers van die erns* (1955) te bundel.

Daar moet gemeld word dat die betrokke werke *Weegskaal* en *Skietlood*, sowel as *Opstelle oor ons ouer digters* (1972) en *Deurskouende verband*

(1977) na die dood van Van Wyk Louw byeengebring is. Van outeursintensie en outorisasie ten opsigte van die samestelling van die genoemde werke, is daar dus hoegenaamd geen sprake nie.

In die meeste gevalle is die stukke wat onder andere insluit tydskrifartikels, radiogesprekke, toesprake, voorwoorde, bydraes tot ander boeke, e.d.m. *vooraf gekeur*⁶¹ voordat dit in die betrokke monotekste opgeneem is. Dít impliseer dat daar heelwat van Van Wyk Louw se werk bestaan wat nog nie voorheen gebundel is nie en gevolglik ook nie in die versameling opgeneem is nie.

Sover dit die indeling van die werke in *Versamelde prosa 1 en 2* aangaan, lyk dit of 'n chronologiese ordening gehandhaaf is. Dit is egter nie heeltemal duidelik waarom *Maskers van die erns* (1955) en *Vernuwing in die prosa* (1961) wat chronologies in die eerste prosaversameling tuishoort in die tweede versameling opgeneem is nie. Dieselfde geld vir *Rondom eie werk* (1970) wat veel eerder in die tweede versameling behoort, maar in die eerste een opgeneem is. 'n Moontlike verklaring hiervoor sou wees dat daar heel waarskynlik gepoog is om die twee versamelings min of meer dieselfde kwantitatiewe omvang te laat vertoon.

In *Versamelde poësie* (1987)⁶² van D.J. Opperman word enkele tekskundige beginsels nagestreef en ook kortliks op 'n redelik verantwoordelike wyse verantwoording gedoen oor die metodologiese uitgangspunte wat by die samestelling gegeld het.

Die werk bevat inklusief alle gedigte wat Opperman in sy nege digbundels⁶³ gepubliseer het. Die redaksie (onder leiding van A.P. Grové wat die finale versorging van die teks behartig het) verklaar dat, wat die volledigheid van die versameling betref, onafgeronde en "vroë gedigte wat hy wel voltooi het maar nie vir publikasie vrygestel het nie" nie vir opname oorweeg is nie.

61 In die verantwoordings in *Deurskouende verband* (1977), *Weegskaal* (1982) en *Skiëtlood* (1982) word genoem dat prof. J. du P. Scholtz op versoek van mev. Truida Louw ten opsigte van al drie genoemde werke bepaalde stukke vir publikasie geselekteer het "om te verseker dat alleen stukke wat herdruk regverdig opgeneem word" (pp. 431 en 569 in *Versamelde prosa 2*).

62 Dié werk is gesamentlik deur Tafelberg-Uitgewers en Human & Rousseau uitgegee.

Ter verwesenliking van die definitiewe teks is, sover dit vasgestel kon word, "die laaste uitgawe van 'n betrokke bundel waaraan hy self 'n hand gelê het" deurgaans as basisteks gebruik. Daar is (heeltemal tereg) ook sover gegaan om 'n bloemlesing soos *Astrak* (1960) wat Opperman self uit sy eie werk vanaf *Heilige beeste* (1945) tot en met *Blom en baaierd* (1956) saamgestel het, te raadpleeg.⁶⁴ In die genoemde bloemlesing het talle van sy reeds gepubliseerde gedigte wysigings ondergaan en is hierdie gewysigde tekste dan so in *Versamelde poësie* (1987) opgeneem.

Wysigings in enkele gedigte wat in hierdie verband as voorbeeld kan dien, is die volgende:

Heilige beeste (1945)

1. "Kleinboer"
 - "huis-toe (reël 4, 1945) x huis toe (1960 en 1987)
2. "Mijn herte met luste ghevaen"
 - "franjepani" (strofe 1, reël 3, 1945) x "frangipani" (1960 en 1987)
 - "geluidelose" (strofe 1, reël 4, 1945) x "geluidlose" (1960 en 1987)
 - "strakke" (strofe 1, reël 7, 1945) x "strak" (1960 en 1987)
 - "loue" (strofe 1, reël 9, 1945) x "lou" (1960 en 1987)
 - "strome lug" (strofe 1, reël 10, 1945) x "lugstrome" (1960 en 1987)
3. "Nagedagtenis aan my vader"
 - "bewe" (strofe 1, reël 4, 1945) x "beef" (1960 en 1987)
 - "aan geboë palmtakke" (strofe 1, reël 5, 1945) x "uit palmboë" (1960 en 1987)
 - "water, skuwe visse nader tas" (strofe 2, reël 4, 1945) x "water skuwe visse nader tas" (1960 en 1987)
 - "na" (strofe 3, reël 1, 1945) x "ná" (1960 en 1987)
 - "bonte kransie" (strofe 3, reël 4, 1945) x "kleurbont kransie" (1960 en 1987)
 - "sal in jou bly; jou hart is 'n palet" (strofe 3, reël 5, 1945) x "sal in jou bly - jou hart is 'n palet" (1960 en 1987)
 - "menselike" (strofe 5, reël 6, 1945) x "menslike" (1960 en 1987)

63 Die bundels is soos volg: *Heilige beeste* (1945), *Negester oor Ninevé* (1947), *Joernaal van Jorik* (1949), *Engel uit die klip* (1950), *Blom en baaierd* (1956), *Dolosse* (1963), *Kuns-mis* (1964), *Edms. Bpk* (1970) en *Komas uit 'n bamboesstok* (1979).

64 In *Astrak* (1960) kom ook ongebundelde gedigte voor wat later in *Dolosse* (1963) gepubliseer sou word. Sommige van hierdie gedigte het in *Dolosse* enkele wysigings ondergaan.

Negester oor Ninevé (1947)

4. "Debuut"
 - "die gesig wat loer, beweginge teen die gordyn" (reël 4, 1947) x "die gesig wat loer, roerings teen die plooigordyn" (1960 en 1987)
5. "Grot"
 - "die piesangvlermuis, kort en skel ... o daardie heelnag in die hotel!" (strofe 1, reël 15, 1947) x "O, die piesangvlermuis, kort en skel, daardie heelnag deur in die hotel!" (1960 en 1987)
 - "se" (strofe 1, reël 21, 1947) x "sy" (1960 en 1987)
 - "om" (strofe 2, reël 8, 1947), "óm" (1960 en 1987).

Engel uit die klip (1950)

6. "Scriba van die Carbonari"
 - "teësinnig" (strofe 1, reël 5, 1950) x "teensinnig" (1960 en 1987)
 - "binne in" (strofe 1, reël 5, 1950) x "binne-in" (1960 en 1987)
7. "Brandende boek"
 - "Jy" (reël 14, 1950) x "jy" (1960 en 1987)

Blom en baaierd (1956)

8. "Trom"
 - "frangepani" (strofe 2, reël 3, 1956) x "frangipani" (1960 en 1987)
 - "tot jy oophart gesels" (strofe 7, reël 4, 1956) x "dat jy vol bier oophart gesels" (1960 en 1987)
 - "maathou" (strofe 9, reël 6, 1956), "maat hou" (1960 en 1987).
9. "Klok"
 - "vlinders" (strofe 2, reël 19, 1956) x "skoelappers" (1960 en 1987)
 - "gryp 'n suikersens" (strofe 6, reël 4, 1956) x "hy gryp 'n suikersens" (1960 en 1987)
 - "voor" (strofe 4, reël 6, 1956) x "teen" (1960 en 1987).

Alhoewel hierdie veranderinge wel ten opsigte van *Versamelde poësie* (1987) ver-
reken is, is dit vreemd dat in sommige digbundels waarvan verdere uitgawes verskyn
het, nie hiermee rekening gehou is nie.

So byvoorbeeld is daar in die tweede uitgawe van *Heilige beeste* (1979) feitlik geen spoor (vgl. egter "helder" in "Water-engel", reël 4) van die veranderinge wat Opperman reeds in 1960 aangebring het nie. Dieselfde kan gesê word van *Blom en baaiërd* (1975, 2de uitgawe). Daar moet onthou word dat albei uitgawes gepubliseer is lank voor Opperman se heengaan in 1985. By implikasie beteken dit dat Opperman nie geraadpleeg is voordat die heruitgawes die lig gesien het nie. Indien dit die geval was, kan die twee uitgawes dus nie gereken word as geoutoriseerde tekste nie omdat hulle nie die intensie van die outeur (in hierdie geval Opperman) verwoord nie. 'n Ander moontlikheid bestaan dat Opperman wel die tekste onder oë gehad het en die wysigings wat hy vroeër aangebring het, ongedaan gemaak het. Hierdie sienswyse word veral gerugsteun deur die feit dat veral in *Heilige beeste* (1979) heelparty nuwe wysigings voorkom.

Vergelyk in hierdie verband die volgende:

1. "Vyfuur"
 - "skuif die moeë duisendpoot terug, (komma, 1960) x "skuif die moeë duisendpoot terug: (dubbelpunt, 1979).
2. "Verlange"
 - "eensaam-afgeslote" (koppelteken, 1945 en 1947) x "eensaam afgeslote" (sonder koppelteken, 1979).
3. "Bulawayo"
 - "die" (sonder akuut, 1945 en 1947) x "dié" (met akuut, 1979).
4. "Dukuza"
 - "Mbopa half bevrees" (sonder komma na Mbopa, 1945 en 1947) x "Mbopa, half bevrees" (met komma na Mbopa, 1979).
5. "In die landskap"
 - "ope" (1945 en 1947) x "oop" (1979)

So 'n toedrag impliseer dat by die vasstelling van die definitiewe teks nie verder as die genoemde uitgawes gekyk moes word nie.

Die argument kan geopper word dat 'n bloemlesing nie dieselfde status het as 'n digbundel nie. Feit is egter dat Opperman self vir die samestelling en versorging van die betrokke bloemlesing verantwoordelik was en dat die veranderinge wat aangebring is, volkome geoutoriseer is. In enige verdere publikasies sou daar met die gewysigde tekste rekening gehou moes word, iets wat duidelik nie gebeur het met die

1975- en 1979-uitgawes van *Blom en baaierd* en *Heilige beeste*, onderskeidelik, nie - 'n felle aanklag dus teen die redaksies wat hierdie uitgawes behartig het.

Problematiese kwessies rondom die Opperman-versameling waarmee die redaksie te doen gehad het, is veral verboë adjektiewiese uitgang en skryfafwykings. Wat eersgenoemde betref, verklaar die redaksie dat Opperman in van sy latere gedigte die praktyk laat vaar het om adjektiewe te verbuig. Alhoewel Opperman selfs in die *Astrak*-bloemlesing bewustelik daarvan afgesien het, was dit nie 'n voor-die-hand-liggende keuse om hierdie praktyk deurgaans toe te pas nie. Vervolgens is van die standpunt uitgegaan om nie in alle gevalle die onverboë vorm van die adjektief te gebruik nie, maar slegs gevalle wat self deur Opperman gewysig is. Vroeëre verboë vorme is dus net so gelaat. Die redaksie voer as rede vir hierdie handelswyse aan dat Opperman self nie konsekwent opgetree het ten opsigte van sodanige wysigings nie en dat selfs in *Astrak* steeds verboë adjektiewe voorkom.

Waar Opperman ten opsigte van hooflettergebruik (die gebruik om soms 'n besitlike voornaamwoord met 'n hoofletter te skryf in gevalle waar dit na God of Christus verwys), koppeltekengebruik en idiomorfe spelling afgewyk het van die konvensionele, is besluit om hierdie afwykinge te handhaaf.

Dit is vervolgens net in gevalle waar dit "bloot gaan om die spelling en dit geen artistieke implikasies kan hê nie" dat veranderinge wel aangebring is. Vergelyk die volgende:

1. "Stadsnag"
■ "saksofoon" x saxofoon"
2. "Drif"
■ "crotonblare" x "krotonblare"
3. "Shaka"
■ "randjie" x "rantjie"
4. "Gedagtes by 'n sarkofaag"
■ "thalidomide" x talidomide"
5. "Amerika in Europa"
■ "Coca Cola" x "Coca-Cola"

Nie alle redaksionele wysiginge word egter vermeld nie. Hiervan getuig die volgende:

Heilige beeste

1. "Stasie"
 - "my venster: ontdaan van strakheid" (strofe 1, reël 2, 1947 en 1979)
x "my venster - ontdaan van strakheid" (1987)
 - "'n kortstondige blom;" (strofe 2, reël 3, 1945, 1947 en 1979)
x "'n kortstondige blom -" (1987)
2. "William Blake"
 - "veronrus" (reël 1, 1945, 1947, 1960, 1979) x "verontrus" (1987)

Negester oor Ninevé

3. "Rooi voël, wit voël"
 - "vanmôre" (strofe 3, reël 3, 1947, 1960, 1974) x "vanmore" (1987).

Blom en baaierd

4. "Nagmaal"
 - "al te seker" (reël 13, 1956, 1975) x "alte seker" (1987)
5. "Vlermuis"
 - "bandoliere" (strofe 6 reël 5, 1956, 1957, 1975) x "bandeliere" (1987)
 - "kan knie" (strofe 11, reël 4, 1956, 1957, 1975) x "kán knie" (1987).

Dolosse

6. "Uil en Pallas Athena" ("Spermutasie")
 - "klein kakebene" (strofe 1, reël 4, 1963, 1975) x "kleinkakebene" (1987)
7. "Prometheus"
 - "terug gekeer" (strofe 7, reël 2, 1963, 1975) x "teruggekeer" (1987).

Kuns-mis

8. "Safari"
 - "Sahara's" (reël 17, 1964) x "Saharas" (1987).

Prosatekste waarin die aard van tekskundige prosedure nagegaan is, is veral die hersiene uitgawes van *Die mugu* (1974) en *Die eerste lewe van Colet* (1975). *Hilaria* (1957), wat volgens die samestellers van *Die eerste siklus* (1986) geen herdruk beleef het nie, word ook betrek (later meer oor *Hilaria*).

Dit is nie heeltemal duidelik wie verantwoordelik was vir die hersiening van die tweede uitgawe van *Die mugu* (1974) nie. Van Coller (1990/6:78) suggereer dat dit EP du Plessis kon gewees het. Wat volgens Van Coller egter nie betwis kan word nie is dat hierdie uitgawe "wel deeglik aktief geoutoriseer" is deur Leroux. Hy word tot hierdie standpunt oortuig deur 'n brief van Leroux wat in sy besit gekom het. Die brief (gedateer 26 September 1973) was in antwoord op die skrywe van EP du Plessis waarin hy bepaalde wysigings ten opsigte van *Die mugu* voorgestel het. Leroux het al hierdie wysigings met die uitsondering van dertien gevalle, in sy brief aan Du Plessis goedgekeur. Dié dertien gevalle, sowel as Leroux se motivering vir die handhawing of verandering daarvan, word uiters gedetailleerd deur Van Coller (1990/6:78) bespreek.

Oor *Die eerste lewe van Colet* (1975) bestaan geen twyfel dat die hersiening wel in opdrag van die outeur deur EP du Plessis behartig is nie. Hierdie feit word egter nie in die uitgawe vermeld nie.

Tekswysigings in albei hierdie werke sou veral insluit spelfoute, anglisismes en sosio-historiese verwysings, veral dié met 'n rassistiese inslag. Verskeie literatore het al daarop gewys dat die tekswysigings in die genoemde uitgawes nie konsekwent aangebring is nie. So wys Van Coller (1986:371) byvoorbeeld ten opsigte van *Die eerste lewe van Colet* daarop dat "alle wysigings geensins verbeteringe was nie" en dat sommige wysigings wat aangebring is, selfs "foutief" was. As bewyse haal hy dan ook voorbeelde uit die teks aan (vgl. "onverbiddelikheid" (p. 92) en "onleesbaar", in plaas van "onlesbaar" (p. 41). Ook Brink (1976) haal enkele foute uit die teks aan (vgl. "aanmerkings" ipv opmerkings, "verblykte kakie" ipv verbleikte kakie, e.d.). Al hierdie wysigings word egter nêrens in albei uitgawes verantwoord nie.

Die *Silberstein-trilogie* (1984) waarin die tweede siklus van Leroux, naamlik *Sewe dae by die Silbersteins* (1962), *Een vir Azazel* (1964) en *Die derde oog* (1966) byeengebring is, is die eerste Afrikaanse versameling van die werk van die betrokke outeur. Die versamelteks is uitgegee by die herdenking van die uitgewery Human & Rousseau se vyf-en-twintigste bestaansjaar.

Ook hierdie werk lewer tekskundig bepaalde probleme op. Van Collier (1984) en Johl (1985) wys benewens die onbevredigende titelkeuse op heelwat ernstige tekskundige gebreke in die versamelwerk. Van die belangrikste tekskundige gebreke sou soos volg saamgevat kon word: die afwesigheid van 'n verantwoording waarin van die metodologiese uitgangspunte wat by tekskonstitusie en teksversorging gegeld het, uiteengesit word; die wyse waarop daar aan die outeursteks "getorring" is (*Sewe dae by die Silbersteins*), hoofstukgeleidinge wat in sommige gevalle gewysig is (*Die derde oog*), e.d. Ook word nie vermeld wat die teksdoelwit was nie. Was die versamelwerk beoog as 'n populêre of wetenskaplike uitgawe? Verder: was die outeur (Leroux) enigins betrokke by die versorging van die teks? Hierdie soort inligting is noodsaaklik veral waar dit gaan om 'n versamelwerk sodat daar hoegenaamd geen twyfel hoef te bestaan oor die aard en betroubaarheid van die teks nie. Na vele navrae het dit aan die lig gekom dat daar op aandrang van die outeur bepaalde veranderinge in die onderskeie monotekste (*Sewe Dae by die Silbersteins*, *Een vir Azazel* en *Die Derde Oog*) gemaak is voordat dit in die trilogie opgeneem is.⁶⁵

'n Tweede versamelwerk *Die eerste siklus* waarin Leroux se aanvangswerke naamlik *Die eerste lewe van Colet* (1955), *Hilaria* (1957) en *Die mugu* (1959) saamgebundel is, verskyn in 1986 by HAUM Literêr.

Genoemde versameling wat uit 'n inleiding (waarin elkeen van die drie tekste in [historiese] perspektief geplaas word), sowel as 'n verantwoording (wat 'n kort geskiedenis gee van elke roman wat opgeneem is, tekskundige praktyk uiteensit en 'n verkorte lys van wysigings bevat) bestaan, sou in wese 'n verbetering wees op die *Silberstein-trilogie* van vroeër. Ook word die problematiek rondom die samestelling en versorging van die drie tekste in die verantwoording geëkspliseer.

Die redaksionele beleid wat ten opsigte van taalversorging en wysigings gegeld het, was dat die betrokke werke "'n totale hersiening" (later "grondig") sou ondergaan, maar dat "die nuwe hersiene teks[te] eintlik geen ingrypende wysiging sou impliseer nie ..."

Volgens die redaksie is die wysigings op die formele vlak van die taal beperk tot "spelfoute, set- en drukfoute, foutiewe voorsetsels, anglicismes, foutiewe woordkeuse (bv. terme ipv termynne)" en ook slegs in die "outeurs- en vertellerstekste". Daarbe-

65 Volgens 'n mededeling van mnr. C.T. (Kerneels) Breytenbach, tans hoofbestuurder van Human & Rousseau.

newens is die wysiging van die sogenaamde "rassistiese verwysings" met die goedkeuring van die outeur in die hande van die redaksionele komitee gelaat of deur die outeur self behartig. Aangesien daar reeds in die monotekste van *Die eerste lewe van Colet* (1975) en *Die mugu* (1974) met die kuising van raspejoratiewe reste begin is, is daar in die versameling voortgegaan met die proses. Dat hierdie wysigings egter nie kompromisloos geskied het nie word gereflekteer deur die redaksie se standpunt om hierdie verwysings "sodanig te wysig dat hulle wel 'n historiese werklikheid weerspieël, maar nie op 'n onnodig kwetsende wyse nie".

Wat die keuse van basistekste (ook kopieertekste) betref, is die laaste outeur-geoutoriseerde tekste met betrekking tot *Die eerste lewe van Colet* en *Die mugu* gebruik, terwyl die eerste uitgawe van *Hilaria* as basisteks gedien het. In sommige uitsonderlike gevalle is die spel- en skryfwyses van die eerste drukke van die eersgenoemde twee romans gehandhaaf.

Twee ander prosatekste wat as bakens in die Afrikaanse literatuurgeskiedenis gereken word, is *Laat vrugte* (CM van den Heever, 1939) en *Bart Nel* (J van Melle, 1960). Dit is derhalwe nie onvanpas om hierdie twee klassieke tekste enersyds vanweë hul intrinsieke grootsheid en andersyds vanweë die aantal herdrukke en heruitgawes wat hulle beleef het as kontrole te gebruik om vas te stel in hoe 'n mate tekskundige praktyk in die Afrikaanse konteks toegepas word/is nie.

Die eerste uitgawe van *Laat vrugte* het in 1939 by Nasionale Pers Beperk verskyn. Sederdien het nog drie heruitgawes (in 1955, 1982 en 1987 onderskeidelik) - die laaste twee in sagteband - by JL van Schaik die lig gesien.

Die tekskundige uitgangspunt by die jongste uitgawe (1987) was dat die proses van teks wysigings m.b.t. aspekte soos "stand, klas en ras" wat Van den Heever gedurende sy leeftyd begin het, hier voortgesit sou word.

Die digotomiese aard van die tekskundige doelwit blyk uit die redaksie se besluit om aan die een kant "die roman se tydsgebondenheid" nie te "vervals" nie en aan die ander kant "die kunswerk se vermoë om steeds weer opnuut tot nuwe generasies lesers te spreek" nie te verrydel nie.

Binne die klassifikasie-raamwerk wat Kanzog (1970) gee, sou hierdie uitgawe ongetwyfeld deurgaans as 'n gemoderniseerde leesuitgawe (heruitgawe) eerder as 'n histories-kritiese teks. Die tekskundige doelwit wat die redaksie met betrekking tot

tekswysigings vooropstel, onderskryf hierdie siening. Soos reeds genoem, word die histories-kritiese teks vergesel van 'n kritiese apparaat waarin sowel variantordening geskied as blyke gegee word van die ontwikkelingsgeskiedenis van die teks. In die sogenaamde gemoderniseerde teksuitgawe (populêre of nie-spesialis-uitgawe) word die teks hoofsaaklik toeganklik gemaak vir die moderne leser. Gevolglik word die teks histories vertaal en gesuiwer van byvoorbeeld verouderde spelwyses, kwetsende woorde (raspejoratiewe), e.d. Soos Johl (1982:16) reeds uitgewys het, moet hierdie "historiese vertaling" egter op so 'n wyse geskied dat daar nie buite die parameters van die werk se historiese en sosio-kulturele konteks beweeg word nie. Kortom, die teks moet tred hou met sy historiese gesitueerdheid.

Hoe het die proses van historiese vertaling ten opsigte van *Laat vrugte* verloop? As daar na die eerste hoofstukke van verskeie uitgawes (o.a. 1939, 1955 [tweede uitgawe], 1982 [1e uitgawe in sagteband] en 1987 [2e uitgawe in sagteband]) gekyk word, bring bewysplase uit die betrokke tekste aan die lig dat heelwat tekswysigings plaasgevind het - op die formele vlak van die taal sowel as op die ideologiese vlak. Van den Heever het reeds met die tweede uitgawe (1955) wysigings op hierdie vlakke aanbring. Vergelyk byvoorbeeld die volgende uitgawes in hierdie opsig:

1939

- "kaffers" (p. 3)
- "verby bars"
- "Kaffers, as die perde hierdie keer verby bars, draai ek julle nek om"
- "Maar kaffers, sal julle help?" (p.4)
- "rinkinkende kaffers"
- "'n Endjie"
- "pa" (p.5)
- "grond-toe"
- "sy swak ry-vermoë" (p.7)
- "verbysterde kaffers" (p.9)
- "kraaltoe" (p.13)
- "voetery" (p.14)
- "gladnie"
- "dorptoe" (p.15)
- "familie-woonhuis"

1955

- "naturelle" (p. 5)
- "verbybars"
- "Volkies, as die perde hierdie keer verbybars, draai ek julle nek om"
- "Maar volk toe, sal julle help?"
- "rinkinkende bediendes" (p. 6)
- "'n Entjie"
- "Pa"
- "grond toe"
- "die swak ryvermoë" (p.8)
- "verbysterde volk" (p.9)
- "kraal toe"
- "foetery" (p.13)
- "glad nie"
- "dorp toe"
- "familiewoonhuis"

■ "verby gaan" (p.16)	"verbygaan" (p.14)
■ "grondtoe"	"grond toe"
■ "huistoe"	"huis toe"
■ "profiellyne" (p.17)	"profiellyn" (p.15)
■ "Een - of tweekeer" (p.23)	"Een of twee keer" (p.19)
■ "soos 'n gladde stuk
gepolyste staal" (p.28)	"soos in gladde stuk
gepoleerde staal" (p.22)
■ "dag-in en dag-uit" (p.30)	"dag in en dag uit" (p.24)
■ "drie-en-vyftig-jarige" (p.32)	"drie en vyftig jarige" (p.25)

Die 1955-uitgawe van *Laat vrugte* kan beskou word as die laaste geoutoriseerde teks waaraan Van den Heever voor sy dood in 1957 gewerk het. Toekomstige heruitgawes sou dus hierdie teks as basis moes gebruik. In 1982 het die eerste sagteband-uitgawe van die genoemde werk by JL van Schaik verskyn. Hierdie teks sou nie afwyk van die 1955-uitgawe nie. Vyf jaar later verskyn die reeds genoemde tweede sagteband-uitgawe by dieselfde uitgewer. Tekswysigings in hierdie uitgawe sien soos volg daar uit:

1955

- "naturelle" (p.5)
- "gewoon"
- "sy oë vas in dié van die vurige, agterdogtige glansing van die vobles"
- "Volkies, as die perde hierdie keer weer verbybars, draai ek julle nek om"
- "Maar volk toe, sal julle help?"
- "styfgespanne riem"
- "toe" (p.6)
- "'n Entjie van die perde af wag 'n kort, stewige man, van sowat sestig jaar" (komma na "man")
- "more"
- "Broekspype!" sê die vader veragtelik, "jy moes die ding sonder 'n handperd gery het."

1987

- "plaaswerkers" (p.1)
- "gewoond"
- "sy oë vas in die vurige, agterdogtige glansing van die vobles se oë"
- "As die perde hierdie keer weer verbybars, draai ek julle nek om"
- "Maar mense toe, sal ..."
- "styfgespande riem"
- "dan"
- "'n Entjie van die perde af wag 'n kort, stewige man van sowat sestig jaar" (komma na "man" weggelaat) (p.2)
- "môre"
- "(...) Jy moes die ding sonder 'n handperd gery het."

- "Die vobles gee lang hale vorentoe en ruk die mak perd soos 'n dooi gewig saam: toe lyk dit letterlik of hy regop op sy agterpote vir 'n oomblik stil staan."
- "Wil jy meer! So 'n ...,
- "gevou" (p.7)
- "naturelle"
- "Klim op," beveel hy en sy stem bewe; "klim op!" (p.8)
- "groot maak"
- "onuitputtelik" (p.9)
- "verbysterde volk"
- "Keer Windvoël! Keer Spantou!"
- "Loop julle!" beveel hy bars, "gaan maak julle klaar vir die melkery!" (p.10)
- "die hardkoppigheid" (p.11)
- "jy word te oud"
- "Die ou jong" (p.12)
- "jakkals"
- "boener"
- "swêrkater" (p.13)
- "al reeds"
- "klagte" (p.16)
- "Hoe meer hy 'n eie wil, 'n eie kyk op sake ontwikkel, hoe meer dit die vader tot onderdruk-kingslus uittart" (p.18)
- "want aan sy deur word oneerbiedig gehamer; dan gaan dit krakerig oop" (p.20)
- "Henning staan stadig op; hy vee twee trane van sy warm gesig af. Trane van woede ..." (p.21)
- "... soos in gladde stuk gepoleerde staal" (p.22)
- "ongesien" (p.25)
- "drie en vyftigjarige"

- "Die vobles gee lang hale vorentoe en ruk die mak perd soos 'n dooi gewig saam; toe lyk dit letterlik of hy vir 'n oomblik regop op sy agterpote stilstaan."
- "Wil jy meer! So 'n ..." (komma weggelaat)
- "gebou"
- "swartes" (p.3)
- "Klim op," beveel hy en sy stem bewe, "Klim op!"
- "grootmaak"
- "onuitputlik" (p.4)
- "verbysterde werkers"
- "Keer, Windvoël! Keer, Spantou!"
- "Loop julle!" beveel hy bars. "Gaan maak julle klaar vir die melkery."
- "dié hardkoppigheid" (p.6)
- "Jy word te oud"
- "Die man"
- "jakkals" (p.7)
- "boender"
- "swerkater"
- "alreeds" (p.8)
- "klagtes" (p.10)
- "Hoe meer hy 'n eie wil, 'n eie kyk op sake ontwikkel, hoe meer tart dit die vader tot onderdruk-kingslus uit." (p.12)
- "want aan sy deur word oneerbiedig gehamer. Dan gaan dit ..." (p.13)
- "Henning staan stadig op. Hy vee twee trane van sy warm gesig af; trane van woede ..."
- "... soos 'n gladde stuk gepoleerde staal" (p.15)
- "ongesiens" (p.17)
- "drie en vyftig-jarige"

Ten spyte van die redaksie se onderneming om die 1987-teks te suiwer van raspejoratiewe kom die volgende nog voor:

- "kamketels"⁶⁶ (p. 5, vertellerstek)
- "baas" (p.6, personetek)
- "oubaas" (pp. 6 en 7, personetek)

Ook die volgende is dubieus van aard:

- "die arms oor sy bors *gebou*"⁶⁷ (p. 2)
- "styfgespanne"⁶⁸ draad" (p. 14)

In bogenoemde is probeer aantoon dat *Laat vrugte* (1987) eerder 'n gemoderniseerde uitgawe as 'n histories-kritiese teks is. Om tot hierdie slotsom te kom, is die teks gedefinieer binne die klassifikasie-raamwerk van Kanzog (1970). Daar is ook gelet op die teks wysigings wat die verskillende uitgawes van *Laat vrugte* ondergaan het. Die fokus het in hierdie verband geval op die eerste hoofstukke van die onderskeie uitgawes.

'n Slotopmerking wat gemaak kan word, is dat, aangesien die outeur geensins betrokke was by die modernisering van die teks nie en die teks as sodanig ver vewyderd geraak het van die intensie van die outeur, daar nie sprake van outorisering kan wees nie. Daar kan egter aangevoer word dat die redaksie wel daarin geslaag het om 'n nuwe teks vir "nuwe generasies lesers te skep".

Hoewel *Bart Nel* reeds in 1929 as dramateks sy beslag gekry het en in 1936 as pro-sawerk in Nederlands verskyn het, is dit eers in 1942 as die roman *En ek is nog hy* in Afrikaans deur Voortrekkerpers uitgegee. Dit is ook eers vanaf 1951 dat die roman onder sy huidige titel bekend sou staan. Hierdie 1951-uitgawe wat by HAUM en De Bussy (Beukes 1992:17) verskyn het, kan ook beskou word as Van Melle se laaste ge-outoriseerde uitgawe. Die betrokke uitgewer sou in 1957 ophou voortbestaan, gevolglik het JL van Schaik die regte op die boek oorgeneem en dit vanaf 1960 heruitgegee.

66 'n Wisselvorm van *gamsketel* - 'n skertsende benaming en skeldnaam vir 'n naturel, Kleurling, swartmens (WAT, 1957).

67 In al die vorige uitgawes kom "gevou" voor. Hier waarskynlik 'n drukfout.

68 Vergelyk "styfgespande riem" op p. 1 van dieselfde uitgawe.

Latere heruitgawes sou onderskeidelik in 1971 (tweede uitgawe), 1984 (eerste sagteband-uitgawe) en 1988 (tweede sagteband-uitgawe) geskied.

Soos te verwagte was, het hierdie verskillende heruitgawes deur die jare ook verskeie teks wysigings teweeggebring. In die openingsbladsye van Van Schaik se 1960-uitgawe kom 'n mens byvoorbeeld die volgende wysigings teë:

1942

- "van kleins-af" (p.5)
- "waarvoor hy 'n groot rente moes oplewer" (p.6)
- "stadig-aan"
- "mooi lekker dae"
- "swartbrande"
- "asof eenmaal 'n rivier van modder daar opgedroog het" (p.7)
- "gedruppel"
- "son-op"
- "blou-ysterklip"
- "op die lug aftrek"
- "masien" (p.8)
- "as jy teen haar ingaan"
- "halffluid"
- "Hoeso"
- "oubaas" (p.9)
- "groot oorlog"
- "dié"
- "So is mos die Boerenasie"
- "wegdoen dink ek"
- "Ag wat, ..." (p.10)
- "gladnie"
- "gemaklik" (p.11)
- "vasgeslote lippe"
- "half-verborge"
- "Ja, en daar het ek my so kwaad gemaak dat ek kan bars"
- "Buitekant is die hoenders na hul middagrus aan rondstap en jy hoor hulle daar besig" (p.14)
- "en sê my wie was reg gewees,

1960

- "van kleins af" (p.1)
- "waarop hy hoë rente moes betaal" (p.2)
- "stadigaan"
- "mooi, lekker dae"
- "swart brande"
- "asof 'n rivier van modder eenmaal daar opgedroog het" (p.3)
- "gedrup"
- "sonop"
- "blou ysterklip"
- "teen die lug aftrek"
- "masjien" (p.4)
- "as jy teen haar sin gaan"
- "half luid"
- "Hoe so"
- "Oubaas" (p.5)
- "Groot Oorlog"
- "dié"
- "So is die Boerenasie mos"
- "wegdoen, dink ek" (komma ingevoeg)
- "Aag wat, ..."
- "glad nie" (p. 6)
- "Dan was dit maklik"
- "ferme lippe" (p.7)
- "half verborge"
- "Ja, en daar het ek my so verreg dat ek kan bars."
- "Buitekant is die hoenders na hul middagrus aan rondstap en jy hoor hulle daar te kere gaan" (p.10)
- "en sê my wie was reg, ek of jy?"

ek of jy?"	"Dit duur 'n hele ruk voor iemand iets sê" (p.15)	"Dit duur 'n hele ruk voor iemand iets sê" (p.11)
■ "dorp-toe"		"dorp toe"
■ "huis-toe"		"huis toe"
■ "Engeland-toe" (p.16)		"Engeland toe"
■ "om"		"óm" (p.12)
■ "weet dat sy die hele môre hom geloop en verwy't het"		"weet dat sy hom die hele môre geloop en verwy't het"
■ "om"		"óm"
■ "Hulle eer hom" (p.17)		"Hulle vereer hom"
■ "hemelhoog"		"hemelshoog"
■ "so 'n Afrikaner as Botha nie"		"so 'n Afrikaner soos Botha nie"
■ "'n Man moet by sy voormanne staan"		"'n Man moet by sy leiers staan" (p.13)
■ "môre-oggend" (p.18)		"môreoggend"
■ "A nee-a, jong"		"A nee a, jong"
■ "die ry ranke bloekombome" (p.20)		"die ry bloekombome" (p.14)
■ "gepunkjerde baaisiekel tjoe" (p.21)		"gepunkjerde baaisiekeltjoe" (p.16)

In die 1971-uitgawe (tweede heruitgawe) van *Bart Nel* sou, wat teks wysigings betref, hoofsaaklik raspejoratiewe onder skoot kom. Die volgende kan as voorbeelde dien om aan te toon hoe wysigings hier gehanteer is:

1960

- "Kafferdorpe"⁶⁹ (p.3)
- "'n Jong *meid*⁷⁰ kom binne" (p.5)
- "sy skink vir haar in en maak die *meid* se beker ook vol" (p.6)
- "vereg" (p.7)
- "alvier" (p.10)
- "Twee *Kaffers* help hom en die een akker na die ander lei hulle nat" (p.11)
- "want as sy sou kwaad wees vir die *meid* of vir die kombuis*kaffer*" (p.12)
- "Hy sien in die voetpaadjie wat deur die lande na Pieter gaan, 'n *kaffertjie*

1971

- "*Bantoedorpe*" (p.3)
- "'n Jong *skepsel* kom binne" (p.5)
- "sy skink vir haar in en maak *Sara* se beker ook vol" (p.6)
- "vererg" (p.7)
- "al vier" (p.10)
- "Twee *volk* help hom en die een ... (p.11)
- "want as sy sou kwaad wees vir *Sara* of vir die kombuis*jong*" (p.12)
- "Hy sien in die voetpaadjie wat deur die lande na Pieter gaan, 'n *pikkenien*

69 Anders as "Kafferdorpe" wat "Bantoedorpe" geword het, word daar nog steeds met "kafferbokke" geboer (sien p. 11, 1971).

70 Hoewel "meid" hier na "skepsel" verander is, het dit op dieselfde bladsy in 'n voorafgaande paragraaf behoue gebly: "Toe hy genoeg het, roep sy na die *meid* ..." (p. 11).

aankom (...). Dis 'n *kaffertjie* van oom Gawie" (p.20) aankom (...). Dis 'n *pikkenien* van oom Gawie" (p.20)

In 1984 verskyn die eerste sagteband-uitgawe van *Bart Nel*. Hierdie uitgawe sou ten opsigte van teks wysigings nie afwyk van die 1971-uitgawe nie.

Met die verskyning egter van die tweede sagteband-uitgawe in 1988 sou die oorspronklike 1942-uitgawe as basisteks gebruik word. Die implikasie hiervan is dat sommige wysigings wat na 1942 in die teks van *Bart Nel* aangebring is, terugverander is na die oorspronklike. Nuwe wysigings wat in die 1988-tek aangebring is, is verouderde spellingsvorme en voorsetselvorme wat "die hedendaagse leser moontlik sou verwar".

Enkele nuwe wysigings wat in die openingsbladsye van dié 1988-uitgawe opgespoor is, is veral die volgende:

1942

- "'Hoe leef jy tussen die Vermake?' of 'Hoe geval dit jou?'... (p.5)
- "'Om jou die waarheid te sê: woon ek liewer hier ...'"
- "Dan was dit gemaklik" (p.11)
- "half-verborge"
- "bo-ent" (p.15)
- "om"⁷¹ (p.16)
- "Duits-Wes"

1988

- "'Hoe leef jy tussen die Vermake?' of: 'Hoe geval dit jou ...?'" (p.1)
('n dubbelpunt is na "of" ingevoeg)
- "'Om jou die waarheid te sê woon ek liewer hier'"
(die dubbelpunt na "sê" is weggelaat)
- "Dan was dit gemaklik" (p.6)
- "halfverborge" (p.7)
- "bo-end" (p.10)
- "òm" (p.11)
- "Duitswes"

Die redaksie se besluit om die 1942-uitgawe (m.a.w. die eerste Afrikaanse uitgawe) as kopieerteks vir hulle 1988-uitgawe te gebruik, is tekskundig heeltemal aanvaarbare praktyk. Trouens, daar bestaan (sover vasgestel kon word) geen noemenswaardige verskille tussen die 1942-uitgawe en die laaste uitgawe (1951) wat Van Melle in sy lewe uitgebring het nie.⁷²

Dit is duidelik uit die teks dat die redaksie sover moontlik Van Melle se spelling en styl probeer handhaaf het. Wat egter problematies t.o.v. dié teks is, is dat die

71 In die vorige uitgawes (1960, 1971 en 1984) word hy so geskryf: "Jy is 'n maklike een om óm te praat, nè?"

72 Behalwe hier vir spellingsvorme soos "masien" wat "masjien" geword het.

redaksie nie deurgaans die beleid van terugverandering deurgevoer het nie. Gevolglik het sommige gevalle wat na 1942 deur ander instansies as die outeur verander is, behoue gebly. Ook het hulle, soos vroeër genoem, nuwe wysigings aangebring. Vergelyk die volgende:

1960, 1971, 1984, 1988

1942

■ "stadigaan"	"stadig-aan" (p.6)
■ "sonop"	"son-op" (p.7)
■ "half luid"	"half fluid" (p.8)
■ "Hoe so"	"Hoeso"
■ "Oubaas"	"oubaas" (p.9)
■ "dié"	"die"
■ "So is die Boerenasie mos"	"So is mos die Boerenasie"
■ "wegdoen, dink ek"	"wegdoen dink ek" (komma weggelaat)
■ "glad nie"	"gladnie" (p.10)
■ "dorp toe"	"dorp-toe" (p.15)
■ "huis toe"	"huis-toe"
■ "Engeland toe"	"Engeland-toe" (p.16)
■ "baaisiekeltjoe"	"baaisiekel tjoe" (p.21)

Ook is dit nie heeltemal duidelik waarom woorde met 'n ongunstige inhoud soos "meid", "kaffer" (met verbandhoudende vorme soos "Kafferdorpe, kafferbokke, kom-buiskaffer, kaffertjie", e.d.), "Tommie", "oubaas", e.d. behoue gebly het nie. Dit veral in 'n tydsgewrig waarin ideologieë aan die verander is en 'n groter sensitiwiteit openbaar behoort te word jeens die gebruik van dergelike woorde. Moontlik is dit herleibaar tot die feit dat genoemde roman poog om (soos dit gestel word) op 'n "hiperrealistiese" wyse 'n bepaalde tydperk (die jare vanaf 1914 tot 1918) in die Suid-Afrikaanse samelewing te dokumenteer. Ook in die lig daarvan dat geen teks bestaan waarin Van Melle self hierdie veranderinge aangebring het nie, sou redaksionele wysigings in dié verband nie slegs aanmatigend wees nie, maar ook 'n distorsie wees van sowel die outeur se intensies as die historiese werklikheid. Hierdie moontlikhede word egter weerlê as daar gelet word op die wysigings wat wel self deur die redaksie aangebring is, asook die bestendiging van wysigings wat oor die jare heen deur andere in die teks aangebring is.

As slotopmerking sou ek die bewering wou maak dat die redaksie met die 1988-tekse een van twee opsies kon volg. Hulle kon óf 'n volkome gemoderniseerde teks saamgestel het waarin kwessies soos verouderde spelling, teksbederf en raspejoratiewe uit die teks geweier kon gewees het, óf hulle kon 'n histories-kritiese teks saamgestel het. In hierdie histories-kritiese teks sou hierdie kwessies (verouderde spelling, raspejoratiewe e.d.), volkome verantwoord, behoue moes bly. Ook sou die teks vergesel moes word van 'n selektiewe apparaat waarin variante wat deur sowel die outeur as die vele redaksies aangebring is, georden word.

Van die enkele faksimile-uitgawes wat in Afrikaans verskyn het, kan slegs dié van Kannemeyer naamlik *Die galeie van Jorik* (1979) wat by Tafelberg-Uitgewers die lig gesien het enigsins as 'n kritiese teks beskou word. Hierdie werk bevat nie slegs die oorspronklike tekste van DJ Opperman se epiese gedig *Joernaal van Jorik* nie, maar ook enkele verbandhoudende dokumente (vgl. die twee getikte briewe van mnr. Gerrit [Koos] Boonstra aan Opperman wat volgens Kannemeyer "in breë trekke die basiese gegewe van die verhaal" bevat). Ook word 'n uiteensetting gegee van die werkwyse wat by die transkripsie en redigering van die tekste gevolg is, sowel as die ontwikkelingsgeskiedenis van die teks.

In die uitgawe word voorts die volgende tekste in faksimile-vorm aangebied met daarnaas 'n volledige transkripsie van elke teks:

- die oorspronklike ontwerp van die gedig (in potlood); en
- die handgeskrewe manuskrip (in pen).

Na hierdie twee tekste volg die getikte teks wat, soos dit gestel word, 'n geteleskopeerde weergawe is van drie bestaande (getikte) eksemplare van die gedig. Hierdie eksemplare is elkeen afsonderlik deur J du P. Scholtz, NP van Wyk Louw en Fred le Roux nagegaan en van kommentaar voorsien. Ten slotte volg die finale teks van *Joernaal van Jorik* soos dit tydens publikasie daar uitgesien het.

By die ontvangs van dié werk op 29 September 1979, reageer Opperman in 'n toespraak dat die versorging van die teks "[...] groter tipografiese probleme as *The Waste Land*⁷³ gestel [het] wat haarfyne beplanning geverg het".

⁷³ Opperman verwys hier na TS Eliot se *The waste land, a facsimile and transcript of the original drafts, including annotations of Ezra Pound, edited by Valerie Eliot*, Londen, 1971.

Volgens WD Beukes (1992:306) het Opperman ook na Kannemeyer se tekskundige praktyk verwys as "'n stuk 'scholarship' wat ongeëwenaard in Afrikaans is". Hiermee kan 'n mens Opperman gelyk gee, want daar bestaan net nie nog so 'n kritiese faksimile-tekst in Afrikaans soos dié van Kannemeyer nie. Nie eens die faksimile-uitgawe van *Mabalél* wat deur PJ Nienaber (1980) versorg is, is naastenby vergelykbaar nie.

'n Ander faksimile-uitgawe wat vra om tekskritiese evaluering is *Die suiwerste Hugenoot is Jan Schoeman* van Etienne Leroux. Hierdie onvoltooide ontwerp is die twaalfde en laaste roman van die betrokke outeur en is in 1990 na sy dood deur Human en Rousseau uitgegee.

Uit die getikte teks kan duidelik gesien word hoe die outeur die skryfproses aanpak (vgl. die talle foute, korreksies [soms in die handskrif van die outeur], herhalings, aantekeninge, e.d. wat in die teks voorkom).

Na aanleiding van Tanselle (1981) se kategorisering van tekste/edisië waarin hy 'n onderskeid tref tussen kritiese en nie-kritiese (of diplomatiese) tekste, sou *Die suiwerste Hugenoot is Jan Schoeman* onder laasgenoemde ressorteer. Tanselle (1981) noem dat in hierdie tipe teks (naamlik die nie-kritiese teks) subjektiewe en tekskundige oordele by tekskonstitusie agterweë gelaat is. Die uitsluitlike doel met so 'n teks is om sonder tekskundige inmenging 'n moeilik bekombare bestaande teks of unieke manuskrip (soos in die geval van *Die suiwerste Hugenoot is Jan Schoeman*) vir verspreiding te reproduseer.

Die toepassing van tekskundige praktyk met betrekking tot enkele Afrikaanse teksuitgawes is oorsigtelik onder die loep geneem. Uit die ondersoek is veral die volgende vasgestel, naamlik dat

- op enkele uitsonderings na die tekskundige versorging van Afrikaanse uitgawes (hoofsaaklik versamelde werke en hersiene uitgawes) nie binne 'n bepaalde wetenskaplike raamwerk geskied het nie;
- daar nie duidelike riglyne bestaan oor hoe om 'n polities-sensitiewe kwessie soos die voorkoms van raspejoratiewe in Afrikaanse tekste te benader nie;

- die diskoers rondom tekskundige praktyk nie dieselfde vlak bereik het as die Afrikaanse hermeneutiese tradisie nie;
- die meeste teksversamelings wat in Afrikaans bestaan hoofsaaklik versamelde gedigte is. Heel waarskynlik vanweë die poëties-produktiewe aard van die Afrikaanse literatuur, meer as die geval by prosa en drama;
- gegewe die feit dat die Suid-Afrikaner daarop aanspraak maak dat hy 'n bewaringsbewuste (let op die aantal historiese geboue, monumente, e.d.) groep is, daar so min gedoen is om die outentisiteit van groot Afrikaanse skrywers se tekste behoorlik na te speur en dit derhalwe as literêre erfenis (sê in die vorm van byvoorbeeld histories-kritiese tekste) te bewaar.

Dit is dan teen hierdie milieu dat die werke van Leroux in die latere hoofstukke die sentrale objek gaan vorm vir 'n indringende tekskritiese analise.

Raspejoratiewe in twee historiese heruitgawes Laat vrugte (1987) en Bart Nel (1988) - 'n Vergelykende ondersoek

Dat daar nie uitsluitel bestaan oor die hantering van raspejoratiewe in Afrikaanse literêre tekste nie word geïllustreer deur die uiteenlopende wyse waarop raspejoratiewe in twee historiese heruitgawes, *Laat vrugte* (1987) en *Bart Nel* (1988), aangebied word. Soos reeds vroeër genoem, is die teks van *Laat vrugte* (1987) doelbewus van raspejoratiewe gesuiwer. Dit word ook so in die redakteursteks verantwoord: "Dit is bekend dat Van den Heever nog gedurende sy leeftyd aan die teks van die eerste uitgawe veranderings aangebring het, onder meer ten opsigte van verwysings na *stand*, *klas*, en *ras*. Dié proses is in hierdie nuwe uitgawe voortgesit, op so 'n wyse dat die roman se tydsgebondenheid nie vervals word nie, maar dat die kunswerk se vermoë om steeds weer opnuut tot nuwe generasies lesers te spreek, nie geskaad word nie" [my kursivering].

Aan die ander kant is daar in die geval van *Bart Nel* (1988) egter teruggegryp na die oorspronklike 1942-uitgawe. Die implikasie daarvan is dat raspejoratiewe, soos wat dit destyds in die teks voorgekom het, behoue gebly het. Die redaksie verklaar dan vervolgens dat "[s]legs enkele veranderinge ten opsigte van *spelling* en *voorsetsels* aangebring [is] waar die oorspronklike vorm die hedendaagse leser moontlik sou verwar" [my kursivering].

Hierdie twee tekste het ongeveer dieselfde tyd (onderskeidelik in 1939 en 1942) die lig gesien. Juis daarom kan hulle beskou word as vertolkers van min of meer dieselfde Suid-Afrikaanse sosio-maatskaplike en historiese opset - met ander woorde min of meer dieselfde periodecodes het vir albei werke gegeld. Rasbenaminge sou

dus op dieselfde wyse in albei tekste aangebied word. Indien 'n literêre teks beskou kan word as 'n historiese dokument, volg dit dat raspejoratiewe ook deel vorm van daardie bepaalde historiese werklikheid wat in 'n betrokke teks verwoord word. Die outeur is dan die historikus wat sodanige werklikheid dokumenteer: "A writer is an imaginative historian, who is able to get closer to contemporary facts than social scientists possibly can" (Coetzee 1988:vii).

Ook wat betref die resepsie van albei historiese uitgawes (in 1939 en 1942) kan gereken word dat die literêre, sowel as die sosio-kulturele verwagtingshorison van die destydse implisiete leser ten opsigte van rasbenaminge min of meer dieselfde was. Met ander woorde, die destydse leser se ingesteldheid teenoor rasbenaminge sou vir albei die werke min of meer dieselfde wees.

In hierdie analise word die aanname aanvaar dat raspejoratiewe negatiewe perlokusies kan hê. Studies van onder andere Lubbe (1970), Calitz (1979) en Van Heerden (1987) het immers reeds hierop gewys.¹ Waar eersgenoemde twee studies die gesproke taal (die sogenaamde spraakhandelinge) as uitgangspunt geneem het, het laasgenoemde die geskrewe taal in enkele gekanoniseerde literêre tekste as invalshoek gehad.

1 Trouens, Van Heerden (1987) het aangetoon watter rol neosensors gespeel het om kwetsende woorde uit tekste (hetsy literêre of nie-literêre tekste) te weer. Hier veral die *Committee on Racism in Textbooks*. Van Heerden (1987) onderskei tussen twee groepe neosensors wat by die ontoemingshandeling betrokke is, naamlik dié vanuit die geleedere van "swart Suid-Afkaners" wat ontoeming sien as "'n bevrydingshandeling" en "'n strewe na 'n nuwe benoemingsvrye identiteit", en diegene binne die "literêre establishment" vir wie ontoeming "'n poging is om hulself te bevry van hul eie benoemingsgewoontes" (p. i). Vergelyk ook die resepsiemeting wat hy gedoen het onder 'n groep nie-Afrikaanssprekende studente aan die Universiteit van Zululand waarin die houding van respondente ten opsigte van raspejoratiewe in 'n gekanoniseerde Afrikaanse teks soos *Kroniek van Perdepoort* van Anna M. Louw getoets is. Die standpunt van die Buro van die WAT (*Woordeboek van die Afrikaanse Taal*) met betrekking tot rassismes en ander sensitiewe leksikale items wat op 'n internasionale kongres (Stellenbosch, 8-10 Februarie 1994) uitgespel is, kan miskien ook hier betrek word: "In Suid-Afrika heers daar tans 'n besonder sensitiewe klimaat wat betref die gebruik van rassistiese leksikale items. By die gemelde internasionale kongres was die algemene gevoel dat hierdie klimaat van verbygaande aard is. Daar is nictemin gevoel dat die opname van rassistiese leksikale items in die WAT in hierdie periode van versoening ongewens sou wees. Dit sal nie alleen versoening strem nie, maar terselfdertyd groter verwydering veroorsaak" (p. 1).

Verder: "Die Buro van die WAT wil nie aandadig wees aan die vestiging of bestendiging van rassistiese leksikale items deur die opname daarvan in die WAT nie, maar hy het wel 'n verantwoordelikheid om gebruikers te waarsku teen die rassistiese aard van sekere leksikale items." (*Beleid vir die hantering van beledigende en sensitiewe leksikale items in die Woordeboek van die Afrikaanse Taal* [WAT]).

In sy ondersoek na die pejoratiewe ontwikkeling van woorde waarby die eufemisme 'n rol gespeel het, sonder Lubbe (1970) veral die volgende rasbenaminge uit, naamlik *kaffer*, *meid*, *outa*, *aia*, *jong*, *booi* en *klonkie*. Volgens hom het die woorde (en in sommige gevalle met hulle samestellings en afleidings) as gevolg van die veranderende sosio-maatskaplike Suid-Afrikaanse opset ("winde van verandering") waarin 'n sensitiwiteit ten opsigte van rasverwysings ontwikkel het, pejoratief gaan raak.

Veral ten opsigte van die woord *kaffer* noem hy die volgende: "Met die winde van verandering wat nou in Afrika en die res van die wêreld waai, is dit nie meer moontlik om ons² nie-blankes langer *kaffer*³ te noem nie, enersyds omdat hulle self gevoelig geword het teenoor die woord, andersyds omdat ons opnuut bewus gemaak word van die oorspronklike betekenis wat in die woord se etimon opgesluit lê. As alledaagse woord om 'n bepaalde volksgroep aan te dui, is *kaffer* dus vrywel onbruikbaar" (p. 65) [sy kursivering].

Dat elkeen van hierdie genoemde woorde aanvanklik aanvaarbare betekenis gehad het en later pejoratiewe betekenisveranderinge ondergaan het, word deur Lubbe aangetoon. Hierdie woorde sou mettertyd òf deur eufemismes vervang word òf heeltemal uit gesprekke met nie-wit⁴ Suid-Afrikaners geweier word. Ook Calitz (1979:6) is van mening dat sommige rasbenaminge in die Suid-Afrikaanse opset aanvanklik aanvaarbaar was maar "met die verloop van tyd ontoelaatbaar geword" het.

2 Lubbe se stelling toon hier tekens van 'n paternalistiese ingesteldheid en is dus nie heeltemal objektief nie. Dit kan egter as waar aangeneem word.

3 Volgens Lubbe (1970:65) is dié woord ontleen aan die Arabiese taal waar die woord *kāfir* gebruik word om te verwys na *ongelowiges*, oftewel persone wat nie die Mohammedaanse geloof aanhang nie. Aan die Kaap sou die woord in die 17de eeu referensieel gebruik word in die sin van *laksman/polisieman* waar die laksman oorspronklik altyd 'n *slaaf* of *nie-blanke* was.

4 Lubbe gebruik nie-blankes. Die term nie-wit benoem daardie deel van die bevolking wat in terme van die Suid-Afrikaanse verhoudingstrukture nie wit of blank is nie. Die term nie-blank sou in hierdie opsig moontlik ook gebruik kon word, maar is as gevolg van sy geskiedenis as deel van 'n benoemingsorde wat vir die meeste Suid-Afrikaners afwysend was, nie aanvaarbaar nie. (Wie onthou nie die bordjies "nie-blankes", "slegs blankes" e.d. van die Apartheidsera nie?). Hoewel die woorde *wit* en *nie-wit* op teenoorgesteldes dui verskil dié woorde struktureel (en visueel) slegs ten opsigte van die ontkenningskomponent *nie*-. Deur die gebruik dus van dié woorde wat nie veel van mekaar verskil nie word die benoemdes op dieselfde vlak geplaas. Op dieselfde wyse sou die woorde swart en nie-swart as benoemingswoorde ook moontlik 'n uitweg wees. February (1981:4) noem in hierdie verband: "With equal justification one could have a *taxonomy* based on the division of black (swart) and non-black (nie-swart)" [my kursivering].

Daarteenoor voer Van Heerden (1987:89) aan dat 'n woord soos *kaffer* van die begin af pejoratief was en later eers *taboe*⁵ geword het: "Alhoewel *kaffer* in sy oergeskiedenis gelaai was met pejoratiewe betekenis, het dit eers later jare *taboe* geword en is dit telkemale vervang deur 'n ander eufemisme" [sy kursivering].

Van Heerden (1987:89) maak die onderskeid tussen *pejoratiewe betekenisinhoud* en *taboewaarde*. Hy reken dat, hoewel die twee dikwels saamval, dit nie in alle gevalle so is nie. 'n Woord of liewer 'n rasbenaming kan dus pejoratief wees of word, maar steeds nie *taboe* wees nie (vergelyk *kaffer* wat volgens hom eers later *taboe* geword het).

Aangesien daar, soos Van Heerden aangedui het, geen haalbare definisie⁶ vir raspejoratiewe bestaan nie blyk 'n breë kategorisering van die verskillende raspejoratiewe miskien moontlik te wees:

- rasbenaminge binne die Suid-Afrikaanse nomenklatuur wat van die begin af pejoratief gelade was en later *taboe* geword het; en
- rasbenaminge wat mettertyd pejoratief geraak het en ook later *taboe* geword het.

Genoemde kategorisering ondervang Lubbe, Calitz en Van Heerden se standpunte ten opsigte van pejoratiwiteit. Hierdie kategorisering kan egter nooit absoluut wees nie aangesien, soos Van Heerden (1987:97) aantoon, 'n woord se verkryging van 'n rassistiese karakter moeilik aantoonbaar is: "Ook is dit dikwels moeilik om, selfs in die geval van individuele woorde, aan te toon wanneer die woord 'n rassisties gelade element gekry het. Daarom kan 'n mens allermins vereenvoudig deur aan te dui dat pejoratiewe betekenisontwikkeling vir dié woordkategorie op 'n sekere tydstip plaasgevind het."

By Lubbe, Calitz en Van Heerden bestaan daar derhalwe 'n meningsverskil oor wanneer sommige rasbenaminge pejoratief gaan raak het. Eersgenoemde twee reken

5 Van Heerden (1987:88) gaan uit van JGH Combrink se definisie van 'n *taboe*woord: "'n *Taboe* woord is 'n woord wat nie totaal verbied is nie, maar 'n woord wat onseëbaar en/of onskryfbaar is onder bepaalde omstandighede en/of deur 'n bepaalde persoon."

6 Rede vir die ondefinieerbaarheid van dié woord word soos volg deur Van Heerden (1987:97) gestel: "Dit word gekenmerk deur linguistiese relatiwiteit: waar A naas referensie ook evaluasie in 'n woord sal sien, sal B geen affektiewe waarde aan dieselfde woord koppel nie". Sien ook Calitz (1979:4) se betoog oor *linguistiese* en *kulturele* relatiwiteit.

byvoorbeeld dat woorde soos *kaffer*, *meid* en *hotnot* aanvanklik nie pejoratief was nie, terwyl Van Heerden aanvoer dat dit wel die geval is. In sy teregwyding van Calitz voel Van Heerden dus sterk dat pejoratiewe betekenisontwikkeling nie met taboewording verwar moet word nie: "In al drie gevalle is dit dus verkeerd om soos Calitz van pejoratiewe betekenisontwikkeling in die tweede helfte van ons eeu te praat - 'n meer korrekte term sou *taboewording* wees" (pp. 93-94) [sy kursivering].

Verder: "Terwyl aangetoon is dat baie raspejoratiewe van meet af 'n *negatiewe betekenisinhoud* gehad het, is dit duidelik dat taboewording hom eers later voltrek het. Terwyl Calitz meen dat dié verwikkeling na die tweede helfte van die twintigste eeu herlei kan word, toon die ontleding van drie tekste uit die periode vóór 1950 dat raspejoratiewe toe al 'n sterk affektiewe waarde gehad het, maar *nie taboe was nie*" (pp. 109-110) [my kursivering].

'n Tersaaklike vraag wat op hierdie stadium gestel kan word, is in hoe 'n mate die taboewording van pejoratiewe rasbenaminge gepeil kan word. By Van Heerden kom enkele riglyne in die verband aan die lig. Daar kan in die eerste plek gekyk word na die rol van die *eufemisme*: "Die eufemisme help dus in die algemeen pejoratiewe betekenisontwikkeling aan, en in die geval van sekere woorde wat van meet af aan pejoratief is, maar nie taboe nie, help dit taboewording aan. Bantoe du naturel weg, terwyl swartman weer bantoe vervang" (p. 90).

Tweedens kan gelet word op die *gebruiksfrekwensie* van raspejoratiewe - 'n hoë gebruiksfrekwensie daarvan sou daarop dui dat die woorde nie taboe is nie, terwyl 'n lae gebruiksfrekwensie daarvan op die teenoorgestelde sou dui: "Uit hul hoë gebruiksfrekwensie in die verlede (ondanks hul negatiewe betekenisinhoud) moet 'n mens desnoods aflei dat die woorde nie taboe was nie, terwyl dit uit die laer gebruiksfrekwensie in ons huidige tyd blyk dat die negatiewe betekenisinhoud erken is en tot taboewording gelei het" (Van Heerden 1987:96).

Derdens is die *resepsieverslae* wat rondom raspejoratiewe bestaan van belang. In hierdie opsig verskaf Van Heerden ruim getuienis oor gerapporteerde konsepsies oor die taboewording van raspejoratiewe.

Dat die taboewording van sommige raspejoratiewe iets is wat ook relatief ervaar kan word en dus nie heeltemal gekategoriseer kan word nie, word so deur Van Heerden (1987:107) gestel: "Soos geblyk het tydens die uitvoerige bespreking van raspejo-

ratiewe in situasies buite die literêre teks, is daar geen absolute kategorieë oor taboewording te tref nie" [my kursivering].

Hy siteer vervolgens vir Calitz wat die volgende vraag wat 'n nie-wit huishulp in 1976 aan 'n wit onderwyser van Bloemfontein gestel het, rapporteer: "Baas, ons hoor byna elke dag oor die radio van wat die Regering vir die *Bantoes* doen, maar wanneer gaan ook iets vir ons *Kaffers* gedoen word" (Van Heerden 1987:107-108) [my kursivering].

Dit is hierdie relatiwiteit wat vir Van Heerden noop om 'n "onbestendigheid" in "literêre tekste" en in "die werk van suiwerars" raak te sien: "Daarom is daar ook by literêre tekste en die werk van suiwerars hierdie onbestendigheid: waar Aucamp se *kafferhoenders* met *strooishoenders* vervang is in die bloemlesing *In een kraal*, word die ekwivalente *kafferhond* in Elisabeth Eybers se gedig "Wes-Transvaal" in *Groot verseboek* behou - selfs al verskyn dié uitgawe van *Groot verseboek* enkele jare ná *In een kraal*, en by dieselfde uitgewery" (Van Heerden 1987:108) [sy kursivering].

Sou dit ook miskien rede wees vir die uiteenlopende wyse waarop raspejoratiewe in *Laat vrugte* (1987) en *Bart Nel* (1988) gehanteer is, of selfs die ander tekste waaroor daar in die vorige hoofstuk gerapporteer is?

Hoewel *Laat vrugte* (1939) geen politieke roman is nie (die roman val binne die plaasromangenre waarin die "vervloë, landelike bestaan van die Afrikaner" verbeeld word), maak dit tog op 'n bepaalde manier 'n *political statement*, dit is naamlik die wyse waarop nie-wit karakters *benoem* en *uitgebeeld* word.

Reeds in die openingsbladsy word 'n mens bewus van 'n rassistiese benoemings- en uitbeeldingspatroon wat hom dwarsdeur die roman in die personeteks, sowel as die vertellerstekste voltrek. Jy word jou ook bewus van die tipe verhouding wat daar tussen wit en nie-wit karakters aan die orde gestel word, naamlik dié in 'n arbeidskontekste tussen *baas* en *onderdaan*.

Wanneer die verhaal begin, is Henning, die jongste seun van die ongenaakbare oom Sybrand, besig om met die hulp van 'n paar nie-wit helpers, 'n ongetemde vosses tussen 'n klomp ander wilde perde in 'n klipkraal uit te keer. In die vertellerstekste word dié helpers as *kaffers* benoem en word hulle handeling met dié van bobbejane vergelyk: "Henning kom versigtig nader met die vangstok. Aan weerskante van hom keer die *kaffers* opgewonde dat die perde nie moet verby kom nie. Hulle gooi hulle

hande omhoog en skreeu *bobbejaanagtig* sodat die diere, gewoon aan die vryheid van die veld, terugsteier" (Van den Heever 1939:3) [my kursivering].

As Henning ook boonop met sy nie-wit helpers in gesprek tree, doen hy dit in die vorm van 'n dreigende imperatief. Hy spreek hulle ook as *kaffers* aan: "*Kaffers*, as die perde hierdie keer weer verby bars, draai ek julle nek om" (...) "*Maar kaffers*, sal julle help? Komaan!" (Van den Heever 1939:3) [my kursivering].

Dit is verder ook betekenisvol dat die vossies wat later die finale breuk tussen om Sybrand en Henning sou veroorsaak, in die vertellerstekst beter reliëftekening kry as die nie-wit karakters in die teks. Die vossies word geteken as "vurig" (p. 3), "vorstelik" (p. 3), "uitdagend" (p. 3), met 'n "atletiese, gladde lyf" (p. 3). Later word hy ook beskryf as 'n "ratse dier" (p. 61) met 'n "aristokratiese lenigheid" (p. 61).

In kontras met hierdie beskrywings word die nie-wit karakters deurgaans geteken as armsalige, afgeleefde en patetiese skepsels:

"Fladderende flenterklere warrel vooruit, breë uitgetrapte skoene seil, vas gestoot teen die grond" (p. 4) (let op dié ontmenslikte, sinekdogeïse beelding).

"Die skaapwagter kom stadig nader. Hy dra twee lammers onder sy verflenterde vuil baadjie, en sy verrimpelde gesig en vaal-swart kleur maak hom deel van die taai bossies en skurwe wêreld wat hom omring. Sy skoene, wat met dik rubbersole gelap is en vasgedraai is met dun bloudraad" (p. 12)

(...)

"Vir 'n rukkie wag hy voor hy antwoord, kap met sy vuil hand onder sy vetterige hoedjie" (p. 13)

"Dit is die ou skaapwagter. Sy gesig is beplooid met donsies daarop en hy lyk inderdaad veel op 'n ou-ooi wat al baie gras in haar dae weg gevreet het. Hy staan daar in die kerslig met sy flenterhoedjie in die hand" (p. 97)

(...)

"Uit die binnesak van sy flenterbaadjie haal hy 'n brief wat krom gekreukel is en onhandig, soos een wat selde iets fyns hanteer, oorhandig hy dit" (p. 98)

"Die ou jong sien vir Henning sit; hy vee met sy klein handjies bedremmeld oor sy korrelkop" (p. 219)

"traag-pratende kaffers" (p. 256)

"Die Basoetokaffer loop slenter-slenter agter sy paar skape aan en op 'n verwaarlooste bultmaagmerrie, met inmeekaargekoekte maanhare, ry 'n ou meid met swart sierstrepe oor die slapende gesig. Op haar rug abba sy twee hoenders in 'n vuil doek. Die ou jong, potswart in sy rooi kombers, wys weinig tekens van belangstelling" (p. 257)

"ou trae skepsel trapsuutjiesagtig" (p. 257).

Gerwel (1983) wat in sy studie Afrikanerkonsepsies oor "gekleurdes" in die Afrikaanse gekanoniseerde teks tot 1948 ondersoek, het destyds met behulp van enkele bewysplase aangetoon dat in 'n roman soos *Die meulenaar* van DF Malherbe "gekleurdes" hoofsaaklik geteken word as agtergrondsfigure - as deel van die milieu: "Die gekleurde karakters maak hierin deel uit van die bedreigde wêreld eerder as van die subjekte wat die bedreiging ervaar. Struktureel behels dit hul integrasie in die milieu, veral as kernbestanddele van die arbeidstonele" (Gerwel 1983:106).

Verder: "Die romanvisie op gekleurdes as hoofsaaklik ruimtelike figure, dus deel van die agtergrond, is onder andere daaruit vas te stel dat in die meeste tonele waarin gekleurde karakters optree, hulle aanwesigheid deur een van twee tegnieke aangekondig word: óf die vermelding van hulle teenwoordigheid is sintakties ingemesselde deel van milieu-beskrywende sinne óf hulle word voorgestel as deel van die blanke karakters se gerapporteerde waarnemings" (Gerwel 1983:111).

Hierdie tipering van Gerwel sou stellig ook kon geld vir *Laat vrugte*. Verwysing na die nie-wit karakters geskied deurgaans in 'n dienskonteks. Wanneer 'n taak verrig of afgehandel moet word, word 'n "kaffer", "jong" of "meid" bygehaal. Vergelyk die volgende bewysplase in die 1939-uitgawe:

"Al haar werk vir die more is afgehandel, *die meid vryf die vloer*, die ketel praat sagpruttelend op die stoof in die kombuis, *die kaffer vee die*

werf, haar brood is in die oond en elke ding staan op sy plek" (p. 43)
[my kursivering]

"Spantou! Spantou!!" Hy skreeu of die wêreld straks sal vergaan. Die kaffer kom uit die *pakhuis* te voorskyn en antwoord: 'Ja, baas?' Hy het lankal geleer om nie 'oubaas' te sê nie. '*Kaffer, hardloop soos jy nog nooit gehardloop het nie! Kyk daardie beeste in die land! Bring hulle hier!*'" (p. 154) [my kursivering]

"Luid skreeu hy vir die kaffer wat by die kraal besig is om te melk: 'Willem!' Laat alles staan! Span my kar in! Span my kar dadelik in! Ek wil sommer nou-nou dorp-toe. Hardloop kaffer!" (pp. 178-179) [my kursivering]

"Die ou jong kom van die stroois af; koulík loop hy oor die dou-nat gras en hy skrik geweldig toe die harde stem van sy baas van die randjie af dreun. 'Koevoet, as jy die vuur aangemaak het, dan keer jy dadelik die karperde aan en span hulle vir my in!'" (p. 282)

"Hy klim nie af nie, maar skreeu vir 'n kaffer wat by die staldeur uit kom: 'Hei! Loop roep jou baas!'" (p. 284) [my kursivering].

Die volgende drie passasies illustreer wat Gerwel (1983) suggereer, naamlik dat "gekleurdes" hoofsaaklik geteken word as milieukarakters - geïntegreerd deel is van die milieu waarin hulle optree:

"Die skaapwagter kom stadig nader. Hy dra twee lammers onder sy verflenterde vuil baadjie, en sy verrimpelde gesig en vaal-swart kleur maak hom deel van die taai bossies en skurwe wêreld wat hom omring" (p. 12) [my kursivering]

"Dit is die ou skaapwagter. Sy gesig is beplooid met donsies daarop en hy lyk inderdaad veel op 'n ou-ooi wat al baie gras in haar dae weg gevreet het" (p. 97) [my kursivering]

"Sy gesig lyk of dit uit donker, gladde olienhout gesny is" (p. 98) [my kursivering]

In die lig van bogenoemde val dit dus nie heeltemal vreemd op dat die skaapwagter, ou Jannewarie, stil-stil uit die teks verdwyn het nie en ons eers later by wyse

van agterna-rapportering moet kennis neem van sy vertrek. Hierdie skaapwagter wat gereken word as die beste skaapwagter wat oom Sybrand al ooit gehad het: "En dat hy ou Jannewarie nou bo-op alles nog moet verloor! Dit is die beste skaapwagter wat hy ooit gehad het, en al moes hy hom nou en dan bydam, al het hy hom al baie harde klappe gegee, die ou jong het nog maar steeds gebly, omdat hy hom regverdig maar streng behandel het, hy hom gegee het wat hom toekom, selfs die slae as hy verbrou het. Hy het die ou jong byna gesmeek om te bly, maar dit het geen uitwerking gehad nie" (p. 255).

Ook die konteks waarbinne die agterna-rapportering geskied, is te bevraagteken. Ons verneem dat dit nie goed gaan met oom Sybrand se boerdery nie: "Dit gaan swaar met oom Sybrand se boerdery" (p. 254).

Daarna word gerapporteer dat ou Jannewarie hom boonop in hierdie omstandighede verlaat het.

Daarbenewens word die skaapwagter ook 'n lofbetuiging toegesing as sou hy die beste skaapwagter is wat oom Sybrand ooit gehad het. Dit is egter duidelik dat hierdie lofbetuiging nie spruit uit oom Sybrand se toegeneentheid jeens Jannewarie as mens nie, maar eerder vir die arbeid wat hy op die plaas verrig het. Dus, in 'n diens-konteks word nie soseer Jannewarie gemis nie, maar die werk wat hy verrig of kon verrig het.

In die daaropvolgende uitgawes (1955 en 1987) wat ten opsigte van raspejoratiewe as korrekatief moes dien vir die 1939-uitgawe, sou die rassistiese benoemingspatroon in sommige gevalle telkens gewysig word, terwyl die uitbeeldingspatroon dieselfde gebly het. Hierdie wysigings het in die personetekst sowel as in die vertellerstekst van die betrokke uitgawes plaasgevind. Hieronder volg 'n lys om te illustreer hoe raspejoratiewe in die verskillende uitgawes (1939, 1955 en 1987) daar uitgesien het. Die bladsynommers word tussen hakies aangedui. Gevalle kom ook voor waar negatiewe rasbenaminge heeltemal weggelaat is. Dergelike gevalle word deur die weglatings-teken (-) aangedui:

■ kaffers (3)	naturelle (5)	plaaswerkers (1)
■ Kaffers (3)	Volkies (5)	- (1)
■ kaffers (4)	volk (5)	mense (1)
■ kaffers (4)	bediendes (6)	bediendes (1)

■ kaffers (6)	naturelle (7)	swartes (3)
■ ou meid (7)	ou meid (8)	ou meid (3)
■ kaffers (9)	volk (9)	werkers (4)
■ kaffers (9)	volk (9)	werksmense (4)
■ kaffers (10)	volk (10)	werkers (5)
■ kamketels (10)	kamketels (10)	kamketels (5)
■ ou jong (13)	ou jong (12)	man (6)
■ volk (28)	volk (23)	werkers (15)
■ volk (35)	volk (28)	- (20)
■ kaffers (35)	naturelle (28)	werksmense (20)
■ kaffers (42)	volk (32)	volk (23)
■ meid (43)	meid (33)	bediende (24)
■ kaffer (43)	jong (33)	jong (24)
■ kaffers (45)	bediendes (35)	bediendes (25)
■ kamsketel (45)	kamsketel (35)	kamsketel (25)
■ volk (45)	volk (35)	werksmense (25)
■ werkvolk (45)	werkvolk (35)	werkvolk (26)
■ kaffers (52)	volk (40)	volk (29)
■ meid (56)	bediende (43)	bediende (32)
■ werfjong (56)	werfjong (43)	werfjong (32)
■ kaffer (72)	jong (54)	werker (41)
■ hotnot (50)	hierjy (39)	hierjy (28)
■ meid (53)	meid (47)	meid (30)
■ kombuismeid (102)	kombuisbediende (75)	kombuisbediende (58)
■ meid (244)	bediende (173)	bediende (139)
■ ou jong (255)	ou jong (181)	ou (145)
■ bediendes (255)	bediendes (181)	bediendes (145)
■ kaffers (256)	naturelle (181)	swartes (145)
■ trekvolk (256)	trekvolk (181)	trekvolk (145)
■ kaffertjie (257)	klonkie (182)	swartetjie (146)
■ Basoetokaffer (257)	Basoetojong (182)	Basoeto (146)
■ ou meid (257)	ou meid (182)	ou vrou (146)
■ ou jong (257)	ou jong (182)	ou man (146)

Hoewel die 1987-teks van *Laat vrugte* doelbewus gesuiwer is van raspejoratiewe is enkele gevalle op 'n onverklaarbare wyse bestendig. Hieronder ressorteer die volgende: ou meid (3), kamketels (5), volk (23), jong (24), kamsketel (25), werkvolk (26), volk (29), werfjong (32), meid (30), trekvolk (145)

Veral gevalle soos *volk* en *jong* spreek van 'n inkonsekwente suiweringsaksie. *Volk* word byvoorbeeld in ander gevalle deur *mense* (1), *werkers* (4) of *werksmense* (25) ver-

vang, terwyl *man* (6), *werker* (41), *ou* (145) of *ou man* (146) gedien het as eufemismes vir *jong*.

Bo is probeer aantoon dat die rassistiese benoemingspatroon ten opsigte van nie-wit karakters in die hersiene uitgawe van *Laat vrugte* (1987) sover moontlik gewysig is. In die geval van *Bart Nel* (1988) het hierdie benoemingspatroon egter dieselfde gebly. In albei die betrokke werke het die affektiewe uitbeeldingspatroon ten opsigte van nie-wit karakters ook nie verander nie.

In die vorige hoofstuk is aangevoer dat dit nie heeltemal duidelik is waarom die sogenaamde raspejoratiewe of rassistiese benoemingswoorde behoue gebly het nie aangesien *Bart Nel* (1988) tog niks anders as 'n gemoderniseerde teks is nie.

Onderstaande register toon aan watter wysigings ten opsigte van raspejoratiewe oor die jare in *Bart Nel* aangebring is (slegs enkele gevalle word hier aangegee):

1942	1969	1988
■ ou Kafferdorpe (8)	ou Bantoedorpe (3)	ou kafferdorpe (3)
■ meid (9)	meid (5)	meid (4)
■ meid (9)	skepsel (5)	meid (4)
■ meid (10)	Sara (6)	meid (6)
■ kaffers (15)	volk (11)	kaffers (10)
■ kafferbokke (16)	kafferbokke (11)	kafferbokke (11)
■ kombuiskaffer (16)	kombuisjong (12)	kombuiskaffer (11)
■ kaffertjie (25)	pikkenien (26)	kaffertjie (19)
■ kaffers (33)	volk (29)	kaffers (23)
■ kaffer (38)	jong (33)	kaffer (31)
■ meide (49)	bediendes (44)	meide (41)
■ kafferlande (66)	kafferlande (61)	kafferlande (55)
■ kafferlande (66)	kafferlande (61)	kafferlande (55)
■ kaffers (71)	Naturelle (65)	kaffers (60)
■ meidjies (82)	voëljaers (76)	meidjies (69)
■ meidjies (82)	kinders (76)	meidjies (69)
■ meid (132)	bediende (124)	meid (113)
■ kaffertronk (145)	tronk vir Swartes (138)	kaffertronk (125)
■ kaffertronk (146)	tronk (139)	kaffertronk (126)
■ meide (169)	swartes (162)	meide (146)
■ kaffer (172)	skepsel (164)	kaffer (149)
■ kaffer (173)	jong (166)	kaffer (151)

■ Aia (195)	Liesbet (188)	Aia (170)
■ meid (197)	skepsel (190)	meid (171)
■ Aia (200)	- (193)	Aia (174)

Ten tyde van die reproduksie van *Bart Nel* (1988) het raspejoratiewe soos *kaffer*, *meid*, *Aia*, e.d. reeds affektiewe konnotasies gehad en was hulle, soos Van Heerden dit stel, taboe. Terwyl die redaksie van *Laat vrugte* (1987) hierdie feit in berekening gebring het, is dit deur die samestellers van *Bart Nel* (1988) verontagsaam. Waar in die geval van *Laat vrugte* (1987) gepoog is om raspejoratiewe te vervang met eufemistiese vorme wat op daardie stadium minder kwetsend was, het in *Bart Nel* (1988) net die teenoorgestelde proses plaasgevind.

Hierdie toedrag suggereer die uiteenlopende wyse waarmee raspejoratiewe in die Afrikaanse teks gehanteer word.

Die vraag is nou of daar wel 'n manier bestaan om met raspejoratiewe, veral in historiese heruitgawes, om te gaan. Die redaksie van *Laat vrugte* (1987) het aan die eise van die tyd probeer voldoen deur eufemismes in te span. Oor die gebruik van eufemismes het Van Heerden (1987:154) reeds destyds sy bedenkinge uitgespreek: "Maar pejoratiewe betekenisontwikkeling, taboewording en die formulering van aanvaarbare en meer neutrale eufemismes is 'n dinamiese, onophoudelike proses. Elke eufemisme is gedoem tot stigmasering, word op sy beurt taboe, en moet weer met 'n nuwe eufemisme vervang word."

Verder ook: "Met die uitsny van 'n woord, byvoorbeeld *kaffer*, en die vervanging daarvan met 'n woord wat hy as eufemisme beskou, byvoorbeeld *naturel*, bevestig die neosensor sy eie historisiteit, terwyl hy die teks se historiese integriteit misken én stel hy hom bloot aan presies dieselfde proses waarteen hy optree" [sy kursivering].

Vanuit tekskundige oogpunt sou die ideaal wees om te hou by die outeur se linguistiese intensies, met ander woorde, raspejoratiewe soos wat die outeur dit gebruik het, sou dus behoue moes bly. Maar hierdie ideaal is egter nie versoenbaar met die ideaal van 'n benoemingsvrye gemoderniseerde teks nie.

Aangesien albei tekste *Laat vrugte* (1987) en *Bart Nel* (1988) gemoderniseerde, populêre uitgawes is waarin ander instansies as die outeur oor die jare reeds veranderinge van watter aard ookal aangebring het, en ook omdat raspejoratiewe op daardie stadium reeds kwetsend was vir 'n bepaalde deel van die Suid-Afrikaanse bevolking behoort die tekste daarvan gesuiwer te gewees het.

By *Laat vrugte* (1987) het kuising in hierdie verband wel geskied, terwyl dit ten opsigte van *Bart Nel* (1988) - 'n latere hersiening - nie die geval was nie. In laasgenoemde roman ook nie eens in die vertellerstekste nie.

'n Tersaaklike vraag wat geopper kan word, is watter een van die twee tekste ten opsigte van raspejoratiewe die ideaal sou wees. Aangesien albei tekste gemoderniseerde uitgawes is, kan Thorpe (1972:169) se standpunt miskien hier geld, naamlik dat waar dit gaan om modernisering, dit nie soseer 'n beginselsaak is nie, maar eerder

"a question of convenience"

om die teks (in Thorpe [1972] se geval, die klassieke teks) toeganklik te maak vir die moderne leser deur die uitwissing van

"a possible barrier in the form of unfamiliar conventions"

wat tussen die leser en die teks mag bestaan. Sou raspejoratiewe dan miskien nie ook vir die moderne leser 'n vorm van "unfamiliar conventions" wees nie, wat as gevolg van die kwetsende aard daarvan kommunikasie tussen teks en leser verydel nie? Ook Bowers (1970:32) is van mening dat die kontemporêre neiging is om tekste wat vir die populêre mark bestem is, te moderniseer

"despite the inevitable inconsistencies that result".

Laat vrugte (1987) sou miskien in die lig van bogenoemde twee standpunte nader aan die ideaal wees as *Bart Nel* (1988).

Tekswysigings in die eerste trits: "Die eerste lewe van Colet" (1975), "Hilaria" (s.j.) en "Die mugu" (1974)¹

5.1 INLEIDING

Van Coller (1990/6:76) verskaf 'n getroue en verifieerbare teksgeskiedenis van *Die eerste lewe van Colet* (1975) en *Die mugu* (1974). Hy meld (soos in die vorige hoofstuk genoem) onder andere dat EP du Plessis vir die taalversorging van *Die eerste lewe van Colet* (1975) verantwoordelik was; ook dat in die *Verantwoording by Die eerste siklus* (1986) verkeerdelik vermeld is dat prof. B. Kok die taalversorging van *Die mugu* (1974) behartig het. As regstelling word genoem dat prof. B. Kok op versoek van die outeur self, slegs die finale manuskrip van die eerste uitgawe van *Die mugu* taalkundig versorg het. Uit korrespondensie tussen die outeur en die uitgewer, G. de Melker, maak Van Coller die afleiding dat die betrokke uitgewer sekere taalveranderinge ten opsigte van die manuskrip voorgestel het; derhalwe die opdrag aan prof. B. Kok. Uit die inligting wat Van Coller (1990/6) verskaf, is dit (soos ook voorheen genoem) nie heeltemal duidelik wie vir die teksversorging van *Die mugu* (1974) verantwoordelik was nie.

Daar kan wel aangeneem word dat EP du Plessis ook, soos in die geval van *Die eerste lewe van Colet* (1975) vir die teksversorging verantwoordelik was. Van Coller

¹ In hierdie hoofstuk sal die betrokke monotekste in die volgorde van hul eerste verskyning behandel word.

(1990/6:78) noem voorts dat Du Plessis reeds in 1973 in 'n brief aan Leroux (gedateer 26 September 1973) die volgende oor wysigings in *Die mugu* opgemerk het:

"intussen het ek my die vryheid veroorloof om aan die teks te peuter. Die resultaat stuur ek aan jou, in aparte omslag. Skrap maar die veranderinge waarmee jy nie saamstem nie."

Verder noem Van Coller (1990/6:78) dat uit Leroux se antwoord op Du Plessis se brief² dit "onomwonde" blyk dat Leroux die tweede hersiene uitgawe van *Die mugu*

"aktief geoutoriseer het" [sy kursivering].

Met die uitsondering van dertien gevalle (wat Van Coller ook noem) het die outeur al die veranderings goedgekeur. Dat die hersiene uitgawe van *Die mugu* 'n volkome geoutoriseerde teks is, waarby die outeur self betrokke was, is dus nie te betwyfel nie.

Van Coller (1990/6) se besware teen albei genoemde heruitgawes is egter dat in geeneen van die tekste vermeld word watter wysigings aangebring is nie of deur wie die teksversorging in albei gevalle gedoen is nie. Ten opsigte van *Die eerste lewe van Colet* (1975) meld hy:

"Nêrens in die publikasie word enigsins vermeld watter wysigings daar wel aangebring is in die proses van teksversorging nie" (p. 77).

Verder verwoord hy sy besware in die geval van *Die mugu* (1974) soos volg:

"Die heruitgawe van *Die mugu* verskyn 'n jaar vroeër, ook by HAUM, eweneens sonder vermelding van taalversorger en 'n lys van wysigings. Hierdie uitgawe word, net soos *Die eerste lewe van Colet* 'n jaar later, geïgnoreer deur die kritiek en niemand rep 'n woord oor die teksversorgingsaspek nie" (p. 77).

2 Van Coller meld ongelukkig nie die datum van die brief nie.

Van Collier (1990/6) vergewis hom egter van die kritiek wat Brink (1975) ten opsigte van die teksversorging van *Die mugu* (1974) uitspreek. Wat hom egter kwel, is dat Brink destyds blykbaar nie gesteur was deur die

"afwesigheid van enige verantwoording en/of lys van veranderings (...)"
(p. 77)

waaroor hy later (1987) ten opsigte van *Die eerste siklus* (1986) so krities staan nie:

"Die leser weet gewoon nie hoe hy dit het met die teks nie en tot tyd en wyl 'n behoorlik verantwoorde heruitgawe eendag verskyn met elke verandering daarin aangedui (verkieslik ook met 'n aanduiding van watter Leroux se eie werk is en wat deur die redaksie onderneem is), moet die uitgawe as onbetroubaar en irriterend gebrandmerk bly."³

Hilaria (s.j.), die tweede roman in die trits, wat aanvanklik deur Culemborg Uitgewerij uitgegee is, se teksgeskiedenis word egter nie deur Van Collier (1990/6) verrekken nie. Waarskynlik vanweë die feit dat *Hilaria*, soos algemeen aanvaar word, geen hersiening beleef het nie.

In my ondersoek het dit egter aan die lig gekom dat daar wel wysigings in die tweede druk (ook sonder publikasiedatum) wat deur HAUM uitgegee is, aangebring is. Pertinente vrae wat in hierdie verband dus nou gestel kan word, is veral die volgende:

- Wie was verantwoordelik vir die veranderings?
- Is hierdie veranderings deur Leroux geoutoriseer?
- Kan die tweede druk as 'n hersiene uitgawe beskou word?

Beskikbare briefwisseling tussen die outeur en die uitgewer sou in hierdie opsig bes moontlik antwoorde op hierdie vrae kon verskaf. Ongelukkig kon ek geen briefwisseling van hierdie aard opspoor nie. Veral belangrik sou wees dié waarin die outeur sy toestemming verleen tot sodanige verbetering van die teks, of selfs waar die uitgewer aandui watter veranderinge/verbeteringe wel aangebring is.

3 *Rapport*, 3 Mei 1987, p. 36.

Die bestaan van 'n gewysigde of verbeterde teks bring hiermee ook die procédé, wat die redaksiekomitee by die teksversorging van *Die eerste siklus* (1986) gehandhaaf het in gedrang. Vergelyk byvoorbeeld die volgende uitgangspunt wat in die verantwoording van die betrokke werk gestel word:

"Daar sou besluit kon word op 'n histories-kritiese uitgawe met 'n addendum van variante t.o.v. wysigings van die eerste na die hersiene drukke van *Die eerste lewe van Colet* en *Die mugu*. In so 'n geval sou dit egter moeilik gewees het om *Hilaria*, wat nog nie 'n herdruk (sic) beleef het nie, saam met die ander twee boeke van die eerste siklus te bundel. Spelfoute, anglicismes en sg. rassistiese verwysings wat reeds ten dele gesuiwer is in die ander boeke se hersiene uitgawes, kom nog net so in *Hilaria* voor" (p. 371).

Ook waar dit gegaan het om die keuse van 'n basis - of kopieerteks in die geval van *Hilaria*:

"In die praktyk het dit daarop neergekom dat die hersiene tekste van *Die eerste lewe van Colet* en *Die mugu* as basistekste gebruik is, omdat die meerderheid veranderinge gehandhaaf is en dat by *Hilaria* die eerste (en enigste) uitgawe uiteraard die basisteks was."

Indien die redaksiekomitee bewus sou gewees het van die veranderinge of verbeteringe wat wél in die tweede druk van *Hilaria* deur HAUM aangebring was, sou hulle na alle waarskynlikheid die opsie van 'n histories-kritiese uitgawe gevolg het met 'n addendum van variante wat in al drie die werke voorkom.

5.2 DIE EERSTE LEWE VAN COLET⁴ (1975)

Wanneer die hersiene uitgawe van *Die eerste lewe van Colet* in 1975 by HAUM verskyn, word daar nie veel kritiek gelewer oor die edisietegniese versorging van die werk nie. Dit is bykans slegs Brink (1976:7) wat in 'n paar sinnetjies enkele tekskundige leemtes aan die orde stel:

4 Hierdie roman het in sy voorstadium aanvanklik *Die jong lewe van Colette* geheet.

"Ofskoon dit aangebied word as 'hersiene uitgawe' is daar - altans volgens die taamlik uitvoerige steekproef wat ek gedoen het - nie veel sprake van wysigings nie. Wat daar is, is hoofsaaklik verbetering van spelling (*melancholie* ipv *melankolie*; *nooientjie* ipv *nooittjie*; *hardekwasseklub* ipv *hardekwaste klub*, ensovoorts); verbetering van anglicismes (om iets *met mekaar* gemeen te hê ipv '*in gemeen*', *vlootblou* ipv *marineblou*; *geborge* ipv *sekaur*, ensovoorts); kleiner grammatikale of stilistiese wysigings (*in 'n stadium* ipv *op 'n stadium*; *Hy is nog jonk* ipv *Sien, hy is nog jonk*, ensovoorts); en veranderinge vermoedelik geïnspireer deur sosiaal-politieke oorwegings: *meid* is oral vervang deur *bediende*, *vrou* of *bruinvrou*, verwysings na *Kleinbaas* of *Baas* is verwyder."

Die vier kategorieë van teksveranderinge wat Brink onderskei, te wete spelling, anglicismes, grammatikale of stilistiese wysigings en sosio-polities geïnspireerde wysigings kan uitgebrei word om ook interpunksiewysigings en strukturele veranderinge in te sluit.

Hieronder volg 'n inventaris van die wysigings/veranderinge of verbetering wat in die teks van *Die eerste lewe van Colet* aangebring is. In die eerste kolom word die spelwyse van die oorspronklike uitgawe (1955) gegee. Daarteenoor het ons die gewysigde of veranderde spel- of skryfwyse van die hersiene uitgawe (1975). Ter wille van kontrole is elke wysiging van watter aard ook al gerieflikheidshalwe genommer. Soms word die numerering tussen hakies () geplaas veral waar die wysiging in sins- of fraseverband aangetoon word. Interpunksiewysigings word deur die akkolade [] aangetoon. Waar 'n bepaalde woord in die oorspronklike teks nie voorkom nie, word dit met die kareet ^ aangedui, so ook waar dit in die hersiene uitgawe weggelaat is. Waar 'n hele sin weggelaat is, word die weglatingsteken (-) gebruik. Die veranderde gedeeltes van sinne of frases word met skuinsgedrukte letters aangedui. Bladsynommers word ook aangegee:

1955

Alle karakters (1) [,] wat in hierdie boek voorkom
(2) [] is denkbeeldig.
Hy is gebore op 18 Februarie 1921 (3) *in* die dorp Van Velden, wat deur sy oupa aangelê is.

1975

Alle karakters (1) [] wat in hierdie boek voorkom
(2) [,] is denkbeeldig.
Hy is gebore op 18 Februarie 1921 (3) *op* die dorp Van Velden, wat deur sy oupa aangelê is.

4	doopsplegtigheid		doopsplegtigheid	
	(...) en die dogtertjie wat hom ingedra het (5)[] se naam was Mariet Jooste.		(...) en die dogtertjie wat hom ingedra het (5) [.] se naam was Mariet Jooste.	
6	doopsouers		doopouers	
7	doopspartyjie		dooppartyjie	
8	familiebetrekkings		familiebetrekkings	
9	Kaap	7	Kaapstad	7
10	van Veldens	7	Van Veldens	7
11	meidjie	7	bediende	7
	Die onbekendheid van die lewe het hom in staat gestel om (12) [] sonder rede of plasing van tyd en plek, alles met mekaar in versoening te bring.	7	Die onbekendheid van die lewe het hom in staat gestel om (12)[.] sonder rede of plasing van tyd en plek, alles met mekaar in versocning te bring.	7
13	meidjie	7	bediende	7
14	nou strepie lig	7	smal strepie lig	7
15	meid	7	bediende	7
16	rante	8	rande	7
17	nou gangetjies	8	smal gangetjies	8
	"As jy huil (18) [] kom die dienders en hulle boei jou ..."	8	"As jy huil (18)[.] kom die dienders en hulle boei jou ..."	8
19	ai Sara	8	^ Sara	8
	"By (20) ai Sara, Mammie"	9	"By (20) ^ Sara, Mammie."	8
21	beweginkies	9	beweginkies	8
	"Het (22) ai Sara jou see toe geneem?"	9	"Het (22) ^ Sara jou see toe geneem?"	8
23	die nou gangetjies	9	die smal gangetjies	9
24	'n kinderbybel	9	'n Kinderbybel	9
25	lief het	10	liefhed	9
26	baie keer	10	baiekeer	9
27	badswater	10	badwater	10
28	Prinsipale	10	prinsipale	10
29	Prinsipale	10	prinsipale	10
30	niet	10	nie	10
31	badskamer	10	badkamer	10
32	gereëld	11	gereeld	10
	Die ander twee, hoe verskillend (33)ookal van mekaar, het dit met mekaar gemeen gehad (34) [.] dat		Die ander twee, hoe verskillend (33) ook al van mekaar, het dit met mekaar gemeen gehad (34)[] dat (35) hy self die uitgangspunt daarvan	

(35) <i>hyself</i> die uitgangspunt daarvan was (...)	11	was (...)	11
Sy (36) <i>sin vir reuk</i> was altyd oorheersend	11	Sy (36) <i>reuksin</i> was altyd oorheersend	11
37 speelgronde	12	speelterrein	11
(...) het hy vier van die ander span (38) <i>verby laat kom</i> sonder om eens aan hulle te raak (...)	12	(...) het hy vier van die ander span (38) <i>laat verbykom</i> sonder om eens aan hulle te raak (...)	11
39 heeltemaal	12	heeltemal	11
40 geheime <i>weggegee</i>	12	geheime <i>verklap</i>	11
41 speelgronde	12	speelterrein	11
42 <i>heel</i> kleintjies	12	<i>veel</i> kleintjies	12
43 spaniel-oë	12	spanjoel-oë	12
44 nou-en-dan	12	nou en dan	12
45 oumeide	12	ou <i>vrouens</i>	12
(...) het hy hom in so 'n mate aangetrokke gevoel tot Willem (46)[.] dat hy (47) <i>heeltemaal</i> verlore en verlate was (...)	12	(...) het hy hom in so 'n mate aangetrokke gevoel tot Willem (46)[.] dat hy (47) <i>heeltemal</i> verlore en verlate was (...)	12
48 <i>tuisgemaakte</i> speelgoed	13	<i>tuisgemaakte</i> speelgoed	12
49 appelkassies	13	appelkissies	12
50 plakkies	13	pakkies	12
(...) oordrewe gebare (51)[.] Colet se maer, asketiese gesig en groot oë (...)	13	(...) oordrewe gebare (51)[.] Colet se maer, asketiese gesig en groot oë (...)	12
52 boelie	13	bullebak	12
Later, toe hy met (53) <i>die</i> verloop van tyd ander seuns leer ken het (...)	13	Later, toe hy met (53) <i>verloop</i> van tyd ander seuns leer ken het (...)	12
54 heeltemaal	13	heeltemal	13
55 Hyself	13	Hy self	13
56 kassies	14	kissies	13
57 loekwartboom	14	lukwartboom	13
58 Vandaar	14	Van daar	13
59 heeltemaal	14	heeltemal	13
(...) maar 'n klein venstertjie (60) <i>was</i> oopgaan (...)	14	(...) maar 'n klein venstertjie (60) <i>wat</i> oopgaan (...)	13-14
61 <i>Hyself</i> het dit nooit (62) <i>op sy eie gewaag buite die tuin van hulle huis nie</i> .	14	<i>Hy self</i> het dit nooit (62) <i>alleen buite die tuin van hulle huis gewaag nie</i> .	14
63 moters	15	motors	14

Hy het alle ondervindings en dinge wat hy gesien het (64)[.] soos 'n spons opgevang (...)	15	Hy het alle ondervindings en dinge wat hy gesien het (64)[.] soos 'n spons opgevang (...)	14
65 Theuns hulle	15	Theuns-hulle	14
Veral as hulle die dag baie goed vir hom was, (66) <i>het hy nie</i> met sy rewolwers gespeel (...)	15	Veral as hulle die dag baie goed vir hom was, (66) <i>het hy nie</i> met sy rewolwers gespeel (...)	14
67 <i>ai Sara</i>	15	^ Sara	14
(...) dan lyk Theuns en Suzanne (68)[.] met alles waarvoor hulle staan, vër verwyderd en selfs belaglik.	15	(...) dan lyk Theuns en Suzanne (68)[.] met alles waarvoor hulle staan, vër verwyderd en selfs belaglik.	14
69 badskamers	15	badkamers	14
Colet is, soos gewoonlik, vroeg bed toe gestuur en het gelê en lees uit "Coral Island" (70) [.] wat Theuns die week vantevore vir hom gekoop het.	16	Colet is, soos gewoonlik, vroeg bed toe gestuur en het gelê en lees uit "Coral Island" (70)[.] wat Theuns die week vantevore vir hom gekoop het.	15
71 Vanwaar	16	Van waar	15
"En toe" (72) [.] sê sy, " (73) <i>Slaap</i> jy nog nie?"	16	"En toe (72)[.] sê sy," (73) <i>slaap</i> jy nog nie?"	15
74 beddekassie	16	bedkassie	15
"Dis goed, (75) <i>nê</i> ?"	16	"Dis goed, (75) <i>nê</i> ?"	15
76 voetenend	16	voetenent	15
77 <i>standard</i> drie	16	<i>standerd</i> drie	15
78 heeltemaal	16	heeltemal	15
79 plaas	16	tuis bring	15
80 <i>ai Sara</i>	16	^ Sara	15
81 sub [.] B	17	sub[.] B	16
"Jy is slim, (82) <i>nê</i> ?"	17	"Jy is slim, (82) <i>nê</i> ?"	16
83 gewaagd	17	gewaag	16
84 gewaagd	17	gewaag	16
85 <i>ai Sara</i>	17	^ Sara	16
86 <i>Vanwaar</i> hy lê (87) [.] sien hy die lang, wit arms, die egalige wit bewegings (...)	17	<i>Van waar</i> hy lê (87)[.] sien hy die lang, wit arms, die egalige wit bewegings (...)	16
88 hyself	17	hy self	16
89 vlieë-stippels	18	vlieëstippels	17
90 Heeltemaal	18	Heeltemal	17
'n Week daarna sê Suzanne vir hom met rooi, betraande oë (91) [.] "Colet (...)"	18	'n Week daarna sê Suzanne vir hom met rooi, betraande oë (91)[.] "Colet (...)"	17

92	laasweek	18	verlede week	17
	"Kyk, Colet, die lieue Heer het haar weggeneem ... (93) ["]	18	"Kyk, Colet, die lieue Heer het haar weggeneem ... (93) []	17
94	heeltemaal	18	heeltemal	17
95	"Focitog,"	18	"Foei tog,"	17
96	noual	18	nou al	17
97	jong	18	jonk	17
98	deste liewer	19	des te liewer	17
99	binne in	19	binne-in	18
100	uitgekamp	19	gekampeer	18
101	in die agtergrond	19	op die agtergrond	18
	Om die bome en plante te sien groei op die wit (102) [] was 'n wonderwerk.	19	Om die bome en plante te sien groei op die wit (102)[,] was 'n wonderwerk.	18
103	waters	19	water	18
104	by die dood van Mariet	19	met die dood van Mariet	18
105	huurmoter	19	huurmotor	18
106	miniatuur lokomotief	20	miniatuur-lokomotief	18
107	tiekie	20	pennie	18
	die brouery se (108) <i>nou</i> venstertjies	20	die brouery se (108) <i>smal</i> venstertjies	18
109	was	20	is	19
110	besigheidssin	20	sakesin	19
111	finansieel <i>welaf</i>	20	finansieel <i>welgesteld</i>	19
112	familieplase	20	familieplaas	19
113	<i>Die meid, Sara</i> , was alreeds op die plaas toe hulle daar aankom (...)	20	<i>Sara</i> was alreeds op die plaas toe hulle daar aankom (...)	19
	"Jy weet, Theuns, Colet begin allerhande lelike dinge (114) <i>optel</i> ."	20	"Jy weet, Theuns, Colet begin allerhande lelike dinge (114) <i>aanleer</i> ."	19
115	ik	20	ek	19
116	so-iets	20	so iets	19
117	"Kyk, mens kan nie 'n kind op hierdie stadium aan 'n meid oorlaat nie. Hulle tel soms slegte gewoontes by die meide op ..."	20	---	19
	(...) behalwe haar vroeë kinders (wat in die sorg van haar ma was) (118) [] 'n hele streep kleingoed met eentonige reëlmatigheid gekry.	20	(...) behalwe haar vroeë kinders (wat in die sorg van haar ma was) (118)[,] 'n hele streep kleingoed met eentonige reëlmatigheid gekry.	19

119	<i>Aan</i> die begin (...)	20	<i>In</i> die begin	19
120	heeltemaal	20	heeltemal	19
121	'n vet <i>meid</i>	21	'n vet <i>bruinvrou</i>	19
122	die lywige <i>meid</i>	21	die lywige <i>vrou</i>	19
123	handelswyse	21	handelwyse	19
124	<i>aan</i> die begin	21	<i>in</i> die begin	20
125	heeltemaal	21	heeltemal	20
126	(volgens <i>aantalle</i> bereken)	21	(volgens <i>getalle</i> bereken)	20
	Om hom op die dorp te laat loseer (127)[] sou ook onwenslik wees (...)	21	Om hom op die dorp te laat loseer (127)[,] sou ook onwenslik wees (...)	20
128	mej. <i>du</i> Toit	21	mej. <i>Du</i> Toit	20
129	B.A.[]S.O.D.	21	BA.[,]S.O.D.	20
	Die dag toe hulle haar op die stasie gaan haal het, was Colet (130)[] uitgevat in 'n nuwe syhempie (...)	21	Die dag toe hulle haar op die stasie gaan haal het, was Colet (130)[,] uitgevat in 'n nuwe syhempie (...)	20
131	marineblou	21	vlootblou	20
	Theuns het op en neer gestap (132)[] met Colet in 'n drafstappie (133) <i>al</i> langs hom.	22	Theuns het op en neer gestap (132)[,] met Colet in 'n drafstappie (133) <i>al</i> langs hom.	20
134	goedereeloodse	22	goedereeloods	20
135	juffrou <i>de</i> Lange	22	juffrou <i>De</i> Lange	20
	(...) aan die (136) <i>anderkant</i> van die huis (...)	22	(...) aan die (136) <i>ander kant</i> van die huis (...)	21
	(...) niks met mekaar (137) <i>in</i> gemeen gehad (...)	22	(...) niks met mekaar (137) $\wedge$ gemeen gehad (...)	21
138	klasse	22	lesse	21
139	<i>vastgestelde</i> slaaptye	22	<i>vasgestelde</i> slaaptye	21
140	beheers	22	oorheers	21
141	heeltemaal	23	heeltemal	21
142	Die	23	Dié	21
143	<i>ai</i> Sara	23	$\wedge$ Sara	22
144	Syself	23	Sy self	22
145	gereelde	23	gereelde	22
	Nadat die lig afgeskakel was (146)[] het hy soms by haar gaan lê (...)	24	Nadat die lig afgeskakel was (146)[,] het hy soms by haar gaan lê (...)	22
147	soiets	24	so iets	22
148	plesietjies	24	plesiertjies	22
149	dit	24	die	22

150 bewoë	24	bewoë	22
151 gladnie	24	glad nie	22
152 <i>niet</i> heeltemal	24	<i>nie</i> heeltemal	23
(...) sy sê vir my sommer (153)[] (154) <i>soos jy vir 'n meid sal sê</i> (...)	24	(...) sy sê vir my sommer (153)[:] (154)--	23
155 laat-nag	24	laasnag	23
156 juffrou <i>du</i> Toit	25	juffrou <i>Du</i> Toit	23
157 ten <i>spyt</i>	25	ten <i>spyte</i>	23
158 wrewel	25	renons	23
(...) het ook al hoe langer begin (159) <i>duur</i>	25	(...) het ook al hoe langer begin (159) <i>word</i>	23
160 sekuur	25	geborge	23
161 onmiddelik	26	onmiddellik	24
162 bewegingkies	26	beweginkies	24
163 voetenend	26	voetenent	24
(...) en hom aan die been knyp (164)[.] "Wat maak jy hier so alleen?"	26	(...) en hom aan die been knyp (164)[.] "Wat maak jy hier so alleen?"	24
165 mammie hulle	26	mammie-hulle	24
(...) weet hy dadelik wie (166) <i>dat</i> is	26	(...) weet hy dadelik wie (166) <i>dit</i> is	25
167 Onmiddelik	26	Onmiddellik	25
168 juffrou <i>du</i> Toit	26	juffrou <i>Du</i> Toit	25
169 juffrou <i>du</i> Toit	27	juffrou <i>Du</i> Toit	25
170 die	27	dié	25
"Niks nie," sê hy (171) [.] "Ek het net hier ingekom en ... rondgekyk."	27	"Niks nie," sê hy (171)[.] "Ek het net hier ingekom en ... rondgekyk."	25
"Kyk, Colet," sê sy (172) [.] "Jy is mos al 'n grootman, (173) <i>nê</i> ?"	27	"Kyk, Colet," sê sy (172)[.] "Jy is mos al 'n grootman, (173) <i>nê</i> ?"	25
174 Joan hulle	27	Joan-hulle	25
"Ek het nie juis lus nie," sê hy (175) [.] "Hulle is so ... so kinderagtig."	27	"Ek het nie juis lus nie," sê hy (175)[.] "Hulle is so ... so kinderagtig."	25
176 Mens	27	mens	25
177 saamspeel	27	saam speel	25
178 jongmeisie	28	jong meisie	26
179 droeë	28	droë	26
180 heeltemaal	28	heeltemal	26
181 laaste	28	laaste	26

182 juffrou du Toit	28	juffrou Du Toit	26
183 heeltemaal	28	heeltemal	26
(...) het sy eenkeer gesê (184)[:] "Ek sal jou onthou."	28	(...) het sy eenkeer gesê (184)[:] "Ek sal jou onthou."	26
185 juffrou du Toit	28	juffrou Du Toit	26
186 binne gekom	28	binnegekrom	26
187 juffrou du Toit	28	juffrou Du Toit	26
188 te vore	28	tevore	26
(...) en dit het (189) <i>taamlik koud in die aande geword.</i>	28	(...) en dit het (189) <i>in die aande taamlik koud geword.</i>	26
190 heeltemaal	28	heeltemal	26
191 eenkeer	28	een keer	27
192 Dis	29	Die	27
"En toe, Maria," sê (193) <i>hij</i> (194)[:] "Wat gebeur toe?"	29	"En toe, Maria," sê (193) <i>hy</i> (194)[:] "Wat gebeur toe?"	27
195 deur-diens	29	deurdiens	27
"Ja, hy was 'n lang man, en mooi en donker en ryk. Toe neem ek hom na die sitkamer. Ek sê toe vir hom: (196)['] Sit asseblief. (197) ['] Nee ... (198) ['] Neem plaas asseblief. Wie wil u graag ... asseblief spreek? (199) ['] (Haar stem word fyn en hoog in 'n poging tot deftige modulatie.) "Toe glimlag hy - 'n mooi glimlag. Mooi wit tande. Ek hou van 'n mooi glimlag en mooi tande ... en kuiltjies. Hy het kuiltjies gehad ..."	29	"Ja, hy was 'n lang man, en mooi en donker en ryk. Toe neem ek hom na die sitkamer. Ek sê toe vir hom: (196)['] Sit asseblief. (197)['] Nee ... (198)['] Neem plaas asseblief. Wie wil u graag ... asseblief spreek (199)[']" (Haar stem word fyn en hoog in 'n poging tot deftige modulatie.) "Toe glimlag hy - 'n mooi glimlag. Mooi wit tande. Ek hou van 'n mooi glimlag en mooi tande ... en kuiltjies. Hy het kuiltjies gehad ..."	27
200 lomme	29	lome	27
201 herrinnering	29	herinnering	27
"O!" sê sy. "Ja, die man. Nee, hy sê toe vir my met 'n mooi, sagte stem (202)[:] (203)['] Ek wil graag met juffrou (204) <i>van Wyk</i> praat. Sal jy haar asseblief roep? (205) ['] Ek sê toe: (206) ['] Seker, Meneer (207)['] - maar net toe ek stap, toe roep hy my terug en hy sê: (208) ['] Wat is jou naam? (209)['] Ek wou eers nie vir hom sê nie. Sien, hy is 'n vreemdeling, Colet. Maar toe sê ek (210)[']		"O!" sê sy. "Ja, die man. Nee, hy sê toe vir my met 'n mooi, sagte stem (202)[:] (203)[:] Ek wil graag met juffrou (204) <i>Van Wyk</i> praat. Sal jy haar asseblief roep? (205)['] Ek sê toe: (206)['] Seker, Meneer (207)['] - maar net toe ek stap, toe roep hy my terug en hy sê: (208)['] Wat is jou naam? (209)['] Ek wou eers nie vir hom sê nie. Sien, hy is 'n vreemdeling, Colet. Maar toe sê ek (210)['] Maria (211)['] (212)['] O!	

Maria (211) [']. (212) ['] O!		(213)['] sê hy toe (214)[.] Dis regtig	
(213) ['] sê hy toe.		'n mooi naam. (215)['] En toe ...	
(214)['] Dis regtig 'n mooi naam.		toe gesels ons." Haar sinne kom	
(215)['] En toe ...		stadiger. "Toe sê hy na 'n rukkier:	
toe gesels ons." Haar sinne		(216)[.] Jy hoef nie meer juffrou	
kom stadiger. "Toe sê hy na 'n		(217) Van Wyk te roep nie. Ons gesels	
rukkier: (216)['] Jy hoef nie		liever met mekaar (218)['] Maar, o Colet!	
meer juffrou (217) van Wyk te		Ek was bang dat juffrou Nieman daar	
roep nie. Ons gesels liever met		sou inkom. Sy was op diens en sy	
mekaar (218)['] Maar, o Colet!		kom altyd kyk of ons die klokkes	
Ek was bang dat juffrou Nieman		beantwoord het. En is sy kwaai!	
daar sou inkom. Sy was op diens		Maar die man wil my nie laat	
en sy kom altyd kyk of ons die		gaan nie. Hy sê vir my:	
klokkes beantwoord het. En is sy		(219)[.] Geliefde, al is jy nou wel	
kwaai! Maar die man wil my nie		ook so ... nederig van stand ...	
laat gaan nie. Hy sê vir my:		liefde ken nie rykdom of	
(219)['] Geliefde, al is jy nou		armoede nie ... (220)[']	
wel ook so ... nederig van stand		En hy gaan toe op sy knieë en	
... liefde ken nie rykdom of		hy sê ...	28
armoede nie ... (220)['] En hy			
gaan toe op sy knieë en hy sê ..."	30		
221 netso	30	net so	28
222 juffrou du Toit	30	juffrou Du Toit	28
223 wastafeltjies	30	wastafeltjie	28
224 oor-en-oor	30	oor en oor	28
225 haarself	30-31	haar	28
Sy probeer dit (226) plaas	31	Sy probeer dit (226) tuis bring	29
227 moét	31	móét	29
228 haarself	31	haar	29
(...) en gaan eenkant agter die		(...) en gaan eenkant agter die hortjies	
hortjies staan (229)[]		staan (229)[.] (230) van waar sy ongemerk	
(230) van waar sy ongemerk met		met koue oë Maria se gang kan volg (...)	29
koue oë Maria se gang kan			
volg (...)	31		
231 Sien, hy is nog jonk	31	Hy is nog jonk.	29
(...) hy het hom só laat lei deur		(...) hy het hom só laat lei deur	
sulke geringe aanduidings		sulke geringe aanduidings	
(232)[.] dat hy soms kwaad vir		(232)[] dat hy soms kwaad vir	29
iemand was (...)	32	iemand was (...)	
233 Sodoende kon juffrou du Toit nie		Juffrou Du Toit kon dus nie haar gevoel	
haar gevoel vir Colet verberg		vir Colet verberg nie (...)	30
nie (...)	32		
234 gespannendheid	32	gespannenheid	30
235 met tye	32	by tye	30
236 juffrou du Toit	32	juffrou Du Toit	30
237 niet	32	nie	30

(...) (238) <i>monsteragtig</i> aangroci in die skemerige kamer	33	(...) (238) $\wedge$ aangroci in die skemerige kamer	30
"Jy kan sê ons lê en gesels (239) [] maar jy sê nie (240) <i>wat</i> ons gesels nie of dat ons op dieselfde bed lê nie ..."	33	"Jy kan sê ons lê en gesels (239)[.] maar jy sê nie (240) <i>wat</i> ons gesels nie of dat ons op dieselfde bed lê nie..."	30
241 juffrou <i>du</i> Toit	33	juffrou <i>Du</i> Toit	31
242 juffrou <i>du</i> Toit	33	juffrou <i>Du</i> Toit	31
243 juffrou <i>du</i> Toit	33	juffrou <i>Du</i> Toit	31
244 eenkeer	33	een keer	31
245 juffrou <i>du</i> Toit	34	juffrou <i>Du</i> Toit	31
246 nê?	34	nê?	31
247 juffrou <i>du</i> Toit	34	juffrou <i>Du</i> Toit	31
248 juffrou <i>du</i> Toit	34	juffrou <i>Du</i> Toit	31
249 <i>op</i> hierdie stadium	34	<i>in</i> hierdie stadium	31
250 ontsnap	34	ontgaan	31
251 juffrou <i>du</i> Toit	34	juffrou <i>Du</i> Toit	31
252 <i>onder</i> alle omstandighede	34	<i>in</i> alle omstandighede	31
253 zo	34	so	32
254 juffrou <i>du</i> Toit	34	juffrou <i>Du</i> Toit	32
255 melankolie	34	melancholie	32
256 Juffrou <i>du</i> Toit	34	Juffrou <i>Du</i> Toit	32
257 syself	34	sy self	32
258 gladnie	34	glad nie	32
259 Mevrouw	34	mevrouw	32
260 heeltemaal	34	heeltemal	32
261 juffrou <i>du</i> Toit	34	juffrou <i>Du</i> Toit	32
262 Juffrou <i>du</i> Toit	34	Juffrou <i>Du</i> Toit	32
263 ookal	34	ook al	32
(...) en terwyl sy praat (264) [] hou sy haar oë, sonder om terug te deins, vol op Suzanne gerig.	34	(...) en terwyl sy praat (264)[.] hou sy haar oë, sonder om terug te deins, vol op Suzanne gerig.	32
265 goeciennag	35	goeciagnag	32
266 Juffrou <i>du</i> Toit	35	Juffrou <i>Du</i> Toit	32
"Wat makeer, Colet?" vra sy (267)[.] (268) <i>kan</i> jy nie slaap nie?"	35	"Wat makeer, Colet?" vra sy (267)[.] (268) <i>Kan</i> jy nie slaap nie?"	32
(...) en in sy vrees dat hy die verkeerde ding (269) <i>sou</i> sê, doen		(...) en in sy vrees dat hy die verkeerde ding (269) <i>sou</i> sê, doen hy	

hy (270) <i>net</i> dit en fluister met 'n hees stem (...)	35	(270) ^ dit en fluister met 'n hees stem (...)	32
271 kartonhandsakke	35	kartonkoffers	33
272 crêpe de chinerok	35	crêpe-de-chine-rok	33
273 lewensloos	35	leweloos	33
274 die	36	dié	33
275 n' Verandering	36	'n Verandering (...)	33
Alhoewel haar pogings om sy vertroue te herwin (276)[] baie oordrewe was (...)	36	Alhoewel haar pogings om sy vertroue te herwin (276)[.] baie oordrewe was (...)	34
Maar juis om daardie rede het hy so 'n hekel (277) <i>daarin</i> gehad (278)[.] dat hy soms dinge gesê het nét om haar seer te maak. (...) het hy dit nie gedoen nie (279) [] maar (280) <i>tog</i> nog skewer gepluk as tevore.	36	Maar juis om daardie rede het hy so 'n hekel (277) <i>daaraan</i> gehad (278)[] dat hy soms dinge gesê het net om haar seer te maak. (...) het hy dit nie gedoen nie. (279)[.] maar (280) ^ nog skewer gepluk as tevore.	34
netheid en (281) <i>skoonheid</i>	36	netheid en (281) <i>sindelikheid</i>	34
282 elmboë	36	elmboë	34
283 betekenislose	36	betekenislose	34
Toe dit eendag daaruit verwyder (284) <i>is</i> en netjies op die tafel neergesit is (...)	37	Toe dit eendag daaruit verwyder (284)^ en netjies op die tafel neergesit is (...)	34
285 melankolies	37	melancholies	35
286 teneerdrukkend	37	neerdrukkend	35
287 tweekeer	37	twee keer	35
288 tweekeer	37	twee keer	35
289 totniet	37	tot niet	35
290 waneer	37	wanneer	35
291 halstarrige	38	halstarrige	35
292 tweekeer	38	twee keer	35
293 op 'n sekere stadium	38	in 'n sekere stadium	35
294 tweekeer	38	twee keer	35
in (295) 'n groot mate ontstem (...)	38	in (295) ^ groot mate ontstem (...)	35
296 juffrou <i>du</i> Toit	38	juffrou <i>Du</i> Toit	35
297 juffrou <i>du</i> Toit	38	juffrou <i>Du</i> Toit	35
298 <i>aan</i> die begin	38	<i>in</i> die begin	35
Maar sodra die ander kinders weg was, en sy alleen met hom was (soos nogal dikwels gebeur het (299)[] aangesien Theuns en Suzanne se wanderlust		Maar sodra die ander kinders weg was, en sy alleen met hom was (soos nogal dikwels gebeur het (299)[.] aangesien Theuns en Suzanne se wanderlust nog geensins bevredig was nie)	

nog geensins bevredig was nie)		(300)[.] het sy heeltemal in diep	
(300)[.] het sy heeltemal in diep		waters beland (...)	35
waters beland (...)	38		
301 syself	38	sy self	35
302 vanwaar	38	van waar	36
303 op daardie stadium	38	in daardie stadium	36
in teenstelling (304) tot Maria se		in teenstelling (304) met Maria se	
sweterige gehawendheid.	38	sweterige gehawendheid	36
305 goedversorgde swart hare	39	goed versorgde swart hare	36
306 agteroor gekam dra	39	agteroor gekam dra	36
307 gevlegde bolla	39	gevlegte bolla	36
308 mooigevormde	39	mooi gevormde	36
309 skuinsgedrukte	39	skuins gedrukte	36
terwyl sy (310) klas gee (...)	39	terwyl sy (310) les gee	36
311 orals	39	oral	36
312 Vandaar (313) hy sit		Van waar (313) sy sit in die lamplig,	
in die lamplig, wek sy		wek sy (314) by tye weer daardie gevoel	
(314) met tye weer daardie		by Colet op (...)	
gevoel by Colet op (...)		maar soms kan 'n gebaar,	
maar soms kan 'n gebaar,		of 'n verbuiging in haar stem,	
of 'n verbuiging in haar		of iets wat sy gesê het (sodra sy	
stem, of iets wat sy gesê		die onderwysereshouding inneem)	
het (sodra sy die		(315)[.] weer heeltemal die	
onderwysereshouding inneem)		beeld bederf.	36
(315)[.] weer heeltemal	39		
die beeld bederf.			
316 wanneer	39	wanneer	36
317 in die aande	39	saans	36
As hulle egter weer saam		As hulle egter weer saam gesels het, het	
gesels het,		sy baie gou (318) dié indruk verdryf	
het sy baie gou		(319)[.] sodat hy dan dieselfde	
(318) die indruk verdryf		dwaarsheid teenoor haar toon (...)	36
(319) [.] sodat hy dan			
dieselfde dwaarsheid teenoor haar			
toon (...)	39		
320 Vanwaar	39	Van waar	36
Dit lyk asof (321) dit 'n lewe		Dit lyk asof (321) hulle 'n eie lewe en	
en 'n persoonlikheid van		'n persoonlikheid het.	36
hulle eie het.	39		
322 juffrou du Toit	40	juffrou Du Toit	37
323 byself	40	hy self	37
324 glad-gekamde	40	glad gekamde	37
325 hier-en-daar	40	hier en daar	37

(...) om so na as moontlik aan die lamp te wees en sodoende (326) ~ deel van die hitte daarvan te kry.	40	(...) om so na as moontlik aan die lamp te wees en sodoende (326)'n deel van die hitte daarvan te kry.	37
(...) die kamers leër as gewoonlik en meer kenmerkend wat reuk en assosiasies betref, stemme harder (327)[] en dan weer sagter, oral groter skakering van lig en skaduwee.	40	(...) die kamers leër as gewoonlik en meer kenmerkend wat reuk en assosiasies betref, stemme harder (327)[,] en dan weer sagter, oral groter skakering van lig en skaduwee.	37-38
328 juffrou <i>du</i> Toit	41	juffrou <i>Du</i> Toit	38
329 Onmiddelik	41	Onmiddellik	38
330 Juffrou <i>du</i> Toit	42	Juffrou <i>Du</i> Toit	39
331 orals	42	oral	39
332 al	42	altyd	39
333 Dit wek meteens iets by hom op; daar is 'n aanduiding dat sy iets probeer uitvind omtrent homself, soos hy is ...	42	---	39
334 die	42	dié	39
335 beweginkies	43	beweginkies	40
336 'n - verkeerde ding	44	'n verkeerde ding	40
Hulle kyk nie na mekaar nie (337)[] maar na die vloeistof op die vloer (...)	44	Hulle kyk nie na mekaar nie (337)[,] maar na die vloeistof op die vloer (...)	41
338 verderaan	44	verder aan	41
339 eenkant-toe	44	eenkant toe	41
340 juffrou <i>du</i> Toit	44	juffrou <i>Du</i> Toit	41
(...) en 'n steeds groeiende gelokaliseerde hartstog (341)[] terselfdertyd aangenaam en pynlik en (342) <i>onlesbaar</i> .	44-45	(...) en 'n steeds groeiende gelokaliseerde hartstog (341)[,] terselfdertyd aangenaam en pynlik en (342) <i>onleesbaar</i> .	41
343 Tenspyte	45	Ten spyte	41
344 warmwater	45	warm water	41
Tesame met alles (345)[,] ontdek hy ook, soos hy in die sitkamer (...)	45	Tesame met alles (345)[] ontdek hy ook, soos hy in die sitkamer (...)	41
346 op een stadium	45	in een stadium	41
(...) en slegs nou en dan (347) ' geskuifel (...)	45	(...) en slegs nou en dan (347)'n geskuifel (...)	41

348 kon	45	kan	41
349 duisendmaal	45	duisend maal	42
350 Eenkeer	45	Een keer	42
351 gewaagd	45	gewaag	42
352 onmiddelik	45	onmiddellik	42
(...) en die gevolge só vergesog gemaak (353)[,] dat die handeling self naderhand vergelykenderwys maklik voorgekom het.	45	(...) en die gevolge só vergesog gemaak (353)[] dat die handeling self naderhand vergelykenderwys maklik voorgekom het.	42
354 juffrou du Toit	45	juffrou Du Toit	42
Per slot van (355) sake (...)	45	Per slot van (355) rekening (...)	42
Om terug te klop teen die muur (356)[] (357) sal 'n natuurlike gebaar wees ...	46	Om terug te klop teen die muur (356)[,] (357)sou 'n natuurlike gebaar wees ...	42
(...) dat dit na 'n uitnodiging van haar kant sal lyk tot 'n heel onskuldige speletjie (natuurlik) (358)[] maar ook heeltemal laf	46	(...) dat dit na 'n uitnodiging van haar kant sal lyk tot 'n heel onskuldige speletjie (natuurlik) (358)[,] maar ook heeltemal laf (...)	42
359 tot 'n mate verveeld	46	in 'n mate verveeld	42
360 in die agtergrond	46	op die agtergrond	43
361 juffrou du Toit	46	juffrou Du Toit	43
(...) sodat sy besluit het om (362)in die toekoms alle effek (363)[,] wat sy moontlik op hom en hy op haar gehad het, uit te wis (...)	46	(...) sodat sy besluit het om (362)voortaan alle effek (363)[] wat sy moontlik op hom en hy op haar gehad het, uit te wis (...)	43
Soos alle verbeeldinglose mense (364)[,] was Suzanne se lewe beperk tot algemene ervarings.	46	Soos alle verbeeldinglose mense (364)[] was Suzanne se lewe beperk tot algemene ervarings.	43
365 wortel geskiet	46	wortelgeskiet	43
366 wakkerword	46	wakker word	43
(...) het sy met (367) ~ die jare dit voordelig vergeet (...)	46	(...) het sy met (367)al die jare dit voordelig vergeet (...)	43
368 na 'n dans	47	na 'n dansparty	43
369 sal uitlok	47	sou uitlok	43
370 sal voel	47	sou voel	43
371 juffrou du Toit	47	juffrou Du Toit	43
372 Toen	47	Toe	43
373 vèrre	47	verre	44

(...) beklad jy die tempel van God en sal jy gestraf word (374) ~ in lengte van dae."	48	(...) beklad jy die tempel van God en sal jy gestraf word (374) tot in lengte van dae."	44
375 Sy lees: "Aan hulle vrugte sal julle hulle ken. So dra elke goeie boom goeie vrugte en 'n slegte boom ook nie goeie vrugte nie. Elke boom wat nie goeie vrugte dra nie word uitgekap en in die vuur gegooi ..." Terwyl sy lees, kyk sy tersluiks na Colet. "En dan sal ek sê: Ek het jou nooit geken nie. Gaan weg van my af. Jy wat die ongeregtigheid werk ..."	48	Sy lees: "Aan hulle vrugte sal julle hulle ken. ... So dra elke goeie boom goeie vrugte; maar 'n slegte boom dra slegte vrugte. Elke boom wat nie goeie vrugte dra nie, word uitgekap en in die vuur gegooi ..." Terwyl sy lees, kyk sy tersluiks na Colet. "En dan sal Ek hulle aansê: Ek het jou nooit geken nie. Gaan weg van my af, julle wat die ongeregtigheid werk! ..."	45
376 Juffrou du Toit Haar houding teenoor hom het vir 'n lang tyd baie gekunsteld gebly (377) [] totdat die gevaartydperk verbygegaan het (...) (...) en toe het sy (378) geleidelik weer haar vroeëre verhouding hervat (...)	48 48-49	Juffrou Du Toit Haar houding teenoor hom het vir 'n lang tyd baie gekunsteld gebly (377) [] totdat die gevaartydperk verbygegaan het (...) (...) en toe het sy (378) ~ haar vroeëre verhouding hervat (...)	45 45 45
379 steeds-afnemende	49	steeds afnemende	45
380 vermoeë	49	vermoë	45
381 see-grys	49	see-grys	45
382 Lateraan	49	Naderhand	45
383 tevoorskyn	49	te voorskyn	45
384 gladgestryk	49	glad gestryk	46
385 juffrou du Toit	49	juffrou Du Toit	46
386 bedtoe	50	bed toe	46
387 juffrou du Toit	50	juffrou Du Toit	46
388 Nou-en-dan	50	Nou en dan	46
389 na (...) het selfs hierdie dinge (390) 'n aantreklikheid van hulle eie gekry.	50	ná (...) het selfs hierdie dinge (390) 'n eie aantreklikheid gekry.	46
391 so-iets	50	so iets	46
392 gedagtebelewings	50	gedagtebelewenisse	46
393 heerlik	50	heerliks	47
394 onvervangbaar	50	onvervangbaars	47
395 oneindigs	50	oneindig	47
396 gewaagd	50	gewaag	47

(...) dat die gevoel van aandoening (397)[,] wat hy gekry het (...)	50	(...) dat die gevoel van aandoening (397)[] wat hy gekry het (...)	47
398 orals	50	oral	47
399 oor-en-oor	51	oor en oor	47
400 juffrou du Toit	51	juffrou Du Toit	47
(...) asof die nuwe wending ondeurdringbaarder en afsydiger is as sy vroeëre (401)[,] botheid, asof hy gebruik maak selfs van magte binne haar (...)	51	(...) asof die nuwe wending ondeurdring- baarder en afsydiger is as sy vroeëre (401)[] botheid, asof hy gebruik maak selfs van magte binne haar (...)	47
402 belangstel	51	belang stel	47
403 tentoonstel	52	ten toon stel	48
404 vroeg-ontwikkelde bo-lyf	52	vroeg ontwikkelde bolyf	48
(...) en die skoon, lewendige gesig waaraan langwerpige oë en (405) ^ breë mond 'n gesonde, aardse aansien gee.	52	(...) en die skoon, lewendige gesig waaraan langwerpige oë en (405)'n breë mond 'n gesonde, aardse aansien gee.	48
406 vroeg-somer	52	vroegsomer	48
407 juffrou du Toit	52	juffrou Du Toit	48
Een middag na skool (408) [,] het haar ouers by Colet se ouers kom kuier.	52	Een middag na skool (408)[] het haar ouers by Colet se ouers kom kuier.	48
409 na	52	ná	48
410 eenkeer	52	een keer	49
Colet was eerste uitgetrek en het sommer dadelik in die water gespring. (411)[-] Hy was 'n bietjie skaam vir sy maer bene en sy wit lyf.	53	Colet was eerste uitgetrek en het sommer dadelik in die water ge- spring. (411)[] Hy was 'n bietjie skaam vir sy maer bene en sy wit lyf.	49
"Ek kon alles sien," sê (412)hy. "Ek bedoel, die water is heeltemal helder."	53	"Ek kon alles sien," sê (412)sy. "Ek bedoel, die water is heel- temal helder."	49
413 bo-been	54	bobeen	50
414 badkostuum	54	baaikostuum	50
415 heen-en-weer	54	heen en weer	50
416 'n deurmekaar-hoop	54	'n deurmekaar hoop	50
417 droë grond	54	droë grond	50
418 juffrou du Toit	54	juffrou Du Toit	50
419 Na	54	Ná	50
420 teen mekaar	55	teenmekaar	51
Hierdie keer gaan dit makliker en druk hy sy mond		Hierdie keer gaan dit makliker en druk hy sy mond so styf teen hare	

so styf teen hare (421)[,]		(421)[] dat sy tande die (422) <i>binnekant</i>	
dat sy tande die (422) <i>binnekant</i>		van sy lippe seermaak.	51
van sy lippe seermaak.	55		
Vir die (423) <i>eerstekeer</i> (...)	55	Vir die (423) <i>eerste keer</i> (...)	51
424 gewaagds	55	gewaags	51
425 juffrou <i>du Toit</i>	55	juffrou <i>Du Toit</i>	51
426 Vanwaar	56	Van waar	51
427 so 'n	56	dié	52
428 teen mekaar	56	teenmekaar	52
429 <i>skokkende</i> ritme	56	<i>hortende</i> ritme	52
430 te vore	56	tevore	52
Hy kan die gevoel nie		Hy kan die gevoel nie	
(431) <i>plaas</i> nie (...)	56	(431) <i>nuis bring</i> nie (...)	52
432 man-en-vrou posisie	56	man-en-vrou-posisie	52
433 juffrou <i>du Toit</i>	56	juffrou <i>Du Toit</i>	52
434 na	57	ná	52
Maar Suzanne het haar so		Maar Suzanne het haar so klaar-	
klaarblyklik in die geselskap		blyklik in die geselskap ingesluit	
ingesluit (435) [] dat sy		(435) [] dat sy dit nie kon doen	
dit nie kon doen sonder dat		sonder dat dit effens vreemd	
dit effens vreemd en onbeskof		en onbeskof sou voorkom	
sou voorkom nie.	57	nie.	52
Toe hulle die sitkamer		Toe hulle die sitkamer inkom	
inkom (436) [] het sy,		(436) [] het sy, (437) <i>van waar</i>	
(437) <i>vanwaar</i> sy half in die		sy half in die donker sit, met	
donker sit, met gespitste		gespitste aandag gelet op sy	
aandag gelet op sy (438) <i>voorkom</i>	57	(438) <i>voorkoms</i> .	53
439 na	57	ná	53
440 vanwaar	57	van waar	53
"Verbeel jou, 'n grootmens		"Verbeel jou, 'n grootmens	
(441) <i>om so te kere te gaan</i> ."	58	(441) <i>wat so te kere gaan</i> ."	53
442 so-iets	58	so iets	53
443 behoorlik	58	behoortlik	53
444 vanwaar	58	van waar	54
445 lam geslaan	58	lamgeslaan	54
Selfs toe hy die Bybel gelees		Selfs toe hy die Bybel gelees het,	
het, voordat hy gaan slaap het,		voordat hy gaan slaap het, was die	
was die boodskap wat hy gekry		boodskap wat hy gekry het (446) []	
het (446) [] een van liefde	58	een van liefde en troos.	54
en troos.			
447 in die agtergrond	59	<i>op</i> die agtergrond	54
448 Suzanne[-] en Theuns-hulle	59	Suzanne[] en Theuns-hulle	54
449 juffrou <i>du Toit</i>	59	juffrou <i>Du Toit</i>	55

"Wat sal (450) <i>Suzanne, jou mammi</i> e, daarvan sê as ek haar vertel!"	59	"Wat sal (450) <i>~ jou mammi</i> e daarvan sê as ek haar vertel!"	55
451 wat	59	wát	55
452 Suzanne hulle	60	jou mammi-e-hulle	55
453 onbeheersde	60	onbeheerste	55
454 jyself	60	jy self	55
455 betref	60	beseft	55
456 Toemaar	60	Toe maar	56
457 (...) <i>alles sal</i> verbygaan	60	(...) <i>sal alles</i> verbygaan	56
458 jouself	60	jou	56
459 Marais	61	Marais's	56
460 syself	61	sy self	56
461 waarvan	61	waaraan	57
462 Marais'	61	Marais's	57
463 terug verval	61	terugverval	57
464 juffrou <i>du</i> Toit	61	juffrou <i>Du</i> Toit	57
465 Juffrou <i>du</i> Toit	61	Juffrou <i>Du</i> Toit	57
466 [] Ja, maar (467) [-] ek dink nie dit is natuurlik nie."	62	["Ja, maar (467)[...] ek dink nie dit is natuurlik nie."	57
468 Juffrou <i>du</i> Toit	62	Juffrou <i>Du</i> Toit	57
469 Mevrou	62	mevrou	57
470 Juffrou <i>du</i> Toit	62	Juffrou <i>Du</i> Toit	57
471 van <i>kleinsaf</i>	62	van <i>kleins af</i>	58
472 Juffrou <i>du</i> Toit	62	Juffrou <i>Du</i> Toit	58
473 seunsskool	62	seunskool	58
474 gladnie	63	glad nie	58
475 Mevrou	63	mevrou	58
By haarself (476) [,] dink sy (...)	63	By haarself (476)[] dink sy (...)	58
477 van Veldens	63	<i>Van</i> Veldens	58
478 Juffrou <i>du</i> Toit	63	Juffrou <i>Du</i> Toit	58
479 besluitloos	63	besluiteloos	58
By die eerste aanblik het Johan 'n onbepaalbare gevoel by hom gewek (480)[] baie soos die gevoel wat hy kry as hy op iets vreemds afkom (...)	63	By die eerste aanblik het Johan 'n onbepaalbare gevoel by hom gewek (480)[,] baie soos die gevoel wat hy kry as hy op iets vreemds afkom (...)	59
481 verwikkelings	63	ontwikkelings	59
482 moes	63	moet	59

483 belangstel	64	belang stel	59
484 na	64	ná	59
485 hij	64	hy	59
486 kijk	64	kyk	59
487 hij	64	hy	59
488 belangstel	64	belang stel	60
(...) "het ek nie belang gestel in wat mense gedink het (489) <i>dat ek behoort belang te stel nie.</i> "	64	(...) "het ek nie belang gestel in wat mense gedink het (489) ~ <i>ek be- hoort in belang te stel nie.</i> "	60
"Ja," sê hy, "(490) <i>Ek kyk baie aande daarna.</i> " "Luister," sê Johan (491)[.] "Hoekom trek jy nie jou kamerjas aan nie (...)"	65	"Ja," sê hy, "(490) <i>ek kyk baie aande daarna.</i> " "Luister," sê Johan (491)[.] "Hoekom trek jy nie jou kamerjas aan nie (...)"	60
492 Suzanne hulle	65	Suzanne-hulle	60
493 vuurwurmpie	66	gloeiwurmpie	61
494 voel	66	vóél	61
495 onwillekeurig	66	instinkties	61
496 tergelykertyd	66	terselfdertyd	61
497 juffrou du Toit	66	juffrou Du Toit	62
Hy voel net dat in hierdie wêreld, so mooi en vér van alles, en so diep in homself (498)[.] hulle nie tuis hoort nie	66	Hy voel net dat in hierdie wêreld, so mooi en vér van alles, en so diep in homself (498)[.] hulle nie tuis hoort nie.	62
499 juffrou du Toit	67	juffrou Du Toit	62
500 arm	67	arms	62
501 warsonder	67	waarsonder	62
502 "Jy moet saam wees met iemand".	67	"Jy moet saam met iemand wees."	62
503 groot geword	67	grootgeword	62
Dis (504) ~ deel van die pyniging (...)	67	Dis (504)'n deel van die pyniging (...)	62
505 juffrou du Toit	67	juffrou Du Toit	63
506 beleefd	68	beleef	63
(...) en het uit hulle pad (507) <i>uit</i> gegaan om vriendelik teenoor mekaar te wees.	68	(...) en het uit hulle pad (507) ~ gegaan om vriendelik teenoor mekaar te wees.	63
508 Na	68	Ná	63
509 juffrou du Toit	68	juffrou Du Toit	63
Die stilte wat daarop gevolg het (510)[.] was baie opvallend (...)	68	Die stilte wat daarop gevolg het (510)[.] was baie opvallend (...)	63
511 juffrou du Toit	68	juffrou Du Toit	63
512 groot geword	68	grootgeword	63

"Wel," sê Suzanne, asof alles afgehandel is (513)[,]		"Wel," sê Suzanne, asof alles afgehandel is (513)[,]	
"Dan pas dit net."	68	"Dan pas dit net."	63
514 aldrie	68	al drie	63
515 Juffrou du Toit	68	Juffrou Du Toit	63
516 eenkeer	68	een keer	63
"Ek het gedink (517) <i>dat ons nooit sou wegkom nie.</i> "	68	"Ek het gedink (517) <i>ons sou nooit wegkom nie.</i> "	63
518 juffrou du Toit	68	juffrou Du Toit	63
519 handelswyse	69	handelwyse	64
"Dis waar," sê hy (520)[,]		"Dis waar," sê hy (520)[,]	
"Jy weet, (...)"	69	"Jy weet, (...)"	64
521 Vanwaar	69	Van waar	64
522 tevoorskyn	69	te voorskyn	64
523 is	69	word	65
asof sy stryd tussen goed en kwaad nie hier (524) <i>moet openbaar word nie.</i>	70	asof sy stryd tussen goed en kwaad nie hier (524) <i>geopenbaar moet word nie.</i>	65
"Ek dink," sê hy, en probeer dit in woorde uitdruk (525)[,]		"Ek dink," sê hy, en probeer dit in woorde uitdruk (525)[,]	
"Ek dink alle verkeerde dinge is reg."	70	"Ek dink alle verkeerde dinge is reg."	65
526 tevoorskyn	70	te voorskyn	65
527 nê?	70	nê?	65
"Nou kyk," sê Johan (528)[,]		"Nou kyk," sê Johan (528)[,]	
"As jy eendag ouer is, sal dit verdwyn."	70	"As jy eendag ouer is, sal dit verdwyn."	65
"Hulle is baie gaaf," sê hy (529)[,]		"Hulle is baie gaaf," sê hy (529)[,]	
"Ons gesels oor dieselfde goed as ek en jy."	71	"Ons gesels oor dieselfde goed as ek en jy."	66
530 Eenkeer	71	Een keer	66
531 Juffrou du Toit	71	Juffrou Du Toit	66
532 end	71	ent	66
533 eenkeer	71	een keer	66
534 na	71	ná	66
535 Juffrou du Toit	71	Juffrou Du Toit	66
Sy sê jy sal natuurlik (536) <i>laat in die oggende wil slaap</i> en dis so hinderlik as Colet vroeg moet opstaan om betyds vir skool te wees.	71-72	Sy sê jy sal natuurlik (536) <i>soggens laat wil slaap</i> en dis so hinderlik as Colet vroeg moet opstaan om betyds vir skool te wees.	66
537 na	72	ná	67
538 juffrou du Toit	72	juffrou Du Toit	67

539 juffrou <i>du Toit</i>	72	juffrou <i>Du Toit</i>	67
(...) So was dit gisteraand, en 'n gedeelte van vandag (540)[] maar vanaand voel hy weer heeltemal omgekrap.	72	(...) So was dit gisteraand, en 'n gedeelte van vandag (540)[.] maar vanaand voel hy weer heeltemal omgekrap.	67
Net wat die geslagslewe betref (Colet het eenkeer probeer om vir Johan daarvan te vertel) (541)[] moet 'n mens jou inhou.	73	Net wat die geslagslewe betref (Colet het eenkeer probeer om vir Johan daarvan te vertel) (541)[.] moet 'n mens jou inhou.	67
542 Sonder	73	sonder	68
543 obsessies	73	inhibisies	68
544 Juffrou <i>du Toit</i>	74	Juffrou <i>Du Toit</i>	68
Elke dag moes sy luister hoe (545) <i>dat</i> Suzanne haar verheug in Johan se belangstelling in Colet	74	Elke dag moes sy luister hoe (545)~ Suzanne haar verheug in Johan se belangstelling in Colet	68
546 juffrou <i>du Toit</i>	74	juffrou <i>Du Toit</i>	69
547 Suzanne hulle	74	Suzanne-hulle	69
548 Juffrou	74	juffrou	69
549 Juffrou	75	juffrou	69
550 oorskrei	75	oorskry	69
551 was	75	wat	69
552 juffrou <i>du Toit</i>	75	juffrou <i>Du Toit</i>	70
553 eersteklas kompartement	75	eersteklaskompartement	70
"Onthou om met jou rug na die lokomotief te sit," het Suzanne oor en oor herhaal (554) [.] "Dan sal die steenkool nie in jou oë waai nie."	75	"Onthou om met jou rug na die lokomotief te sit," het Suzanne oor en oor herhaal (554)[.] "Dan sal die steen- kool nie in jou oë waai nie."	70
555 s6	75	so	70
556 Gereëld	75	Gereëld	70
557 styf trek	76	stytref	70
558 teneerdrakkend	76	neerdrakkend	70
559 verbode-lewe	76	verbode lewe	70
560 in die agtergrond	76	op die agtergrond	70-71
Maar (561) [.] ten spyte van daardie hulpelose gevoel (562)[.] was daar ook 'n besef van 'n heerlike gevoel van vryheid.	76	Maar (561)[] ten spyte van daardie hulpelose gevoel (562)[] was daar ook 'n besef van 'n heerlike gevoel van vryheid.	71
563 ongekettend	76	ontketend	71
564 verbode-lewe	76	verbode lewe	71
565 onmiddelijke	76	onmiddellike	71
566 verrigtings	77	verrigtinge	71

567 vermoë	77	vermoë	71
568 wanaangepasde	77	wanaangepaste	71
Die verskil tussen hierdie lewe en die vertroetelde bestaan by die huis was so opvallend (569)[,] dat hy in sy poging om suksesvol te wees, uit sy pad gegaan het om alle bande met die verlede te verbreek.	77	Die verskil tussen hierdie lewe en die vertroetelde bestaan by die huis was so opvallend (569)[,] dat hy in sy poging om suksesvol te wees, uit sy pad gegaan het om alle bande met die verlede te verbreek.	71-72
570 juffrou du Toit	77	juffrou Du Toit	72
571 jongmeisies	77	jong meisies	72
572 tickieaande	78	tickie-aande	72
573 voorwensels	78	voorwensels	72
574 fanaties	78	fanatiek	73
575 self-pynigend	78	selfpynigend	73
(...) hoe woester (576) [] hoe nader aan die standaard wat geverg word.	78	(...) hoe woester (576)[,] hoe nader aan die standaard wat geverg word.	73
577 waar volgens	79	waarvolgens	73
578 opofferingkies	79	opofferinkies	73
579 Juffrou du Toit	79	Juffrou Du Toit	73
580 toegestaan	79	toe gestaan	73
581 skoon-opgemaakte	79	skoon opgemaakte	73
582 groot geword	79	grootgeword	73
583 uit gehaal	79	uitgehaal	74
Die boek het net 'n vae herinnering by hom gewek, maar was op een of ander manier in so 'n mate 'n simbool van sy vroeëre gebondenheid (584)[,] dat hy dit stukkend geskeur en die stukkie in die eetkamerkaggel verbrand het.	79	Die boek het net 'n vae herinnering by hom gewek, maar was op een of ander manier in so 'n mate 'n simbool van sy vroeëre gebondenheid (584)[,] dat hy dit stukkend geskeur en die stukkie in die eetkamerkaggel verbrand het.	74
585 meide	80	bediendes	74
586 vermoeë	80	vermoë	74
587 matrickjaar	80	Matriekjaar	74
588 Afrikaanse onderwyser	80	Afrikaans-onderwyser	74
589 matrickseuns	80	Matriekseuns	74
590 matriek	80	Matriek	74
Party van sy maats het in die eerste rugbyspan gespeel,		Party van sy maats het in die eerste rugbyspan gespeel, ander het	

ander het prefekte geword of leiers van hierdie of daardie verenigings, en (591) ~ ook ooreenkomstig in hulle houdings en maniere aangepas by die een of ander uitkyk op die lewe wat hulle ontwikkel het.	80	prefekte geword of leiers van hierdie of daardie verenigings, en (591) <i>hulle</i> ook ooreenkomstig in hulle houdings en maniere aangepas by die een of ander uitkyk op die lewe wat hulle ontwikkel het.	74-75
592 na	80	ná	75
593 aangaan	80	gebeur	75
594 na	81	aan	75
(...) afgesien van jeugherinnerings (595)[] wat van geen waarde meer is nie (...)	81	(...) afgesien van jeugherinnerings (595)[.] wat van geen waarde meer is nie (...)	75
596 waar	81	terwyl	75
597 helderverligte	81	helder verligte	75
598 ná	81	na	75
599 oor-en-oor	81	oor en oor	75
600 tweekeer	81	twee keer	75
601 <i>nou</i> paadjie	81	<i>smal</i> paadjie	75-76
602 jongmense	81	jong mense	76
603 voorkom	82	voorkoms	76
604 Orals	82	Oral	76
(...) van die aantreklikheid van die (605) <i>wereldse</i> dinge (606)[] beskryf in helder kleure (...)	82	(...) van die aantreklikheid van die (605) <i>wêreldse</i> dinge (606)[.] beskryf in helder kleure (...)	76
607 jongman	82	jong man	76
608 sorgvuldig-gebaande	82	sorgvuldig gebaande	76
609 jongmans	83	jong mans	77
Hy het eers nie die moed gehad nie, en dit gedurig uitgestel (610)[] maar toe een aand, net voordat die man sou weg- gaan, sy moed (611) <i>bymekaar</i> <i>geskraap</i> en gegaan.	83	Hy het eers nie die moed gehad nie, en dit gedurig uitgestel (610)[.] maar toe een aand, net voordat die man sou weggaan, sy moed (611) <i>bymeakaargeskraap</i> en gegaan.	77
612 leuningstoel	83	leunstoel	77
613 tevoorskyn	83	te voorskyn	77
Alhoewel dit heeltemal verstaan- baar en goed was, (614) <i>het hy</i> <i>darein verkies</i> dat hy die enigste een (615) <i>die</i> aand (616) <i>moes</i> gewees het.	83	Alhoewel dit heeltemal verstaanbaar en goed was, (614) <i>sou hy darein verkies</i> <i>het</i> dat hy die enigste een (615) <i>dié</i> aand (616) ~ gewees het.	77
617 sit	83	Sit	77

En sonder om te wag, (618) <i>staan</i>	En sonder om te wag, (618) <i>staan</i> hy	
hy dadelik oor na 'n gebed en bid	dadelik oor na 'n gebed en bid	
spesiaal vir die vriendjie (...)	spesiaal vir die vriendjie (...)	77
619 gereëld	gereëld	78
Al wat hy sien (620) [] is 'n skaam	Al wat hy sien (620)[.] is 'n	
seun met 'n sensitiewe gesig	skaam seun met 'n sensitiewe gesig	
en mooi oë.	en mooi oë.	78
621 nê	nê	78
"Ek doen alles ... ek probeer alles	"Ek doen alles ... ek probeer alles	
reg doen (622)[] maar ... ek	reg doen (622)[.] maar ... ek is	
is nie gelukkig nie (...)"	nie gelukkig nie (...)	78
623 nê?	nê?	78
"Nou kyk," sê hy (624)[.]	"Nou kyk," sê hy (624)[.] "Bid	
"Bid jy (625) <i>gereëld</i> ?"	jy (625) <i>gereëld</i> ?"	78
626 nê?	nê?	78
627 saambid	saam bid	78
628 was	is	79
629 na	ná	79
Hy kyk vir 'n oomblikkie daarna,	Hy kyk vir 'n oomblikkie daarna,	
en voel skielik 'n swaar	en voel skielik 'n swaar (630)[.]	
(630) [] drukkende gevoel in	drukkende gevoel in sy bors	
sy bors opwel.	opwel.	79
Al wat oorgebly het (631)[]	Al wat oorgebly het (631)[.] was	
was daardie leegte in hom (...)	daardie leegte in hom (...)	79
632 matrikseun	Matrikseun	79
633 matrieks	Matrieks	79
634 beheersde	beheerste	79
635 matrieks	Matrieks	79
(...) het hulle uitgemarsjeer en	(...) het hulle uitgemarsjeer en een	
een vir een vir oulaas gewuif toe	vir een vir oulaas gewuif toe	
hulle by die deur	hulle by die deur (636) <i>uitgaan</i> .	80
(636) <i>uitgegaan</i> het.		
637 juffrou <i>du</i> Toit	juffrou <i>Du</i> Toit	80
638 na	ná	80
639 eerste klas	eerste klas	80
640 Suzannehulle	Suzanne-hulle	80
641 daaronder	daar	80
642 volwassendheid	volwassenheid	81
643 na	ná	82
644 landmerke	bakens	82
645 Ek	ek	82
646 Ek	ek	82

(...) maar dis met groot kraginspanning dat hy sy een hand van die stuurwiel (647)ly (...)88	(...) maar dis met groot kraginspanning dat hy sy een hand van die stuurwiel (647)gby (...)82
648 moter 88	motor 82
In sy poging om sy selfvertroue te herwin (649) [] word hy ernstig en nors. 88	In sy poging om sy selfvertroue te herwin (649)[,] word hy ernstig en nors. 82
Sy merk self dat hulle aan die einde van die rit kom en dat van al haar verwagtings (650)[-] hoe vaag en onbepaald (651)ookal - niks gekom het nie. 88-89	Sy merk self dat hulle aan die einde van die rit kom en dat van al haar verwagtings (650)[] hoe vaag en onbepaald (651)ook al - niks gekom het nie. 82
652 met 89	oor 82
653 meid 89	bediende 83
654 die Kleinbaas 89	hom 83
655 komsbuis 89	kombuis 83
656 'n vet meid 89	'n vet bruinvrou 83
657 "Au! Die Kleinbaas! (658) Soé, maar jy het groot geword!" 89	^(658)Sóé, maar jy het groot geword!" 83
659 meide 89	bediendes 83
"O ja, (660)ai Sara," sê hy, "(661)Jy het my mos in die Kaaop opgepas." 89	"O ja, (660)ou Sara," sê hy, "(661)jy het my mos in die Kaap opgepas." 83
"(662)Ek sien (663)die Kleinbaas het (664)die ou meid (665) ^ nog nie vergeet nie." 89	"(662)ek sien (663)jy het (664)my (665)dareem nog nie vergeet nie." 83
"(666)Nee, ek onthou (667)aié nog goed." 89	"(666)nee, ek onthou (667)jou nog goed." 83
668 tevoorskyn 90	te voorskyn 83
669 op 90	na 83
670 meid 90	bediende 83
"(671)Die kleinbaas het groot geword, (672)nê (673)[] Sara ...?" 90	"(671)Hy het groot geword, (672)nê (673)[,] Sara ...? 83
674 Juffrou du Toit 90	Juffrou Du Toit 83
675 groot geword 90	grootgeword 83
(...) waar hy in die verlede so 'n gebrek aan meegevoel (676)gehad het, hy, nou dat hy dit werklik kry, (677)die nie kon sluk nie. 90	(...) waar hy in die verlede so 'n gebrek aan meegevoel (676)ervaar het, hy, nou dat hy dit werklik kry, (677)dit nie kon sluk nie. 83
678 party keer 90	partykeer 83
679 liewers 90	liewer 83
680 juffrou du Toit 90	juffrou Du Toit 83

681 die <i>de la Harpes</i>	90	die <i>De la Harpes</i>	84
"Jy gee nie om om alleen te bly nie, (682) <i>nê</i> (683) [] juffrou (684) <i>du Toit</i> ?"	90	"Jy gee nie om om alleen te bly nie, (682) <i>nê</i> (683)[,] juffrou (684) <i>Du Toit</i> ?"	84
685 juffrou <i>du Toit</i>	90	juffrou <i>Du Toit</i>	84
686 juffrou <i>du Toit</i>	90	juffrou <i>Du Toit</i>	84
(...) net soos daardie dag toe hy haar op die stasie (687) <i>ontmoet</i> het.	90-91	(...) net soos daardie dag toe hy haar op die stasie (687) <i>gaan haal</i> het.	84
688 Vroue <i>vandaardie</i> ouderdom (...)	91	Vroue <i>van daardie</i> ouderdom (...)	84
689 jongmeisies	91	jong meisies	84
690 Juffrou	91	juffrou	84
691 Juffrou	91	juffrou	84
692 "Juffrou"	91	"juffrou"	84
Net die laaste helfte van wat hy gesê het (693)[] was waar (...)	91	Net die laaste helfte van wat hy gesê het (693)[,] was waar (...)	85
694 Ek	91	ek	85
"Wat wil jy vir my wys (695) <i>dat</i> jy intussen geleer het?"	92	"Wat wil jy vir my wys (695) <i>wat</i> jy intussen geleer het?"	85
Hy kyk meteens na haar (696)[,] "Omtrent dames".	92	Hy kyk meteens na haar (696)[,] "Omtrent dames."	85
(...) haar houding is dringender asof elke woord wat hy sê (697)[] belangrik is.	92	(...) haar houding is dringender asof elke woord wat hy sê (697)[,] belangrik is.	85
"Nie wat vriendskap (698) <i>aan</i> betref nie"	92	"Nie wat vriendskap (698) ~ betref nie."	86
"Nie net ... vriendskap nie (699)[,] "sê hy met 'n gesig wat meteens vuurrooi geword het (...)	93	"Nie net ... vriendskap nie (699)[,] "sê hy met 'n gesig wat meteens vuurrooi geword het (...)	86
700 stil gemaak	93	stilgemaak	86
701 belangstel	93	belang stel	87
702 Vandaar	94	Van daar	87
703 aanmerkings	94	opmerkings	87
704 juffrou <i>du Toit</i>	94	juffrou <i>Du Toit</i>	87
705 aanmerkings	94	opmerkings	87
706 skool gegaan	94	skoolgegaan	87
707 jongmans	94	jong mans	87
708 'n <i>alles-verterende</i> afsku	94	'n <i>allesverterende</i> afsku	87
(...) maar sy arm druk al hoe stywer teen haar (709) ^ ,		(...) maar sy arm druk al hoe stywer teen haar (709) <i>aan</i> , totdat sy die	

totdat sy die spiere onder die hemp kan voel.	95	spiere onder die hemp kan voel.	88
(...) voel sy (710) <i>hoedat</i> hulle lywe dig (711) <i>teen mekaar</i> kom (...)	95	(...) voel sy (710) <i>hoe</i> hulle lywe dig (711) <i>teenmekaar</i> kom (...)	88
712 oor-en-oor	95	oor en oor	88
"Ek hét jou lief, ek hét jou lief ... hoor (713)[] ek sê dit (...)"	95	"Ek hét jou lief, ek hét jou lief ... hoor (713)[] ek sê dit (...)"	88
714 juffrou <i>du Toit</i>	95	juffrou <i>Du Toit</i>	88
(...) volg hy haar soos iemand wat nie (715) <i>'n wil van sy eie</i> het nie.	95	(...) volg hy haar soos iemand wat nie (715) <i>'n eie wil</i> het nie.	88
716 binne in	96	binne-in	89
717 besluitloos	96	besluiteloos	89
Toe draai hy om en gaan (718) <i>weer</i> na die eetkamer terug.	96	Toe draai hy om en gaan (718) <i>na</i> die eetkamer terug.	89
719 juffrou <i>du Toit</i>	96	juffrou <i>Du Toit</i>	89
720 lief het	96	liefhet	89
721 lief kry	96	liefkry	89
722 eenkeer	97	een keer	90
723 afgesien	97	weggesien	90
Die ligte geskommel en die eentonige ritme oor die voeë in die stawe (724)[] wieg hom aan die slaap.	97	Die ligte geskommel en die eentonige ritme oor die voeë in die stawe (724)[] wieg hom aan die slaap.	90
(...) dit is net so ontdaan van emosionele waarde as 'n beeld van homself in die spieël vroeg die môre (725)[] terwyl hy besig (726) <i>was</i> om aan te trek.	98	(...) dit is net so ontdaan van emosionele waarde as 'n beeld van homself in die spieël vroeg in die môre (725)[] terwyl hy besig (726) <i>is</i> om aan te trek.	91
727 die	98	sy	91
728 'n <i>nou</i> skrefie	98	'n <i>smal</i> skrefie	91
729 Heksriviervallei	99	Hexriviervallei	92
730 geroeste <i>begraafplaas</i>	99	verroeste <i>begraafplaas</i>	92
731 kaffers	99	Bantoes	92
732 Bolandese	99	Bolandse	92
733 konkreet	99	beton	92
734 half-elf	99	halfelf	92
735 terneerdukkend	100	neerdukkend	92
736 onverbiddelikheid	100	onverbiddelikheid	92
Die treinreis na die Kaap en die herontdekking van die ou		Die treinreis na die Kaap en die herontdekking van die ou (737) <i>bakens</i>	

(737)landmerke (738)[.] was die rooi streep.	100	(738)[.] was die rooi streep.	93
739 vanwaar	100	van waar	93
740 en	100	in	93
741 ge-oliede	100	geoliede	93
742 tevoorskyn	100	te voorskyn	93
743 gereëld	100	gereeld	93
744 gereëld	100	gereeld	93
745 kerktoe	100	kerk toe	93
746 student-organisasies	100	studente-organisasies	93
747 Universiteit	101	universiteit	93
748 hyself	101	hy self	93
749 nou gangetjies	101	smal gangetjies	94
750 nooientjie	101	nooientjie	94
751 Aan die begin	101	In die begin	94
752 gereëld	102	gereeld	94
753 heroïese	102	heroïese	94
754 verhewendheid	102	verhewenheid	95
755 verhewendheid	102	verhewenheid	95
756 professor du Hamel	103	professor Du Hamel	95
757 manuskripte	103	manuskrip	96
758 hoedat	103	hoe	96
759 skoongewasheid	103	skoon gewastheid	96
"Kom in, jongeling," sê sy (760)[.] "Die professor is in die tuin by sy rose."	103	"Kom in, jongeling," sê sy (760)[.] "Die professor is in die tuin by sy rose."	96
Sy glimlag met reëlmatige melkwit tande (761)[.] "Dit is sy stokperdjie."	103	Sy glimlag met reëlmatige melkwit tande (761)[.] "Dit is sy stokperdjie."	96
"Ek het 'n manuskrip gebring, (762) Professor," sê hy (763)[.] "Ek sal bly wees as u dit sal nagaan."	104	"Ek het 'n manuskrip gebring (762)professor," sê hy (763)[.] "Ek sal bly wees as u dit sal nagaan."	96
"Nee, (764)Professor," sê hy, (765)iets oorspronkliks."	104	"Nee, (764)professor," sê hy, "(765)iets oorspronkliks". "n Roman," sê hy (766)[.] "Ek wou graag u opinie verneem."	96
"n Roman," sê hy (766)[.] "Ek wou graag u opinie verneem."	104		
767 roman	104	"roman"	96
768 professor du Hamel	104	professor Du Hamel	97
"Dis nie te sê dat jy nie talent het nie," sê hy en gaan weer aan met snoei (769)[.] "Ek vind altyd		"Dis nie te sê dat jy nie talent het nie," sê hy en gaan weer aan met snoei (769)[.] "Ek vind altyd dat my	

dat my studente (770)op een of ander stadium begin skryf."	104	studente (770)in een of ander stadium begin skryf.	97
771 stanza	104	stansa	97
772 hullself	104	hulleself	97
773 Professor du Hamel	104	Professor Du Hamel	97
774 wrewel	105	renons	97
"Dis goed," sê hy (775){,}		"Dis goed," sê hy (775){,}	
"Lees alles. Ek sal vir jou 'n lys boeke gee."	105	"Lees alles. Ek sal vir jou 'n lys boeke gee."	97
776 gesimboliseerd	105	gesimboliseer	98
777 besluitloos	106	besluiteloos	98
778 netso	106	net so	98
779 glaatstrekke	106	gelaatstrekke	99
Asof by wyse van kompensasie (780){,} het hy ook heelwat sorg aan sy voorkoms bestee (...)	106	Asof by wyse van kompensasie (780){ } het hy ook heelwat sorg aan sy voorkoms bestee (...)	99
781 na	106	ná	99
nie in die gewone sin nie (daarvoor was hy te sensitief (782){ } maar in die onomstoot- likheid van sy oortuigings (...)	107	nie in die gewone sin nie (daarvoor was hy te sensitief) (782){,} maar in die onomstootlikheid van sy oortuigings (...)	99-100
783 professor du Hamel	107	professor Du Hamel	100
784 diepters	109	dieptes	101
Nie ver van sy kamer (785) ^ (786){,} het een van die studente (787)gebly wat in dieselfde klas as hy was.	109	Nie ver van sy kamer (785)nie (786){ } het een van die studente (787)gewoon wat in dieselfde klas as hy was.	101
788 jeëns	109	jeens	101
789 heroïes	109	heroïes	101
Dit was juis daardie vernie- tigende, minagtende uitstraling in die persoonlikheid van Gene (790){,} wat Colet nodig gehad het (...)	109	Dit was juis daardie vernietigende, minagtende uitstraling in die persoonlikheid van Gene (790){ } wat Colet nodig gehad het (...)	101
"Ek het net gewonder hoe sy dit regkry om oor Spinoza te gesels," sê hy (791){,} "Ek is seker jy gesels met haar oor Spinoza."	110	"Ek het net gewonder hoe sy dit regkry om oor Spinoza te gesels," sê hy (791){,} "Ek is seker jy gesels met haar oor Spinoza."	102
"As jy lus het (792){ } kan jy en Sylvia saamkom."	110	"As jy lus het (792){,} kan jy en Sylvia saamkom."	102
793 eenkeer	110	een keer	102
794 hoedat	110	dat	102
795 en	111	^	102

796 lanklaas	111	lank laas	103
Op die balkon buite die danssaal (797)[.] kyk hulle na die ligte van die stad om die baai.	111	Op die balkon buite die danssaal (797)[.] kyk hulle na die ligte van die stad om die baai.	103
798 rofweg	111	ruweg	103
799 ai Sara	111	^ Sara	103
800 weer terugkom	111	^ terugkom	103
801 hoedat	111	hoe	103
802 moes	111	moet	103
803 half-spottend	111	half spottend	103
804 syself	112	sy self	104
805 eerstekeer	112	eerste keer	104
806 homself	112	hom	104
807 Op een stadium	112	In een stadium	104
808 plaasgevind	112	plaasgevind	104
809 dusvër	112	dusver	104
810 volwassendheid	112	volwassenheid	104
811 kronologiese	113	chronologiese	104
812 fyngekerfde glas	113	fyn gekerfde glas	105
813 in die aande	113	saans	105
814 volgelê	113	vol gelê	105
815 hand-aan-hand	114	hand aan hand	105
816 tydsgees	114	tydgees	105
817 gepaardgaande	114	gepaard gaande	105
818 gespannendheid	114	gespannenheid	105
819 ookal	114	ook al	106
820 tevoorskyn	114	te voorskyn	106
821 gespannendheid	114	gespannenheid	106
822 als	114	as	106
823 na-geaap	114	nageaap	106
824 heen-en-weer	115	heen en weer	106
825 geroependheid	115	geroepenheid	106
826 heeltemal	115	heeltemal	106
827 weerhou	115	beskerm	106
828 moés	115	móés	106
829 Met	115	By	106
(...) asof daar iets is (830)[.] wat hy deurgemaak het (...)	115	(...) asof daar iets is (830)[.] wat hy deurgemaak het (...)	107

En tog is sy (831) <i>verweg</i> (832) <i>insoverre</i> (833) <i>wat</i> hy altyd ietsie van haar gevind het in al die ander.	116	En tog is sy (831) <i>verewig</i> (832) <i>insoverre</i> (833) ^ hy altyd ietsie van haar gevind het in al die ander.	107
Daar was in die fisieke eise wat hulle stel (834) [] ook 'n strewe na harmonie (...)		Daar was in die fisieke eise wat hulle stel (834) [] ook 'n strewe na harmonie (...)	108
835 ronte	116	rondte	108
(...) is dit meteens asof iets binnekant hom (836) [] homself onttrek van alles.	117	(...) is dit meteens asof iets binnekant hom (836) [] homself onttrek van alles.	108
837 Een keer	117	Eenkeer	108
838 hoedat	117	hoe	109
(...) en sy haar hand (839) <i>by</i> haar (840) <i>slape</i> bring.	117	(...) en sy haar hand (839) <i>na</i> haar (840) <i>slaap</i> bring.	109
In die dae wat voorlê (841) [] sal hy agterkom dat dit steeds sal toeneem (...)	117	In die dae wat voorlê (841) [] sal hy agterkom dat dit steeds sal toeneem (...)	109
842 Een keer	117	Eenkeer	109
843 Ek	118	ek	109
"Hel," sê sy (844) [] "Dit sal beteken dat ons elke minuut moet inbly".	118	"Hel," sê sy (844) [] "Dit sal beteken dat ons elke minuut moet inbly."	109
845 professor <i>du</i> Hamel	119	professor <i>Du</i> Hamel	110
846 professor <i>du</i> Hamel	119	professor <i>Du</i> Hamel	110
847 jyself	119	jy self	110
(...) hulle het (848) <i>óf</i> oorgehel na sentimentele herinnerings aan sy jeugjare wat verby is (849) [] (850) <i>óf</i> sy gedagtes het ongeryp uit sy pen gekom (...)	119	(...) hulle het (848) <i>óf</i> oorgehel na sentimentele herinnerings aan sy jeugjare wat verby is (849) [] (850) <i>óf</i> sy gedagtes het ongeryp uit sy pen gekom (...)	110
851 Baie keer	119	Baiekeer	111
852 <i>Meeste</i> van die studente het alreeds 'n doel voor oë gehad.	119	(852) <i>Die meeste</i> van die studente het alreeds 'n doel voor oë gehad.	111
853 armman	119	arm man	111
854 tenminste	119	ten minste	111
"Ek gaan 'n dokter word (855) <i>in</i> een van die plattelandse dorpies en later spesialiseer ..."	119	"Ek gaan 'n dokter word (855) <i>op</i> een van die plattelandse dorpies en later spesialiseer ..."	111
856 Bsc-graad	120	B.Sc.-graad	111
857 oor-en-oor	120	oor en oor	111
(...) verval (858) <i>in 'n wêreld van hulle eie</i> met besondere kommunikasiemiddels (...)	120	(...) verval in 'n (858) <i>eie wêreld</i> met besondere kommunikasiemiddels (...)	111

859	hyself	120	hy self	111
860	<i>So ver as wat hy sy beelde duidelik (861)tenig kan voer, is daar geen hoop nie (...)</i>	120	<i>Sover as wat hy sy beelde duidelik (861)kan tenig voer, is daar geen hoop nie (...)</i>	112
	<i>Hoe kenmerkend was die opgewektheid en traak-my-nie- agtigheid (862)waarmee hulle nie alles aanvaar het nie!</i>	121	<i>Hoe kenmerkend was die opgewekt- heid en traak-my-nie-agtigheid (862)nie waarmee hulle alles aan- vaar het nie!</i>	112
863	tot	121	na	112
864	onverskillege	121	onverskillige	112
865	bastermeide	121	halfbloedvroue	113
866	half-vyf	121	halfvyf	113
867	Binnemarkplein	122	Groentemarkplein	113
868	eekhorinkies	122	eekhorinkies	113
	<i>Sy het Gold Leaf ontdek en beskou dit as 'n sigaret wat (869)beide 'n dame en 'n man kan rook.</i>	122	<i>Sy het Gold Leaf ontdek en beskou dit as 'n sigaret wat (869)'n dame sowel as 'n man kan rook.</i>	113
870	terwille	122	ter wille	113
871	binne in	122	binne-in	113
	<i>"Really," sê Colet (872)[.] "I don't know".</i>	122	<i>"Really," sê Colet (872)[.] "I don't know."</i>	113
873	natuurlik	123	Natuurlik	114
	<i>Daardie vrees wat hom beet- gêpak het, (874)só tekenend van sy hulpeloosheid (...)</i>	123	<i>Daardie vrees wat hom beetgepak het, (874)is tekenend van sy hulpe- loosheid (...)</i>	114
875	uitgevind	123	gehoor	114
876	aanmerking	124	opmerking	115
877	beheersdheid	124	beheerstheid	115
	<i>"Dit sal gaaf wees," sê Colet (878)[.] "Wat is die adres?"</i>	124	<i>"Dit sal gaaf wees," sê Colet (878)[.] "Wat is die adres?"</i>	115
879	bus-terminus	124	busterminus	115
880	Kampsbaaibus	124	Kampsbaai-bus	115
	<i>"(881)Toemaar," sê hy (882)[.] "Ek sal die plek kry."</i>	124	<i>"(881)Toe maar," sê hy (882)[.] "Ek sal die plek kry."</i>	115
	<i>Daar is 'n onduidelike gemompel aan die (883)anderkant.</i>	124	<i>Daar is 'n onduidelike gemompel aan die (883)ander kant.</i>	115
	<i>Blue Mansions is 'n pretensieuse stuk barok en het skynbaar sy naam gekry van die see wat net oorkant die teerpad (884)[.] anderkant die hoogwatermuur teen die rotse slaan.</i>	124	<i>Blue Mansions is 'n pretensieuse stuk barok en het skynbaar sy naam gekry van die see wat net oorkant die teerpad (884)[.] anderkant die hoogwatermuur teen die rotse slaan.</i>	115

885 nou	124	smal	115
886 nou	124	smal	115
"Broertjie (887)[.] sê hy (888)[.] "Welkom!"	124	"Broertjie (887)[!]" sê hy (888)[.] "Welkom!"	116
"Pragtig," sê hy (889)[.] "Broertjie, jy het 'n mooi man geword."	125	"Pragtig," sê hy (889)[.] "Broertjie, jy het 'n mooi man geword."	116
"Ek is bly om jou weer te sien, Johan," sê hy (890)[.]		"Ek is bly om jou weer te sien, Johan," sê hy (890)[.]	
"(891) <i>ek</i> het gewonder of ek jou weer sou sien."	125	"(891) <i>Ek</i> het gewonder of ek jou weer sou sien."	116
Die ander het hy verwag (892)[] want hy het alreeds toegewings gemaak in sy verbeelding ...	125	Die ander het hy verwag (892)[.] want hy het alreeds toegewings gemaak in sy verbeelding (...)	116
893 jongman	125	jong man	116
894 naderkom	125	nader kom	116
"Dit is Peterkin," sê hy (895)[.] "Peterkin - Colet."	125	"Dit is Peterkin," sê hy (895)[.] "Peterkin-Colet."	116
"(896) <i>Hello</i> , Colet!" sê Peterkin.	125	"(896) <i>Hallo</i> , Colet!" sê Peterkin.	116
897 plaas	125	tuis bring	116
"Johan skinder vreeslik baie," sê Peterkin (898)[.] "(899) <i>Het</i> het vir jou seker van my ook vertel."	125	"Johan skinder vreeslik baie," sê Peterkin (898)[.] "(899) <i>Hy</i> het vir jou seker van my ook vertel."	116
900 leuningstoel	126	leunstoel	117
"Colet en ek het 'n heerlike tyd op die plaas gehad," sê Johan (901)[.] "Ons was heeltemal natuurkinders."	126	"Colet en ek het 'n heerlike tyd op die plaas gehad," sê Johan (901)[.] "Ons was heeltemal natuurkinders."	117
902 afgesaagd	126	afgesaag	117
903 Die	126	die	117
Hy probeer opgewek wees, maar (904) <i>beide</i> Colet en Peterkin kyk so gespanne na hom (905)[.] dat hy ongemaklik begin lyk.	126	Hy probeer opgewek wees, maar Colet en Peterkin kyk (904) <i>albei</i> so gespanne na hom (905)[.] dat hy ongemaklik begin lyk.	117
"Johan," sê Peterkin (906)[.] "Ek het vanmiddag met Julius gepraat."	126	"Johan," sê Peterkin (906)[.] "Ek het vanmiddag met Julius gepraat."	117
907 Franschoek	126	Franschhoek	117
"Dis 'n wonderlike idee," sê hy (908)[.] "Kyk hier, hoekom gaan ons drie nie ook saam nie!"	126	"Dis 'n wonderlike idee," sê hy (908)[.] "Kyk hier, hoekom gaan ons drie nie ook saam nie!"	117
909 vooraf	127	voor af	118

910 Daar	127	daar	118
"Miskien later (911)[.] sê Colet, "maar ek het nog vanaand iets om te doen."	127	"Miskien later (911)[.] sê Colet, "maar ek het nog vanaand iets om te doen."	118
912 Ek	127	ek	118
"Ek dink hy hou nie van my nie (913)[.] sê Colet	128	"Ek dink hy hou nie van my nie (913)[.] sê Colet.	119
914 De Waalweg	128	De Waalpad	119
915 sentiwhiteit	128	sensitiwhiteit	119
916 Franshoek	128	Franschhoek	119
917 lief het	128	liefhēt	119
918 reuse sambrele	129	reusesambrele	120
919 moes	129	moet	120
920 jongmans	129	jong mans	120
921 Van vëraf	129	van ver af	120
922 ylings	130	yl	121
Die lig in die kamer, vaal en kleurloos soos die wolke, het geen skaduwee gegooi nie (923)[] maar net die voorwerpe somber laat uitstaan en die gehawendheid en wanorde vererger.	130	Die lig in die kamer, vaal en kleurloos soos die wolke, het geen skaduwee gegooi nie (923)[.] maar net die voorwerpe somber laat uitstaan en die gehawendheid en wanorde vererger.	121
924 teneerdrukkende	130	neerdrukkende	121
925 beheers	130	oorheers	121
926 hyself	130	hy self	121
927 voetenend	130	voetenent	121
928 vragmoter	131	vragmotor	122
929 drie-ton wiele	131	drietonwiele	122
930 óór	131	oor	122
931 óór	131	oor	122
932 op 'n sekere stadium	131	in 'n sekere stadium	122
933 Op een of ander stadium	132	In een of ander stadium	122
934 hoé	132	hóé	122
Al wat ek wil hê (935)[] is daardie klein hoekie wat net aan my behoort.	132	Al wat ek wil hê (935)[.] is daardie klein hoekie wat net aan my behoort.	123
936 hand-aan-hand	132	hand aan hand	123
937 teen mekaar	132	teenmekaar	123
"Jou kamer is vreeslik deurmekaar," sê sy (938)[.]		"Jou kamer is vreeslik deurmekaar," sê sy (938)[.] "Kyk bulle nie na	

"Kyk hulle nie na julle kamers nie?"	133	julle kamers nie?"	123
"Dis so baie jare gelede," sê hy (939)[,] "Ek kan niks meer onthou nie."	133	"Dis so baie jare gelede," sê hy (939)[,] "Ek kan niks meer onthou nie."	124
940 jongmense	133	jong mense	124
941 dorp	133	stad	124
942 Juffrou du Toit	133	Juffrou Du Toit	124
"Dit was net 'n terloopse ontmoeting," sê Suzanne (943)[,] "Sy het na jou verneem."	133	"Dit was net 'n terloopse ont- moeting," sê Suzanne (943)[,] "Sy het na jou verneem."	124
944 gronde	133	terrein	124
"Ek dink sy het oud geword," sê Suzanne (945)[,] "Ek wonder of sy nie terugverlang na die dae op die plaas nie."	134	"Ek dink sy het oud geword," sê Suzanne (945)[,] "Ek wonder of sy nie terugverlang na die dae op die plaas nie."	124
"(...) en ek wil nie hê dat sy (946)swak van ons moet dink nie."		"(...) en ek wil nie hê dat sy (946)sleg van ons moet dink nie."	124
"as jy nie 'n (947)bestelling aan het vir vanaand nie."	134	"(...) as jy nie 'n (947)afpraak het vir vanaand nie."	125
Nadat Suzanne (948)vooreenkomstig onder die indruk van die setel van geleerdheid gekom het (...)	134	Nadat Suzanne (948)behoorlik onder die indruk van die setel van geleerdheid gekom het (...)	125
949 soiets	134	so iets	125
950 tevoorskyn	135	te voorskyn	125
951 helderverligte	135	helder verligte	125
952 meteens	135	plotseling	125
953 van kleinsaf	135	van kleins af	126
954 moés	135	móés	126
"Ek dink (955) dat ek vanaand (956)na bioskoop somer dadelik huis toe (957)sal gaan."	136	"Ek dink (955)ek sal vanaand (956)na bioskoop somer dadelik huis (957) ^ toe gaan."	126
958 nê?	136	nê?	126
959 gereëld	136	gereëld	126
Maar toe Colet rondkyk, (960)kon hy niemand (961)tussen die gedrang uitken nie.	136	Maar toe Colet rondkyk, (960)kan hy niemand (961)in die gedrang uitken nie.	126
Hy oorweeg ook die verreikende gevolge wat dit sal meebring as Suzanne ooit (962)moet uitvind van sy houding teenoor Marie.	136	Hy oorweeg ook die verreikende gevolge wat dit sal meebring as Suzanne ooit sy houding teenoor Marie (962)moet agterkom.	126
963 deur deur	136	deur	126
964 gespannendheid	137	gespannenheid	127

965 oor-en-oor	137	oor en oor	127
966 nê?	138	nê?	128
967 Greenwich Hotel	138	Greenwich-Hotel	128
968 tamelik	138	taamlik	128
969 Totsiens	138	Tot siens	128
970 mej. du Toit	139	mej. Du Toit	129
971 mnr. van Velden	139	mnr. Van Velden	129
972 naderkom	139	nader kom	129
973 hoc	139	toe	129
974 fonkeling	139	vonkeling	129
975 groot geword	139	grootgeword	129
976 na	139	ná	129
977 naief	139	naief	129
(Dit kon hy sien toe sy ingekom het (978)[] Dis asof haar reukwater swaarder en meer eksoties is as vroeër.	140	(Dit kon hy sien toe sy ingekom het (978)[.] Dis asof haar reuk- water swaarder en meer eksoties is as vroeër.	129-130
"Iets van die (979)baar, (980)Meneer?"	140	"Iets van die (979)bar, (980)meneer?"	130
"Twee droë sjerries," sê Colet (981)[.] "(982)Amontilladotipe."	140	"Twee droë sjerries," sê Colet (981)[.] "(982)Amontillado-tipe."	130
983 amontillados	140	amontillado's	130
"Wat sal Suzanne, jou (984)Mammie, daarvan sê?"	140	"Wat sal Suzanne, jou (984)mammie, daarvan sê?"	130
985 lateraan	140	naderhand	130
986 onder besondere omstandighede	141	in besondere omstandighede	130
987 hyself	141	hy self	130
Toe hy eenkeer opkyk (988)[.] en sien dat een van die matrose belangstellend in haar rigting kyk (...)	141	Toe hy eenkeer opkyk (988)[] en sien dat een van die matrose belangstellend in haar rigting kyk (...)	130
989 netsoos	141	net soos	131
990 geruststellend	141	gerusstellend	131
991 gwong	141	ghong	131
"Ek dink," sê sy, (992) "dat ons maar moet gaan eet."	141	"Ek dink," sê sy, (992) "ons moet maar gaan eet."	131
993 endjie	142	entjie	131
Hy merk hoe (994)dat die ander mense opkyk as hulle by die tafeltjies verbyskuur.	142	Hy merk hoe (994) ~ die ander mense opkyk as hulle by die tafeltjies verbyskuur.	131
995 plaas	142	peil	131

996	vlyend	142	vleiend	132
997	beide	142	albei	132
998	fonkelende	142	vonkelende	132
999	onder alle omstandighede	143	in alle omstandighede	132
1000	plaas	143	peil	132
	Die erns waarmee hy praat (1001)[] is heeltemal vreemd (...)	143	Die erns waarmee hy praat (1001)[,] is heeltemal vreemd (...)	132-133
1002	vlyery	143	vleiery	133
1003	moes	144	moet	133
1004	wat	145	was	134
1005	voetenend	145	voetenent	134
1006	borstrok	145	borsrok	135
1007	in die agtergrond	145	op die agtergrond	135
1008	senter	146	sentrum	135
1009	gladnie	146	glad nie	136
1010	Vanwaar hy lê (1011)[] kan Colet hulle beelde in die spieël sien: die bed, haar skoene half uitgeskop en (1012) ~ deel van haar been, (...)	147	Van waar hy lê (1011)[,] kan Colet hulle beelde in die spieël sien: die bed, haar skoene half uitge- skop en (1012)'n deel van haar been, (...)	136
1013	duisendmaal	147	duisend maal	136
1014	uitvind	147	kyk	136
1015	dat	147	dit	136
1016	nê?	147	nê?	136
1017	half-drie	147	halfdrie	136
1018	aan het	148	aanhet	137
1019	versorgd	148	versorg	137
1020	erens	148	êrens	137
	Vir die eerste keer (1021)[,] sover as wat hy kan onthou, voel hy nie meer alleen nie.	148	Vir die eerste keer (1021)[] sover as wat hy kan onthou, voel hy nie meer alleen nie.	138
1022	hand-aan-hand	151	hand aan hand	139
1023	bly	151	woon	140
1024	terleurgesteld	151	teleurgesteld	140
	"Ek is soveel ouer as jy, weet jy (1025)[,]" sê sy.	151	"Ek is soveel ouer as jy, weet jy (1025)[?]" sê sy	140
1026	onder ander omstandighede	151	in ander omstandighede	140
1027	vang	151	snap	140
1028	nou	151	smal	141

1029	stroompie	152	stroompies	141
1030	seekoegat	152	seekoegat	141
1031	smal	152	smal	141
	"Ek dink," sê sy met haar rug na Colet, (1032) "dat ek my kous geskeur het."	152	"Ek dink," sê sy met haar rug na Colet, (1032) "ek het my kous geskeur."	141
1033	dit	153	die	142
1034	hyself	153	hy self	142
1035	bo-lip	153	bolip	142
1036	ingchak	153	ingchaak	142
1037	Vandaar	153	Van daar	142
1038	vêr	154	ver	143
1039	spontaniteit	154	spontaneiteit	143
1040	digbegroei	155	dig begroei	143
1041	hoedat	155	hoe	144
	Hy praat teen die angs en (1042) die alleenheid wat terugkeer.	155	Hy praat teen die angs en (1042) ~ alleenheid wat terugkeer.	144
1043	lief het	156	liefhê	144
	"Na die dans kan ons alles (1044) weer hervat ..."	156	"Na die dans kan ons alles (1044) ~ hervat ..."	144
1045	se	156	sy	144
1046	endjie	156	entjie	145
	Hy probeer (1047) homself (1048) verwoed om te dink aan wat plaasgevind het (...)	156	Hy probeer (1047) hom (1048) verhoed om te dink aan wat plaasgevind het (...)	145
1049	op een of ander stadium	157	in een of ander stadium	145
	Selfs daardie reddende dinge waaraan hy hom nog al die jare vasgeklem het, bestaan nie meer (1050) ~ nou dat hy besef dat die magteloosheid in homself selfs toe al bestaan het (...)	157	Self daardie reddende dinge waaraan hy hom nog al die jare vasgeklem het, bestaan nie meer (1050) nie - nou dat hy besef dat die magteloosheid in homself selfs toe al bestaan het (...)	145
1051	leefswyses	157	leefwyses	146
1052	verslaafd	157	verslaaf	146
1053	welig-toegedraaide pakkie	157	weelderig toegedraaide pakkie	146
1054	lêer	158	laag	146
1055	afkeur	159	afkeuring	147
1056	kome	159	bome	147
	"For (1057) God! 's sake, please stop them!"	159	"For (1057) God! 's sake, please stop them!"	147

1058	dans	159	dansparty	148
1059	gladnie	160	glad nie	148
1060	teenstrydiglik	160	teenstrydig	148
1061	<i>goue lamé-rok</i>	160	<i>goud lamé-rok</i>	148
1062	moes	160	moet	148
1063	<i>helderverligte saal</i>	160	<i>helder vertigte saal</i>	149
1064	kleurvol	161	kleurryk	149
1065	ritmiese	161	ritmies	149
1066	dis	161	Dis	149
1067	disintegrasie	161	desintegrasie	149
1068	hoedat	161	hoe	149
1069	badskamers	161	waskamers	149
	"That dame is a bloody teaser ... I tell her: '(1070) <i>either</i> you want it if or you (1071) <i>don't</i> ['] and she says (mark you): (1072) <i>you're</i> too (1073) <i>heavy handed</i> ."	161	"That dame is a bloody teaser ... I tell her: (1070) <i>Either</i> you want it or you (1071) <i>don't</i> ['] and she says (mark you): (1072) <i>You're</i> too (1073) <i>heavy-handed</i> ".	150
1074	die	161	dié	150
1075	hoedat	162	hoe	150
1076	saksofoons	162	saxofone	150
1077	Lateraan	162	Naderhand	150
1078	hoedat	162	hoe	151
1079	hoedat	163	hoe	151
1080	van	163	aan	151
1081	hoedat	163	hoe	151
	Hy sien hoedat sy op die bed lê met 'n bleek (1082)[] verouderde gesig op die kussing na hom gedraai.	163	Hy sien hoedat sy op die bed lê met 'n bleek (1082)[,] verouderde gesig op die kussing na hom gedraai.	151
1083	beide	163	albei	151
1084	hoedat	164	hoe	152
	(...) nie om te wen nie (1085)[] maar om daardie verskrikking in sy oë deur fisieke geweld uit te wis.	164	(...) nie om te wen nie (1085)[,] maar om daardie verskrikking in sy oë deur fisieke geweld uit te wis.	152
1086	alles-omvattende	164	allesomvattende	152
1087	'n Lilliputveldjie	165	'n Lilliput-veldjie	153
1088	<i>twaafluur koppie</i> koffie	165	<i>twaafluurkoppie</i> koffie	153
1089	hyself	166	hy self	154

(...) en Marie du Toit lê op haar bed en haar lyf is gulsig en sy sê (1090)[,] "Colct, weet jy dan nie ...!"	166	(...) en Marie du Toit lê op haar bed en haar lyf is gulsig en sy sê (1090)[,] "Colct, weet jy dan nie ...!"	154
1091 bestelling	166	afspraak	154
1092 hardekaste klub	166	hardekwasseklub	154
1093 geboë	166	geboë	154
1094 orals	167	oral	155
1095 kakieuniforms	167	kakie-uniforms	155
1096 British Gaumont News	167	Gaumont British News	155
1097 kassies	167	kissies	155
1098 kassies	167	kissies	155
1099 bandoliere	167	bandeliere	155
1100 doer	167	dóér	155
1101 Kharkov	167	Charkof	155
1102 ouman	167	ou man	155
1103 groot geword	167	grootgeword	155
1104 meid	167	bediende	155
1105 foeitog	167	foei tog	155
1106 nê?	167	nê?	155
1107 jongman	168	jong man	155
1108 ouman	168	ou man	156
1109 Jongman	168	Jong man	156
1110 In the groove (...)	168	In die groove (...)	156
1111 jongman	168	jong man	156
Ek is die see wat aangetier kom en magtelooos terugval (1112)[] met die gety in roerlose kolke en skuim.	168	Ek is die see wat aangetier kom en magtelooos terugval (1112)[,] met die gety in roerlose kolke en skuim.	156
1113 professor du Hamel	169	professor Du Hamel	156
1114 ouman	169	ou man	157
1115 nê?	169	nê?	157
1116 de Waalweg	170	De Waalpad	157
"Die strate wemel van (1117)souties (1118)[] maar dis 'n geheim."	170	"Die strate wemel van (1117)Souties (1118)[,] maar dis 'n geheim."	158
1119 Daarbo	170	Daar bo	158
1120 Meneer	171	meneer	158
1121 Meneer	171	meneer	158
1122 spoorweë	171	Spoorweë	159

1123	Meneer	171	meneer	159
1124	Menecr	171	mencer	159
1125	Aldrie	171	Al drie	159
1126	Grand hotel	171	Grand Hotel	159
1127	tenminste	172	ten minste	160
	"(...) en ek sê vir haar jy gaan (1128)of saam (1129)[] (1130)of jy bly en sy kon toe nie anders nie (...)	172	(...) en ek sê vir haar jy gaan (1128)of saam (1129)[.] (1130)of jy bly en sy kon toe nie anders nie (...)	160
	(...) en sy ruk haar lyf asof sy die ding nie ken nie (1131)[] maar toe sy weer ruk, ruk sy anders."	172	(...) en sy ruk haar lyf asof sy die ding nie ken nie (1131)[.] maar toe sy weer ruk, ruk sy anders."	160
1132	meid	172	vroumens	160
1133	Waar is die kwaai parky?	172	Waar is Parky, die kwaai park-opsigter?	160
1134	Cabby	172	cabby	160
1135	loekwartboom	172	lukwartboom	160
1136	Cabby	172	cabby	160
1137	Cabby	172	cabby	160
1138	b6	172	by	160
1139	Cabby	173	cabby	160
1140	meid	173	vrou	160
1141	Ghietses	173	ghietses	160
1142	badskamers	173	badkamers	161
1143	warmwater	173	warm water	161
1144	appelkassies	173	appelkissies	161
1145	grenedellaheining	173	grenadellaheining	161
1146	loekwartboom	173	lukwartboom	161
1147	jo-jo's	173	yo-yo's	161
1148	limonade	173	limonade	161
1149	laag-op-laag	173	laag op laag	161
1150	ambervloestof	173	amber vloestof	161

Baie kritiek is al gelever oor Leroux se swak taalhantering, veral m.b.t. sy eerste drie werke. Volgens Van Coller (1986:370) het dit grootliks tot die swak resepsie van veral sy eerste twee romans bygedra. Van Coller (1986:370) huldig die standpunt dat "'n groot deel van die blaam" vir die swak taalversorging van die betrokke Leroux-werke op die skouers van die uitgewers geplaas kan word.

In bogenoemde inventaris kan duidelik aangetoon word hoe swak die taalhantering in byvoorbeeld die eerste uitgawe van *Die eerste lewe van Colet* werklik was. In die tweede hersiene uitgawe is daar gepoog om hierdie toedrag aan te spreek, helaas sonder veel sukses. Brink (1976:7) sowel as Van Collier (1986:371) is van mening dat die teksversorging ook in die hersiene uitgawe nie na wense verloop het nie. Brink (1976:7) merk byvoorbeeld die volgende op ten opsigte van die betrokke teks:

"Maar hierdie hersiening is nie baie deeglik uitgevoer nie! Daar word nog steeds *aanmerkings* geskrywe waar *opmerkings* bedoel word; iemand *appliseer* nog vir 'n pos; iemand vertel nog steeds 'n *leun*; soldate maak nog hul verskyning in *publieke plekke*; 'n bepaalde uniform is nog steeds van *verblykte kakie* - ofskoon "verbleik" tog elders in die boek voorkom; Colet wag nog steeds "vir haar om iets te sê"; Grand Mousseux word nog steeds "Mousseaux" gespel, ensovoorts" [sy kursorivering].

Hierdie lys van inkonsekwensies, ook waar dit gegaan het oor wysigings wat verband hou met die sosio-politieke werklikheid, kan weliswaar nog aangevul word.

Hieronder volg 'n lys van enkele spel- en taalfoute wat in die tweede hernieuwe uitgawe bestendig is - woorde wat gevoeg sou kon word by daardie gevalle wat reeds deur Brink (1976:7) geïdentifiseer is.

1	eetgery	7
2	flitsherrinneringe	7
	(...) en (3) <i>skakel</i> homself	
	dadelik oor in die rol	
	van die skurk (...)	13
	(...) ry hulle nader en	
	roep (4) <i>vir</i> hom na die	
	straat toe.	13
	Haar fisieke gebrek het	
	meteens al die (5)	
	<i>romanse</i> van die speletjie	
	verbreek (...)	13
5	<i>mooi-uitgelegde</i> familie-	
	plaas	19
	Sy hele lewe is gekenmerk	
	deur veranderings van	
	(7) <i>beroepe</i>	19

Colet het self probeer aandag trek deur oor- spronklike (8) <i>aanmerkings</i> te maak (...)	21
Elkeen van hulle was in 'n (9) <i>verskillende</i> standaard (...)	21
10 medisynes	21
11 heen en weer	24
12 aanvaring	35
(...) sy figuur was goed (13) <i>gebou</i> volgens al die tradisionele opvattings	59
14 landmerke	80
15 koetse (i.p.v. passasierwaens)	81
16 bewegingkies	88
17 kulturele liggame	93
Hollandse (18) <i>fakulteit</i> (i.p.v. departement)	95
asof hy hom fisiek onttrek het (19) <i>van</i> 'n situasie waarin hy ontuis gevoel het (...)	98
(...) om die smaak te (20) <i>bedek</i>	113
21 gedagsaamheid	132
22 <i>dag-in</i> en (23) <i>dag-uit</i>	154

Hoewel daar ook 'n doelbewuste poging was tot die raspejoratiewe kuising van die teks (vgl. *meidjie/meid* wat deurgaans verander is na *bediende* of *vrou/vroumens*; *ai Sara* wat net *Sara* geword het; *kaffers* wat vervang is met *Bantoes* en *bastermeide* wat geword het *halfbloedvroue*; ook 'n aanspreekvorm soos *kleinbaas* wat uit die teks ge-
weer is) kom die volgende gevalle nog voor:

Kaapse volk	7
jong	7
Slamaaiers	8
jong	9
kleinbaas	29
ai Sara	44

Van Collier (1986) wys ook nog daarop dat nie al die wysigings wel verbeterings was nie; dat sommige selfs foutief was. Hy haal dan die gevalle aan van "onverbiddelikheid" (p. 100) wat foutiewelik "onverbiddelikheid" (p. 92) geword het en "onlesbaar" (p. 41) wat verander is na "onleesbaar" (p. 45). Hier kan die volgende gevalle ook miskien bygereken word:

1955		1975	
1	naelpolitoer	10	naelpolitier
	(...) seuns met puisies en lomp lywe, 'n paar ge-		(...) seuns met puisies en lomp lywe, 'n paar ge-
	breklikes en (2)heel kleintjies wat skaars nog kon praat.	12	breklikes en (2)veel kleintjies wat skaars nog kon praat
3	behoorlik	58	behoortlik
	interessante (4)verwikkelings	63	interessante (4)ontwikkelings
	Amper soos Colet hom voorgestel het daardie "kêrel" van Maria in die weeshuis (5)moes gelyk het.	63	Amper soos Colet hom voorgestel het daardie "kêrel" van Maria in die weeshuis (5)moet gelyk het.
6	fanaties getrou	78	fanatiek getrou
	(...) in die (7) eersteklas geslaag (...)	86	(...) in die (7) eerste klas geslaag (...)
	Sy kyk met (8)afkeur na die bottel (...)	159	Sy kyk met (8)afkeuring na die bottel (...)

As slotopmerking sou daar aangevoer kon word dat, juis uit die aangehaalde bewysplase, duidelik blyk dat die teksversorging van *Die eerste lewe van Colet* (1975) nie bevredigend was nie. Dat die enigszins halfhartige poging tot taalversorging, bykans twintig jaar na sy debuut as romansier, nog steeds nie reg aan Leroux laat geskied het nie. Brink (1976) en Van Collier (1986) se besware in hierdie verband blyk dus nie ongegrond te gewees het nie.

5.3 HILARIA, HAUM, TWEEDE DRUK, S.J.

Pas nadat HAUM Culemborg Uitgewerij in 1958 oorgeneem het, is die tweede uitgawe van *Hilaria* uitgebring - die publikasiedatum word egter nie vermeld nie.

Teenstrydig met die algemene opvatting dat *Hilaria* geen hersiening ondergaan het nie is daar tog veranderings in die heruitgawe aangebring.

Wanneer die eerste uitgawe van *Hilaria* in 1957 by Culemborg Uitgewerij verskyn, wemel dit nes die vorige roman van taal-, spel- en interpunksiefoute. Dit, tesame met die stilistiese eksperiment wat Leroux met *Hilaria* wou uitvoer, het veroorsaak dat die genoemde werk alhier ook nie heeltemal gunstig ontvang is nie.

Oor Leroux se styl in *Hilaria* skryf Antonissen (1962:216) byvoorbeeld die volgende in *Standpunte* van April 1959:

"Leroux beoefen styl met welbewuste romántegniese oogmerke, en beland in die procédé. Sy eksperimenteer met 'n skryfwyse - "nieu-saaklike" vinnigheid, wat sy heil soek in "sinne" van een of 'n paar woorde, ontydig afgebroke, by voorkeur sonder werkwoord - voer hom tot verkragting van die taaleie, wat sekere eise stel, nie alleen aan woord en sin nie, maar óók aan woord- en sinsekwénsie. 'n Uiterste vorm daarvan is: "Ritmiese gekraak van" en "Haar glimlag, haar vermanings, haar pogings om", wat aanspraak maak op die status van volledige sinne! Maar ook afgesien van sulke kinderlike uitwasse, seldsaam trouens, gaan die boek hom te buite aan 'n styl waarteen selfs die sterkste senuwees van die goedwilligste leser allengs nie meer bestand is nie. Niks maak 'n mens so gou moeg as opsetlike a-normaliteit, as opdringerige modernisme nie. Geen styl kan ooit effektief wees, sy funksie as "gestalte" vervul nie, wanneer dit primêr ás styl ervaar word. En dan bly nog die vraag: of veel van hierdie karigheid van woorde, veel van hierdie sintaktiese ongebondenheid, veel van hierdie stuks- en broksgewyse paragrawering (sic), veel van hierdie parentetiese "gebruiksaanwysings", miskien nie maar net uit gemaksgug voortkom, miskien nie maar blyk van blote onmag is nie? Onmag om wêrklik te stileer?"

Later, by 'n waardering van Leroux se *Sewe dae by die Silbersteins* (1962) merk Antonissen (1966:37) die volgende ten opsigte van Leroux se taalgebruik in die algemeen op:

"Korrektheid is geen kwaliteit van Etienne Leroux se taalgebruik nie. Ook sy jongste boek is plek-plek onverskoonbaar slordig geskryf en mis té dikwels die louter grammatikale presiesheid van formulering wat (behalwe in die geval van aldus bedoelde letterkundig-"funksionele" onpresiesheid) vóórwaarde is vir hoër vormgewing-deur-en-in-die-woord. Maar dit tot daarnatoe: ek was jammer genoeg al by vorige geleenthede verplig om dieselfde te sê. Ek kon alleen maar wens, Leroux wil sy taalsintuig 'n keer deeglik op punt laat stel. Sy werk verdien dit."

Leroux (1971:64) sou self op die kritiek teen sy skynbaar onbeholpe taalvernuf soos volg reageer:

"Anglisistiese konstruksies en "swak" taalgebruik is alles deel van my materiaal. Ek sal nie 'n oomblik aarsel om "verkeerd" te skryf as ek so-doende 'n sekere effek kan bereik nie. Ek word, afgesien van die inhoud, merendeels beïnvloed deur die ritme in die taal. Dis 'n soort betekenisritme. Indien die "regte" woord of die grammatiese konstruksie nie pas nie, sal ek dit koelbloedig oorboord gooi. Ek besef dat mens sulke waagstukke alleen kan onderneem as jy 'n grondige kennis van die taal het soos Joyce anderkant die water en Van Wyk Louw duskant die water. Maar ek voel tog dat ek nie só swak skryf as wat beweer word nie.

Ek voel dat proeflesers ook hulle werk moet doen. Maar in samewerking met my. Ek stel nie belang in die suiwerheid van die taal nie: ek sal enige korreksie aanvaar mits dit nie vloek teen die ritme nie.

My skryfmetode bepaal miskien my swak taalgebruik. Ek wil iets sê en dan sê ek dit met volle oorgawe. Daarná skryf ek die werk oor en vryf 'n bietjie aan die taalgebruik. Dan kom die formidabele leser en hy moet my op grammatiese foute wys."

So 'n standpunt skep uiteraard probleme vir die hersiener of taalversorger van enige van Leroux se werk. Nie slegs moet die hersiener of taalversorger hom deeglik vergewis van Leroux se idiosinkratiese skryfstyl nie, maar ook moet hy kennis neem van die hoë premie, wat Leroux ten koste van taalsuiwerheid of taalkorrektheid, plaas op, soos hy dit stel, "die ritme in taal". Om dus vas te stel wanneer 'n foutiewe woord of sintaktiese konstruksie ter wille van ritme in die teks aangebring is, is opsigself 'n moeilike en moeisame onderneming. Veral in die geval van 'n outeur wat passief by die hersiening van sy werk betrokke is. Ook in die geval van 'n gestorwe outeur, soos

Leroux wat nie by hersiening betrokke kan wees nie. Vorige hersieners/taalversorgers van die Leroux-werke kan dus van geluk spreek dat Leroux nog gelewe het en self geraadpleeg kon word ten tyde van die hersiening van sy werk. Hoe aktief of passief hy betrokke was by hersiening is egter 'n ander saak.

In *Hilaria* met sy eksperimentele sinskonstruksies en woordkeuses, sou die hersiening van die teks dus nie vry van problematiek wees nie. Die taalversorger/hersiener sou hier baie fyn te werk moes gaan om te onderskei tussen teksbederf en doelbewuste funksionele "foute".

Let op die volgende wysigings wat in die hersiene uitgawe van HAUM aangebring is:

s.j. [1957]		Tweede druk, s.j.	
1	plastiek blindings	plastiek-blindings	
	Die wind waai (2)in Bloubergstrand.	Die wind waai (2)op Bloubergstrand	7
	Colet tel 'n skulp op en staan vir 'n oomblikkie daarna en kyk, (3)iets aan sy gedagtes trekkend (...)	Colet tel 'n skulp op en staan vir 'n oomblikkie daarna en kyk, (3)terwyl iets aan sy gedagtes trek (...)	7
	"Wanna buy a pen? Wanna buy a peach? Wanna buy me? (4)[]	"Wanna buy a pen? Wanna buy a peach? Wanna buy me? (4)["]	7
	(...) 'n dowwe, (5)alles-insluitende gedagte.	(...) 'n dowwe, (5)alles-omvattende gedagte.	8
	Hy kyk met hernieuwe aandag om hom en word van (6)nuuts af getref deur die omgewing (...)	Hy kyk met hernieuwe aandag om hom en word van (6)vooraf getref deur die omgewing (...)	8
	Fladderende (7)vergulsels (8)trek los in die wind (9)alom die dekligte in 'n verwaaide bydrae tot die nuwe jaar.	Fladderende (7)vergulsels (8)rafel los in die wind (9)al om die dekligte in 'n verwaaide bydrae tot die nuwe jaar.	8
	Hulle beskou mekaar, dring nader (...) raak spoedig in 'n gesprek (10)gebind (...)	Hulle beskou mekaar, dring nader (...) raak spoedig in 'n gesprek (10)gewikkel (...)	9

Terwyl hy (11) <i>Bill se plaas- waarde oorweeg</i> , sien hy die bruin oë (...)	9	Terwyl hy (11) <i>die waarde van Bill se aanwesigheid probeer bereken</i> , sien hy die bruin oë (...)	9
Hy soek in homself die redes vir hulle vriend- skap maar vind niks ver- klaarbaar nie, (12) <i>nie die minste eiesoortigheid nie</i> .	9	Hy soek in homself die redes vir hulle vriendskap maar vind niks verklaarbaar nie, (12) <i>niks gemeenskapliks nie</i>	9
13 pendulumbeweging	9	pendulebeweging	9
(...) in die (14) <i>sitkamer</i> raas 'n kraan.	10	(...) in die (14) <i>badkamer</i> raas 'n kraan.	10
15 Stuttafords	10	Stuttaford	10
'n Koue watermassa wat beur en meegee, (16) <i>her- halend</i> beur en meegee.	11	'n Koue watermassa wat beur en meegee, (16) <i>herhaaldelik</i> beur en meegee.	11
17 vasgegesp	12	vasgegespe	12
18 <i>vuurspuende</i> spooktuie	13	<i>vuurspuwende</i> spooktuie	13
19 drooggelê	13	droogelê	13
20 armhorlosie	14	polshorlosie	14
'n Jaar gelede en hemel! (21) <i>kan</i> 'n mens so baie in 'n jaar se tyd ver- ander?	16	'n Jaar gelede en hemel! (21) <i>kan</i> 'n mens so baie in 'n jaar se tyd verander?	16
22 fêl	16	fel	16
23 virlaas	16	vir laas	16
(Asemhaling langsamer, pyn- like luiheid van voorslaap tree in) (24)[.]	16	(Asemhaling langsamer, pynlike luiheid van voorslaap tree in (24)[.])	16
25 badskamer	18	badkamer	18
26 badskamer	18	badkamer	18
Hy brand sy hand en (27) <i>'n stroom water mis sy been met 'n stoomstreep</i> .	18	Hy brand sy hand en (27) <i>'n stomende streep water skiet rakelings by sy been verby</i> .	18
28 badskamer	18	badkamer	18
Hamiltons (29) <i>wen</i> Villagers met 'n beurt ...	19	Hamiltons (29) <i>klop</i> Villagers met 'n beurt ...	19
30 <i>Onbekende</i> koue nuwe- jaarsdag (...)	19	<i>Ongekende</i> koue nuwejaarsdag (...)	19
31 badskamer	19	badkamer	19
32 álom	20	al om	20
Hy het skaars die (33) <i>telefoon</i> terug op die (34) <i>gehoorbuis</i> ge- plaas (...)	21	Hy het skaars die (33) <i>gehoorbuis</i> terug op die (34) <i>mik</i> geplaas (...)	21

	"Die enigste manier om hulle te bereik is (35) <i>advertensie</i> en nogmaals (36) <i>advertensie</i> ."	21	"Die enigste manier om hulle te bereik is (35) <i>adverteer</i> en nogmaals (36) <i>adverteer</i> ."	21
37	<i>Die reukwater, wat sy aan het</i> , is bedwelmend saam met die hitte van haar liggaam.	22	<i>Haar reukwater</i> is bedwelmend saam met die hitte van haar liggaam.	22
	"Marie!" sê hy meteens hardop (38)[] en wink vir haar.	22	"Marie!" sê hy meteens hardop (38)[,] en wink vir haar.	22
39	verlanges	25	verlangens	
	Met sy gemerkte vel, sy pet skuins oor sy linkeroog en sy een oog half toe, (40) <i>hou hy die gebukkende postuur</i> en skep 'n rare prentjie agter die ruit.	25	Met sy gemerkte vel, sy pet skuins oor sy linkeroog en sy een oog half toe, (40) <i>bly hy gebukkend staan</i> en skep 'n rare prentjie agter die ruit.	25
	(hy skryf iets op 'n stukkie papier) (41)[] "dan, as jy môre weer hier aankom, nog drie vir jou moeite."	26	(hy skryf iets op 'n stukkie papier) (41)[,] "dan, as jy môre weer hier aankom, nog drie vir jou moeite."	26
	Hy sukkel om dit (42) <i>te herroep</i> (...)	26	Hy sukkel om dit (42) <i>weer op te roep</i> (...)	26
	Die blokkies en die kleure stel die verskillende (43) <i>areas</i> voor sodat hulle (44) <i>gerieflik</i> van mekaar onderskei kan word.	27	Die blokkies en die kleure stel die verskillende (43) <i>streke</i> voor sodat hulle (44) <i>maklik</i> van mekaar onderskei kan word.	27
	(sê Julius Johnson Siener (45)[.])	27	(sê Julius Johnson Siener) (45)[.]	27
	Hy voel meteens moeg en (46) <i>rus sy ken op sy vuus</i> (...)	27	Hy voel meteens moeg en (46) <i>stut sy ken met sy vuus</i> (...)	27
	"Ek dink mnr. Doepels (47) <i>is te bewonder vir sy ondememingsgees</i> ."	28	"Ek dink mnr. Doepels (47) <i>se ondememingsgees is bewonderenswaardig</i> ."	28
	"Maak u tuis, (48) <i>Mnr. Doepels</i> ."	28	"Maak u tuis, (48) <i>mnr. Doepels</i> ."	28
	"(...) omdat jy natuurlik in die bevoorregte posisie was om jou graad (49) <i>op 'n universiteit</i> te gekry het."	28	"(...) omdat jy natuurlik in die bevoorregte posisie was om jou graad (49) <i>aan 'n universiteit</i> te gekry het."	28
50	plastiek blinding	29	plastiek-blinding	29
	Hulle draai die vis (51) <i>(wat hy koop)</i> in wit papier toe.	30	Hulle draai die vis (51) <i>wat hy koop</i> in wit papier toe.	30

	(Roete No (52)[] 2, (...))	30	(Roete No (52)[.] 2, (...))	30
53	<i>Maak ek glo die storie nie.</i>	31	<i>Maar ek glo die storie nie</i>	31
54	<i>Plantane in plaas van eike</i> (...)	31	<i>Platane in plaas van eike (...)</i>	31
55	gleuffies-oë	31	gleuffies-oë	31
56	<i>(Vanuit die kombuis sodra sy</i> <i>Colet in die sitkamer hoor</i> <i>inkom)</i>	33	<i>(Verskyn in die deur, vrywend aan</i> <i>die voorskoot, haar gesig</i>	33
57	<i>(Verskynend in die deur (...))</i>	33	<i>(Verskyn in die deur (...))</i>	33
58	môreoggend	33	môre-oggend	33
59	meesal	34	meestal	34
	"Ek sien," sê Bill, "dat Hamiltons vir Villagers (60)gewen het."	36	"Ek sien," sê Bill, "dat Hamiltons vir Villagers (60)geklop het."	36
	Maar die (61)gesprekke is traag.	36	Maar die (61)gesprekke is traag.	36
	(...) en na 'n rukkie raak Thelma ingedagte soos iemand wie se aandag op iets anders (62)bepaal is.	36	(...) en na'n rukkie raak Thelma ingedagte soos iemand wie se aandag op iets anders (62)gevestig is.	36
63	meesal	36	meestal	36
	Vinnig terug met die bergpad (64)langes.	38	Vinnig terug met die bergpad (64)langs.	38
	(...) Colet veilig by die huis (65)by Marie du Toit.	41	(...) Colet veilig by die huis (65)van Marie du Toit.	41
66	stawe	41	spoorstawe	41
	Sy en Colet; Thelma en Theuns - 'n (67)ware groepering.	41	Sy en Colet; Thelma en Theuns - 'n (67)gepaste groepering.	41
68	syself	41	sy self	41
69	Tik-ti	42	Tik-tik	42
70	desintigreer	42	desintegreer	42
	"Waar sal ons die blomme sit?" (71)[.]		"Waar sal ons die blomme sit?" (71)[.] (72)Die kaart teen die voetenent van die bed optel (...)	43
	(72)die kaart teen die voetenent van die bed optel (...)	43		
	mev. (73)van Velden?	44	mev. (73)Van Velden	44
	"Mev. (74)van Velden?"	45	"Mev. (74)Van Velden?"	45
	By die deur haal Johny Doepels (75)[] 'n kam uit (...)	46	By die deur haal Johny Doepels (75)[.] 'n kam uit (...)	46
76	<i>Skakel die agente (...)</i>	47	<i>Bel die agente (...)</i>	47

	Toe teetyd aanbreek (77) klop Doepels aan Colet se deur.	47	Toe teetyd aanbreek (77) klop Doepels aan Colet se deur.	47
78	uitdrukingsloos	47	uitdrukingsloos	47
79	Bloesend	48	Bloesend	48
	(...) 'n (80) <i>geestelike-fisieke</i> gevoel	48	(...) 'n (80) <i>geestelike fisieke</i> gevoel	48
	"Laat dit aan julle oor," sê Julius Johnson en (81) <i>ontslaan hulle met 'n</i> <i>breë hand</i> terwyl hy hom verdiep in 'n stapel briewe (...)	49	"Laat dit aan julle oor," sê Julius Johnson en (81) <i>wink met 'n breë hand vir hulle</i> terwyl hy hom verdiep in 'n stapel briewe (...)	49
	Daardie mense (82) wat so pas by die deur verby- gestap het (die man en die twee seuntjies met blou ma- troosbroekies) (83) doen heel moontlik vanaand hul laaste besoek.	50	Daardie mense (82) wat so pas by die deur verbygestap het (die man en die twee seuntjies met blou matroosbroekies) (83) doen heel moontlik vanaand hulle laaste besoek.	50
	(Fluister iets vir Lila. Lila hoofskuddend) (84)	50	(Fluister iets vir Lila. Lila hoofskuddend) (84)	50
85	<i>Soek tog</i> na 'n mes.	50	<i>Soek tog</i> na 'n mes.	50
86	meesal	52	meestal	52
87	beddekassie	52	bedkassie	52
88	Dokter	52	dokter	52
89	meesal	52	meestal	52
	Haar klere is alreeds ingepak en die blomme (90) <i>tussen</i> die ander pasiënte ver- deel.	52	Haar klere is alreeds ingepak en die blomme (90) <i>onder</i> die ander pasiënte verdeel.	52
91	papiermachéblind	54	papiermaché-blind	54
92	perlemoenkleure	55	perlemoenkleure	55
93	poeltjie	55	poeletjie	55
	Oor 'n rukkie sal sy (94) <i>daarvoor</i> vra.	58	Oor 'n rukkie sal sy (94) <i>daarom</i> vra.	58
	Hy beskryf hom as 'n (95) <i>malman</i> (96) maar (97)	59	Hy beskryf hom as 'n (95) <i>mal</i> <i>man</i> (96) maar (97)	59
98	dronk-ook	60	dronk ook	60
	Wag tot die (99) <i>totaalsom</i> van drif en omstandigheid hulleself uitgeput het (...)	63	Wag tot die (99) <i>totaal</i> van drif en omstandigheid hulleself uitgeput het (...)	63
	Miskien is die (100) <i>totaalsom</i> van wat ons sê, ons		Miskien is die (100) <i>groot-totaal</i> van wat ons sê, ons bewegings saam,	

bewegings saam, die stad om ons.	65	die stad om ons.	65
(maak plek vir hom, die aarde behoort aan die verminktes (101)[.])	65	(maak plek vir hom, die aarde behoort aan die verminktes) (101)[.]	65
Het ek nie, destyds, hoeveel jare gelede? (102)[.] besluit dat alles eers vernietig moet word en dat ek in myself die antwoord sal kry nie?	65	Het ek nie, destyds, hoeveel jare gelede? (102)[.] besluit dat alles eers vernietig moet word en dat ek in myself die antwoord sal kry nie?	65
103 visserboot	65	vissersboot	65
104 borse	65	borste	65
(Die stem (105) <i>in</i> homself ...)	66	(Die stem (105) <i>in</i> homself ...)	66
As die drukking weggenem word, bars jy uit mekaar. (106)		As die drukking weggenem word, bars jy uit mekaar. (106)	
Beheer. Volkome beheer. 'n Soen vir Thelma.	66	Beheer. Volkome beheer. 'n Soen vir Thelma.	66
"Ek het myself (107) <i>gevra</i> wat die doel van die optog is."	67	"Ek het myself (107) <i>afgevra</i> wat die doel van die optog is."	67
108 kleermakersperfektheid	67	kleremakersperfektheid	67
109 revolusie	67	rewolusie	67
110 dit	68	dit	68
Sy wandel van die bushalte tot by die kruispad waar haar hond huil (111)[:] (...)	70	Sy wandel van die bushalte tot by die kruispad waar haar hond huil (111)[] (...)	70
Die ondraaglike, (112) <i>moedeloos</i> hitte.	71	Die ondraaglike, (112) <i>moedbenemende</i> hitte.	71
Kantel-kantel die poppie en val (113) <i>plaf!</i> agteroor (...)	71	Kantel-kantel die poppie en val (113) <i>plat!</i> agteroor (...)	71
114 Arcadia	72	Arkadië	72
115 bevel	73	bevel	73
116 industrië	73	industrie	73
Besluit (117)[.] ja	73	Besluit (117)[] ja	73
118 gorilla's	74	gorillas	74
119 Gorilla's	74	Gorillas	74
Op die Kaapse Vlakte, in sy gedagtes, (120) <i>tussen</i> die wit sand (...)	75	Op die Kaapse Vlakte, in sy gedagtes, (120) <i>op</i> die wit sand (...)	75

Hy (en Herna) sit op die stoep van 'n nagemaakte Kaaps-Hollandse huis (121)[.] (£24,000) (122)[.]	75	Hy (en Herna) sit op die stoep van 'n nagemaakte Kaaps-Hollandse huis (121)[.] (£24,000) (122)[.]	75
123 badskamers	75	badkamer	75
124 <i>Johny</i> Doepels	76	<i>John</i> Doepels	76
125 <i>Johny</i> Doepels	76	<i>John</i> Doepels	76
126 <i>Dis</i>	76	<i>Dis</i>	76
127 <i>Johny</i> Doepels	76	<i>John</i> Doepels	76
(wind in sy oë, sy stem óór die gedruis, die ruite oop (128)[.])	76	(wind in sy oë, sy stem óór die gedruis, die ruite oop) (128)[.]	76
129 <i>stelselmatige</i> slukkies	76	<i>gereelde</i> slukkies	76
130 <i>eenweg</i>	77	<i>eenrigting</i>	77
"Probeer Eye-gene," sê die stadsklerk en bied sy botteltjie aan wat hy (131)'n <i>hyer self</i> , altyd in die boonste laaitjie van sy lessenaar hou.	77	"Probeer Eye-gene," sê die stadsklerk en bied sy botteltjie aan wat hy, (131) <i>self 'n lyer</i> , altyd in die boonste laaitjie van sy lessenaar hou.	77
132 <i>wrevel</i>	77	<i>wrewel</i>	77
133 <i>heksebrou</i>	77	<i>heksevrout</i>	77
'n (134) <i>Gereelde</i> besoeker.	79	'n (134) <i>Gereelde</i> besoeker.	79
Sitkamer (135) <i>en</i> eetkamer een kamer.	79	Sitkamer (135) <i>and</i> eetkamer een kamer.	79
136 <i>zo</i>	81	<i>so</i>	81
137 <i>niet</i>	83	<i>nie</i>	83
(...) Griekse kostuums (gekleurd en pragtig uitgevoer (138)[.])	83	Griekse kostuums (gekleurd en pragtig uitgevoer) (138)[.]	83
139 <i>tot 'n</i> Griekse drama	83	<i>... in 'n</i> Griekse drama	83
140 <i>lammertjie</i>	83	<i>lammertjie</i>	83
141 <i>badskamer</i>	83	<i>badkamer</i>	83
142 <i>bybel</i>	84	<i>Bybel</i>	84
143 <i>Sinuer in die verbygaan</i> , word met oomblikke só aktueel dat Colet dit deur sy hele lyf voel gaan.	89	^ Word met oomblikke só aktueel dat Colet dit deur sy hele lyf voel gaan.	89
'n (144) <i>onplaasbare</i> gevoel	89	'n (144) <i>onverstaanbare</i> gevoel	89
145 <i>in</i>	92	<i>in</i>	92
146 <i>Gods-ongehoorde</i>	93	<i>gods-ongehoorde</i>	93
147 <i>Edblomatras</i>	93	<i>Edblo-matras</i>	93
148 <i>bybel</i>	95	<i>Bybel</i>	95

149	Fontejntjie	95	Fontejntjies	95
150	skilppaddop	95	skildpaddop	95
151	HMS. Voodoo	96	H.M.S. Voodoo	96
152	ál	100	ál	100
	Die bas krummel af (153)[.] die gom kleef.	100	Die bas krummel af (153)[.] die gom kleef.	100
	Agter die eindelose berg, die (154)eindeloser lug en sterre.	101	Agter die eindelose berg, die (154)eindelose lug en sterre.	100
	(Ek is, die Lewe is (155)[.])	101	(Ek is, die Lewe is) (155)[.]	101
156	uitputtende warmte	101	uitgeputtende warmte	101
157	hoenderhok	102	honderhok	102
158	viooltjie knoopsgatruiker	104	viooltjie-knoopsgatruiker	104
159	visserbote	105	vissersbote	105
	(Deurskemering van heim- wee) (160)[.]	107	(Deurskemering van heimwee (160)[.])	107
	Teen die muur 'n klimop- plant (vasgedruk met duim- drukkers (161)[.])	109	Teen die muur 'n klimopplant (vasgedruk met duimdrukkers) (161)[.]	109
	(behalwe appels, brood en vis (162)[.])	109	(behalwe appels, brood en vis) (162)[.]	109
163	L'Avanir	112	L'Avenir	112
	'n (164)vry periode	113	'n (164)vrye periode	113
	Verdwyn Johny Doepels om die draai, agtervolg deur die laaste (165)be- langelose kluite.	115	Verdwyn Johny Doepels om die draai, agtervolg deur die laaste (165) ^ kluite.	115
	Aán en áán (166)[] luidrugtiger en luid- rugtiger (...)	115	Aán en áán (166)[.] luidrugtiger en luidrugtiger (...)	115

Bostaande inventaris is illustratief van die volgende tipes taalveranderings wat hoofsaaklik in die herdruk van *Hilaria* plaasgevind het, te wete *spelling* (bv. pendulumbeweging x pendulebeweging; vuurspuende x vuurspuwende; virlaas x vir laas; badskamer x badkamer; verlanges x verlangens; Plantane x Platane; gleuffies-oë x gleufies-oë; desintigreer x desintegreer; poeltjie x poeletjie; borse x borste; kleermakersperfektheid x kleremakersperfektheid; Arcadia x Arkadië; industrië x industrie; gorillas x gorilla's; wrevel x wrewel; heksebrou x heksevrou; lammetjie x lammertjie;

skilppaddop x skildpaddop; e.d.); *swak woordkeuses* (bv. *trek los x rafel los*; in 'n gesprek *gebind x in 'n gesprek gewikkel*; *herhalend* beur en meegee x *herhaaldelik* beur en meegee; armhorlosie x polshorlosie; Hamiltons *wen Villagers x Hamiltons klop Villagers*; *Onbekende* koue nuwejaarsdag x *Ongekende* koue nuwejaarsdag; telefoon x gehoorbuis; gehoorbuis x mik; areas x streke; gerieflik x maklik; bepaal x gevestig; 'n *ware* groepering x 'n *gepaste* groepering; Skakel x Bel; *daarvoor* vra x *daarom* vra; totaalsom van drif x *totaal* van drif; gevra x afgevra; *moedelose* hitte x *moedbenemende* hitte; *stelselmatige* slukkies x *gereelde* slukkies; 'n *onplaasbare* gevoel x 'n *onverstaanbare* gevoel; e.d.); *swak voorsetselgebruik* (bv. in Bloubergstrand x *op* Bloubergstrand; *op* 'n universiteit x *aan* 'n universiteit; by die huis *by* Marie du Toit x by die huis *van* Marie du Toit; blomme *tussen* die pasiënte verdeel x blomme *onder* die pasiënte verdeel; *tussen* die wit stand x *op* die wit sand; e.d.); *swak frase- en sinskonstruksies* (bv. iets aan sy gedagtes trekkend x terwyl iets aan sy gedagtes trek; nie die minste eiesoortigheid nie x niks gemeenskapliks nie; 'n stroom water mis sy been met 'n stroomstreep x 'n stomende streep water skiet rakelings by sy been verby; hou hy 'n gebukkende postuur x bly hy gebukkend staan; rus sy ken op sy vuus x stut sy ken met sy vuus; mnr. Doepels is te bewonder vir sy ondernemingsgees x *mnr.* Doepels se ondernemingsgees is bewonderenswaardig, e.d.) en *interpunksiewysigings* (bv. Asemhaling langsamer, pynlike luiheid van voorslaap tree in [.]) x Asemhaling langsamer, pynlike luiheid van voorslaap tree in [.]); "Marie!" sê hy meteens hardop [] en wink vir haar x "Marie!" sê hy meteens hardop [,] en wink vir haar; e.d.).

Tog is die wysigings nie konsekwent uitgevoer nie sodat die volgende gevalle steeds in die herdruk voorkom.

gedagte-beweging (8)	i.p.v. gedagtebeweging
pynlik nette (9)	i.p.v. pynlik-nette
<i>vestaalse</i> maagde (9)	i.p.v. <i>Vestaalse</i> maagde
verklaarbaar (9)	i.p.v. verklaarbaars
<i>asof</i> in 'n storm (9)	i.p.v. <i>soos</i> in 'n storm
linker boonste sak (13)	i.p.v. linker-boonste sak
nuwejaarsdag (18)	i.p.v. Nuwejaarsdag
Sja (19)	i.p.v. Sjah
konspiratories (26)	i.p.v. sameswerend
blou (30)	i.p.v. bloute
lewendig (31)	i.p.v. lewend

belangeloos (35)	i.p.v.	sonder belangstelling
Lüger (35)	i.p.v.	Luger
droë wors (39)	i.p.v.	droëwors
op daardie stadium (41)	i.p.v.	in daardie stadium
binne in (41)	i.p.v.	binne-in
Binne 'n omsienbare	i.p.v.	Binne 'n ommesientjie
tydjie (55)		
kooldeurslagpapier (56)	i.p.v.	koolpapier

Ook kom daar in die herdruk gevalle voor wat nie as verbeterings beskou kan word nie. Let op die volgende voorbeelde:

drooggelê	x	drooggelê (13)
Bloesend	x	Bloesend (48)
<i>Soektog</i> na 'n mes	x	<i>Soek tog</i> na 'n mes (50)
plaf!	x	plat! (71)
heksebrou	x	heksevrout (77)
skilppaddop	x	skildpaddop (95)
hoenderhok	x	honderhok (102)

Geen raspejoratiewe wysigings het in die herdruk plaasgevind nie sodat die volgende gevalle bestendig is:

meid, Slamaaier, Slamaaierjong, jong, kaffermeid, kindermeyd, klonkie(s), kleurlinge, volk, Slamaaiermeid, bastermeid, meidjie, Aia, Boepens-kaffertjie, kaffers, Hotnotjies.

5.4 DIE MUGU (1974)

Hoewel *Die mugu* (1974) die laaste roman in die eerste trits is, is dit die eerste roman van Leroux wat werklik 'n hersiene uitgawe beleef het - nie so tersluiks soos in die geval van *Hilaria* nie. Van Coller (1986:370) is van mening dat die gewildheid van die

werk, wat telkens aan verskeie universiteite voorgeskryf is, waarskynlik bygedra het tot die hersiening daarvan.

Soos reeds vermeld, het Van Coller (1990/6) taamlik breedvoerig uitgewy oor die teksgeskiedenis van die betrokke heruitgawe. Daarby word dus voorlopig volstaan.

Die eerste uitgawe van *Die mugu* het in 1959 by HAUM verskyn en was, soos die vorige romans, ook nie vry van taalslordighede en rassismes nie. Dit, ten spyte van die feit dat die uitgewer in 'n brief aan Leroux (gedateer 8 Julie 1959) daarvan oortuig was dat daar, ten opsigte van taalfoute, 'n verbetering op die vorige boeke sou wees:

"... ek is daarvan oortuig dat ons wat *taalfoute* betref beter sal vaar as met die ander twee boeke" (my kursivering).

Tekswysigings sou, aldus Van Coller (1990/6) met die medewete en goedkeuring van die outeur deur die taalversorger, EP du Plessis, in die teks van *Die mugu* (1974) aangebring word.

Van Coller (1990/6) meld voorts dat die outeur ook al die voorgestelde wysigings, met die uitsondering van dertien gevalle, goedgekeur het. Ook word Leroux se kommentaar by elkeen van hierdie gevalle verskaf waaroor hy en Du Plessis nie eenstemmigheid kon bereik nie. Hieronder volg dus nou 'n lys van daardie dertien woorde, die bladsynommers van die onderskeie drukke, sowel as sommige van Du Plessis en Leroux se voorstelle word aangetoon:

1. "crux" (16) x *knoop* (Du Plessis)
2. "maars" (18)
3. "Springbokradio" (23) x *handelsradio* (Du Plessis)
4. "meide" (26) x *verslonste vroue* (Du Plessis)

Leroux stel voor "swart vroue" te gebruik - dit word dan ook so op p. 25 van die hersiene uitgawe opgeneem.

5. "daddy-long-leg-spinnekoppe" (29). In die hersiene uitgawe word "daddy-long-legspinnekoppe" (28) opgeneem.
6. "argelose selfvertroue" (46) x *ongeërgde selfvertroue* (Du Plessis)
7. "lav" (86)

8. "debris" (89)
9. Leroux verander "koelies, Slamaaiers, Armeniërs, Assiriërs, Jode, Boere en Engelse" (93) na "koelies, Indiërs, Slamaaiers, Maleiers, Armeniërs, Assiriërs, Jode, Boere, Afrikaners en Engelse" (88-89) in die hersiene uitgawe.
10. "'n Jong in uniform" (93) word deur Leroux in die hersiene uitgawe verander na "'n Kleurling in uniform" (89).
11. Leroux verander "ewentueel" (109) na "eventueel" (105) in die hersiene druk.
12. Leroux stel voor dat "skrefies-oë" gebruik word in plaas van "geslete oë" (120) wat in die eerste druk voorkom en waarskynlik 'n setfout (vgl. *gesplete oë*) was. Du Plessis sou *geskreefde oë* voorstel, maar dis nie aanvaar nie.
13. Dieselfde geld vir "ontlies" (129) wat in die hersiene uitgawe verander is na "verloor" (125).

Bogenoemde illustreer dat Leroux aktief betrokke was by die hersiening van *Die mugu* wat, soos reeds gemeld, daarvan 'n volkome geoutoriseerde uitgawe maak.

Benewens bogenoemde gevalle het daar ook ander teks wysigings in die betrokke werk geskied. Om die wysigings wat plaasgevind het in perspektief te plaas, word 'n inventaris daarvan hieronder verskaf:

1959		1974	
1. "Square"		"square"	
2. herorganisasie		reorganisasie	
3. Die mugu handhaaf homself (3)[.] egter (4)[.] deur 'n (5) <i>besondere</i> verfynde (6) <i>masokisme</i> (...)		Die mugu handhaaf homself (3)[.] egter (4)[.] deur 'n (5) <i>besonder</i> verfynde (6) <i>masochisme</i> (...)	
(...) 'n kenmerk van sy teenstrydigheid		(...) 'n kenmerk van sy teenstrydigheid	
(7) [.] dat hy telkens vol idealisme 'n orde omverwerp en onmiddellik daarna 'n nuwe orde skep.		(7)[.] dat hy telkens vol idealisme 'n orde omverwerp en onmiddellik daarna 'n nuwe orde skep.	
8. disintegreer		desintigreer	
(...) waar die eise van die netwerk ware gevoel opoffer ter wille van (9) <i>weluidendheid</i> (10)[.]		(...) waar die eise van die netwerk ware gevoel opoffer ter wille van (9) <i>weluidendheid</i> (10)[.]	
"Die wenner van Rondebosch, Kaapstad - GARGANTUA!"		"Die wenner van Rondebosch, Kaapstad - GARGANTUA!"	
11. GARGANTUA	1	Gargantua	1
12. £1,000	1	£1 000	1

13.	(...) die <i>Plaza Saterdagande</i> (...)	1	(...) die <i>Plaza-Saterdagande</i> ...	1
14.	£50,000		£50 000	1
15.	£50,000		£50 000	1
16.	kliënteel	2	kliënte	2
	Die eerste waaraan Gysbrecht gedink het (17)[] was "Waar is die kaartjie?"	2	Die eerste waaraan Gysbrecht ge- dink het (17)[,] was "Waar is die kaartjie?"	2
18.	Cadillac's	2	Cadillacs	2
19.	<i>Op 'n later stadium</i> (...)	2	<i>In 'n later stadium</i> (...)	2
20.	Venisië	2	Venesië	2
21.	rue de la <i>Huchette</i>	2	rue de la <i>Hachette</i>	2
22.	saffierring	3	saffiering	3
23.	sleetoog-Sjinees	3	spleetoog-Sjinees	3
24.	Hong-Kong	3	Hongkong	3
25.	voorwerpe	3	voorwepe	3
26.	£50,000	3	£50 000	3
27.	5%	3	5 persent	3
28.	£2,500	3	£2 500	3
29.	£20,000	3	£20 000	3
30.	£30,000	3	£30 000	3
31.	5%	3	5 persent	3
32.	£1,5000	3	£1 500	3
33.	10,000	3	£10000	3
34.	£1,500	3	£1 500	3
35.	£3,000	3	£3 000	3
36.	£4,000	3	£4 000	3
37.	£10,000	3	£10 000	3
	Daarteenoor 'n stille, rustige bestaan en 'n dramatiese (38)[] oervloedige einde.	3	Daarteenoor 'n stille, rustige bestaan en 'n dramatiese (38)[,] oervloedige einde.	3
39.	Watter (...)	4	Wat 'n (...)	4
40.	(...) <i>in</i> die agtergrond	4	(...) <i>op</i> die agtergrond	4
	Dis 'n vorm van dronkenskap (41)[] hierdie suiwer lewe.	4	Dis 'n vorm van dronkenskap (41)[,] hierdie suiwer lewe.	4
42.	suede	4	suède	4
	'n Roosknop in sy knoopsgat gee daardie tikkie (43)[,] ietsie wat kortkom	4	'n Roosknop in sy knoopsgat gee daardie tikkie (43)[] ietsie wat kortkom.	4
44.	Watter (...)	4	Wat 'n (...)	4
45.	oppervlakte	4	oppervlak	4

46. (...) <i>Vader de Metz</i>	5	(...) <i>vader De Metz</i>	5
47. <i>Vader de M.</i>	5	<i>Vader De M.</i>	5
48. <i>bekeringsmania</i>	5	<i>bekeringsmanic</i>	5
49. (...) <i>Vader de Metz</i>	5	(...) <i>vader De Metz</i>	5
50. <i>Vader de Metz</i>	5	<i>Vader De Metz</i>	5
51. (...) <i>Vader de Metz</i>	5	(...) <i>vader De Metz</i>	5
"Ek bedoel (52)[,] as ek hierdie geld aanwend net ter wille van myself?"	5	"Ek bedoel (52)[] as ek hierdie geld aanwend net ter wille van myself?"	5
53. <i>Vader de Metz</i>	5	<i>Vader De Metz</i>	5
54. <i>Vesuviusgeluide</i>	6	<i>Vesuvius-geluide</i>	6
In die stilte na die verdwyning, sê Gysbrecht (55)[:] "Het ek byvoorbeeld die reg, Vader, om die geld net op myself te spandeer, dit aan te wend slegs vir my eie geluk?"	6	In die stilte na die verdwyning, sê Gysbrecht (55)[.] "Het ek by- voorbeeld die reg, Vader, om die geld net op myself te spandeer, dit aan te wend slegs vir my eie geluk?"	6
56. <i>Vader de Metz</i>	6	<i>Vader De Metz</i>	6
(...) sy gesig naby (57) <i>Edelhart s'n</i> (...)	6	(...) sy gesig naby (57) <i>Gysbrecht s'n</i> (...)	6
58. (...) <i>in die agtergrond</i>	6	(...) <i>op die agtergrond</i>	6
"Nee (59)[] <i>Vader.</i> "	6	"Nee (59)[,] <i>Vader.</i> "	6
"Ex (60) <i>Justitia</i> " (...)	6	"Ex (60) <i>justitia</i> " (...)	6
61. (...) <i>Vader de Metz</i>	6	(...) <i>vader De Metz</i>	6
62. <i>disintegreer</i>	6	<i>desintegreer</i>	6
63. <i>Vader de Metz</i>	6	<i>Vader De Metz</i>	6
64. (...) <i>Vader de Metz</i>	6	(...) <i>vader De Metz</i>	6
65. <i>Vader de Metz</i>	6	<i>Vader De Metz</i>	6
66. ["] <i>The Convent of the Sacred Heart -</i> <i>£100. (67)["]</i>	6	[] <i>The Convent of the Sacred</i> <i>Heart - £100. (67)[]</i>	6
68. <i>Tot 'n geringe mate het sy gewete</i> <i>hom gepla (69)[,] die grootste rede</i> <i>was eintlik 'n vloedgolf van nostal-</i> <i>giese herinnerings wat hom meteens</i> <i>beetgepak het.</i>	6	<i>In 'n geringe mate het sy gewete</i> <i>hom gepla (69)[,] die grootste</i> <i>rede was eintlik 'n vloedgolf</i> <i>van nostalgiese herinnerings</i> <i>wat hom meteens beetgepak het.</i>	6
70. <i>Dr. Kirk</i>	6	<i>dr. Kirk</i>	6
71. <i>nagmaal</i>	7	<i>Nagmaal</i>	7
van (72) <i>vooraf</i> (...)	7	van (72) <i>voor af</i> (...)	7
73. <i>pypdroom</i>	7	<i>droombeeld</i>	7
74. <i>pildrukkers</i>	7	<i>pilsmouse</i>	7
75. <i>waamemende oë</i> (...)	7	<i>opmerkame oë</i> (...)	7
76. <i>volgens</i>	7	<i>volgens</i>	7

77. legende	7	kennisgewing	7
78. binne lei	7	binnelei	7
79. voorkomste	7	voorkoms	7
80. orbers	8	oogappels	8
"Luister julle ooit? Gaan!" sê sy (81)[] "Gaan!"	8	"Luister julle ooit? Gaan!" sê sy (81)[.] "Gaan!"	8
82. skarnier	8	kosyn	8
83. forsend	8	vorsend	8
"Jy het nie die vermoë nie," huil sy (84)[] "Sorg liewers vir jouself." Meteens skree sy (85)[] "ONNOSEL!"	9	"Jy het nie die vermoë nie," huil sy (84)[.] "Sorg liewers ..." Meteens skree sy (85)[.] "ONNOSEL!"	9
86. oppervlakte	10	oppervlak	10
87. half pond	10	halfpond	10
88. peppermentsjokolade	10	pepermentsjokolade	10
89. kliënt	10	klant	10
Hy maak 'n vlugtige kruisbeweging en loer na Lolita (90)[] wat teen die rak leun.	11	Hy maak 'n vlugtige kruisbeweging en loer na Lolita (90)[.] wat teen die rak leun.	11
91. loodreg	11	loodregte	11
92. Davy Crocketmus	11	Davy Crocket-mus	11
Gysbrecht, George, Lolita, die klerkie (93) ~ almal soutpilare voor hierdie verbreking in die ritme.	11	Gysbrecht, George, Lolita, die klerkie (93)is almal soutpilare voor hierdie verbreking in die ritme.	11
"Lotta (94) Mugu's" (...)	12	"Lotta (94)mugu's" (...)	12
95. kant onderklere	12	kant-onderklere	12
96. kat-oog oorkrabbers	12	katoog-oorkrabbers	12
97. phalliese	12	falliese	12
98. hekse insig	12	hekse-insig	12
99. who'se	12	who's	12
"Wanna play, (100)Mugu?" (...)	12	"Wanna play, (100)mugu?"	12
101. pagoda	13	pagode	13
102. brassiere	13	brassière	13
"Aw! C'mon, Boss (103)[.] Let's beat it."	13	"Aw! C'mon, Boss (103)[.] Let's beat it."	13
104. belang	13	belangstelling	13
105. "Jeeezzz!" (...)	13	"Jeeezzz!"	13
106. £50,000	13	£50 000	13
107. Pond	14	pond	13
108. £50,000	14	£50 000	14

"Ek is (109) <i>só</i> thrilled."	14	"Ek is (109) <i>so</i> thrilled."	14
110. £50,000	14	£50 000	14
111. beide	14	albei	14
112. gebronsde	15	verbronsde	15
Tudor (113) <i>Courts</i>	15	Tudor (113) <i>Court</i>	15
"Sy sê dat die slacks die mooi been sal bedek (114)[;] sy sê dat as mense haar gesonde been sien (115)[] hulle sal weet watter mooi bene sy moes gehad het."	15-16	"Sy sê dat die slacks die mooi been sal bedek (114)[;] sy sê dat as mense haar gesonde been sien (115)[,] hulle sal weet watter mooi bene ..."	15-16
116. sakboekie	16	sakdoekie	16
117. £3,000	17	£3 000	16
Hy vou die boekie toe en loer na George (118)[] wat drie (119) <i>kliente</i> tegelyk bedien.	17	Hy vou die boekie toe en loer na George (118)[,] wat drie (119) <i>klante</i> tegelyk bedien.	17
By die deur draai hy om en wuif vir Lolita (120)[] wat stralend vanaf die lekkergoed hom toelag.	17	By die deur draai hy om en wuif vir Lolita (120)[,] wat stralend vanaf die lekkergoed ...	17
121. distansie	18	afstand	18
Hy (122) <i>oorkruis die straat</i> en leun teen die tralies wat in die (123) <i>muurtjie</i> (124) <i>was gekonkreet</i> is.	18	Hy (122) <i>steek die straat oor</i> en leun teen die tralies wat in die (123) <i>betonmuurtjie</i> (124) <i>was gemessel</i> is.	18
125. opkrulblare	18	opkrulbare	18
126. magnolia's	18	magnolias	18
127. konkreet	18	beton	18
128. £50,000		£50 000	18
"Dis (129) <i>verbonde</i> vir lede van die publiek om van die paadjies af te dwaal."		"Dis (129) <i>verbode</i> vir lede van die publiek om van die paadjies af ..."	19
130. voëltjies	19	voëltjiemis	19
131. magnolia's	20	magnolias	20
132. kamferfoelie	20	kanferfoelie	20
"Dan gee hulle my al die water wat ek nodig het (133)[,]" - laggend oor die (134) <i>sluwigheid</i> in sy malheid.	20	"Dan gee hulle my al die water wat ek nodig het (133)[,]" - laggend oor die (134) <i>sluheid</i> in sy malheid.	20
135. Kremetart	20	kremetart	20
136. Kremetart	20	kremetart	20
137. Kremetart	20	kremetart	20
138. verbode	20	verbied	20
'n Kraan wat drup langs 'n kolletjie varing (139)[] wag tevergeefs.	20	'n Kraan wat drup langs 'n kolletjie varing (139)[,] wag tevergeefs.	20
140. bougainvilleas	20	bougainvilleas	20

141. alweer	20	al weer	20
142. Kremetart	20	kremetart	20
143. (...) <i>Vader de Metz</i>	20	(...) <i>vader De Metz</i>	20
144. (...) <i>Vader de Metz</i>	21	(...) <i>vader De Metz</i>	20
"Ek het die glas spesiaal (145) <i>van</i> Frankryk bestel."	21	"Ek het die glas spesiaal (145) <i>uit</i> Frankryk bestel."	21
146. (...) <i>Vader de Metz</i>	21	(...) <i>vader De Metz</i>	21
147. <i>Vader de Metz</i>	21	<i>Vader De Metz</i>	21
148. Czinzano-Martini	21	Cinzano-Martini	21
149. pasop	22	pas op	21
150. vandaliste	22	vandale	22
151. <i>plastieke</i> materiaal	23	<i>plastiese</i> materiaal	23
152. chromiumstoeltjies	23	chroomstoeltjies	23
153. Pasop! Pasop!	23	Pas op! Pas op!	23
"Bestel vir jou (154) <i>ook</i> 'n koppie koffie (...)"	24	"Bestel vir jou (154) ^ 'n koppie koffie (...)"	23
155. manssakdoek	24	mansakdoek	24
156. uitasem	24	uit-aseem	24
"Sien jy?" sê sy (157)[] "Let op hulle reaksie."	25	"Sien jy?" sê sy (157)[.] "Let op hulle reaksie".	25
"Ek is my eie liggaam, hierdie (158)[*] (sy wys na haar kop en skuif die pruik) (159)[*] is my eie organisasie.	25	"Ek is my eie liggaam, hierdie (158)[] (sy wys na haar kop en skuif die pruik) (159)[] is my eie or- ganisasie.	25
160. poliesman	25	polisieman	25
161. meide	26	swart vroue	25
"Op die pereid," sê die (162) <i>meid</i> .	26	"Op die pereid," sê die (162) <i>een</i>	25
163. waters	26	water	26
164. pasop	26	pas op	26
165. pasop	26	pas op	26
166. "trolley"-voorkomste	27	"trolley"-voorkoms	26
167. vodka	27	wodka	27
168. kroonvervolger	27	staatsaanklaer	27
169. Square	27	square	27
170. Square	27	square	27
171. kroonvervolger	27	staatsaanklaer	27
"Fox First (172) <i>For</i> Furniture."	29	"Fox First (172) <i>for</i> Furniture"	28
173. gewelddadigheid	29	gewelddadigheid	28
(...) 'n (174) <i>half donker</i> kamer (...)	30	(...) 'n (174) <i>halfdonker</i> kamer	29
175. naturel	30	Bantoe	29

176. £50,000	30	£50 000	29
(...) soos dit hoort (177) <i>by</i> 'n plek wat goed bestuur word.	31	(...) soos dit hoort (177) <i>in</i> 'n plek wat goed bestuur word.	30
Hy draai hom om na sy maat en sê iets (178) <i>sylangs</i> uit die hoek van sy mond.	31	Hy draai hom om na sy maat en sê iets (178) <i>sydelings</i> uit die hoek van sy mond	30
Hy het 'n (179) <i>beret</i> op en (180)[,] as hy praat, is dit duidelik dat hy 'n Hollander is.	31	Hy het 'n (179) <i>baret</i> op en (180)[] as hy praat, is dit duidelik dat hy 'n Hollander is.	30
181. oorloopenstoe	31	oorlopens toe	30
182. maitre de hotel	32	maitre d'hôtel	31
183. <i>Sô-sô</i> thrilled!	32	<i>So, so</i> thrilled!	31
Rubberbene! (184)[?]	32	Rubberbene! (184)[]	31
185. alreeds	33	al	32
Ek moet nie (186) <i>nou dat</i> ek al die geld het (187)[] van haar vergeet nie.	33	Ek moet nie (186) <i>noudat</i> ek al die geld het (187)[,] van haar vergeet nie.	32
188. laas week	33	laasweek	32
189. maitre de hotel	33	maitre d'hôtel	32
Mnr. Querido is op die punt om nog iets te sê (190)[] maar bedink homself op die laaste oomblik en sluk reusagtig aan sy bier.	33	Mnr. Querido is op die punt om nog iets te sê (190)[,] maar bedink homself op die laaste oomblik en sluk reusagtig aan sy bier.	32
Hy stel miskien slegs (191) <i>belang in sokker</i> .	33	Hy stel miskien slegs (191) <i>in sokker belang</i> .	32
Vyftigduisend (192) <i>Pond</i>	34	Vyftigduisend (192) <i>pond</i>	32
"Sien u daardie man, (193) <i>mnr. Querido?</i> "	34	"Sien u daardie man, (193) <i>Mr. Querido?</i> "	33
194. "Vorkuta"	34	"Workoeta"	33
"My moeder was in 'n konsentrasiekamp (195)[,] gedurende die Engelse oorlog."	34	"My moeder was in 'n konsentrasiekamp (195)[] gedurende die ..."	33
196. 'pub'	34	pub	33
(...) die Duitser wat in 'n kamp was en nog iemand anders (197)[] verlaat die kroeg.	35	(...) die Duitser wat in 'n kamp was en nog iemand anders (197)[,] verlaat die kroeg.	33
"Ek kan dit goed glo, (198) <i>mnr. Querido.</i> "	35	"Ek kan dit goed glo, (198) <i>Mr. Querido.</i> "	34
"Miskien so 'n vinnige enetjie, (199) <i>mnr. Querido.</i> "	36	"Miskien so 'n vinnige enetjie, (199) <i>Mr. Querido.</i> "	35
200. hawes	36	hawens	36
201. (<i>Op</i> een stadium (...))	38	(<i>In</i> een stadium (...))	36
(...) 'n tydperk van die grootste bydrae vir die gemeenskap (202)[]		(...) 'n tydperk van die grootste bydrae vir die gemeenskap (202)[,]	

maar die aanvang van 'n lang uitgerekte sterfbed vir jouself.	38	maar die aanvang van 'n lang uitgerekte sterfbed vir jouself.	36-37
"Ek glo daaraan dat niemand (203)[,] wat maar 'n kort tydjie in die land is, sy opinie durf uitspreek nie."	38	"Ek glo daaraan dat niemand (203)[] wat maar 'n kort tydjie in die land is, sy opinie durf uitspreek nie."	37
204. beide	38	albei	37
205. kliënte	38	klante	37
206. oorleg	38	oorlog	37
207. disintegrasie	38	desintegrasie	37
208. £50,000	38	£50 000	37
209. Nouilly Prat	39	Noilly Prat	37
210. bymekaar tel	39	bymekaartel	37
"My ouma (211)is kaneel, (212)daar's iemand ... iemand in anys ..."	39	"My ouma (211)in kaneel, (212)Daar's iemand ... iemand in anys ..."	37
213. Oumanne	39	Ou manne	38
214. voet	39	voete	38
"Ek het (215)beide liefde en haat vir die enkeling," sê Gysbrecht met swaar beslistheid.		"Ek het (215)liefde sowel as haat vir die enkeling," sê Gysbrecht met swaar beslistheid.	39
216. mellou-woëd	40	Mellou-woed	39
"Presies, (217)mnr. Querido, sê hy.	41	"Presies, (217) Mr. Querido," ...	39
218. na	41	ná	39
219. Die robot wys groen en met donderende geraas ry hy by 'n bus verby. Dis asof die kroeg donkerder word.	41	Die robot wys groen en met donderende geraas ry hy by 'n bus verby. Dis asof die kroeg donkerder word.	40
Asof op (220)'n balletmaat beweeg almal (...)	41	Asof op (220)die balletmaat beweeg almal (...)	40
221. Voorsieningheid	42	Voorsienigheid	40
222. Vodka	42	wodka	40
223. "moll"	42	moll	40
Tommy (224)Steel	42	Tommy (224)Steele	40
225. die	42	dié	41
Die Boss, blitsvinnig soos alleen die jeug blitsvinnig kan wees, gryp hom aan (226)beide baadjiekræ en ruk hom halfpad oor die vriendelike dronkmansoppervlakte (...)	42	Die Boss, blitsvinnig soos alleen die jeug blitsvinnig kan wees, gryp hom aan (226)die baadjiekræ en ruk hom halfpad oor die vriendelike dronkmansoppervlakte (...)	41
227. "Wa! Wa!"	43	"Wa! Wa!"	41
228. selfbeheer	44	selfbeheersing	42
229. verminder	44	verslap	42
230. argeloos	44	ongeërg	42

231. Een keer	44	Eenkeer	42
232. (...) <i>op</i> een of ander stadium (...)	45	(...) <i>in</i> een of ander stadium (...)	43
233. Onder sulke omstandighede (...)	45	<i>In</i> sulke omstandighede (...)	43
234. (...) <i>op</i> hierdie stadium (...)	45	(...) <i>in</i> hierdie stadium (...)	43
235. lamgelê	45	verlam	43
236. mascara	45	maskara	43
237. onderste lip	45	onderlip	43
238. voorkomste	46	voorkoms	43
239. voorkomste	46	voorkoms	43
240. Een keer	46	Eenkeer	44
(...) kan hy alles wat misleidend is (241)[] afstroop en oordeel hy haar nie ouer as omtrent vyftien jaar nie.	46	(...) kan hy alles wat misleidend is (241)[] afstroop en oordeel hy haar nie ouer as omtrent vyftien jaar nie.	44
242. voorkomste	46	voorkoms	44
243. groot word	47	grootword	45
244. vlakvoor	47	vlak voor	45
"Looks like a f... rabbit (245) <i>te</i> me," sê die Boss (...)	47	"Looks like a f... rabbit (245) <i>to</i> me," sê die Boss (...)	45
246. vlerkte	47	vlerke	45
247. getatoëer	47	getatoëer	45
"Lookit the mugu, he's cryin' (248)[]" sê die sheila.	47	"Lookit the mugu, he's cryin' (248)[,] sê die sheila.	45
249. voorkomste	47	voorkoms	45
Maar tog (250)[] as hy nou daaraan terugdink (...)	47	Maar tog (250)[] as hy nou daaraan terugdink (...)	45
251. voorkomste	47	voorkoms	45
Hy sien die Boss is besig aan die laaste nael, die mes groot (252)[] maar beweeglik in sy hande (...)	48	Hy sien die Boss is besig aan die laaste nael, die mes groot (252)[,] maar beweeglik in sy hande (...)	45
253. hy	48	hy	46
254. disintigreer	48	desintigreer	46
255. Mugu	48	mugu	46
256. Vespa's	48	Vespas	46
257. Lambretta's	48	Lambrettas	46
258. bronko's	48	bronco's	46
259. kwetterende	49	kwetterend	46
"Hey, you naughty gal, (260) <i>what</i> ' you doing?"	49	"Hey, you naughty gal, (260) <i>what</i> you doing?"	47
261. suedeskoene	50	suëdeskoene	48
262. midrif	50	midderif	48

"Ek bedoel," sê sy, "in ons tyd het ons wel snaakse dinge gedoen, ons was nie juis engeltjies nie, maar ons was nie sadiste nie, was ons?" (263)		"Ek bedoel," sê sy, "in ons tyd het ons wel snaakse dinge gedoen, ons was nie juis engeltjies nie, maar ons was nie sadiste nie, was ons?" (263)	
Hulle stap ongemerk stadiger hoe nader hulle aan die groep kom.	51	Hulle stap ongemerk stadiger hoe nader hulle aan die groep kom.	48-49
264. kasty	51	katsy	49
265. (...) onder normale omstandighede (...)	51	(...)in normale omstandighede (...)	49
"Kom ons loop," (266)Sy fluister iets in sy oor.	52	"Kom ons loop," (266)sy fluister iets in sy oor.	49
267. argeloos	52	ongeërg	49
268. vanwaar	52	van waar	50
269. (...) onder moeilike omstandighede	52	(...) in moeilike omstandighede	50
270. staat maak	52	staatmaak	50
271. een keer	52	eenkeer	50
272. eendstertonluste	53	eendstert-onluste	50
Sy baadjie het die eiendom van (273) The Terrible Kid geword (274)[] wat dit op sy beurt weer (275)aan 'n jong vir die bedrag van drie ghienies verkoop het.	54	Sy baadjie het die eiendom van (273)die Terrible Kid geword (274)[,] wat dit op sy beurt weer (275) ^ vir die bedrag van drie ghienies verkoop het.	51
276. belang	54	belangstelling	51
277. verval	54	geval	51
278. aan het	54	aanhet	51
(...) maar die vrees (279)is verdwyn (...)	54	(...) maar die vrees (279)het verdwyn (...)	51
280. (...) in die agtergrond	54	(...) op die agtergrond	51
281. vlakby	55	vlak by	52
282. (...) 'n wyse van lewe (...)	55	(...) 'n lewenswyse (...)	52
Hy glimlag vir (283)die sheila	55	Hy glimlag vir (283)haar (...)	52
"Wanna talk to me, (284)Mugu?"	56	"Wanna talk to me, (284)mugu?"	52
"Wanna talk to me, (285)Mugu?"	56	"Wanna talk to me, (285)mugu?"	52
286. Daphne	56	Daphné	53
"Keep on talking, (287)Mugu," sê die sheila.	56	"Keep on talking, (287)mugu," sê die sheila.	53
288. Daphne	56	Daphné	53
"(...) die jeugdige onskuld, die karakters (289)[,] (lank reeds gevorm) (290)[] wat wag om gevorm te word."	56	"(...) die jeugdige onskuld, die karakters (289)[] (lank reeds gevorm) (290)[,] wat wag om gevorm te word."	53
291. sheila	56	Sheila	53

"Listen to the (292) <i>Mugu</i> ," sê sy.	56	"Listen to the (292) <i>mugu</i> ." ...	53
293. Hong-Kong	57	Hongkong	53
294. (...) <i>op</i> een of ander stadium (...)	57	(...) <i>in</i> een of ander stadium (...)	54
295. brassiere	57	brassière	54
296. Muizenberg- <i>pawiljoen</i>	57	Muizenberg- <i>paviljoen</i>	54
297. blootstel	57	ontbloot	54
298. hyself	58	hy self	55
299. <i>Op</i> daardie stadium (...)	58	<i>In</i> daardie stadium	55
300. ongevraagd	58	ongevraag	55
301. pawiljoen	58	paviljoen	55
302. vandaar	58	van daar	55
303. pawiljoen	58	paviljoen	55
304. <i>Hi-fi</i>	58	<i>hi-fi</i>	55
305. Kobra's	58	Kobras	55
306. beheersd	59	beheers	55
307. "Poor boy!"	59	"poor boy!"	56
308. kwela	59	kwêla	56
309. pawiljoen	59	paviljoen	56
Haar kouse is 'n "Shocking-pink (310)[,]" haar bene uitgestrek op die oorkantse stoel.	60	Haar kouse is 'n "Shocking-pink" (310)[,] haar bene uitgestrek op die oorkantse stoel.	56
311. een keer	60	eenkeer	57
312. pawiljoen	60	paviljoen	57
'n Klein (313) <i>Maenad</i> deur die nag geskep (...)	60	'n Klein (313) <i>menade</i> deur die nag geskep (...)	57
314. pawiljoen	60	paviljoen	57
315. ferro-konkreettronk	60	ferrobetontronk	57
316. konkreetgewasse	60	betongewasse	57
317. verlanges	61	verlangens	58
318. wellustelike	61	wellustige	58
319. dwinglandy	61	dwingelandy	58
320. nymphets	61	nimfies	58
321. rococo-frillighede	61	rococo-karteltjies	58
322. vóórspelle	61	vóórspele	58
323. poliesman	62	polisieman	59
324. Kobra's	62	Kobras	59
325. vakume	62	vakuum	59
326. blanko-gesig	63	blanko gesig	60
327. konkreet	67	beton	63

328. lewendiges	67	lewendes	63
(...) namate die werking van die ingewande, hart, longe, niere goed (329)[] middelmatig of (330)sleg is (...)	67	(...) namate die werking van die ingewande, hart, longe, niere goed (329)[.] middelmatig of (330)slegs is (...)	63
331. hyself	68	hy self	64
332. tweegesig masogis	68	tweegesig-masochis	64
333. gremlin	68	kobold	64
(...) sy hele miernesstruktuur (334)[] sy hele chaotiese bestaan (...)		(...) sy hele miernesstruktuur (334)[.] sy hele chaotiese bestaan (...)	64
335. protestante	68	Protestante	64
336. katolieke	68	Katolieke	64
337. masogiste	68	masochiste	64
338. boheme	68	bohémians	64
339. vorms	69	forme	65
340. krismisliedere	69	Krismisliedere	65
341. Slamaaierhuis	69	Maleierhuis	65
zalig (342)zij	69	zalig (342)zijn	65
(...) kom! kom! kom! (343)[.] laat ek julle sien.	69	(...) kom! kom! kom! (343)[] laat ek julle sien.	65
(...) en 'n jongman en sy onbevrupte jong vrou wat in die kamer van sy skoonouers deur die venster kyk (344)[] en 'n klonkie met 'n strooihoed op (...)	69	(...) en 'n jongman en sy onbevrupte jong vrou wat in die kamer van sy skoonouers deur die venster kyk (344)[.] en 'n klonkie met 'n strooihoed op (...)	65
345. raakgery	69	raak gery	65
346. pasop	70	pas op	66
347. parade	70	Parade	66
(...) en daardie meisie wat selfmoord gepleeg het In lewe het sy gediggies gemaak In lewe 'n selfgeïllustreerde boekie privaat laat druk en die bundeltjie vir haar vriende gegee (348)[] In lewe haar man en vriende ontstel (...)	70	(...) en daardie meisie wat selfmoord gepleeg het In lewe het sy gediggies gemaak In lewe 'n selfgeïllustreerde boekie privaat laat druk en die bundeltjie vir haar vriende gegee (348)[.] In lewe haar man en vriende ...	66
(...) en Rudy Vallee sing "Lord have mercy on such as we (349)[.]" daar's 'n blinde man wat nooit dankie sê as mens iets vir hom gee nie.	70	(...) en Rudy Vallee sing "Lord have mercy on such as we" (349)[.] daar's 'n blinde man wat nooit dankie sê as mens iets vir hom gee nie.	66
350. a lá gamine	70	à la gamine	66
(...) in die veld, agter duine (351)[.] (...)	71	(...) in die veld, agter duine (351)[] (...)	66

352. verkragting	71	verkragtings	67
353. Pavlov-eksperimente	71	Pawlof-eksperimente	67
354. (...) <i>Vader de Metz</i>	71	(...) <i>vader De Metz</i>	67
355. of	71	Of	67
356. Rolls Royce	71	Rolls-Royce	67
(...) groot filantroop miskien wat sy hoertjie so pas om die draai afgelaai het (357)[] "(358) <i>Tche Tche Tche...</i> (359) <i>hoe</i> voel jy ... kan jy roer? moet ek 'n dokter kry?"	71	(...) groot filantroop miskien wat sy hoertjie so pas om die draai afgelaai het (357)[.] "(358) <i>Foei tog..</i> (359) <i>Hoe</i> voel jy ... kan jy roer? moet ek 'n dokter kry?"	67
360. <i>watter</i> voëlverskrikker!	71	<i>wat</i> 'n voëlverskrikker!	67
361. £50,000	72	£50 000	67
362. suedeskoene	72	suëdeskoene	68
(...) 'n heel (363) <i>klein brande-wyntjie</i> (...) "Ek hou van jou persoonlikheid en sal, indien jy gewillig is, wel 'n tasbare vorm van jou dank wil sien (364)[]" (365) <i>die Lollipop!</i>	72	(...) 'n heel (363) <i>kleinbrande-wyntjie</i> (...) "Ek hou van jou persoonlikheid en sal, indien jy gewillig is, wel 'n tasbare vorm van jou dank wil sien (364)[.]" (365) <i>Die Lollipop!</i>	68
366. jouself	72	jou self	68
(...) in die distrik (367) <i>van Riversdal</i>	75	(...) in die distrik (367) ~ <i>Riversdal</i>	71
368. matriek	75	Matriek	71
(...) is my vader aan hartverlamming oorlede (369)[.] terwyl hy besig was om 'n biefstuk te sny (...)	75	(...) is my vader aan hartverlamming oorlede (369)[] terwyl hy besig was om 'n biefstuk te sny (...)	71
Alleen op die (370) <i>Wêreld</i>	75	Alleen op die (370) <i>wêreld</i>	71
371. (...) <i>onder</i> omstandighede (...)	75	(...) <i>in</i> die omstandighede	71
372. <i>Getref deur</i> my vlytigheid het ek al gou 'n verhoging van £2 10s. per maand gekry.	76	<i>Deur</i> my vlytigheid het ek al gou 'n verhoging van £2 10s. per maand...	72
(...) 'n maagdelike jong meisie (373) <i>vanuit</i> 'n ryk huis.	76	(...) 'n maagdelike jong meisie (373) <i>uit</i> 'n ryk huis.	72
374. voliere	76	volière	72
375. [] Hoe goed onthou ek nog die Kaap van destyds!	76	[*] Hoe goed onthou ek nog die Kaap van destyds!	72
376. parade	76	Parade	72
377. vir	76	om	72
378. [] Hoe kan ek my lewe in die Kaap beskryf?	77	[*] Hoe kan ek my lewe in die Kaap beskryf?	73
379. stadsorkes	77	Stadsorkes	73
380. £50,000	77	£50 000	73
381. [] Soos u deeglik kan begryp (...)	77	[*] Soos u deeglik kan begryp (...)	73

382. (...) <i>Vader de Metz</i>	77	(...) <i>vader De Metz</i>	73
(...) asook (383) ~ George Ghiberti (...)	77	asook (383) <i>met</i> George Ghiberti (...)	73
In gemelde kafee het ek 'n beeldskone jong dame ontmoet (384) <i>wat ek vrees</i> , sekere sinnelike gewaarwordings by my aangewakker het.	77	In gemelde kafee het ek 'n beeldskone jong dame ontmoet (384) <i>wat, vrees ek</i> , sekere sinnelike gewaarwordings by my ...	73
385. voorkomste	77	voorkoms	73
386. <i>Op daardie stadium (...)</i>	78	<i>In daardie stadium (...)</i>	74
387. masogistiese	78	masochistiese	74
388. reisiesmotor	78	sportmotor	74
389. van	78	vir	74
(...) maar ek voel genoodsaak om dit te doen (390) [] (391) <i>al</i> is dit net om aan myself die nodige helderheid te besorg.	78	(...) maar ek voel genoodsaak om dit te doen (390) [] (391) <i>al</i> is dit net om aan myself die nodige helderheid te besorg.	74
392. sheila's	78	sheilas	74
393. "Boss"	78	Boss	74
394. verstaanbaar	78	verstaanbaar	74
395. <i>Op 'n sekere stadium (...)</i>	78	<i>In 'n sekere stadium (...)</i>	74
396. paviļjoen	78	paviļjoen	74
397. <i>Op een stadium (...)</i>	78	<i>In een stadium</i>	74
398. as	79	vir	74
399. <i>Op 'n sekere stadium</i>	79	<i>In 'n sekere stadium</i>	75
400. [] Aldus het u my gevind (...)		[*] Aldus het u my gevind (...)	75
(...) my by my woonstel in Rondebosch (401) <i>versorg</i> (402) [] (403) <i>van waar</i> ek (404) <i>môre-oggend</i> weer my tog na die middestad sal onderneem om my loterykaartjie te bekom."	79	(...) my by my woonstel in Rondebosch (401) <i>besorg</i> (402) [] (403) <i>van waar</i> ek (404) <i>môreoggend</i> weer my tog na die middestad sal onderneem om my loterykaartjie te bekom."	75
405. maroon-kleurige	79	maroen-kleurige	75
406. patrisiërsagtergrond	79	patrisiër-agtergrond	75
(...) sy vingers soos dié van 'n pianis (407) [] effens senuweeagtig maar presies en elegant in beweging (...)	79	(...) sy vingers soos dié van 'n pianis (407) [] effens senuweeagtig maar presies en elegant in beweging (...)	75
"Ek is bitter teleurgesteld. (408) [*]"	79	"Ek is bitter teleurgestel (408) []	75
409. anakronistiese	79	anachronistiese	75
Die onwaarskynlikheid van jou storie kan (410) <i>of een</i> van twee dinge beteken: dis (411) ~ 'n weerspieëling van jou gevoel van minagting teenoor myself op onbekookte wyse uitgedruk <i>of 'n</i> vervelige naiwiteit aan jou kant (...)	79	Die onwaarskynlikheid van jou storie kan (410) ~ <i>én</i> van twee dinge beteken: dis (411) <i>of 'n</i> weerspieëling van jou gevoel van minagting teenoor myself op onbekookte wyse uitgedruk <i>of 'n</i> vervelige naiwiteit aan jou kant (...)	75

412. flotsam	80	dryfgoed	76
413. maak	80	doen	76
414. narcissis	80	narcis	76
415. afkeur	80	afkeer	76
416. £1,000	80	£1 (XX)	76
417. Rolls Royce	80	Rolls-Royce	76
418. al	81	ál	77
419. grieselrigheid	81	grieseligheid	77
420. suede-skoene	82	suède-skoene	77
421. oppervlakte	82	oppervlak	78
422. GO, MAN, GO	82	Go, Man, Go	78
423. skriftuurklasse	83	Skriftuurklasse	79
424. vishak	83	vishaak	80
425. Sannie Steyn	84	Mollie Steyn	80
426. Kleurlinghuisies	84	Kleurling-huisies	80
427. rant	84	rand	80
428. Klonkie	85	seun	80
429. suede-skoene	85	suède-skoene	81
430. veldskoene	85	velskoene	81
431. legende	85	inskrif	81
432. rantjie	85	randjie	81
433. Kleurlingbestuurder	85	Kleurling-bestuurder	81
434. nou-en-dan	85	nou en dan	81
435. vlie	85	vlieg	81
436. op en stadium (...)	85	in een stadium	81
437. grieselrige	85	grieselige	81
438. meid	86	bediende	82
439. jong	86	bruinman	82
440. airwick-oderono	86	airwick-odorono	82
441. bonuspaterfamilias	86	bonus paterfamilias	82
442. millenium	86	millennium	82
443. 200,000	87	200 000	82
444. 7,000,000	87	7 000 000	82
Norman Vincent (445)Peal	87	Norman Vincent (445)Peale	82
446. álom	87	alom	83
447. agternakyk	88	agterna kyk	84
448. alles-oorheersende	88	allesoorheersende	84

En, (449) <i>van</i> die teenoorgestelde rigting (...)	88	En, (449) <i>uit</i> die teenoorgestelde rigting (...)	84
(...) asof sy haar wil onttrek		(...) asof sy haar wil onttrek	
(450) <i>van</i> hierdie aardse dinge (...)		(450) <i>aan</i> hierdie aardse dinge (...)	84
Vanmôre lyk sy soos 'n aasvoël (451) []		Vanmôre lyk sy soos 'n aasvoël (451) []	
want sy het 'n mantel oor haar skouers		want sy het 'n mantel oor haar skouers	
wat (452) <i>bakswaai</i> as sy (453) <i>drafhaastig</i>		as sy (453) <i>draf-haastig</i> nader kom.	85
nader kom.	88-89		
454. "Foeitog," sê sy en vee die bloed van sy gesig af.	89	"Foei tog," sê sy en vee die bloed van sy gesig af.	85
455. Paarden-eiland	89	Paardeneiland	85
456. moes	89	moet	85
457. debrís	89	débris	85
458. parade	90	Parade	86
459. (...) <i>Vader de Metz</i> (...)	90	(...) <i>vader De Metz</i>	86
460. voorkomste	90	voorkoms	86
461. (...) <i>Vader de Metz</i> (...)	90	(...) <i>vader De Metz</i>	86
462. M.G.-midget	91	M.G. Midget	87
463. Phrenologist	91	phrenologist	87
(...) career adviser, horoscope		(...) career adviser, horoscope	
(464) [] interpreter (...)		(464) [] interpreter (...)	87
465. poltergeistexterminator	91	poltergeis exterminator	87
466. Slamaaiersmeidjies	91	Malciermeisies	87
467. teen mekaar	91	teenmekaar	87
468. tinsel	91	klatergoud	87
469. Monikke-deurtjie	91	Monnikedeurtjie	87
"Skryf vir my enige probleem (470) []		"Skryf vir my enige probleem (470) []	
wat jy het, op daardie stukkie papiertjie neer."	91	wat jy het, op daardie stukkie papier neer."	87
(...) terwyl Gysbrecht al sy probleme tot een vraag probeer kristalliseer		(...) terwyl Gysbrecht al sy probleme tot een vraag probeer kristalliseer	
(471) [] - en sy het alreeds begin tik toe hy in sy ronde (472) [] effens vroulike handskrif (...)	92	ronde (472) [] effens vroulike ...	88
473. meidjies	92	bruin meisies	88
474. (...) <i>Vader de Metz</i> (...)	92	(...) <i>vader De Metz</i>	88
475. décor	92	decor	88
(...) 'n omgewing met koelies, (476) ^ Slamaaiers, (477) ^ Armeniërs, Assiriërs, Jode, Boere, (478) ^ en Engelse om die "kosmopolitiese" atmosfeer te verskaf (...)	93	(...) 'n omgewing met koelies, (476) <i>Indiërs</i> , Slamaaiers, (477) <i>Maleiers</i> Armeniërs, Assiriërs, Jode, Boere, (478) <i>Afrikaners</i> en Engelse om die "kosmopolitiese" atmosfeer te...	88-89
479. <i>nou</i> deurtjie	93	<i>smal</i> deurtjie	89

480. <i>nouer</i> straatjie	93	<i>smaller</i> straatjie	89
481. oppervlakte	93	oppervlak	89
Ou Kaapse huisies, vermom deur verandas, sukkel op-en-af aan weerskante en word verdwerg deur 'n groot fabriek met (482) <i>baksteenbruinmure</i> en (483) <i>loodomsoomde glas</i> . (484)	93	Ou Kaapse huisies, vermom deur verandas, sukkel op-en-af aan weerskante en word verdwerg deur 'n groot fabriek met (482) <i>baksteenbruin mure</i> en (483) <i>lood-omsomde glas</i> . (484)	
Om 'n volgende hoek is 'n restaurant vir die kenner (...)	93	Om 'n volgende hoek is 'n restaurant vir die kenner (...)	89
485. 'n <i>futuristiese</i> argitektoniese ontwerp (...)	93	'n <i>futuristies</i> argitektoniese ontwerp (...)	89
486. 'n <i>Jong</i> in uniform is besig om diesoline in te gooi (...)	93	'n <i>Kleurling</i> in uniform is besig om diesoline in te gooi (...)	89
Soos 'n vet, kloekende hoender beweeg (487)[.] Querido (488) <i>alom</i> sy voertuig (...)	93	Soos 'n vet, kloekende hoender beweeg (487)[.] Querido (488) <i>al om</i> sy voertuig (...)	89
489. 'n <i>ystere</i> greep	93	'n <i>ysere</i> greep	89
Nadat hy (490) <i>die jong</i> betaal het en weer vir Gysbrecht gegroet het (...)	94	Nadat hy (490) <i>vir die brandstof</i> betaal het en weer vir Gysbrecht ...	90
491. heen-en-weer	94	heen en weer	90
(...) in die proses (492) <i>beide haarself en die baba</i> aan die slaap sus.	94	(...) in die proses (492) <i>haarself sowel as die baba</i> aan die ...	90
493. vlakby	94	vlak by	90
494. voort pyn	94	voortpyn	90
495. buitegebeure	94	buitengebeure	90
496. die	94	dié	90
497. volière	95	volière	91
(...) kan niemand skade (498) <i>aan doen</i> nie.		(...) kan niemand skade (498) <i>aandoen</i> nie.	91
499. Jean D'Arc	95	Jeanne D'Arc	91
500. verasde	95	veraste	91
501. skarlakenlippe	95	skarlaken lippe	91
502. frillerige kantjies	95	gckartelde kantjies	91
503. (...) <i>op</i> een stadium	95	(...) <i>in</i> een stadium	91
"I used to tell him: (504) <i>'now</i> , listen Bill."	96	"I used to tell him: (504) <i>'Now</i> , listen Bill."	92
"My? Your (505) <i>eye</i> !"	96	"My! Your (505) <i>Eye</i> !"	92
"You do look (506) <i>'n wreck</i> ."	96	"You do look (506) <i>a wreck</i> ."	92
"Boy, what a (507) <i>balls up</i> !"	97	"Boy, what a (507) <i>balls up</i> !"	92
"A lot of (508) <i>Queers</i> . Momma's boys. Gimme Big Bill any time. Sure you don't know him? C'mon, boy. Tell me. What ship you jumped? Cross my heart		"A lot of (508) <i>queers</i> . Momma's boys. Gimme Big Bill any time. Sure you don't know "Yeah, this is the place. Welcome home! Gee, but	

and hope to die. "Say, you wanta come up to my room? Come up for a drink? (509) <i>Your'e</i> welcome, honey. You know, you're the first guy I've seen that leaves a tip for the waitress. They leave them for the waiters in a hotel but never for (510) ^ waitresses. Funny. Bill tells me they never leave tips for barmen at the counter. That so? Bill says they ask them for a drink, but they never leave tips. Queer. "Yeah, this is the place. Welcome home? Gee, but the room is musty. I'll open the window. I've got to keep it locked up. They're the most gawd (511) <i>awful</i> lot of thieves you've ever seen."		the room is musty. I'll open the window. I've got to keep it locked up. They're him? C'mon, boy. Tell me. What ship you jumped? Cross my heart and hope to die. "Say, you wanta come up to my room? Come up for a drink? (509) <i>You're</i> welcome, honey. You know, you're the first guy I've seen that leaves a tip for the waitress. They leave them for the waiters in a hotel but never for (510) <i>the</i> waitresses. Funny. Bill tells me they never leave tips for barmen at the counter. That so? Bill says they ask them for a drink, but they never leave tips. Queer the most gawd (511) <i>awful</i> lot of thieves you've ever seen."	
512. Totsiens	97	Tot siens	93
"Real livin' there (513)[] Bill tells me."	97	"Real livin' there (513)[,] Bill tells me."	93
"I see him, Dr. Hircscowitz (514)[] every month."	98	"I see him, Dr. Hircscowitz (514)[,] every month."	93
515. "He'se a nice guy but he got some queer ideas."		"He's a nice guy but he got some queer ideas."	93
"They call (516) <i>me</i> Tessy, those that know me well."	98	"They call (516) <i>met</i> Tessy, those that know me well."	94
517. Smith's	98	Smiths	94
518. Social <i>wellfare</i>	98	Social <i>welfare</i>	94
(...) measles and what (519) <i>have</i> you (...)	98	(...) measles and what (519) <i>you</i> <i>have</i> (...)	94
520. [] I'm going to send him to the (521) <i>navy</i> ."	99	[] I'm going to send him to the (521) <i>Navy</i> ."	95
522. parade	100	Parade	96
523. kasteel	100	Kasteel	96
524. parade	100	Parade	96
525. gevoelens-nuanses	100	gevoelsnuanses	96
526. parade	100	Parade	96
527. drieduisend vyfhonderd	100	drieduisend-vyfhonderd	96
528. or	100	oor	96
529. vanwaar	100	van waar	96
530. parade	100	Parade	96
531. parade	100	Parade	96
532. paradechart	100	Paradehart	96

533. parade	100	Parade	96
534. parade	100	Parade	96
535. vlakby	101	vlak by	97
536. verblykte	101	verbleikte	97
537. kliënt	102	klant	98
"Hoe weet jy (538)[?]" vra Gysbrecht.	102	"Hoe weet jy (538)[,]" vra ...	98
539. parademengelmoes	103	Parademengelmoes	99
540. chromiumkafees	103	chromokafees	99
541. kwela	103	kwēla	99
van (542)vooraf	104	van (542)voor af	100
543. parade	104	Parade	100
544. Cineramahelde	105	Cinera-ma-helde	101
545. disintegreer	105	desintegreer	101
546. makrokosme	105	makrokosmos	101
547. mikrokosme	105	mikrokosmos	101
548. hergebore	105	herbore	101
549. Vader	105	vader	101
550. vlieënde	105	vleiende	101
551. parade	105	Parade	101
552. teen mekaar	106	teenmekaar	101
553. poliesman	106	polisieman	102
554. midrif	106	midderif	102
555. bedenk	106	bedink	102
556. 'Queer'	106	queer	102
557. sê	106	Sê	102
558. spesie	106	spesie	102
559. wragtag	107	wragtig	103
560. Rasputin	107	Raspoetin	103
561. tru-rat	108	trurat	103
562. Sersant	108	sersant	104
563. Sarge	108	sarge	104
564. panga's	108	pangas	104
565. 'cop'	109	cop	105
566. poliesman	109	polisieman	105
567. ewentueel	109	eventueel	105
568. eienaardie	109	eienaardig	105
569. (...) gewek deur Johannes Edelhart (570)[] gewese boer en slagter (...)	109	(...) verwek deur Johannes Edelhart (570)[,] gewese boer en slagter (...)	105

571. (...) <i>Vader de Metz</i>	111	(...) <i>vader De Metz</i>	107
572. <i>Vader de Metz</i>	111	<i>Vader De Metz</i>	107
573. fonkelende	111	vonkelende	107
574. (...) <i>Vader de Metz</i>	111	(...) <i>vader De Metz</i>	107
575. gelyk	111	geluk	107
Hy druk sy sigaret dood en loop in die sel rond soos Gysbrecht (576)dit vroeër gedoen het.	111	Hy druk sy sigaret dood en loop in die sel rond soos Gysbrecht (576)vroeër gedoen het.	107
577. <i>Op hierdie stadium</i>	112	<i>In daardie stadium</i>	108
578. <i>Tot daardie mate (...)</i>	112	<i>In daardie mate (...)</i>	108
579. (...) <i>Vader de Metz</i>	112	(...) <i>vader De Metz</i>	108
580. <i>Vader de Metz</i>	112	<i>Vader De Metz</i>	108
581. £3,000	112	£3 000	108
582. (...) <i>Vader de Metz</i>	112	(...) <i>vader De Metz</i>	108
583. Valkenberg	113	Valkenburg	109
584. Nonkonformistiese	113	Nonkonformistiese	109
585. Een keer	114	Eenkeer	110
(...) 'n gemeenskap waar elke lid 'n positiewe funksie vervul en met dissipline (586)beide sy regte uitoefen en sy pligte nakom (...)	114	(...) 'n gemeenskap waar elke lid 'n positiewe funksie vervul en met dissipline (586)sy regte uitoefen sowel as sy pligte nakom (...)	110
587. hergebore	114	herbore	110
588. (...) <i>Vader de Metz</i>	116	(...) <i>vader De Metz</i>	112
589. Pavlov	116	Pawlof	112
590. in	116	op	112
(...) na die stad te (591)beweeg.	116	(...) na die stad te (591)trek.	112
Die deur gaan oop (592)[.] Jimmy loer in en maak dit weer toe.	116	Die deur gaan oop (592)[.] Jimmy loer in en maak dit weer toe.	112
593. (...) <i>Vader de Metz</i>	116	(...) <i>vader De Metz</i>	112
594. woorde	117	waarde	113
Hy veg teen die toenemende angs en die spookbeelde wat sy senuwees orals projekteer (595)[:] die blink, bruin vernis wat een oomblik lewensloos is en die volgende oomblik wemel van monsters (...)	117	Hy veg teen die toenemende angs en die spookbeelde wat sy senuwees orals projekteer (595)[:] die blink, bruin vernis wat een oomblik lewensloos is en die volgende oomblik wemel van ...	113
596. kosgee	118	kos gee	114
597. Slamaaijerongetjie	118	Malcier-seuntjie	114
598. chromium-paleis	118	chroompaleis	114
599. vér	118	ver	114
600. Hoofligte	118	Kopligte	114

601. heen-en-weer	118	heen en weer	114
602. voorkomste	119	voorkoms	115
603. <i>Nie 'n wonder (...)</i>	119	<i>Geen wonder (...)</i>	115
604. (...) <i>nie 'n wonder (...)</i>	119	(...) <i>geen wonder (...)</i>	115
605. <i>op één stadium (...)</i>	119	<i>in één stadium (...)</i>	115
606. Alom	119	Alom	115
Hoe sou dit daar gekom het (607)[?]	119	Hoe sou dit daar gekom het (607)[.]	115
Lolita (608) ^	119	Lolita (608) <i>Jones</i>	115
609. <i>Op een stadium (...)</i>	120	<i>In een stadium</i>	116
610. chromiumhandvatsels	120	chromhandvatsels	116
611. maroonkleurige	120	maroonkleurige	116
612. kontinentale	120	Kontinentale	116
613. geslete oë	120	skrefies-oë	116
614. acne-druppende	120	aknee-druppende	116
615. daar-en-dan	120	daar en dan	116
616. karnivaal	120	karnaval	116
Alle moontlike kleure in (617)^ proses van beeldevorming.	121	Alle moontlike kleure in (617)'n proses van beeldevorming.	116
618. post toasties	121	Post Toasties	117
619. avocadopere	121	avokadopere	117
620. midrif	121	midderif	117
621. Hawaiïese	121	Hawaiïese	117
622. vyf-uur	121	Vyfuur	117
623. sirloin	122	lendestuk	117
En die meisie staan op, vee (624) <i>met</i> haar hand (...)	122	En die meisie staan op, vee (624) ^ haar hand (...)	118
625. sigeuner-orkes	122	Sigeuner-orkes	118
626. Christsake	122	Chris'sake	118
627. yere	122	ye're	118
628. mayonnaise	122	mayonnaise	118
629. lamvleis - kottelette	122	lamvleis-kotelette	118
630. con	122	contra	118
631. Cyprus	122	Ciprus	118
632. £50,000	122	£50 000	118
633. hoort	122	behoort	118
634. fresco	122	fresko	118
635. hand	123	hang	119
636. swaai-deur	123	swaaideur	119
Vinnig (637) <i>oorkruis hy die straat</i>	123	Vinnig (637) <i>steek hy die straat oor.</i>	119

638. leuningstoele	124	leunstoel	120
639. <i>Johnny Little</i>	124	<i>Johnny Little</i>	120
640. kliënteel	124	kliënteel	120
641. voorkomste	124	voorkoms	120
van (642) <i>vooraf</i>	125	van (642) <i>voor af</i>	121
643. gooi	125	skink	121
van (644) <i>vooraf</i>	125	van (644) <i>voor af</i>	121
645. Mugu's	125	mugu's	121
(...) die fonds wat alreeds (646) 'n duisend pond oorskry.	125	(...) die fonds wat alreeds (646) ^ duisend pond oorskry.	121
647. <i>die Klarinet</i>	125	<i>Die Klarinet</i>	121
648. <i>die Klarinet</i>	125	<i>Die Klarinet</i>	121
649. dit	125	dit	121
van (650) <i>vooraf</i>	126	van (650) <i>voor af</i>	122
651. 'n <i>Wyse van lewe</i> (...)	126	<i>Lewenswyse</i> (...)	122
Die masjinerie dreun en baar hon- derdduisende Klarinette: Die stem van die mens, die Stem van God! (652)		Die masjinerie dreun en baar hon- derdduisende Klarinette: Die stem van die mens, die Stem van God! (652)	122
Daar is die foto van 'n vrou wat in 'n oomblik van volslae oorwinning haar stoeiheld toejuig.	126	Daar is die foto van 'n vrou wat in 'n oomblik van volslae oor- winning haar stoeiheld toejuig.	122
Agter een van die pilare begin 'n Nat King Cole sing en die kelners beweeg behendig met hulle skinkborde tussen die gedrang. (653)		Agter een van die pilare begin 'n Nat King Cole sing en die kelners beweeg behendig met hulle skink- borde tussen die gedrang. (653)	122
Honderdduisende Klarinette met Die Stem van die mens, Die Stem van God!	126	Honderdduisende Klarinette met Die Stem van die mens, ...	122
654. <i>naturelleklonkies</i>	126	<i>Bantoe-kinders</i>	122
655. <i>bensine</i>	126	<i>bensien</i>	122
656. <i>bensine</i>	126	<i>bensien</i>	122
657. <i>konkreetgeboue</i>	127	<i>betongeboue</i>	122
As daar bome was, heide, 'n see, berge of koringlande, sou mens sentimenteel daaroor gevoel het. (658)		As daar bome was, heide, 'n see, berge of koringlande, sou mens sentimenteel daaroor gevoel het. (658)	
"Hart," sê Mamma. "Nee, dis nie hierdie een nie."	127	"Hart" sê Mamma. "Nee, dis nie hierdie een nie."	123
659. Mugu's	127	mugu's	123
In die middel van die tuin sal 'n groot (660) <i>baobab</i> staan. (661)		In die middel van die tuin sal 'n groot (660) <i>kremetart</i> staan. (661) "Dis	
"Dis 'n saamgestelde herinnering wat		'n saamgestelde herinnering wat <i>almal</i>	

<i>almal van ons het," sê dr. Niemeyer.</i>		<i>van ons het," sê dr. Niemeyer.</i>	
"Ons sal aanhou totdat ons die plék kry, (662)[] sê die donker meisie en (663)hak by Gysbrecht in.	127	"Ons sal aanhou totdat ons die plék kry, (662)[] sê die donker meisie en (663)haak by Gysbrecht in.	123
"En nou moet ek weer van (664)vooraf begin," sê Mamma.	127	"En nou moet ek weer van (664)vooraf begin," sê Mamma.	123
"Wel ..." sê Mamma en sy begin met hernieuwe energie die stapeltjie deurgaen. "Wel ..." (665)		"Wel ..." sê Mamma en sy begin met hernieuwe energie die stapeltjie deurgaen. "Wel ..." (665)	
Die Stem van die mens, die Stem van God.	127	Die Stem van die mens, die Stem ...	123
666. Vodka	127	wodka	123
667. magistraat	127	landdros	123
Daar is 'n raaiwedstryd met 'n prysgeld van £500, 'n lang (668)[] gewigtige artikel deur die redakteur oor filmsterre en 'n veroordeelde seksmoordenaar.	128	Daar is 'n raaiwedstryd met 'n prysgeld van £500, 'n lang (668)[] gewigtige artikel deur die redakteur oor filmsterre ...	123
669. beuel	128	beul	124
Die taferel is roerend en vol grepies uit tipies menslike situasies. (670)		Die taferel is roerend en vol grepies uit tipies menslike situasies. (670)	124
En die (671)Mugus' soek nog steeds. (672)		En die (671)mugu's soek nog steeds. (672)	
Vanaf Laingsburg ry mens vir meer as 'n honderd myl deur die primitiewe landskap van die Karoo.	128	Vanaf Laingsburg ry mens meer as 'n honderd myl deur die primitiewe landskap van die Karoo.	124
Ekstase is gevaarlik. Die wêreld van die mugu is volgens 'n streng patroon. Dit het 'n afkeer van uitbundigheid. (673)		Ekstase is gevaarlik. Die wêreld van die mugu is volgens 'n streng patroon. Dit het 'n afkeer van uitbundigheid. (673)	
"Ek wonder," sê Mamma en sit die tweede hopie papiere terug in die laaitjie.	128	"Ek wonder," sê Mamma en sit die tweede hopie papiere terug in die laaitjie.	124
674. Mugu	128	mugu	124
675. voorkomste	128	voorkoms	124
(...) haar oninteressante figuur, haar uitstaande voortande, haar mooi grys oë, die alledaagsheid van haar gees, die getrouheid van haar tipe aan die middelklaspatroon? (676)		(...) haar oninteressante figuur, haar uitstaande voortande, haar mooi grys oë, die alledaagsheid van haar gees, die getrouheid van haar tipe aan die middelklaspatroon? (676)	
Is haar lot minder of meer belangrik as die ander?	128	Is haar lot minder of meer belangrik as die ander?	124
677. tot daardie mate	129	in daardie mate	125
678. "Madam" (...)	129	"Madame," (...)	125
"Ek dink hy is die liefste man in die hele wêreld," sê die meisie. (679)		"Ek dink hy is die liefste man in die hele wêreld," sê die meisie. (679)	

Die Stem van die mens, die Stem van God.	129	Die Stem van die mens, die Stem ...	125
680. tot	129	na	125
En daar is 'n foto van respektable filmsterre en skoonheidskoninginne van onder na bo geneem. (681) Die saal is donker en die sitplekke sag.	129	En daar is 'n foto van respektable filmsterre en skoonheidskoninginne van onder na bo geneem. (681) Die saal is donker en die sitplekke ..	125
682. luuksheid	129	luukse	125
683. chromiumpaleise	129	chroompaleise	125
684. op daardie stadium (...)	129	in daardie stadium	125
685. ontlies	129	verloor	125
686. Mugu	130	mugu	125
687. chromiumpaleise	130	chroompaleise	126
Saam sit die vader en die moeder van die Terrible Kid in die donker. (688)		Saam sit die vader en die moeder van die Terrible Kid in die donker. (688)	126
"Vyftigduisend (689)Pond!"	130	"Vyftigduisend (689)pond!"	126
690. Sjampanje	130	sjampanje	126
"Maar, as jy dit hier gelaat het, moet dit érens tussen die papiere wees." (691)		"Maar, as jy dit hier gelaat het, moet dit érens tussen die papiere wees." (691)	
Vox populi, vox dei.	130	Vox populi, vox dei.	126
692. rock and roll	130	rock-'n'-roll	126
Foto's van kleiner bikini's; berigte van bekkenmassering. (693)		Foto's van kleiner bikini's; berigte van bekkenmassering. (693)	
Eers was (694)waar 'n nuusprent en daarna aankondigings van komende films.	130	Eers was (694)daar 'n nuusprent en daarna aankondigings van komende films.	126
695. lateraan	130	later aan	126
Maar vannag ... (696)		Maar vannag ... (696)	
"Ek is bevrees," sê Mamma.	131	"Ek is bevrees," sê Mamma	127
697. al	131	ál	127
DRUIS (698)[] STAD!	131	DRUIS (698)[.] STAD!	127
699. KONKREETINRIGTINGS	131	BETONINRIGTINGS	127
700. (...) SULKS AS (...)	131	(...) DIEGENE SOOS (...)	127
701. Anders om	132	Andersom	128
702. opdieping	132	opdiëning	128
703. oppervlakte	132	oppervlak	128
704. voorkomste	132	voorkoms	128
705. gamut	132	gamma	128
706. kliënteel	132	kliënte	128
"Die liefste man op aarde,"		"Die liefste man op aarde," sê die	

<i>sê die donker meisie en kyk vyandig na 'n blondine wat oor haar skouer na Gysbrecht loer. (707)</i>		<i>donker meisie en kyk vyandig na 'n blondine wat oor haar skouer na Gysbrecht loer. (707)</i>	
<i>'n Bloedrooi sportmotortjie flits by die bioskoop verby en stop in een van die systraatjies.</i>	132	<i>'n Bloedrooi sportmotortjie flits by die bioskoop verby en stop in een van die systraatjies.</i>	128
708. Sheila	132	sheila	128
709. bravado	132	bravade	128
710. oppervlakte	132	oppervlak	128
711. pagoda	132	pagode	128
712. "soda-jerk"	132	"soda jerk"	128
713. "Waar's die Boss?"	132	"Waar's die Boss?"	128
"Wel, (714)lekker's, Kiddy Boy"	132	"Wel, (714)lekker's, Kiddy Boy."	128
715. 'n	132	'n	128
716. 'n	132	'n	128
"Azoo, my blah!" (717)		"Azoo, my blah!" (717)	
Die stem van die mens, die Stem van God.	132	Die stem van die mens, die Stem van God.	128
'n Gevoel van verlatenheid kom oor jou as jy daarna kyk, ten spyte van al die tekens van materiële welvaart. (718)		'n Gevoel van verlatenheid kom oor jou as jy daarna kyk, ten spyte van al die tekens van materiële welvaart. (718)	
"Dit sal my plesier verskaf," sê Gysbrecht, "indien almal in hierdie inrigting 'n glasië sjampanje met my sal drink."	133	"Dit sal my plesier verskaf," sê Gysbrecht, "indien almal in hierdie inrigting 'n glasië sjampanje met my sal drink."	129
719. glasië	133	glasië	129
720. voorkomste	133	voorkoms	129
721. plein	133	vlak	129
722. verander	133	omgeruil	129
723. grimmering	133	grimering	129
724. "Watter heerlike aand", sê die Baron.	133	"Wat 'n heerlike aand," sê die Baron.	129
725. "Madam"	133	"Madame"	129
726. sonderlinges	133	sonderlinge	129
727. anargios	133	anargis	129
728. premisse	134	premis	130
Indien jy die presiese aard van die (729)hergeboorte kon bepaal (730)[] dan was (731)hergeboorte nie nodig nie (...)	134	Indien jy die presiese aard van die (729)wedergeboorte kon bepaal (730)[,] dan was (731)wedergeboorte nie nodig nie (...)	130
732. fonkel	134	vonkel	130

733. "Chicken"	134	"chicken"	130
734. van	134	uit	130
735. by mekaar	134	bymekaar	130
"CHICKEN!" (736)skreeu hulle.	134	"CHICKEN!" (736) ^	130
737. ronde	134	rondte	130
738. stem	134	stem	130
739. kolom	134	rubriek	130
740. hulle	134	hy	130
741. 'n gedeelte	134	'n breuk	130
742. Totsiens	134	Tot siens	130
743. Totsiens	135	Tot siens	131
744. Totsiens	135	Tot siens	131
745. Totsiens	135	Tot siens	131
746. Totsiens	135	Tot siens	131
747. Totsiens	135	Tot siens	131
748. blyke	135	blykie	131
"For he's a jolly good fellow - (749)[]"	135	"For he's a jolly good fellow - (749)[.]"	131
750. minderbevoorregtes	135	minder bevoorregtes	131
751. vir	135	van	131
752. Totsiens	135	Tot siens	131
753. Totsiens	135	Tot siens	131
754. Totsiens	135	Tot siens	131
755. Totsiens	135	Tot siens	131
756. hospitaalraad	135	Hospitaalraad	131
757. verfraaiingskomitee	135	Verfraaiingskomitee	131
758. kultuurraad	135	Kultuurraad	131
759. lot	135	Lot	131
760. ontstamde Bantoe	135	Ontstamde Bantoe	131
761. vrye voedingsfonds	135	Vrye Voedingsfonds	131
762. Totsiens	136	Tot siens	132
763. Totsiens	136	Tot siens	132
764. Totsiens	136	Tot siens	132
765. Totsiens	136	Tot siens	132
"Hasta la (766)Vista (767)[] al my vriende (768)[.] Chin-chin, mes amis!"	136	"Hasta la (766) vista (767)[.] al my, vriende (768)[!] Chin- chin, mes amis!"	132
Hulle hare waai in die wind, hulle oë soek die mugu in die leë straat. (769)		Hulle hare waai in die wind, hulle oë wek die mugu in die leë straat. (769)	

Vinniger en vinniger draai die wiele en "Oh, look!"	136	Vinniger en vinniger draai die wiele en "Oh, look!"	132
770. gewrigsbeweging	136	polsbeweging	132
(...) gereed om op die laaste oomblik hul uitbundige oordeel te vel. (771)		(...) gereed om op die laaste oomblik hulle uitbundige oordeel te vel. (771)	
Op die straat, in sy bespotlike trui, lê die mugu en huil.	136	Op die straat, in sy bespotlike trui, lê die mugu en huil.	132

Tekswysigings in *Die mugu* (1974) sou ook soos in die vorige gevalle van die volgende aard wees: *spelling* (bv. welluidenheid x welluidendheid; volgens x volgens; voorkomste x voorkoms; forsend x vorsend; pagoda x pagode; brassiere x brassière; opkrulblare x opkrulbare; magnolia's x magnolias; maitre de hotel x maître d'hôtel; Vorkuta x Workoeta; getatoëer x getatoeër; Maenad x menade; vishak x vishaak e.d.); *woordkeuse* (bv. pypdroom x droombeeld; pildrukkers x pilsmouse; legende x kennisgewing; orbers x oogappels; skarnier x kosyn; kliënt x klant; beide x albei; konkreet x beton; kroonvervolger x staatsaanklaer; selfbeheer x selfbeheersing; argeloos x ongeërg; belang x belangstelling; blootstel x ontbloot; e.d.); *frase- en sinskonstruksies* (bv. Hy oorkruis die straat x Hy steek die straat oor; Hy stel miskien slegs belang in sokker x Hy stel miskien slegs in sokker belang; "Ek het beide liefde en haat vir die enkeling" x "Ek het liefde sowel as haat vir die enkeling"; beide sy regte uitoefen en sy pligte nakom x sy regte uitoefen sowel as sy pligte nakom; e.d.); *voorsetselveranderinge* (bv. *Op* 'n later stadium x *In* 'n later stadium; *in* die agtergrond x *op* die agtergrond; *Tot* 'n geringe mate x *In* 'n geringe mate; *by* 'n plek wat goed bestuur word x *in* 'n plek wat goed bestuur word; *Onder* sulke omstandighede x *In* sulke omstandighede; *van* die teenoorgestelde rigting x *uit* die teenoorgestelde rigting; onttrek *van* hierdie aardse dinge x onttrek *aan* hierdie aarde dinge, e.d.); *interpunksiewysigings* (bv. 'n kenmerk van sy teenstrydigheid [:] dat hy telkens vol idealisme 'n orde omverwerp x 'n kenmerk van sy teenstrydigheid [:] dat hy (...); 'n dramatiese [] oorvloedige einde x 'n dramatiese [,] oorvloedige einde; Hy maak 'n vlugtige kruisbeweging en loer na Lolita [] wat teen die rak leun x Hy maak 'n vlugtige kruisbeweging en loer na Lolita [,] wat teen die rak leun; e.d.) sowel as *raspejoratiewe woorde* wat minder kwetsend gemaak is (bv. meide x swart vroue; naturel x Bantoe; Slamaaierhuis x Maleierhuis; Klonkie x seun; meid x bediende; Slamaaiermeidjies x Maleiermeisies; meidjies x bruin meisies; Jong x Kleurling; Slamaaierjongetjie x Maleier-seuntjie, e.d.)

Hoewel Leroux skynbaar self ook gemoeid was met die hersiening van *Die mugu* het die teksversorging nie heeltemal bevredigend verloop nie. Daarvan getuig enkele taalslordighede, inkonsekwensies en anglisismes in die teks. Voorbeelde hiervan sou moontlik die volgende kon wees: Heimelik ipv Heimlik; Plaza-Saterdagaande ipv Plaza Saterdagaande; kliënteleva ipv kliënteel; offisiële ipv amptelike; spandeer ipv bestee; nabestaandes ipv naasbestaandes; melkskommels ipv bruismelk; landmerk ipv baken; afkeuring ipv afkeur; 1955 Chev ipv 1955-Chev; klontkie ipv seuntjie; deliberate ipv doelbewuste; selfkontemplasie ipv selfbesinning; saffiering ipv saffiering; voorwepe ipv voorwerpe; sakdoekie ipv sakboekie; opkrulbare ipv opkrulblare, e.d.)

Die aard van edisietegniese praktyk ten opsigte van drie monotekste, te wete *Die eerste lewe van Colet* (1975), *Hilaria* (s.j.) en *Die mugu* (1974) is bo onder die loep geneem. Daar is bepaald gelet op die tekskundige procédés wat by elke uitgawe aan die bod gekom het. Ook is daar getrag om 'n inventaris op te stel van elke wysiging wat in elkeen van die betrokke uitgawes plaasgevind het. As gevolg van die leemtes wat egter in die teksversorging van die betrokke tekste uitgewys is, kan daar, jammer genoeg, gekonstateer word dat daar nie rekenskap gegee word van deeglike en verantwoordbare tekskundige prosedure nie.

Tekswysigings in Die Eerste Siklus (1986)

6.1 INLEIDING

Die eerste siklus word in 1986 deur HAUM-LITERÊR as versamelwerk uitgegee. In hierdie werk word die eerste drie romans van Leroux, te wete *Die eerste lewe van Colet*, *Hilaria* en *Die mugu* saamgebundel.

Die redaksionele komitee wat by die werk betrokke was, het bestaan uit proff. Elize Botha, HP van Coller, dr. Charles Malan en mev. Marietjie Coetzee (die uitgewer). HP van Coller, bygestaan deur 'n assistent, mej. Wilna Botha, sou uiteindelik die teksversorging van die werk in sy geheel behartig.

Die *Verantwoording* tot die werk bied 'n oorsig van die procédé en metodologiese oorewegings waarvolgens die werk beslag gekry het.

Regverdiging vir die saamvoeg van die drie betrokke romans in een band, word soos volg deur die redaksionele komitee in die *Verantwoording* (p. 371) gestel:

"Omdat *Hilaria* al etlike jare uit druk is, en selfs die heruitgawes van *Die eerste lewe van Colet* en *Die mugu* onverkrygbaar begin raak het, was dit vanselfsprekend dat hierdie werke weer [sic] herdruk moes word - liefs in een band."

Verskeie navorsingsresultate het ook al gewys op die sikliese patroon wat in die werk van Leroux te bespeur is en in hierdie opsig is die betrokke romans ook geen uitsondering nie. Dit is daarom vanselfsprekend dat die bundeling van die monotekste in een band op een of ander stadium sou plaasvind.

Uit die *Verantwoording* (p. 371) blyk dat die primêre doelwit van die redaksionele komitee was om 'n hersiene teks die lig te laat sien - 'n teks waarin die taalkundige leemtes van vroeëre uitgawes gestandaardiseer sou word:

"Daar is besluit dat die hersiene teks(te) eintlik geen ingrypende wysiging sou impliseer nie, maar in feite sou neerkom op die taalversorging wat Leroux moes ontbeer tydens die publikasie van sy eerste drie werke - 'n "luukse" wat vandag 'n gemeenplaas in die plaaslike uitgewersbedryf is."

Vele aanduidings bestaan om aan te voer dat die versamelwerk deels 'n populêre (of literêre) en deels wetenskaplike uitgawe is - m.a.w. 'n populêr-wetenskaplike teks. Vereenvoudig sou 'n mens binne die klassifikasieraamwerk van Kanzog (1970) miskien ook na hierdie teks kon verwys as 'n sogenaamde studie-uitgawe. 'n Teks "wat bedoel is vir studente en slegs (...) 'n uittreksel bevat van die wetenskaplike uitgangspunte" (Van Coller 1990/6:69).

In die teks is daar egter veel meer wat aan die bod kom as slegs "'n uittreksel (...) van (...) wetenskaplike uitgangspunte".

Herspelling en die kuising van die teks(te) van kwetsende raspejoratiewe om die werk aanvaarbaar te maak vir die hedendaagse leser (by wie daar moontlik kommunikatiewe kortsluitings mag ontstaan) dui op modernisering, terwyl die wetenskaplikheid van die teks(te) gesuggereer word deur die procédé wat tydens tekskonstitusie gehandhaaf is (o.a. die keuse van basistekste, die outorisering van die tekste, die evaluering van vorige wysigings, die redaksie se terughoudendheid om goedsmoeds verandering aan te bring, die bywerk van 'n inleiding en 'n verantwoording, e.d.). Die teks sou miskien veel eerder populêr kon wees as wat dit wetenskaplik is. Enersyds kan die modernisering van die onderskeie tekste bv. vergelyk word met die hersiening wat 'n teks soos *Laat vrugte* (1987) ondergaan het. Andersyds is die wetenskaplikheid van die versamelwerk egter nie vergelykbaar met bv. 'n histories-kritiese teks waar variantordening 'n basiese uitgangspunt is nie.

Wat egter vasstaan, is dat hierdie werk 'n grootskaalse verbetering is op 'n vorige werk van hierdie aard, naamlik *Die Silberstein-trilogie* (1984) waarin rekenskap gegee word van dieselfde outeur se tweede trits.

Die vraag of die betrokke versamelwerk op daardie stadium wenslik was en of die redaksionele komitee nie veel eerder, soos Johl (1986b) aanvoer, moes trag om 'n histories-kritiese teks saam te stel

"om op sigbare en aantoonbare wyse vorige swak redaksionele versorging te skei van 'n meer onlangse en in baie opsigte beter versorging"

nie, is in albei gevalle geldig. Aan die een kant was so 'n verbeterde uitgawe noodsaaklik omdat die werke wat daarin opgeneem is, haas onverkrygbaar begin raak het en die populariteit van dié werke geensins aan die kwyn was nie. In hierdie opsig sou selfs 'n hersiene (populêre) leesuitgawe 'n logiese keuse wees, omdat dit primêr gemik sou wees op die populêre mark en dit vry is van die wetenskaplike ballas wat bv. die histories-kritiese teks kenmerk. Aan die ander kant het die standpunt van Johl (1986b) ook meriete. Die redes wat die redaksionele komitee aanvoer teen 'n histories-kritiese uitgawe omdat *Hilaria* nog geen herdruk beleef het nie is in elk geval nie heeltemal waterdig nie. Soos reeds in die vorige hoofstuk aangevoer, het die betrokke werk 'n herdruk by HAUM beleef waarin wel veranderinge (dus variante) voorkom. Die verantwoordelikheid het dus in alle geval by die redaksionele komitee berus om kennis te neem van sodanige veranderinge. In hierdie opsig het die redaksie in gebreke gebly om een van die belangrikste prosedures wat Thorpe (1972) by die vaststelling van 'n geoutoriseerde teks onderskei, te handhaaf, te wete

die tekskundige kritikus of redakteur se deeglike kennis van die werk wat hy moet redigeer, *sowel as 'n deeglike kennis van ander werke deur dieselfde outeur.*¹

Daar moet egter toegegee word dat die prerogatief die komitee s'n was om te kon kies tussen hierdie uitgawe en 'n streng wetenskaplike uitgawe aangesien hy die sanksie van die outeur gehad het. 'n Keuse wat te alle tye eerbiedig behoort te word.

Wat die outorisering van die teks(te) betref, kan daar volstaan word met die uitgangspunte van Van Coller (1990/6) in hierdie verband.²

1 Sien hoofstuk 2, p. 16.

2 Sien hoofstuk 2, p. 21.

Uit die *Verantwoording* van *Die eerste siklus* (1986) blyk dat die laaste geoutoriseerde hersiene uitgawes van *Die eerste lewe van Colet* (1975) en *Die mugu* (1974) as basistekste/kopieertekste gebruik is. Ten opsigte van *Hilaria* is teruggegryp na die eerste uitgawe van 1957.

Aangesien daar reeds by die hersiening van eersgenoemde twee monotekste sprake van outorisering was, is die keuses van die komitee in hierdie verband binne die tekskundige kritiek heeltemal toelaatbaar. Dit is net jammer dat daar in hierdie heruitgawes nog soveel foute/teksbederf en inkonsekwenthede voorgekom het. Wanneer Leroux later toestemming verleen dat dié tekste (tesame met die 1957-uitgawe van *Hilaria*) grondig hersien moet word, laat blyk hy dat hy nie heeltemal tevrede is/was met die vorige hersienings nie. Die laaste hersienings (in *Die eerste siklus*) sou dan beskou kan word as tekste waarin die linguistiese intensies van die outeur op daardie stadium tot hul reg kom.

Die keuse van die eerste uitgawe van *Hilaria* as basisteks is egter problematies. Indien die redaksionele komitee hom vergewis het van die bestaan van die variante in die tweede druk sou hierdie druk as basisteks gebruik moes word. Maar eers nadat die outoriteit van die genoemde versie behoorlik vasgestel is. Aangesien die outeur ook die redaksionele komitee se keuse in hierdie opsig gesanksioneer het, kan daar aangevoer word dat die tweede druk van *Hilaria* 'n teks sonder outoriteit is.

6.2 INVENTARIS VAN WYSIGINGS

6.2.1 Die eerste lewe van Colet

1975	1986
Hy is gebore op 18 Februarie 1921 (1)op die dorp Van Velden, wat deur sy oupa aangelê is.	Hy is gebore op 18 Februarie 1921 (1)in die dorp Van Velden, wat deur sy oupa aangelê is.
2 Kaapstad (...) 'n badkamer en 'n kombuis (3)[] met 'n bediendekamer in die agterplaas.	7 Kaap (...) 'n badkamer en 'n kombuis (3)[.] met 'n bediendekamer in die agterplaas. 7
Kaapse (4)volk	7 Kaapse (4)bruinmense 7

5	ectgery	7	ectgerei	7
6	jong	7	man	7
7	uitvoer	7	uitroep	7
8	flitsherinnerings	7	flitsherinnerings	7
	(Hy word opgelig, bo-oor die seemuur) (9){.}	8	(Hy word opgelig, bo-oor die seemuur(9){.})	8
10	jong	9	man	9
11	naelpolitier	10	naelpolitoer	9
12	wang	10	wange	10
13	veel kleintjies	12	heel kleintjies	11
14	ou vrouens	12	ouvrouens	11
15	pakkies	12	plakkies	11
	(...) en (16)skakel homself dadelik oor in die rol van die skurk (...)	13	(...) (16)verplaas homself dadelik in die rol van die skurk (...)	12
	(...) ry hulle nader en roep (17)vir hom na die straat toe (...)	13	(...) ry hulle nader en roep (17) ^ hom na die straat toe (...)	12
	Ander (18)dae	13	Ander (18)kere	12
19	romanse	13	romantiek	12
20	"Coral Island"	15	Coral Island	14
21	"Coral Island"	15	Coral Island	14
22	tuis bring	15	tuisbring	14
23	verbode gevoel	15	verbode-gevoel	14
	"Toe nou," sê sy (24){.}	16	"Toe nou," sê sy (24){.}	15
	"(25)Kyk na die muur, jong".		"(25)kyk na die muur, jong".	
	'n Week daarna sê Suzanne vir hom met rooi, betraande oë (26){.} "Colet, jy onthou natuurlik vir Mariet."	17	'n Week daarna sê Suzanne vir hom met rooi, betraande oë (26){.} "Colet, jy onthou natuurlik vir Mariet".	16
27	pennie	18	tiekie	17
28	'n mooi-utgelegde familieplaas	19	'n mooi utgelegde familieplaas	18
29	beroepe	19	beroepe	18
	Gelukkig het 'n natuurlike sake-sin meebring dat hy altyd (30)finansiel welgesteld was.	19	Gelukkig het 'n natuurlike sakesin meebring dat hy altyd (30)^ welgesteld was.	18
	Regtig - ons moet aan so iets dink (31){...} (32){"}	19	Regtig - ons moet aan so iets dink (31){.} (32){ }	18

33		19	Kyk, mens kan nie 'n kind in hierdie stadium aan 'n bediende oorlaat nie. Hulle leer soms slegte gewoontes aan ...".	18
34	ooreenkomstig	19	dienooreenkomstig	18
	'n vet (35) <i>bruinvrou</i>	19	'n vet (35) <i>wrou</i>	18
36	BA., S.O.D	20	B.A. S.O.D.	19
37	standerd II	20	standerd twee	19
38	aanmerkings	21	opmerkings	19
	Elkeen van hulle was in 'n (39) <i>verskillende</i> standerd	21	Elkeen van hulle was in 'n (39) <i>ander</i> standerd (...)	20
40	medisynes	21	medisyne	20
41	romanse	21	romantiek	20
42	as	22	soos	21
43	Never- <i>Never-land</i>	23	Never- <i>Never-Land</i>	22
44	heen-en-weer	24	heen en weer	23
45	As	25	as	23
	"Kyk, Colet," sê sy (46)[.]		"Kyk, Colet," sê sy (46)[.]	
	"(47) <i>Jy</i> is mos al 'n grootman nê?"	25	"(47) <i>jy</i> is mos al 'n grootman nê?"	23
48	<i>daar onder</i> sit	25	<i>daaronder</i> sit	24
49	saam speel	25	saamspeel	24
	"En toe," sê Colet (50)[.]		"En toe," sê Colet (50)[.]	
	"(51) <i>Watter</i> soort mense?"	27	"(51) <i>watter</i> soort mense?"	25
	"En toe, Maria," sê hy (52)[.]		"En toe, Maria," sê hy (52)[.]	
	"(53) <i>Wat</i> gebeur toe?"	27	"(53) <i>wat</i> gebeur toe?"	25
	'Seker, (54) <i>Meneer</i> '	28	'Seker, (54) <i>meneer</i> '	26
	Maar (55)[.] O (56)[] Colet!	28	Maar (55)[] O (56)[.] Colet!	26
57	tuis bring	29	tuisbring	27
	Onbewus het hy klein, amper nietige dingetjies (58)[.] opgemerk (...)	29	Onbewus het hy klein, amper nietige dingetjies (58)[] opgemerk (...)	27
59	Juffrou Du Toit kon dus nie haar gevoel vir Colet verberg nie (...)	30	Sodoende kon juffrou Du Toit nie haar gevoel vir Colet verberg nie (...)	27
	Dis asof haar angs elke oomblik toeneem en (60) ~ aangroei in die skemerige kamer.	30	Dis asof haar angs elke oomblik toeneem en (60) <i>monsteragtig</i> aangroei in die skemerige kamer.	28
61	walme	34	walms	31
62	"Coral Island"	34	<i>Coral Island</i>	31

63	aanvaring	35	aanvaarding	32
	(...) was twee magte wat gedurig teen mekaar (64) <i>opgewerk</i> het.		(...) was twee magte wat gedurig teen mekaar (64) <i>gewerk</i> het.	32
	(...) en uit haar fyn, (65) <i>mooi gevormde</i> , (66) <i>skuins gedrukte</i> handskrif.	35	(...) en uit haar fyn, (65) <i>mooi-gevormde</i> , (66) <i>skuinsgedrukte</i> handskrif.	33
	Van waar (67) <i>sy</i> sit in die lamplig (...)	36	Van waar (67) <i>hy</i> sit in die lamplig (...)	33
68	dit	36	hulle	33
	Dit lyk asof hulle (69) <i>'n eie lewe en 'n persoonlikheid</i> het.	36	Dit lyk asof hulle (69) <i>'n lewe en 'n persoonlikheid van hul eie</i> het.	33
70	"Coral Island"	37	<i>Coral Island</i>	33
71	"Coral Island"	37	<i>Coral Island</i>	34
	((72) <i>Sy</i> soek met haar hande in die lug)	39	((72) <i>sy</i> soek met haar hande in die lug)	35
73	oral	39	orals	35
	Net die laaste woorde : "... asof jy in 'n hok is ... asof jy altyd dieselfde dinge oor en oor dink ... (74) [] (75) -	39	Net die laaste woorde: "... asof jy in 'n hok is ... asof jy altyd dieselfde dinge oor en oor dink ... (74) [] (75) <i>Dit week teeneens iets by hom op, daar is 'n aanduiding dat sy iets probeer uitvind omtrent homself, soos hy is ...</i>	36
76	groot word	39	grootword	36
	"jy moet (77) <i>jouself</i> staal en leer om jouself te beheer en eerlik met jouself te wees ..."	40	"(...) jy moet (77) <i>jou</i> staal en leer om jouself te beheer en eerlik met jouself te wees ..."	36
78	juffrou-leerlingwoorde	40	juffrou-leerling-woorde	36
	"En, Colet," sê sy (79) [.] "(80) <i>Ek</i> wil met jou praat ...	40	"En, Colet," sê sy (79) [.] "(80) <i>ek</i> wil met jou praat (...)	37
81	onleesbaar	41	onlesbaar	37
82	sitkamer	41	eetkamer	38
	Die muur agter sy kop (83) [.] is die muur wat haar kamer van syne skei.	41	Die muur agter sy kop (83) [] is die muur wat haar kamer van syne skei.	38
84	dit	42	hulle	38
85	verbode gevoel	42	verbode-gevoel	38
86	dansparty	43	dans	39
87	<i>háár</i>	43	<i>haar</i>	39

88	verre	44	vérré	40
	(...) toe sy met hom geraas het oor (89)ai Sara se stappies na die see.	44	(...) toe sy met hom geraas het oor (89) ^ Sara se stappies na die see.	40
90	"En dan sal Ek hulle aansê: Ek het jou nooit geken nie. Gaan weg van my af, julle wat die ongeregtigheid werk! ..."	45	"En dan sal Ek aan hulle sê: Ek het julle nooit geken nie. Gaan weg van My, julle wat die ongeregtheid werk!..."	40
	Hy het ook spoedig die ou gewoonte weer aangeleer (91)[,] in sy poging om die atmosfeer van daardie dae te herroep.	46	Hy het ook spoedig die ou gewoonte weer aangeleer (91)[] in sy poging om die atmosfeer van daardie dae te herroep.	42
	(...) sy besef dat hy besig is om verlore te gaan (92)[,] vergroot.	46	(...) sy besef dat hy besig is om verlore te gaan (92)[] vergroot.	42-43
	(...) dat daar iets (93)on-eindig vry en gewaag is (...)	47	(...) dat daar iets (93)on-eindigs vry en gewaag is (...)	43
94	gestoot	47	weggestoot	43
95	vroeg ontwikkelde bolyf	48	vroeg-ontwikkelde bolyf	44
96	Vinknesse	48	Vinknesse	44
	(...) en toe met 'n skewe (97)[,] valbeweging in die water geduik.	49	(...) en toe met 'n skewe (97)[] valbeweging in die water geduik.	45
	"Ek kon alles sien," sê (98)sy.	49	"Ek kon alles sien," sê (98)hy.	45
99	teenmekaar sit	51	teen mekaar sit	46
100	teenmekaar	52	teen mekaar	47
101	tuis bring	52	tuisbring	47
	(...) was dit (102)terselfdertyd met verligting en irritasie.	53	(...) was dit (102)met verligting en terselfdertyd irritasie.	48
103	behoortlik	53	behoorlik	49
	(...) en (104)toe die geskuifel op die vloer.	54	(...) en (104)dan die geskuifel op die vloer.	49
	"Wat sal (105)jou mammië daarvan sê as ek haar vertel!"	55	"Wat sal (105)Suzanne, jou mammië, daarvan sê as ek haar vertel!"	50
	"Ek weet nie of ek vir (106)jou mammië-hulle moet vertel nie", herhaal sy.	55	"Ek weet nie of ek vir (106)Suzanne-hulle moet vertel nie," herhaal sy.	50
107	leun	55	leuen	50
108	jongkêrel	56	jong kêrel	52
109	groot geword	57	grootgeword	52

	interessante (110) <i>ontwikkelings</i>	59	interessante (110) <i>verwikkeling</i>	54
111	moet	59	moes	54
	(...) sy figuur goed (112) <i>gebou</i> (...)	59	(...) sy figuur goed (112) <i>gevorm</i> (...)	54
113	tussenposes	59	tussenpose	54
114	gereed gemaak	59	gereedgemaak	54
	"Ja (115){!} ..."	60	"Ja ... (115){!}"	55
116	vér	60	ver	55
	"Luister," sê Johan (117){.} "(118) <i>Hoekom</i> trek jy nie jou kamerjas aan nie (...)	60	"Luister," sê Johan (117){.} "(118) <i>hoekom</i> trek jy nie jou kamerjas aan nie (...)	55
	Dis eienaardig vir Colet om (119) <i>van Suzanne te hoor praat</i> <i>as 'n buitestaander, en nie</i> <i>as sy ma nie.</i>	60	Dis eienaardig vir Colet om (119) <i>iemand van Suzanne te hoor</i> <i>praat as 'n buitestaander, en nie</i> <i>as sy ma nie.</i>	55
120	romanse	61	romantiek	56
	Hy voel net dat in hierdie wêreld, so mooi en vér van alles, en so diep in homself (121){ } hulle nie (122) <i>tuis</i> <i>hoort</i> nie.	62	Hy voel net dat in hierdie wêreld, so mooi en vér van alles, en so diep in homself (121){.} hulle nie (122) <i>tuishoort</i> nie.	56
123	arms	62	arm	56
	kwalik (124) <i>verstoke</i> on- deundheid	63	kwalik (124) <i>versteekte</i> on- deundheid	57
	"Wel," sê Suzanne, asof alles afgehandel is (125){.} "(126) <i>Dan</i> pas dit net."	63	"Wel," sê Suzanne, asof alles afgehandel is (125){.} "(126) <i>dan</i> pas dit net."	57
127	een keer	63	eenkeer	58
128	Selfs as hulle uitvra nie	64	Selfs nie as hulle uitvra nie.	58
129	oomblik	64	oomblikke	58
	"Ek dink," sê hy, en probeer dit in woorde uitdruk (130){.} "(131) <i>Ek</i> dink alle verkeerde dinge is reg."	65	"Ek dink," sê hy, en probeer dit in woorde uitdruk (130){.} "(131) <i>ek</i> dink alle verkeerde dinge is reg."	59
	"Nou kyk," sê Johan (132){.} "(133) <i>As</i> jy eendag ouer is, sal dit verdwyn."	65	"Nou kyk," sê Johan (132){.} (133) <i>as</i> jy eendag ouer is, sal dit verdwyn."	60
	"Ek weet nie," sê Colet (134){.} "Hulle is seker gaaf."	66	"Ek weet nie," sê Colet (134){.} "Hulle is seker gaaf."	60
	Dis eerder met homself (135) <i>dat</i> hy praat (...)	66	Dis eerder net homself (135) <i>wat</i> hy praat (...)	60

136	Een keer	66	Eenkeer	60
137	een keer	66	eenkeer	60
	Colet se (138) <i>inhibisies</i> het een na die ander verdwyn.	68	Colet se (138) <i>obsessies</i> het die een na die ander verdwyn.	62
139	so	70	só	64
140	vol geskiet	70	volgeskiet	64
	(...) maar hy het (141) <i>homself</i> so dapper as moontlik gehou		(...) maar hy het (141) <i>hom</i> so dapper as moontlik gehou ...	
	(...)	70	(...)	64
142	verbode lewe	71	verbode-lewe	64
143	<i>fanatiek</i> getrou	73	<i>fanaties</i> getrou	66
	As iemand iets (144) <i>verkeerd</i> gedoen het (...)	73	As iemand iets (144) <i>verkeerds</i> gedoen het (...)	66
145	<i>skoon opgemaakte</i> bed	73	<i>skoon-opgemaakte</i> bed	67
146	Matriekjaar	74	matriekjaar	67
147	Matriekseuns	74	matriekseuns	68
148	Matriek	74	matriek	68
	(...) en hulle ook (149) <i>oor-eenkomstig</i> in hulle houdings en maniere aangepas (...)	74-75	(...) en hulle ook (149) <i>dienoor-eenkomstig</i> in hulle houdings en maniere aangepas (...)	68
150	C.S.V	75	CSV	68
	(...) sketse van 'n vaal, bleek wêreld waar jy soek na jou naaste en (151) <i>hulle</i> nie vind nie (...)	76	(...) sketse van 'n vaal, bleek wêreld waar jy soek na jou naaste en (151) <i>hom</i> nie vind nie (...)	69
	"As jy nie weet nie, is jy nog nie (152) <i>nie</i> 'n kind van die Here nie."	78	"As jy nie weet nie, is jy nog nie (152) ^ 'n kind van die Here nie."	70
	"Nou kyk," sê hy (153)[.]		"Nou kyk," sê hy (153)[.]	
	"(154) <i>Bid</i> jy gereeld?"	78	"(154) <i>bid</i> jy gereeld?"	71
	"Doen jy nie miskien iets, in die stilligheid, waarvan niemand weet nie, wat ... sondig is in die oë van die Here (155) <i>nié</i> ?"	78	"Doen jy nie miskien iets, in die stilligheid, waarvan niemand weet nie, wat ... sondig is in die oë van die Here (155) ^ ?"	71
156	Matriekseun	79	matriekseun	72
157	eksamens	79	eksamen	72
158	Matrieks	79	matrieks	72
159	Matrieks	79	matrieks	72
160	ná	80	na	73

(...) in die (161) <i>eerste klas</i> geslaag ...	80	(...) in die (161) <i>eersteklas</i> ge- slaag (...)	73
((162) <i>met liefde, M. du Toit</i> "	80	"(162) <i>Met liefde, M. du Toit</i> "	73
163 landmerke	80	bakens	73
164 koetse	81	passasierwaens	73
(...) asof die groter rypheid wat hy die laaste tyd gekry het, (165) <i>hulle</i> spore daarop gelaat het (...)	81	(...) asof die groter rypheid wat hy die laaste tyd gekry het, (165) <i>sy</i> spore daarop gelaat het (...)	73
166 weerontmoeting	81	herontmoeting	74
167 ná	82	na	74
(...) en dat van al haar ver- wagtings (168)[] hoe vaag en onbepaald ook al - niks gekom het nie.	82	(...) en dat van al haar ver- wagtings (168)[-] hoe vaag en onbepaald ook al - niks gekom het nie.	74
169 hom	83	die kleinbaas	75
'n vet (170) <i>bruin</i> vrou	83	'n vet (170) <i>vrou</i>	75
"(171) ^ ." S6é, maar jy het groot geword!"	83	(171) " <i>Au! Die kleinbaas! S6é,</i> maar jy het groot geword!"	75
172 draai-lag	83	draailag	75
"O ja, (173) <i>ou</i> Sara," sê hy (...)	83	"O ja, (173) <i>ai</i> Sara," sê hy (...)	75
(...) ek sien (174) <i>jy</i> het (175) <i>my</i> (176) <i>dare</i> m nog nie vergeet nie."	83	(...) ek sien (174) <i>die kleinbaas</i> het (175) <i>die ou meid</i> (176) ^ nog nie vergeet nie."	75
"Nee," sê hy, "nee, ek onthou (177) <i>jou</i> nog goed."	83	"Nee," sê hy, "nee, ek onthou (177) <i>ai</i> e nog goed."	75
178 die <i>bediende</i>	83	die <i>vrou</i>	75
"(179) <i>Hy</i> het groot geword, nê, Sara ...?"	83	"(179) <i>Die kleinbaas</i> het groot geword, nê, Sara ...?"	75
"Ek dink somer aan alles, juffrou," sê hy (180)[.] "Aan daardie eerste keer toe ons jou op die stasie gaan haal het (...)	84	"Ek dink somer aan alles, juffrou," sê hy (180)[.] "Aan daardie eerste keer toe ons jou op die stasie gaan haal het (...)	76
181 vanouds	84	van ouds	76
182 teenmekaar	88	teen mekaar	79
183 bewegingkies	88	beweginkies	79
Toe draai hy om en gaan (184) ^ na die eetkamer terug.	89	Toe draai hy om en gaan (184) <i>weer</i> na die eetkamer terug.	80

"Kyk, Colet," sê sy, "(185) <i>Alles</i> is my skuld.	89	"Kyk, Colet," sê sy, "(185) <i>alles</i> is my skuld."	81
186 'n jongmeisie	91	'n jong meisie	82
En later, terwyl sy hart in- cenkrimp van herinnerings en die pyn waarvan Johan gepraat het (187)[.] in golwinge kom, sien hy die vlammende wit Bo- landse huise (...)	92	En later, terwyl sy hart in- eenkrimp van herinnerings en die pyn waarvan Johan gepraat het (187)[.] in golwinge kom, sien hy die vlammende wit Bolandse huise (...)	83
188 volkshuisies	92	huisies	83
Bolandse (189) <i>volkies</i>	92	Bolandse (189) <i>bruinmense</i>	83
190 Bantoes	92	swartes	83
Die vuil kante van fabrieke (191) <i>flits verby met ge- gebreekte vensters.</i>	92	Die vuil kante van fabrieke (191) <i>met gebreekte vensters flits verby.</i>	83
192 onverbiddelikheid	92	onverbiddelikheid	84
193 kulturele liggame	93	kultuurverenigings	84
Hy draai dan die water so warm as moontlik aan en lê en sweet in die (194) <i>stroom</i>	95	Hy draai dan die water so warm as moontlik aan en lê en sweet in die (194) <i>stroom</i> (...)	86
Hollandse (195) <i>fakulteit</i>	95	Hollandse (195) <i>departement</i>	86
196 skoon gewastheid	96	skoongewastheid	86
197 "The Bridge of San Luis Rey"	97	<i>The Bridge of San Luis Rey</i>	87
"Ek het nooit gedink dat hy sô sou ontwikkel nie," sê Theuns vir Suzanne (198)[.] "Die kêrel is so manlik ... sô ferm in alles."	98	"Ek het nooit gedink dat hy sô sou ontwikkel nie", sê Theuns vir Suzanne (198)[.] "Die kêrel is so manlik ... sô ferm in alles."	88
(...) asof hy hom fisiek ont- trek het (199) <i>van 'n situasie</i> (...)	98	(...) asof hy hom fisiek ont- trek het (199) <i>aan 'n situasie</i> (...)	89
200 jonglewe	99	jong lewe	89
Mag die Here gee dat hy nooit weer verander in daar- die bondel (201) <i>van af- wykings</i> nie!	99	Mag die Here gee dat hy nooit weer verander in daardie bondel (201) <i>afwykings</i> nie!	89
202 teenwoordige bestaan	99	<i>teenswoordige</i> bestaan	89
203 jonglewe	99	jong lewe	90
204 jonglewe	101	jong lewe	91
205 traak-my-nie-agtige	101	traak-my-nieagtige	91

"Kyk (206)[] ek gaan môreand dans."	102	"Kyk (206)[.] ek gaan môre- aand dans."	92
(...) (207)in die agterste sitplek	102	(...) (207) op die agterste sitplek	92
Sy (208)moet iets agtergekom het (...)	103	Sy (208)moes iets agtergekom het (...)	93
Hy verlustig (209)homself in die gevoel en die besef dat die dowwe tydperk verbygegaan het.	104	Hy verlustig (209)hom in die gevoel en die besef dat die dowwe tydperk verbygegaan het.	94
210 jonglewe	104	jong lewe	94
211 romanse	105	romantiek	95
daarmee (212)gepaard gaande	105	daarmee (212)gepaardgaande	95
ou (213)Pier	108	ou (213)pier	97
214 agteroor gooi	108	agteroorgooi	97
(...) is dit meteens asof iets binnekant hom (215)[] homself onttrek van alles.	108	(...) is dit meteens asof iets binnekant hom (215)[.] homself onttrek van alles.	97
"Hel," sê sy (216)[.] (217)"Dit sal beteken dat ons elke minuut moet inbly."	109	"Hel," sê sy (216)[.] (217)dít sal beteken dat ons elke minuut moet inbly."	99
(...) elke uitdrukking op die (218)gesig van die mense wat by hom verbyskuur (...)	111	(...) elke uitdrukking op die (218)gesigte van die mense wat by hom verbyskuur (...)	100
219 traak-my-nie-agtigheid	112	traak-my-nieagtigheid	101
220 verblykte kakie	112	verbleikte kakie	101
Hy loop stadig na die uitgang en merk alom (221)hom die bekende tafereel (...)	112	Hy loop stadig na die uitgang en merk alom (221) ~ die bekende tafereel (...)	101
222 Gold Leaf	113	Gold Leaf	102
(...) en beskou dit as 'n sigaret wat (223)'n dame sowel as 'n man kan rook.	113	(...) en beskou dit as 'n sigaret wat (223)sowel 'n dame as 'n man kan rook.	102
(...) om die smaak te (224)bedek	113	(...) om die smaak te (224)verdoesel	102
"Kom weer," sê sy alhoewel sy dit nie bedoel nie (225)[] en skryf hom af as 'n prul wat in die toekoms vermy kan word.	113	"Kom weer," sê sy alhoewel sy dit nie bedoel nie (225)[.] en skryf hom af as 'n prul wat in die toekoms vermy kan word.	102
"Really," sê Colet (226)[.] "I don't know."	113	"Really," sê Colet (226)[.] "I don't know."	102

227	M.P.	114	MP	102
228	M.P.	114	MP	102
	Daardie vrees wat hom beetgepak het, is (229) ^ tekenend van sy hulpeloosheid (...)	114	Daardie vrees wat hom beetgepak het, is (229)só tekenend van sy hulpe- loosheid (...)	103
230	foon	114	telefoon	104
	"Toe maar," sê hy (231)[.] "(232)Ek sal die plek kry".	115	"Toe maar," sê hy (231)[.] "(232)ek sal die plek kry".	104
233	foon	115	telefoon	104
234	styl	115	steil	105
235	"Broertjie"	116	"broertjie"	105
	Sy stem het dieselfde sagtheid as Johan s'n (236)[.] be- halwe dat dit fyner en jonger klink.	116	Sy stem het dieselfde sagtheid as Johan s'n (236)[.] behalwe dat dit fyner en jonger klink.	105
237	Boetie	116	boetie	105
238	tuis bring	116	tuisbring	105
	Dis vir Colet 'n boeiende situasie, wat hom (239)met afsku en terselfdertyd met belangstelling vervul.	117	Dis vir Colet 'n boeiende situasie, wat hom (239)terselfdertyd met afsku en met belangstelling vervul.	106
240	agteroor sit	117	agteroorsit	106
241	Broertjie	117	broertjie	106
	"Johan," sê Peterkin (242)[.] "(243)Ek het vanmiddag met Julius gepraat."	117	"Johan," sê Peterkin (242)[.] "(243)ek het vanmiddag met Julius gepraat."	106
244	hou	118	hóu	107
245	Broertjie	119	broertjie	107
	Hy draai (246)om en kyk na Colet (...)	119	Hy draai (246)hom en kyk na Colet (...)	107
247	Broertjie	119	broertjie	108
248	vanouds	119	van ouds	108
249	Broertjie	120	broertjie	108
250	vandaar	121	van daar	110
251	vanouds	122	van ouds	111
	Sy is Suzanne en Mariet en (252)ai Sara en almal ineen.	122	Sy is Suzanne en Mariet en (252) ^ Sara en almal ineen.	111
253	teenmekaar	123	teen mekaar	112

Toe hy die deur oopmaak, sien hy vir Theuns en Suzanne langs die tafel sit. (254)		Toe hy die deur oopmaak, sien hy vir Theuns en Suzanne langs die tafel sit. (254)	
"Net betyds," sê Suzanne. "Ons wou amper loop."	123	"Net betyds," sê Suzanne. "Ons wou amper loop."	112
As hulle na hom kyk, glim hulle oë van verwagting (255)[:] Theuns om weer die ou geboue te sien en 'n bietjie in die stad by sy vriende met sy seun te spog (...)	125	As hulle na hom kyk, glim hulle oë van verwagting (255)[:] Theuns om weer die ou geboue te sien en 'n bietjie in die stad by sy vriende met sy seun te spog (...)	113
(...) en Theuns 'n paar onbenullige (256) <i>aanmerkings</i> oor sy universiteitsjare gemaak het (...)	125	(...) en Theuns 'n paar onbenullige (256) <i>opmerkings</i> oor sy universiteitsjare gemaak het (...)	113
Hulle het so pas by 'n teekamer aangegaan (257)[] toe iemand opmerk dat dit alreeds vyfuur is (...)	125	Hulle het so pas by 'n teekamer aangegaan (257)[,] toe iemand opmerk dat dit alreeds vyfuur is (...)	114
258 <i>presiesgemete</i> stemmetjie	128	<i>presies-gemete</i> stemmetjie	117
259 Greenwich-Hotel	128	Greenwich Hotel	117
260 vly	128	vlei	118
261 van ver af	131	van veraf	120
262 gedagsaamheid	132	bedagsaamheid	120
Die alledaagsheid van haar (263) <i>aanmerkings</i> hinder hom nie meer nie (...)	133	Die alledaagsheid van haar (263) <i>opmerkings</i> hinder hom nie meer nie (...)	121
"Die woord (264) <i>biologies</i> is net snaaks."	133	"Die woord (264) <i>'biologies'</i> is net snaaks."	122
En haar (265) <i>aanmerkings</i> maak alles meteens makliker (...)	134	En haar (265) <i>opmerking</i> maak alles meteens makliker (...)	122
(...) en in die gewoonheid van haar (266) <i>aanmerking</i> tog iets van die weersin in sy eie hart vertolk (...)	134	(...) en in die gewoonheid van haar (266) <i>opmerking</i> tog iets van die weersin in sy eie hart vertolk (...)	122
(...) sodat sy stywer teen hom (267) <i>aangedruk</i> het.	134	(...)sodat sy stywer teen hom (267) <i>aangedruk</i> het.	122
(...) kon hulle sien dat dit vol mense was (268) <i>was</i> tussen die rook deur lag en praat en sing.	134	(...) kon hulle sien dat dit vol mense was (268) <i>wat</i> tussen die rook deur lag en praat en sing.	122

Terwyl sy praat, speel Colet met haar hand en streel haar vingers en druk (269) <i>dit</i> deur syne en vou (270) <i>dit</i> oop en toe.	136	Terwyl sy praat, speel Colet met haar hand en streel haar vingers en druk (269) <i>hulle</i> deur syne en vou (270) <i>hulle</i> oop en toe.	124
"Wag (271)[] ek sal kyk wie dit is."	136	"Wag (271)[,] ek sal kyk wie dit is."	124
272 R.A.F.-uniform	137	RAF-uniform	125
Vir die eerste keer sover (273) <i>as</i> wat hy kon onthou, voel hy nie meer alleen nie.	138	Vir die eerste keer sover (273) ^ hy kan onthou, voel hy nie meer alleen nie.	126
Op sigself was dit nie voldoende nie en was dit nodig dat hy (274) ^ hulle moes wegbreek (...)	139	Op sigself was dit nie voldoende nie en was dit nodig dat hy (274) <i>van</i> hulle moes wegbreek (...)	127
"Gene," sê hy (275)[.]		"Gene," sê hy (275)[,]	
"(276) <i>Leen</i> my die kar vir die (277) <i>middag</i> "	139	"(276) <i>leen</i> my die kar vir die (277) <i>middag</i> ."	127
"Kyk, Marie," sê hy (278)[.]		"Kyk, Marie," sê hy (278)[,]	
"(279) <i>Ek</i> het 'n kar vir die dag gekry."	139	"(279) <i>ek</i> het 'n kar vir die dag gekry."	127
280 lui-weg	140	luiweg	128
281 reisdeken	141	reisdekens	128
282 gereed gemaak	141	gereedgemaak	129
283 stroompics	141	stroompie	129
van (284) <i>ver af</i>	143	van (284) <i>veraf</i>	130
(...) en hy voel hoe alles in haar - elke outomatiese re-fleksbeweging (285)[,] ongeduldig die proses verhaas.	143	(...) en hy voel hoe alles in haar - elke outomatiese re-fleks-beweging (285)[-] ongeduldig die proses verhaas.	131
Hy probeer hom (286) <i>verhoed</i> om te dink aan wat plaasgevind het (...)	145	Hy probeer hom (286) <i>daarvan weerhou</i> om te dink aan wat plaasgevind het (...)	132
Hy probeer (287) <i>homself</i> inleef in daardie tyd (...)	145	Hy probeer (287) <i>hom</i> inleef in daardie tyd (...)	132
Hy kan dit nog nie volkome besef nie (288)[:] maar al daardie dingetjies, wat hulle in een of ander stadium gesê en gedoen het (...)	145	Hy kan dit nog nie volkome besef nie (288)[,] maar al daardie dingetjies, wat hulle in een of ander stadium gesê en gedoen het (...)	132

(...) ryk in kleure en verskillend van patroon (289)[-] al hoe nader aan die middelpunt (...)	146	(...) ryk in kleure en verskillend van patroon (289)[,] al hoe nader aan die middelpunt (...)	133
(...) dat belangwekkende dinge my lewe sal bepaal en dat ek nou (290)[-] deur 'n reeks kleinighede (...)	146	(...) dat belangwekkende dinge my lewe sal bepaal en dat ek nou (290)[,] deur 'n reeks kleinighede (...)	133
Sy kyk met (291) <i>afkeuring</i> na die bottel (...)	147	Sy kyk met (291) <i>afkeur</i> na die bottel (...)	134
292 agteroor sit	148	agteroor sit	135
293 goud lamé-rok	148	goudlamé-rok	135
(...) en hy dink ook daaraan dat sy dit seker in die stad (294) <i>moet</i> gekoop het.	148	(...) en hy dink ook daaraan dat sy dit seker in die stad (294) <i>moes</i> gekoop het.	135
295 Dis	149	dis	136
296 desintegrasie	149	disintegrasie	136
'Either you want it or you (297) <i>don't</i> and she says (298) <i>(mark you)</i> (...)	150	'Either you want it or you (297) <i>don't</i> and she says - (298) <i>mark you</i> (...)	137
'n (299) <i>jonk</i> kind	150	'n (299) <i>jong</i> kind	137
300 het	151	et	138
(...) groot trane kom onverwags uit die hoeke van haar oë, (301) <i>dan</i> op teen haar ooghare (...)	152	(...) groot trane kom onverwags uit die hoeke van haar oë en (301) <i>dam</i> op teen haar ooghare (...)	138
302 sy-sstraatjies	152	systraatjies	139
303 <i>twaaifuur-koppie</i> koffie	153	<i>twaaifuur koppie</i> koffie	140
304 <i>dag-in</i> en (305) <i>dag-uit</i>	154	<i>dag in</i> en (305) <i>dag uit</i>	140
"(306) <i>rook</i> jy tog nie?"	154	"(306) <i>Rook</i> jy tog nie?"	140
"Hierdie pragtige geboue, dit spoor mens aan om hard te werk ... (307)[,]" en "Dit gaan nog goed op die plaas ..." (308)[] (309)[] ... (310)[*] die vreeslike oorlog" (...)	154	"Hierdie pragtige geboue, dit spoor mens aan om hard te werk ... (307)[]" en "Dit gaan nog goed op die plaas ..." (308)[,] (309)[*] ... (310)[] die vreeslike oorlog" (...)	140
311 dronkword	154	dronk word	140
312 swaaistappies	154	swaaistappie	140
"(313) <i>ek</i> glo aan niks nie (...)	154	(313) <i>Ek</i> glo aan niks nie (...)	140
314 hardekwaseklub	154	hardekwasclub	141

315	Charkof	155	Kharkov	141
	(316)[] In (317) <i>die</i> groove, you hepper (...)		(316)[*] In (317) <i>the</i> groove, you hepper (...)	142
	(...) dans en soen die meisies met die bruin oë en die warm bene (318)[:] en vra vir Marie, die blinde Tiresias (...)	156	(...) dans en soen die meisies met die bruin oë en die warm bene (318)[:] en vra vir Marie, die blinde Tiresias (...)	142
319	eetgery	157	eetgerei	143
320	verspér	158	versper	144
	Hierdie malende menigte (321)~ deel van jou nuwe wêreld.	158	Hierdie malende menigte (321) <i>is</i> deel van jou nuwe wêreld.	144
322	Boetie	158	boetie	144
323	<i>Grand Hotel</i>	159	<i>Grand Hotel</i>	145
324	<i>Grand Mousseaux</i>	159	<i>Grand Mousseux</i>	145
	En (325)[] "Seker, die tafel is nie beset nie."	159	En (325)[:] "Seker, die tafel is nie beset nie."	145
	"(...) en ek wil darem ten minste my geld terughê (326)[.] O-Ka-a-a-y!"	160	(...) en ek wil darem ten minste my geld terughê (326)[] O-Ka-a-a-y! (...)	145
	(...) en ek sê vir haar jy gaan òf saam (327)[.] òf jy bly (...)	160	(...) en ek sê vir haar jy gaan òf saam (327)[] òf jy bly (...)	145
328	M.P.'s	160	MP's	145
329	vroumens	160	meid	146
330	G.P.	160	GP	146
331	<i>Waar is Parky, die kwaai parkopsigter?</i>	160	<i>Waar is die kwaai parky?</i>	146
332	Suidoos	160	suidoos	146

6.2.2 Hilaria

1957

- 1 plastiek blindings
- 2 Slamaaierjong
(Dood) (3)[:]
- 4 meid

1986

- plastiek-blindings
- Maleier
(Dood) (3)[]
- bediende

	(Outohtone skimme in die onderbewussyn) (5)[:]		(Outohtone skimme in die onderbewussyn) (5)	
	DIE STORIE (6)[:]		DIE STORIE (6)	
	Twee misteries, (7) <i>die</i> seisoene en 'n hergeboorte.		Twee misteries, (7) <i>die</i> seisoene en 'n hergeboorte.	
	DIE WIND WAAI (8) <i>IN</i> BLOUBERGSTRAND.	7	Die wind waai (8) <i>op</i> Bloubergstrand.	155
	Colet tel 'n skulp op en staan vir 'n oomblikkie daarna en kyk, (9) <i>iets aan sy gedagtes trek-kend</i> - (...)	7	Colet tel 'n skulp op en staan vir 'n oomblikkie daarna en kyk, (9) <i>terwyl iets aan sy gedagtes trek</i> - (...)	155
	"Wanna buy me? (10)		"Wanna buy me? (10) "	155
	Tien dae (11)] dan African Mirror en His Worship.	7	Tien dae (11) ,] dan African Mirror en His Worship.	155
12	<i>Ai</i> Sara se stem uit sy verdwene jeug (...)	8	- (12) ^ Sara se stem uit sy verdwene jeug (...)	156
13	<i>alles-insluitende</i> gedagte	8	<i>alles-omvattende</i> gedagte	156
14	gedagte-beweging	8	gedagtebeweging	156
	(Hy het nog nooit so 'n besef van die onmiddellike gehad nie) (15) .]	8	(Hy het nog nooit so 'n besef van die onmiddellike gehad nie (15) .)	156
	Hy kyk met hernieuwe aandag om hom en word (16) <i>van nuuts af</i> getref deur die omgewing (...)	8	Hy kyk met hernieuwe aandag om hom en word (16) <i>van vooraf</i> getref deur die omgewing (...)	156
	Fladderende verguldsels (17) <i>trek</i> los in die wind	8	Fladderende verguldsels (17) <i>rafel</i> los in die wind (...)	156
18	álom	8	ál om	156
	(...) raak spoedig in 'n gesprek (19) <i>gebind</i> ...	8	(...) raak spoedig in 'n gesprek (19) <i>gewikkel</i> (...)	156
20	pynlik nette	9	pynlik-nette	156
21	<i>vestaalse</i> maagde		<i>Vestaalse</i> maagde	157
	Terwyl hy (22) <i>Bill</i> se plaas-waarde oorweeg (...)	9	Terwyl hy (22) <i>die waarde van Bill</i> se <i>aanwesigheid</i> probeer bereken (...)	157
23	verklaarbaar	9	verklaarbaars	157
24	(...) <i>nie die minste ei-soortigheid nie.</i>	9	(...) <i>niks gemeenskapliks nie</i>	157
25	pendulumbeweging	9	pendulebeweging	157
26	<i>asof</i> in 'n storm	9	<i>soos</i> in 'n storm	157
27	Kalifavertoning	10	kalifavertoning	157

	"Hoor daar (28)[] Lila," sê (29) <i>Suzanne</i> , haar hoof skuins om die liedjie te hoor.	10	"Hoor daar (28)[] Lila," sê (29) <i>Thelma</i> , haar hoof skuins om die liedjie te hoor.	157
	"Katedrale," sê Colet (30)[.] "(31) <i>Met</i> albasterpilare so suiwer dat die lig daardeur skyn.	10	"Katedrale," sê Colet (30)[.] "(31) <i>met</i> albasterpilare so suiwer dat die lig daardeur skyn.	157
	(...) in die (32) <i>sitkamer</i> raas 'n kraan.	10	(...) in die (32) <i>badkamer</i> raas 'n kraan.	158
33	Tam-tam- <i>tam-ta-a-a-am</i>	10	Tam-tam- <i>tamta-a-a-am</i>	158
34	Lüger	10	Luger	158
35	(...) <i>herhalend</i> beur en meegee	11	(...) <i>herhaaldelik</i> beur en meegee	158
36	vasgegesp	12	vasgegespe	159
	(...) en haar glimlag onder donker ooglede (37)[] maar Farock se museum maak jou bang vir die dous.	12	(...) en haar glimlag onder donker ooglede (37)[.] maar Farock se museum maak jou bang vir die dous	159
	Johan (38) <i>Goossen</i>	12	Johan (38) <i>Goosen</i>	159
39	vuurspuende	13	vuurspuwende	159
40	linker boonste	13	linker-boonste	160
	"(41) <i>Ofcourse</i> , (42) <i>ofcourse</i> , (43) <i>ofcourse</i> ."	13	"(41) <i>Of course</i> , (42) <i>of course</i> , (43) <i>of course</i> ."	160
44	kaffermeid	13	Marokkaanse mamma	160
45	Die Burger	13	<i>Die Burger</i>	160
46	P.O.W. Camp	13	POW Camp	160
	'n (47) <i>Kaapse jong</i>	14	'n (47) <i>Man</i>	161
48	armhorlosie	14	polshorlosie	161
	Hy is op die punt om weer te probeer (49)[] maar dink meteens aan Thelma en lê roerloos.	14	Hy is op die punt om weer te pro- beer (49)[.] maar dink meteens aan Thelma en lê roerloos.	161
50	<i>styggespanne</i> uniform	14	<i>stygpassende</i> uniform	161
51	ookal	15	ook al	161
	Met die foto's soos 'n waaier in sy hand gesprei (52)[] gaan lê hy op die rusbank.	15	Met die foto's soos 'n waaier in sy hand gesprei (52)[.] gaan lê hy op die rusbank.	162
53	kan	16	Kan	162
54	fêl	16	fel	162
55	virlaas	16	vir laas	162

	(Asemhaling langsamer, pynlike luiheid van voorslaap trec in) (56)[.]	16	(Asemhaling langsamer, pynlike luiheid van voorslaap tree in (56)[.])	162-3
57	badskamer	18	badkamer	164
58	nuwejaarsdag	18	Nuwejaarsdag	164
	(...) haar arms slaphangend van die bed af (59)[] lê.	18	(...) haar arms slaphangend van die bed af (59)[.] lê.	164
60	badskamer	18	badkamer	164
	Hy brand sy hand en 'n (61)stroom water mis sy been met 'n stoom-streep.	18	Hy brand sy hand en 'n (61)stomende streep water skiet rakelings by sy been verby.	164
62	badskamer	18	badkamer	164
	Hamiltons (63)wen Villagers met 'n beurt ...	19	Hamiltons (63)klop Villagers met 'n beurt ...	165
64	Onbekende	19	Ongekende	165
65	nuwejaarsdag	19	Nuwejaarsdag	165
66	Enemies of Promise. The Charlock's Shade.	19	Enemies of Promise. The Charlock's Shade.	165
67	badskamer	19	badkamer	165
68	Sja van Persië	19	Sjah van Persië	165
69	álom	20	al om	166
	Sy kla oor die onverwagtheid van die besoek (70)[.] daar is 'n tikkie ergernis in haar stem (...)	21	Sy kla oor die onverwagtheid van die besoek (70)[.] daar is 'n tikkie ergernis in haar stem (...)	167
	Hy het skaars die (71)telefoon terug op die (72)gehoorbuis geplaas (...)	21	Hy het skaars die (71)gehoorbuis terug op die (72)mik geplaas ...	167
73	verhoudings	21	verhouding	167
	"Die enigste manier om hulle te bereik is (74)[] (75)advertensie en nogmaals (76)advertensie.	21	"Die enigste manier om hulle te bereik (74)[.] is (75)adverteer en nogmaals (76)adverteer.	167
77	Die reukwater, wat sy aan het, is bedwelmend saam met die hitte van haar liggaam.	22	Haar reukwater is bedwelmend saam met die hitte van haar liggaam.	168
78	nuwejaar	22	Nuwejaar	168
	"Marie!" sê hy meteens hardop (79)[] en wink vir haar.	22	"Marie!" sê hy meteens hardop (79)[.] en wink vir haar.	168
80	gelyk gemaak	23	gelykgemaak	168

	Sy vertel hom dat sy (81) <i>van die eerste kwartaal van die jaar af</i> in een van die meisieskole in die stad gaan skoolhou.	23	Sy vertel hom dat sy (81) <i>vanaf die eerste kwartaal van die jaar</i> in een van die meisieskole in die stad gaan skoolhou.	169
	"Hy was so 'n vriendelike man, weet jy (82)[] Colet?"	23	"Hy was so 'n vriendelike man, weet jy (82)[.] Colet?"	169
	"Here," sê Bill (83)[.] "(84) <i>Het ek (85)babbelas vanmôre!</i> "	25	"Here," sê Bill (83)[.] "(84) <i>het ek (85)babelas vanmôre!</i> "	170
86	verlanges	25	verlangens	170
87	'n <i>Slamaaier</i>	25	'n <i>Maleier</i>	170
	"Blomme, (88) <i>Basie</i> , vir die (89) <i>Miesies</i> ," sê hy met 'n skewe glimlag wat twee geel oogtande wys.	25	"Blomme, (88) <i>master</i> , vir die (89) <i>madam</i> ," sê hy met 'n skewe glimlag wat twee geel oogtande wys.	170
	Met sy gemerkte vel, sy pet skuins oor sy linkeroog en sy een oog half toe, (90) <i>hou hy die gebukkende postuur</i> en skep 'n rare prentjie agter die ruit.	25	Met sy gemerkte vel, sy pet skuins oor sy linkeroog en sy een oog half toe, (90) <i>bly hy gebukkend staan</i> en skep 'n rare prentjie agter die ruit.	170
	"Trust Tamboer, (91) <i>Master</i> , trust Tamboer," sê Tamboer oogknippend (92) <i>konspiratories</i> (...)	26	"Trust Tamboer, (91) <i>master</i> , trust Tamboer," sê Tamboer oogknippend (92) <i>sameswerend</i> (...)	170
	Hy sukkel om dit (93) <i>te herroep</i> (...)	26	Hy sukkel om dit (93) <i>weer op te roep</i> (...)	171
	(...) en myle (94) <i>van gekleurde elektriese drade</i> .	26	(...) en myle (94) $\wedge$ gekleurde elektriese drade.	171
95	Guardian	26	Guardian	171
	As sy buig (96)[] trek die een kant van haar rok op (...)	26	As sy buig (96)[.] trek die een kant van haar rok op (...)	171
97	areas	27	streke	172
98	gerieflik	27	maklik	172
	(sê Julius Johnson Siener (99)[.])	27	(sê Julius Johnson Siener) (99)[.]	172
	Hy voel meteens moeg en (100) <i>rus</i> sy ken (101) <i>op</i> sy vuus ...	27	Hy voel meteens moeg en (100) <i>stut</i> sy ken (101) <i>met</i> sy vuus (...)	172
102	tentoonstel	28	ten toon stel	172
	"Mnr. Doepels was in diens van die (103) <i>Veme-Uitgewersmaatskappy</i> (104)[] maar ek het daarin geslaag (...)	28	"Mnr Doepels was in diens van die (103) <i>Veme Uitgewersmaatskappy</i> (104)[.] maar ek het daarin geslaag (...)	172

(...) haar ferm borsies (105) <i>onder die trui uitda- gend</i> (...)	28	(...) haar ferm borsies (105) <i>uitdagend onder die trui</i> (...)	173
"Ek dink mnr. Doepels (106) <i>is te bewonder vir sy ondememings- gees.</i> "	28	"Ek dink mnr. Doepels (106) <i>se onder- nemingsgees is bewonderens- waardig</i> "	173
"Maak u tuis, (107) <i>Mnr. Doepels.</i> "	28	"Maak u tuis, (107) <i>mnr. Doepels</i> "	173
Hy wag skaars vir (108) <i>'n kommentaar</i> (...)	28	Hy wag skaars vir (108) <i>^ kommentaar ...</i>	173
"(...) jou graad (109) <i>op 'n universiteit te gekry het.</i> "	28	"(...) jou graad (109) <i>aan 'n uni- versiteit te gekry het.</i> "	173
110 klaar gemaak	28	klaargemaak	173
111 plastiek blinding	29	plastiek-blinding	173
Hulle draai die vis (112) <i>(wat hy koop)</i> in wit papier toe.	30	Hulle draai die vis (112) <i>wat hy koop</i> in wit papier toe.	175
"Uit die (113) <i>blou.</i> "	30	"Uit die (113) <i>bloute</i> "	175
(Roete (114) <i>No 2, roete (115) No. 3</i> (...))	30	(Roete (114) <i>no. 2, roete (115) no. 3</i> (...))	175
116 agteroor gooi	31	agteroor gooi	175
"Hoe sal mens ooit iemand (117) <i>lewendig</i> daaruit kry?"	31	"Hoe sal mens ooit iemand (117) <i>lewend daaruit kry?</i> "	176
118 Maak	31	Maar	176
119 Kalifavertoning	31	kalifavertoning	176
120 Plantane	31	Platane	176
ou (121) <i>Koopmanshuise</i>	31	ou (121) <i>koopmanshuise</i>	176
122 <i>gleuffies-oë</i>	31	<i>gleuffies-oë</i>	176
'n Stilte (123) <i>meteens: tussen twee rye branders (...)</i>	32	'n Stilte (123) <i>skielik: tussen twee rye branders</i> (...)	176
124 'n <i>Klonkie</i>	32	'n <i>Seuntjie</i>	176
Ek kan nie (125) <i>^ vat</i> (126) <i>aan dinge kry nie.</i>		Ek kan nie (125) <i>'n vat (126) op dinge kry nie.</i>	176
In die bruisende maling doem iets (127) <i>rond en swart op</i> (...)	32	In die bruisende maling doem iets (127) <i>ronds en swart op</i> (...)	177
Hy skakel (128) <i>meteens die motor aan en ry weg.</i>	32	Hy skakel (128) <i>opeens die motor aan en ry weg.</i>	177
129 (Vanuit die kombuis sodra sy Colet in die sitkamer hoor inkom.)	33	(Verskyn in die deur, vrywend aan die voorskoot, haar gesig	178

((130)) <i>Verskynend</i> in die deur, vrywend aan die voorskoot, haar gesig blink, haar hare deurmekaar. Sy hou haar wang vir hom. Hy soen dit en ruik die kos.)		33	((130)) <i>Verskyn</i> in die deur, vrywend aan die voorskoot, haar gesig blink, haar hare deurmekaar. Sy hou haar wang vir hom. Hy soen dit en ruik die kos.)		178
131	meesal	34		mcestral	179
132	<i>Staan</i> solank die stoep lig aan	34		<i>Skakel</i> solank die stoep lig aan.	179
	Hy kyk (133) <i>belangeloos</i> af na die dowwe bruin band.)	35		Hy kyk (133) <i>sonder belangstelling</i> af na die dowwe bruin band.)	180
134	Slamaaierjong	35		Maleier	180
135	<i>na-patroongevormde</i> struik	35		<i>na patroon gevormde</i> struik	180
136	Lüger	35		Luger	180
137	nuwelengterok	35		nuwe-lengterok	180
138	Lüger	36		Luger	180
	Met sy sakdoek in sy hand gefrommel (139)[] vee hy die sweetdruppels van sy voorkop weg.	36		Met sy sakdoek in sy hand gefrommel (139)[,] vee hy die sweetdruppels van sy voorkop weg.	181
140	<i>Maar</i> liewers van alles 'n klug.	36		<i>Maak</i> liewers van alles 'n klug.	181
	"Ek sien," sê Bill, "dat Hamiltons vir Villagers (141) <i>gewen</i> het."	36		"Ek sien," sê Bill, "dat Hamiltons vir Villagers (141) <i>geklop</i> het."	181
	(...) en na 'n rukkie raak Thelma ingedagte soos iemand wie se aandag op iets anders (142) <i>bepaal</i> is.	36		(...) en na 'n rukkie raak Thelma ingedagte soos iemand wie se aandag op iets anders (142) <i>gevestig</i> is.	181
143	meesal	36		meestal	181
144	Kalifavertoning	36		kalifavertoning	181
	As mens 'n gaatjie in die grond grawe (daar) (145)[] dan borrel die water op.	37		As mens 'n gaatjie in die grond grawe (daar) (145)[,] dan borrel die water op.	182
146	"Green Erskine Case"	38		<i>Green Erskine Case</i>	182
147	<i>weliggroeiende</i> grenadellaheining	38		<i>welig-groeiende</i> grenadellaheining	182
	Vinnig terug met die bergpad (148) <i>langes</i>	38		Vinnig terug met die bergpad (148) <i>langs</i> .	183
	(...) en vir albei (149) <i>droë</i> wors en biltong van die plaas.	39		(...) en vir albei (149) <i>droëwors</i> en biltong van die plaas.	184

Hy is té jonk vir groot besluite (150)[] maar hy neem dit sonder om aan die gevolge te dink.	39	Hy is té jonk vir groot besluite (150)[,] maar hy neem dit sonder om aan die gevolge te dink.	184
Daar is Colet in haar arms (151)[:] die centand-glimlag (...)	40	Daar is Colet in haar arms (151)[:] die centand-glimlag ...	184
Toe hy op universiteit was (152)[] het hy een aand saam met haar en Theuns geëet.	40	Toe hy op universiteit was (152)[,] het hy een aand saam met haar en Theuns geëet.	184
(...) Colet veilig (153)by die huis by Marie du Toit.	41	(...) Colet veilig (153)nuis by Marie du Toit.	185
'n Jong meisie wat alreeds (154)op daardie stadium tekens getoon het van oujongnootenskap.	41	'n Jong meisie wat alreeds (154)in daardie stadium tekens getoon het van oujongnootenskap.	185
155 binne in	41	binne-in	185
156 stawe	41	spoorstawe	186
(...) 'n (157)ware groepering	41	(...) 'n (157)gepaste groepering	186
158 syself	41	sy self	186
159 vér	41	ver	186
160 jyself	41	jy self	186
161 Tik-ti-, tik-tak, tik-tik	42	Tik-tik, tik-tak, tik-tik	186
162 los getrek	42	losgetrek	187
163 desintigreer	42	disintegreer	187
Suzanne van Velden is met 'n ambulans vanaf die toneel van die ramp na Kaapstad vervoer (164)[] waar sy onder die sorg van dr. Johansen geplaas is (...)	43	Suzanne van Velden is met 'n ambulans vanaf die toneel van die ramp na Kaapstad vervoer (164)[,] waar sy onder die sorg van dr. Johansen geplaas is (...)	188
165 styfgespanne uniforms	43	styfpassende uniforms	188
"Waar sal ons die blomme sit?" (166)[,] (167)die kaart teen die voetenent van die bed optel (...)	43	"Waar sal ons die blomme sit?" (166)[] (167)Die kaart teen die voetenent van die bed optel (...)	188
"Nie té lank bly nie!" (168)[,] (169)swaaiend uitstap (...)	43	"Nie té lank bly nie!" (168)[] (169)Swaaiend uitstap (...)	188
mev. (170)van Velden	44	mev. (170)Van Velden	188
171 skemerkamer	44	skemer kamer	189

172	Dr. Johansen	44	dr. Johansen	189
	(...) cintlik nie van hom verwag om rol van trooster te speel (173) ^, roep die (174) <i>Suster</i> (...)	44	(...) cintlik nie van hom verwag om rol van trooster te speel (173) <i>nie</i> , roep die (174) <i>suster</i> (...)	189
	Hoe moet ek dit sê (175) [?]	44	Hoe moet ek dit sê (175) []	189
176	<i>Gelid</i> uit	45	<i>In gelid</i> uit	189
	"Mev. (177) <i>van Velden</i> ?"	45	"Mev (177) <i>Van Velden</i> ?"	189
178	Skakel	47	Bel	190
	Hy vind dat hy (179) [] vir 'n tydjie (180) [] altans, van Suzanne vergeet het.	47	Hy vind dat hy (179) [] vir 'n tydjie (180) [] altans, van Suzanne vergeet het.	190
	Toe teetyd aanbreek (181) [] klop Doepels aan Colet se deur.	47	Toe teetyd aanbreek (181) [] klop Doepels aan Colet se deur.	191
	(...) sê hy en kyk in die kamer rond met 'n blik wat waardeer (182) [] maar wat op dieselfde oomblik goedig veroordeel.	47	(...) sê hy en kyk in die kamer rond met 'n blik wat waardeer (182) [] maar wat op dieselfde oomblik goedig veroordeel.	191
183	uitdrukkingsloos	47	uitdrukkingloos	191
	Sy ken hom nie meer nie (184) [] maar is verlief ...	48	Sy ken hom nie meer nie (184) [] maar is verlief (...)	191
185	Bloesend	48	Bloesend	192
186	'n <i>geestelike-fisieke</i> gevoel	48	'n <i>geestelike fisieke</i> gevoel	192
187	Vidé	48	<i>Vide</i>	192
188	hande	49	hand	192
	"Laat dit aan julle oor," sê Julius Johnson en (189) <i>ont- slaan hulle met 'n breë hand</i> terwyl hy hom verdiep in 'n stapel briewe uit die mandjie gemerk: "In- komende Pos."	49	"Laat dit aan julle oor," sê Julius Johnson en (189) <i>wink met 'n breë hand vir hulle om te gaan</i> terwyl hy hom verdiep in 'n stapel briewe uit die mandjie gemerk: "Inkomende Pos."	192
	Daardie mense (190) [] wat so pas by die deur verbygestap het (die man en die twee seuntjies met blou matroos- broekies) (191) [] doen heel moontlik vanaand hulle laaste besoek.	50	Daardie mense (190) [] wat so pas by die deur verbygestap het (die man en die twee seuntjies met blou matroosbroekies) (191) [] doen heel moontlik vanaand hulle laaste besoek.	193
	(Fluister iets vir Lila. Lila hoofskuddend) (192) []	50	(Fluister iets vir Lila. Lila hoofskuddend (192) [])	193

193	<i>Soek tog na 'n mes</i>	50	<i>Soek tog na 'n mes</i>	193
	Druie (194)[] iemand?	50	Druie (194)[,] iemand?	193
	Lila sit op die kant van die bed en gesels onhoorbaar (195) <i>saam</i> met Suzanne.	50	Lila sit op die kant van die bed en gesels onhoorbaar (195) ~ met Suzanne.	193
	Waterpokkies (196)[] lag die dokter en waarsku moenie krap nie.	51	Waterpokkies (196)[,] lag die dokter en waarsku moenie krap nie.	194
	Buitekant die venster 'n boom wat groen skaduwees gooi (197)[,] (198) <i>die</i> suur-soet reuk van gebarste oortyp vye (...)	51	Buitekant die venster 'n boom wat groen skaduwees gooi (197)[,] (198) <i>Die</i> suur-soet reuk van gebarste oortyp vye (...)	194
199	Aidoneus	51	Aidoneus	194
200	meesal	52	meestal	195
201	beddekassie	52	bedkassie	195
202	gestawel	52	gestapel	195
203	Dokter	52	dokter	195
204	meesal	52	meestal	195
	(...) die onsekere toekoms (205)[] 'n bron van luie bespiegeling (...)	52	(...) die onsekere toekoms (205)[,] 'n bron van luie bespiegeling (...)	195
	Haar klere is alreeds ingepak en die blomme (206) <i>tussen</i> die ander pasiënte verdeel.	52	Haar klere is alreeds ingepak en die blomme (206) <i>onder</i> die ander pasiënte verdeel.	195
	TOE COLET EEN OGGEND OP KANTOOR KOM (207)[] SIEN HY ..	54	Toe Colet een oggend op kantoor kom (207)[,] sien hy	196
208	aan het	54	aanhet	196
209	besondere	54	besonder	196
210	papiermachéblinding	54	papier-maché-blinding	196
	"Binne 'n (211) <i>omsienbare</i> tydjie in graadverskillende ongelukke.	55	"Binne 'n (211) <i>ommesientjie</i> in graadverskillende ongelukke.	196
212	perlemoenkleure	55	perlemoenkleure	197
213	poeltjie	55	poeltjie	197
214	kleurlinge	56	bruinmense	197
215	vér	56	ver	197

Toe hy opstaan (in die kring van verbygangers wat uit die niet vergader het) (216)[] staan hy eers vir 'n lang ruk op sy een heen.	56	Toc hy opstaan (in die kring van verbygangers wat uit die niet vergader het) (216)[,] staan hy eers vir 'n lang ruk op sy een heen.	197
217 omstaanders	56	omstanders	198
218 jong	56	man	198
219 Slamaaiermeid	56	Maleiermeisie	198
Die (220)jong se naam is Tamboer en (221) ^ het alreeds met fiets en al tussen die menigtes verdwyn.	56	Die (220)man se naam is Tamboer en (221)hy het alreeds met fiets en al tussen die menigtes verdwyn.	198
222 kooldeurslagpapier	56	koolpapier	198
223 stilswygend	57	stilswyend	198
224 stroomop	58	stroom op	199
225 gedwergde stoele	58	verdwergde stoele	199
Oor 'n rukkie sal sy (226)daarvoor vra.	58	Oor 'n rukkie sal sy (226)daarom vra.	199
227 silwerdosie	58	silwerdosi	199
228 windaf	59	wind af	199
Hy beskryf hom as 'n (229)mal-man (230)[] maar (231)[,]	59	Hy beskryf hom as 'n (229)mal man (230)[,] maar (231)[...]	200
Hulle sing (232)[] "Praise the Lord and pass the (233)Ammunition" (...)	59	Hulle sing (232)[,] "Praise the Lord and pass the (233)ammunition" (...)	200
Iemand onthou Johan Goosen en sê ja (234)[] hy was 'n bastard.	59	Iemand onthou Johan Goosen en sê ja (234)[,] hy was 'n bastard.	200
235 Stuka's	59	Stukas	200
Colet, (236)dronk-ook, hinkend (...)	60	Colet, (236)dronk ook, hinkend (...)	201
237 ^ (238)Meeste het al verdwyn.	60	(237)Die (238)meeste het al verdwyn.	201
239 jong	60	man	201
240 Slamaaierjong	60	Maleier	201
241 badkamerkraan	61	badkamerkraan	201
Nie weer 'n lange nag (242) ^.	61	Nie weer 'n lange nag (242)nie.	201
'n Reusestandbeeld (groter as Maria Theresia in Wenen (243)[] (244)[-] 'n sittende figuur.	61	'n Reusestandbeeld (groter as Maria Theresia in Wenen (243)[]) (244)[,] 'n sittende figuur.	202

Voor sy haarself kan keer ... (245)[] ook haar gevoel van die oomblik.	63	Voor sy haarself kan keer (...) (245)[,] ook haar gevoel van die oomblik.	203-4
(...) maar wat jy nie kan (246) <i>nie beheer</i> omdat jy nie die moed, energie of hel- derheid in jouself ...	63	(...) maar wat jy nie kan (246) <i>be- heer nie</i> omdat jy nie die moed, energie of helderheid in jouself het nie (...)	204
247 <i>totaalsom</i> van drif en om- standigheid (...)	63	... (247) <i>totaal</i> van drif en om- standigheid (...)	204
248 mede-lyer	63	medelyer	204
(...) sien hy die bokant van haar kop (so klein is sy (249)[,])	64	(...) sien hy die bokant van haar kop (so klein is sy) (249)[,]	205
250 daar agter	64	daaragter	205
Dis asof die dag (251)[,] self, met alles wat gebeur soos ons dit beplan, 'n groter doel dien.	64	Dis asof die dag (251)[] self, met alles wat gebeur soos ons dit beplan, 'n groter doel dien.	205
As jy lank genoeg aanhou (252)[] bestyg jy die loopplank van 'n rooi-en-wit passasiers- boot (...)	64	As jy lank genoeg aanhou (252)[,] bestyg jy die loopplank van 'n rooi-en-wit passasiersboot (...)	205
(...) (253) <i>totaalsom</i> van wat ons sê (...)	65	(...) (253) <i>groototaal</i> van wat ons sê	205
'n (254) <i>ouman</i>	65	'n (254) <i>ou man</i>	205
(maak plek vir hom, die aarde behoort aan die verminktes (255)[,])	65	(maak plek vir hom, die aarde behoort aan die verminktes) (255)[,]	205
(...) (256) <i>véraf</i> (...)	65	(...) van (256) <i>véraf</i> (...)	206
Het ek nie, destyds, hoeveel jare gelede? (257)[,] besluit dat alles eers vernietig moet word (...)	65	Het ek nie, destyds, hoeveel jare gelede? (257)[] besluit dat alles eers vernietig moet word (...)	206
258 visserboot	65	vissersboot	206
259 borse	65	borste	206
260 meid	65	ou vrou	206
(Die stem (261) <i>in</i> homself áán homself.)	66	(Die stem (261) <i>in</i> homself áán homself)	206
As die drukking weggeneem word, bars jy uit mekaar. (262)		As die drukking weggeneem word, bars jy uit mekaar. (262)	
Beheer. Volkome beheer. 'n Soen vir Thelma. Vis vir etc.	66	Beheer. Volkome beheer. 'n Soen vir Thelma. Vis vir etc.	206

Gehawend en vitterig onder die las van (263) ~ vergrote huishouding.	66	Gehawend en vitterig onder die las van (263)'n vergrote huishouding.	206
"Ek het myself (264)ge ^v ra wat die doel van die optog is."	67	"Ek het myself (264)afge ^v ra wat die doel van die optog is."	208
265 klermakersperfektheid	67	kleremakersperfektheid	208
266 half leeg	67	halfleeg	
Hy lig sy wysvinger, die goedversorgde produk van Billa (267)[] die (268)brunet naelpoetsertjie, in 'n blink (269)[] wysgerige gebaar.	67	Hy lig sy wysvinger, die goedversorgde produk van Billa (267)[.] die (268)brunet-naelpoetsertjie, in 'n blink (269)[.] wysgerige gebaar.	208
270 revolusie	67	rewolusie	208
271 elfuur tee	68	elfuur-tee	209
272 syself	68	sy self	209
273 vlieg-bespatte	68	vliegbespatte	209
274 dit	68	dit	209
275 edelgesteente	69	edelgesteentes	209
276 bastermeid	69	mulattin	210
277 sweer-bevlekte enkels	69	sweerbevlekte enkels	210
Hulle drink elkeen nog 'n tweede koppie (278)koffie.	70	Hulle drink elkeen nog 'n tweede koppie (278)tee.	210
'n Herinnering meteens (...) (279)[] die mag van Suzanne se persoonlikheid, die houvas op Colet.	70	'n Herinnering meteens (...) (279)[.] die mag van Suzanne se persoonlikheid, die houvas op Colet.	210
280 Op hierdie stadium	70	In hierdie stadium (...)	210
281 Lesbiaanse vreemdes	70	Lesbiese vreemdes	211
(...) gebind deur die bande van (282) ~ huwelik (...) dit oor en oor voltrek totdat, op 'n magiese oomblik, die kontak geskied en die natuur sy gang gaan ... (283) Die oggendure gaan verby en die hitte neem toe.	70	(...) gebind deur die bande van (282)die huwelik (...) (...) dit oor en oor voltrek totdat, op 'n magiese oomblik, die kontak geskied en die natuur sy gang gaan ...(283) Die oggendure gaan verby en die hitte neem toe.	211
284 meid	70	meisie	211
Sy wandel van die bushalte tot by die kruispad waar haar hond huil (285)[-:] ('n (286)wit en swart foksterriër-brakkie		Sy wandel van die bushalte tot by die kruispad waar haar hond huil (285)[] ('n (286)wit-en-swart foksterriër-brakkie met hangore, sy snoet na bowe;	

met hangore, sy snoet na bowe; huil en hui! terwyl sy die deur oopmaak en in die veiligheid van haar kamer ontsan soos iemand wat baie moeg is (287)[] .	70	huil en hui! terwyl sy die deur oop- maak en in die veiligheid van haar kamer ontsan soos iemand wat baie moeg is (287)[] .	211
288 laat middag	71	laatmiddag	211
Die ondraaglike, (289) <i>moedeloos</i> hitte.	71	Die ondraaglike, (289) <i>moedbenemende</i> hitte.	211
Kantel-kantel die poppie en val (290) <i>plaf</i> agteroor, een been nog op die staandertjie ...	71	Kantel-kantel die poppie en val (290) <i>plat</i> agteroor, een been nog op die staandertjie (...)	212
291 Arcadia	72	Arkadië	212
Afgeteken teen die lig daarvan (292)[] raak sy aan die slaap.	72	Afgeteken teen die lig daarvan (292)[] raak sy aan die slaap.	212
293 bevel	73	bevel	213
294 industrië	73	industrie	213
295 julleself	73	julle self	213
296 gekreukeld	73	gekreukel	213
297 berëts	73	berets	213
298 film	73	rolprent	213
299 gorilla's	73	gorillas	213
Besluit (300)[] ja.	73	Besluit (300)[] ja.	213
301 trappe	74	trap	213
Nie eens 'n hand wat keer nie (302)[] maar (303) <i>Ta-taaaaaaa</i> , ta-taaaa!	74	Nie eens 'n hand wat keer nie (302)[] maar (303) <i>ta-taaaaaaa</i> , ta-taaaa!	213
304 M.P.'s	74	MP's	214
205 gorilla's	74	gorillas	214
306 Gorilla's	74	Gorillas	214
307 64 ~ dollar-vraag	74	64 miljoen dollar-vraag	214
308 Adamsappel	75	adamsappel	214
309 bergbeklimmers	75	bergklimmers	214
310 whisky's	75	whiskies	214
Op die Kaapse Vlakte, in sy gedagtes, (311) <i>nussen</i> die wit sand (...)	75	Op die Kaapse Vlakte, in sy gedagtes, (311) <i>op</i> die wit sand (...)	215

Hy (en Herna) sit op die stoep van 'n nagemaakte Kaaps-Hollandse huis (312)[.] (£24,000) (313)[]	75	Hy (en Herna) sit op die stoep van 'n nagemaakte Kaaps-Hollandse huis (312)[.] (£24,000) (313)[.]	215
314 badskamers	75	badkamer	215
315 Hyself	75	Hy self	215
316 asbes-pype	76	asbespype	216
317 Dís	76	Dis	216
"Colet," sê Johnny Doepels (wind in sy oë, sy stem (318)óór die gedruis, die ruite oop (319)[.])" (320)Onthou net dit (...)"	76	"Colet," sê Johnny Doepels (wind in sy oë, sy stem (318)oor die gedruis, die ruite oop (319)[.] "(320)onthou net dit (...)"	216
321 stelselmatige slukkies	76	gereelde slukkies	216
322 Vanaf	77	vanaf	216
323 eenweg	77	eenrigting	216
(...) 'n sirkel of vierkant (324)[] teen die klok.	77	(...) 'n sirkel of vierkant (324)[.] teen die klok.	216
325 (...) 'n <i>hyer self</i> (...)	77	(...) <i>self 'n hyer</i> (...)	216
326 vlamrooiblare	77	vlamrooi blare	217
327 wrevel	77	wrewel	217
328 heksebrou	77	heksevrout	217
329 oppervlakte	78	oppervlak	218
330 Flossy	78	Flossie	218
331 mede-tikster	78	medetiksters	218
'n (332)Gereelde besoeker	79	'n (332)Gereelde besoeker	218
333 meidjie	79	bediendetjie	219
Sitkamer en eetkamer (334)een kamer.	79	Sitkamer en eetkamer (334)en kamer.	219
335 meidjie	79	bediendetjie	219
Die (336)mies (...) slaap nog.	80	Die (336)madam (...) slaap nog.	219
337 meidjie	80	bediendetjie	219
Sy bel stillertjies vir Lila (338)[] maar 'n vreemde stem gee antwoord.	81	Sy bel stillertjies vir Lila (338)[.] maar 'n vreemde stem gee antwoord.	220
339 zo	81	so	220
Sy probeer almal oorreed om iets te doen en (340)kom teen 'n ongevoelige muur.	81	Sy probeer almal oorreed om iets te doen en (340)stuit teen 'n ongevoelige muur.	220
341 Pasop	82	Pas op	220

342	déúr-week	82	deurweek	221
343	half-wiel	82	halfwiel	221
344	ge-yl	82	geyl	221
345	niet	83	nie	221
346	mede-tiksters	83	medetiksters	221
347	tekenings	83	tekeninge	221
	(gekleurd en pragtig uitgevoer (348)[.])	83	(gekleurd en pragtig uitgevoer) (348)[.]	221
	"Ek wens dat Bill en ... (349)[.] dat Bill moet terug wees."	83	"Ek wens dat Bill en ... (349)[.] dat Bill moet terug wees."	222
	Die Oude Meester verander die pro- bleempie (350)tot 'n Griekse drama.	83	Die Oude Meester verander die pro- bleempie (350)in 'n Griekse drama.	222
351	lammetjie	83	lammertjie	222
352	badskamer	83	badkamer	222
	- (353)vir die res is haar belang- stelling in die huis en alles om haar intenser as eers.	84	- (353)origens is haar belangstelling in die huis en alles om haar intenser as eers.	222
354	Lüger	84	Luger	222
355	donker grys	84	donkergrys	222
356	Vasgepén	84	Vasgepen	222
357	bybel	84	Bybel	223
358	hyself	84	hy self	223
	Colet ((359)van Velden	85	Colet ((359)Van Velden)	223
360	toé	85	tóé	223
361	Johnny Little	85	Johnny Little	224
362	Geordenheid	86	Geordendheid	224
	(...) hoe meer blindings (363)[.] hoe goedkoper die blindings (...) hoe meer mense, hoe noodsaakliker die beplanning van geboue (364)[.] hoe beter die geboue, hoe ge- lukkiger die mense (365)[.] hoe ge- lukkiger die mens, hoe groter die produksie (...)	86	(...) hoe meer blindings (363)[.] hoe goedkoper die blindings (...) hoe meer mense, hoe noodsaakliker die beplanning van geboue (364)[.] hoe beter die geboue, hoe gelukkiger die mense (365)[.] hoe gelukkiger die mens, hoe groter die produksie (...)	224
366	Boetie	87	boetie	226
367	vanouds	87	van ouds	226
368	blou	89	bloute	228

369	<i>Sinueer in die verbygaan, (370)word met oomblikke só aktueel dat Colet dit deur sy hele lyf voel gaan.</i>	89	(369) ^ (370) <i>Word met oomblikke só aktueel dat Colet dit deur sy hele lyf voel gaan.</i>	228
	'n (371) <i>onplaasbare gevoel (...)</i>	89	(...) 'n (371) <i>onverstaanbare gevoel</i>	228
	Met selfanalise: agter die vrees en die besluit 'n bodem van verset. (372) <i>Klipharde verset</i>	89	Met selfanalise: agter die vrees en die besluit 'n bodem van verset. (372) <i>Klipharde verset</i>	228
373	<i>ysterbeton-gebou</i>	89	<i>gewapende betongebou</i>	228
374	<i>ysterbetongebou</i>	89	<i>gewapende betongebou</i>	228
375	<i>sub-ekonomies</i>	90	<i>subekonomies</i>	228
376	<i>visa's</i>	90	<i>visums</i>	228
377	<i>half-soet wyn</i>	90	<i>halfsoet wyn</i>	228
378	<i>publieke dienste</i>	90	<i>openbare dienste</i>	228
379	<i>Kalifavertonings</i>	90	<i>kalifavertonings</i>	228
380	<i>bél</i>	90	<i>bel</i>	229
381	<i>beddekassie</i>	91	<i>bedkassie</i>	230
382	<i>meid</i>	91	<i>wasvrou</i>	230
383	<i>sisrok-stêre-na-bowe</i>	91	<i>sisrokstêre-na-bowe</i>	230
384	<i>beddesprei</i>	91	<i>bedsprei</i>	230
385	<i>dood druk</i>	91	<i>dooddruk</i>	230
386	<i>aarbeijellie</i>	92	<i>aarbei-jellie</i>	230
387	<i>in</i>	92	<i>in</i>	231
	(...) <i>keer hulle onderstebo en ontnem hulle (388) ^ waardigheid</i>	92	(...) <i>keer hulle onderstebo en ontnem hulle (388) hul waardigheid</i>	231
389	<i>meid</i>	92	<i>vrou</i>	231
390	<i>meid</i>	93	<i>vrou</i>	231
391	<i>Gods-ongehoorde</i>	93	<i>gods-ongehoorde</i>	231
392	<i>Edblo-matras</i>	93	<i>Edblo-matras</i>	231
393	<i>verwaterd</i>	93	<i>verwater</i>	232
394	<i>Johny Little</i>	94	<i>Johnny Little</i>	232
395	<i>nou straatjie</i>	94	<i>smal straatjie</i>	233
396	<i>Nou straatjies</i>	94	<i>Smal straatjies</i>	233
	Vet (397) <i>aia verkoop beide aan vet (398) vrou.</i>	94	Vet (397) <i>swartvrou verkoop beide aan vet (398) witvrou.</i>	233
	Deftig-geklede man betas alles (399) [] <i>maar koop niks nie.</i>	94	Deftig geklede man betas alles (399) [] <i>maar koop niks nie.</i>	233

400	rokkies	94	rokkie	233
401	Boepenskaffertjie	95	Swart boepensseuntjie	233
402	Slamaaier-eienaar	95	Malcier-eienaar	233
	Stugge, swart mamma (so pas uit die (403)reserwe) kou aan 'n sny brood (...)	95	Stugge, swart mamma (so pas uit die (403)reservaat) kou aan 'n sny brood (...)	233
404	Kleurlingsedeprediker	95	Bruin sedeprediker	233
405	bybel	95	Bybel	233
	(...) op 'n bank, langs sagte (406)[] verbode groen gras (...)	95	(...) op 'n bank, langs sagte (406)[,] verbode groen gras (...)	233
407	Fonteintjie	95	Fonteintjies	233
408	skilppaddop	95	skildpaddop	233
409	laat-middaglig	95	laاتمیددلا	233
410	been-wit	96	beenwit	234
411	Nou gangetjie	96	smal gangetjie	234
412	nerfaf	96	nerf-af	234
413	Land	96	Beland	234
414	land	96	beland	234
	HMS (415)[.] Voodoo	96	H M S (415)[] Voodoo	234
416	avokado-pere	97	avokadopere	235
417	half-tien	97	halftien	235
	Warm en (418)sekuur in Mamma se kroegie.	97	Warm en (418)geborge in Mamma se kroegie.	235
	As jy hulle toemaak (419)[] skiet rooi, groen, blou en geel strale teen jou ooglede.	97	As jy hulle toemaak (419)[,] skiet rooi, groen, blou en geel strale teen jou ooglede.	235
420	sleep-tong	98	sleeptong	236
421	Vérgesig	99	Vergesig	237
422	ál	100	ál	237
	Hoe verder hy gaan (423)[] hoe donkerder word dit.	100	Hoe verder hy gaan (423)[,] hoe donkerder word dit.	237
424	vas gegryp	100	vasgegryp	238
425	Water	100	water	238
426	hyself	100	hy self	238
	Die bas krummel af (427)[.] die gom kleef.	100	Die bas krummel af (427)[,] die gom kleef.	238

Agter die eindelose berg, die (428) <i>eindeloser</i> lug en sterre.	101	Agter die eindelose berg, die (428) <i>ein- delose</i> lug en sterre	238
(Ek is, die Lewe is (429)[.])	101	(Ek is, die Lewe is) (429)[.]	239
van (430) <i>onderaf</i> opstyg	101	van (430) <i>onder af</i> opstyg	239
431 Ekself	102	Ek self	239
432 ekself	102	ek self	239
KLEIN SEUNTJIE, GEDOOPT PIETIE GOUWS (433)[] AGT JAAR GELEDE (...)	104	Klein seuntjie, gedoopt Pietie Gouws (433)[.] agt jaar gelede (...)	241
434 Oupa	104	oupa	241
435 aia	104	aie	241
436 viooltjie knoopsgatruiker	104	viooltjie-knoopsgatruiker	241
437 Vers 9	105	vers 9	241
438 visserbote	105	visserbote	242
(...) kyk onsiende verby die (439) <i>jong</i> , Tamboer (...) (440)[] na die see (...)	106	(...) kyk onsiende verby die (439) <i>man</i> , Tamboer (...) (440)[.] na die see (...)	242
Maar dit kon iemand anders ge- wees het (441)[] want die man het weggeloop (...)	107	Maar dit kon iemand anders gewees het (441)[.] want die man het weggeloop (...)	243
Geluk wat sy voel (442)[] maar nie durf erken nie.	107	Geluk wat sy voel (442)[.] maar nie durf erken nie.	243
(Deurskemering van heimwee) (443)[.]	107	(Deurskemering van heimwee (443)[.])	243
444 [] Nou anders.)	107	(444)[](Nou anders.)	243
(...) (445) <i>kleet</i> die kadaver in spierwitte mantel.	107	(...) (445) <i>klee</i> die kadaver in spierwitte mantel.	243
446 Luger	108	Luger	243
Wag en vind geen reaksie (447) ^ .	108	Wag en vind geen reaksie (447) <i>nie</i> .	243
448 Johnny Little	108	Johnny Little	244
449 binne in	109	binne-in	244
450 oosterse	109	Oosterse	244
(vasgedruk met duimdrukke (451)[.])	109	(vasgedruk met duimdrukke) (451)[.]	244
(behalwe appels, brood en vis (452)[.])	109	(behalwe appels, brood en vis) (452)[.]	244
453 bevel	109	bevel	245

- alles 'n bewegende waas (half-blind) (454)[] dirigeer die dans met sy vrye arm.	110	- alles 'n bewegende waas (half-blind) (454)[.] dirigeer die dans met sy vrye arm.	245
455 kaffers	110	swartes	246
456 terwille	110	ter wille	246
Vergeet (457)van die ander	111	Vergeet (457) ^ die ander	246
Die geur van blomme (blomme in haar hare) (458)[] Die orkes- lede pak hulle instrumente in.	111	Die geur van blomme (blomme in haar hare) (458)[.] Die orkeslede pak hul instrumente in.	246
459 purper-winde	112	purperwinde	247
460 eerste-blare	112	eerste blare	247
461 O.K. Bazaars	112	OK Bazaars	247
462 L'Avanir	112	L'Avenir	247
463 papiermaché-bote	112	papier-maché-bote	247
464 papiermaché-blindings	112	papier-maché-blindings	247
465 nylonpanties	112	nylon panties	247
466 gesél	113	gesel	247
467 Hotnotjies	113	Bruin seuntjies	247
Die (468)Nuwe (469)Lewe!	113	Die (468)nuwe (469)lewe !	248
470 Half-tien	113	Halftien	248
471 Lutheraanse kerk!	113	Lutherse kerk!	248
472 handuit ruk	113	hand-uit ruk	248
473 veranda's	113	verandas	248
474 man o'war	113	man-o'-war	248
475 papiermaché-blindings	113	papier-maché-blindings	248
(...) messe tussen tande, bloed- bevlekte verbande (eg (476)[.])	114	(...) messe tussen tande, bloed- bevlekte verbande (eg) (476)[.]	248
477 gedrapeerd	114	gedrapeer	248
Daar is geen kostuum uitspattig genoeg, geen denkbare kleding (478)nie, geen versinsel nie, of dit is daar.	114	Daar is geen kostuum uitspattig genoeg, geen denkbare kleding (478) ^ , geen versinsel nie, of dit is daar.	248
479 klonkies	114	kinders	249
480 Jong	114	Man	249
481 belangelose kluite	115	^ kluite	249
Aán en áán (482)[] luidrugtiger en luidrugtiger (...)		Aán en áán (482)[.] luidrugtiger en luidrugtiger (...)	249

6.2.3 Die mugu

1974		1986	
1	Heimelik (...) 'n kenmerk van sy teenstrydigheid (2){;} dat hy telkens vol idealisme 'n orde omverwerp (...)	Heimlik (...) 'n kenmerk van sy teenstrydigheid (2){;} dat hy telkens vol idealisme 'n orde omverwerp (...)	
3	desintegreer (Juliana Doepels (4){.})	disintegreer (Juliana Doepels (4){.})	
5	Gargantua	GARGANTUA	257
6	(...) die <i>Plaza-Saterdaggaande</i> (...)	(...) die <i>Plaza Saterdaggaande</i> (...)	257
7	kliënte	kliënteel	258
8	bedeesd	bedees	258
9	<i>rue de la Hachette</i>	<i>Rue de la Hachette</i>	258
10	Suiderkruis	<i>Suiderkruis</i>	258
11	saffiering	saffierring	258
12	voorwepe	voorwerpe	259
13	Inkomste Dit laat £10 000 (14){ } afgesien van die rente	inkomste Dit laat £10 000 (14){.} afgesien van die rente	259
15	offisiële	amptelike	259
16	spandeer (...) selfs hierdie droghuis neem iets (17) <i>van</i> die omgewing in en gee 'n bietjie kleur (...)	bestee (...) selfs hierdie droghuis neem iets (17) <i>in</i> die omgewing in en gee 'n bietjie kleur (...)	260
18	Bantoe	swartmense	260
19	blanke Alles aan hom lyk ringvormig (20){;} sy magie, die gestyselde boordjie om sy nek, sy glansende kop, sy figuurtjie.	blankes Alles aan hom lyk ringvormig (20){;} sy magie, die gestyselde boordjie om sy nek, sy glansende kop, sy figuurtjie.	261
21	Boere-gewete "Vader," sê hy (22){.} "(23) <i>Vertel</i> my."	Boeregewete "Vader," sê hy (22){.} "(23) <i>vertel</i> my."	261
24	see-blou ogies	seeblou ogies	261
25	violet-blou lug	violetblou lug	261

	In die stilte na die verdwyning, sê Gysbrecht (26)[.] "Het ek byvoorbeeld die reg (...)"	6	In die stilte na die verdwyning. sê Gysbrecht (26)[.] "Het ek byvoorbeeld die reg (...)"	261
27	nabestaandes	6	naasbestaandes	261
28	desintigreer	6	disintigreer	261
	"Die Kerk sal sê," sê vader De Metz (29)[.] "(30)As jy wil gee, gee!"	6	"Die Kerk sal sê," sê vader De Metz (29)[.] "(30)as jy wil gee, gee!"	262
31	N.G. Kerk	7	NG Kerk	262
	Die apteek op die hoek se glasdeur is oop (32)[.] walms wat bestaan uit 'n duisend-en-een geure (...)	7	Die apteek op die hoek se glasdeur is oop (32)[.] walms wat bestaan uit 'n duisend-en-een geure ...	262
33	alwetendheid	7	alwetendheid	262
34	trek	7	wek	262
	"Maar julle luister nooit nie. Luister julle ooit? Gaan!" sê sy (35)[.] "Gaan!"	8	"Maar julle luister nooit nie. Luister julle ooit? Gaan!" sê sy (35)[.] "Gaan!"	263
36	op-en-neer	8	op en neer	263
	George Ghiberti se kafee is (37)van kant tot wal met sy ware gevul.	10	George Ghiberti se kafee is (37)kant en wal met sy ware gevul.	265
38	melkskommels	10	bruismelk	265
39	(...)na-patroongevormde beeld ...	10	(...) na patroon gevormde beeld ...	265
40	Die Klarinet	11	Die Klarinet	265
	Gysbrecht, George, Lolita, die klerkie (41)is almal soutpilare voor hierdie verbreking in die ritme.	11	Gysbrecht, George, Lolita, die klerkie (41)[-] almal soutpilare voor hierdie verbreking in die ritme.	266
42	'n jongman	11	'n jong man	266
43	M.G. Midget	12	MG Midget	266
	Onderaan is geskryf (44)blou en dit is die mooiste blou wat daar is.	14	Onderaan is geskryf (44"blou" en dit is die mooiste blou wat daar is.	267
45	mascara-swart	15	maskara-swart	269
	Die onooglike been is weer onder die tafel en die tikkie (46)van selfbejammering word deur haar skoonheid gered van banaliteit.	15	Die onooglike been is weer onder die tafel en die tikkie (46) selfbejammering word deur haar skoonheid gered van banaliteit.	269
	"Kyk," fluister sy (47)[.] "(48)Kan u nie vanmiddag by my aankom nie?"	15	"Kyk," fluister sy (47)[.] "(48)kan u nie vanmiddag by my aankom nie?"	269
	"Dink daaraan," sê George (49)[.] "(50)Mens sou verwag dat sy		"Dink daaraan," sê George (49)[.] "(50)mens sou verwag dat sy slacks	

	slacks of so iets sou dra om haar mank been weg te steek, maar sy doen dit nie."	15	of so iets sou dra om haar mank been weg te steek, maar sy doen dit nie."	269
	"Sy sê dat die slacks die mooi been sal bedek (51)[.] sy sê dat as mense haar gesonde been sien, hulle sal weet watter mooi bene sy moes gehad het."	16	Sy sê dat die slacks die mooi been sal bedek (51)[.] sy sê dat as mense haar gesonde been sien, hulle sal weet watter mooi bene sy moes gehad het."	269-70
	"Mnr Edelhart," sê George (52)[.] "(53)Sal u omgee as ek u waar-sku?"	16	"Mnr. Edelhart," sê George (52)[.] "(53)sal u omgee as ek u waarsku?"	270
54	sakdoekie	16	sakboekie	270
	"Now," sê die verbyganger (55)[.] "(56)Now, I really wouldn't know, old chap."	18	"Now," sê die verbyganger (55)[.] "(56)now, I really wouldn't know, old chap."	271
	(...) hy draai die kraan (57)aan ...	19	(...) hy draai die kraan (57)oop (...)	271
58	oor-en-oor	19	oor en oor	272
59	voëltjiemis	19	voëltjies	272
60	geordenheid	20	geordendheid	272
61	al weer	20	alweer	273
62	1948 Ford	21	1948-Ford	273
63	ongebonde	21	ongebondene	274
64	animositeit	21	vyandigheid	274
65	kollekteer	22	versamel	274
66	kleur blindings	22	kleurblindings	274
67	landmerk	22	baken	274
68	afkeuring	22	afkeur	274
69	onder deur	24	onderdeur	275
70	heelwat	24	taamluk	276
	"Kyk," sê sy (71)[.] "(72)Ek haat Julius Johnson, sy fabrieke, sy blindings en sy advertensies."	24	"Kyk," sê sy (71)[.] "(72)ek haat Julius Johnson, sy fabrieke, sy blindings en sy advertensies."	276
	'So een is 'n karikatuur en bestaan nie werklik nie (73)[?]'	24	'So een is 'n karikatuur en bestaan nie werklik nie (73)[.]'	276
74	water	26	waters	277
	"Arme ou (75)Kleintjie," sê sy.	26	"Arme ou (75)kleintjie," sê sy.	278
76	shantang	27	sjantoeng	278

Anna Lindstrohm, die gifmoordenaars (77)[] netjies in 'n blou kos- tuum aangetrek (...)	27	Anna Lindstrohm, die gifmoordenaars (77)[,] netjies in 'n blou kostuum aangetrek (...)	278
Toe sluimer hy (78)weg en word na 'n rukkie wakker.	28	Toe sluimer hy (78)in en word na 'n rukkie wakker.	279
79 daddy-long-legspinnekoppe	28	daddy-longlegs-spinnekoppe	279
80 grafies	28	grafte	279
81 1955 Chev	29	1955-Chev	279
82 Bantoe	29	swartman	280
83 Mr. Querido	30	Mr Querido	281
84 ouman	30	ou man	281
85 Mr. Querido	30	Mr Querido	281
86 Mr. Johansen	31	Mr Johansen	281
87 heen en weertjie	31	heen-en-weertjie	282
Rubberbene! (88)[]	31	Rubberbene! (88)[?]	282
"Kyk, ou maat," sê die een dronke (89)[.] "(90)Ek beloof jou ek sal niks doen nie."	31	"Kyk, ou maat," sê die een dronke (89)[,] "(90)ek beloof jou ek sal niks doen nie."	282
"Kyk," sê hy (91)[.] "(92)Die nuwe nael het al begin groei."	32	"Kyk," sê hy (91)[,] "(92)die nuwe nael het al begin groei."	282
93 ouman	32	ou man	282
"Kyk," sê hy (94)[.] "(95)Ek het nie eens meer die bandage nodig nie."	32	"Kyk," sê hy (94)[,] "(95)ek het nie eens meer bandage nodig nie."	282
96 homself	32	hom	282
97 mnr. Querido	32	Mr Querido	283
98 Mr. Querido	33	Mr Querido	283
99 "Workoeta"	33	"Vorkuta"	283
100 Mr. Johnson	34	Mr Johnson	284
101 vér	34	ver	284
102 Mr. Querido	34	Mr Querido	284
103 jouself	34	jou	284
104 mnr. Querido	35	Mr Querido	285
105 homself	35	hom	285
106 Mr. Querido	35	Mr Querido	285
107 Paarl	35	Pêrel	285
108 ruk en rol	35	ruk-en-rol	285
109 Mr. Querido	36	Mr Querido	285

110	Mr. Querido	36	Mr Querido	285
111	Mr. Querido	36	Mr Querido	285
112	Mr. Querido	36	Mr Querido	286
113	Mr. Querido	36	Mr Querido	286
114	oorlog	37	oorleg	286
115	Mr. Querido	37	Mr Querido	286
116	desintegrasie	37	disintegrasie	287
117	Hennesy	37	Hennessy	287
	"(118)[] O, my nooi is (119)in 'n nartjie (120)[]", begin Gysbrecht sing.		"(118)[] O, my nooi is (119) ^ 'n nartjie (120)[]", begin Gysbrecht sing.	
	"My ouma (121)in kaneel, "(122)Daar's iemand ... iemand in anys ..."	37	"(122)daar's iemand ... iemand in anys ..."	287
	'n Paar jaar gelede was hy voorsitter, verder terug 'n breier, en nog verder terug (123)'n speler selfs (...)	38	'n Paar jaar gelede was hy voorsitter, verder terug 'n breier, en nog verder terug (123)self 'n speler ...	288
124	steak en kidney pie	39	steak-en-kidney-pie	288
125	Worcestersous	39	worcestersous	288
126	Mr. Querido	39	Mr Querido	288
127	Laat	39	laat	288
128	'n Klonkie tel mnr. Querido se stompie op (...)	40	'n Bruin seuntjie tel mnr. Querido se stompie op ...	289
129	Mnr. Querido	40	mnr. Querido	289
	Die robot wys groen en met donderende geraas ry hy by 'n bus verby. (130) Dis asof die kroeg donkerder word.	40	Die robot wys groen en met donderende geraas ry hy by 'n bus verby. (130)	
	Asof op (131)die balletmaat beweeg almal (...)	40	Dis asof die kroeg donkerder word.	289
	"Rock a bye (132)Baby (133)[]; (134)[] Baby I don't (135)Care!"	40	Asof op (131)'n balletmaat beweeg almal (...)	89
136	Mr. Querido	40	"Rock a bye (132)baby (133)[]; (134)[] Baby I don't (135)care!"	289
	"Hound (137)Dog!"	40	Mr Querido	289
138	Ruk en rol	40	"Hound (137)dog!"	289
139	Ruk en rol	40	Ruk-en-rol	289
140	tegnikleure	40	Ruk-en-rol	289
141	"Who'se a square	41	technicolor	289
	"(142)Ramschackle (143)Daddy!"	41	"Who's a square?"	289
			"(142)Ramshackle (143)daddy!"	290

144	"Wa!" "Wa!"	41	"Wa!" "Wa!"	290
	"Hound (145) <i>Dog!</i> "	41	"Hound (145) <i>dog!</i> "	290
146	hulle	42	hul	291
147	tussen	42	deur	291
148	agteroor getrek	42	agteroorgetrek	291
	As daar werklike geweld in een of ander stadium (149) <i>op jou gepleeg</i> sal word ...	43	As daar werklike geweld in een of ander stadium (149) <i>teen jou gebruik</i> sal word (...)	291
	En nou, met hierdie wete (150)[] kan hy beter oordeel (...)	44	En nou, met hierdie wete (150)[,] kan hy beter oordeel (...)	292
151	half-toe	44	half toe	292
	Die koerante is vol van sulke ontvoerings; en tog voel mens (152) <i>dat, te midde van al die geraffineerde wreedhede van hierdie eeu, om 'n slagoffer van die rebellie van die jeug te wees (...)</i>	44	Die koerante is vol van sulke ontvoerings; en tog voel mens (152) <i>dat om, te midde van al die geraffineerde wreedhede van hierdie eeu, 'n slagoffer van die rebellie van die jeug te wees (...)</i>	293
	En tog (stropelend nou, beteuterd, gekreukeld, tot vlak voor die motor) (153)[] en tog is dit asof ek in die (154) <i>ruk en pluk</i> die ekstase, die sinnelike vryheid begryp ...	45	En tog (stropelend nou, beteuterd, gekreukeld, tot vlak voor die motor) (153)[,] en tog is dit asof ek in die (154) <i>ruk-en-pluk</i> die ekstase, die sinnelike vryheid begryp ...	293
155	hy	46	hy	294
156	desintegreer	46	disintegreer	294
157	standertjies	46	staandertjies	294
158	tussenposes	47	tussenpose	295
159	deliberate	47	doelbewuste	295
160	grond vat	47	grondvat	295
161	suèdeskoene	48	suède-skoene	296
162	se	48	sy	296
163	apex	48	spits	296
	Met elke skop skuif sy lyf 'n entjie van die oorspronklike posisie (164) <i>en</i> maak patroonlose sleepsels in die sand.	49	Met elke skop skuif sy lyf 'n entjie van die oorspronklike posisie (164) <i>af</i> en maak patroonlose sleepsels in die sand.	296-7
165	katsy	49	kasty	297
	Hy lyk effens (166) <i>op 'n rondloper</i> wat sy roes langs die strand afslaap.	49	Hy lyk effens (166) <i>na 'n rondloper</i> wat sy roes langs die strand afslaap.	297

	"Kom ons loop (167)[.] "(168)sy fluister iets in sy oor.	49	"Kom ons loop (167)[.] "(168)Sy fluister iets in sy oor.	297
169	Baby	49	baby	297
	"Cry, (170) <i>Baby</i> , (171) <i>Cry!</i> "	50	"Cry, (170) <i>baby</i> , (171) <i>cry!</i> "	297
	'GO, MAN, GO!?' (172)[']"		'GO, MAN, GO! (172)[']?"	298
	GO, MAN, GO (173)[]	51	GO, MAN, GO (173)[!]	299
174	M.G.	52	MG	300
175	selfkomtemplasie	52	selfbesinning	300
176	square wêreld	52	square-wêreld	300
177	To be hep	52	"To be hep"	300
178	laat-middag	53	laadmiddag	300
179	Sheila	53	sheila	301
180	Schoolgirl	53	<i>Schoolgirl</i>	301
181	'dope fiends'	53	dope fiends	301
182	brassière	54	brassière	301
	Dis die kombinasie wat so verwarrend is, dink Gysbrecht terwyl hy (183) ^ let hoe die sheila langs hom haar baaikostuum aftrek (...)	54	Dis die kombinasie wat so ver- warrend is, dink Gysbrecht terwyl hy (183) <i>daarop</i> let hoe die sheila langs hom haar baaikostuum aftrek (...)	302
184	jongklomp	54	jong klomp	302
185	al weer	54	alweer	302
186	rukmaat	55	ruk-maat	302
187	onreële	55	onwerklike	302
188	En hy self, as hy dink aan hulle sadistiese aanslag op sy liggaam, voel (189) <i>hy</i> (190) <i>versoend</i> met elke kneusplek, boetvaardig ge- lukkig oor elke letsel.	55	En as hy dink aan hulle sadistiese aanslag op sy liggaam, voel (189) <i>hyself</i> (190) <i>versoen</i> met elke kneusplek, boetvaardig gelukkig oor elke letsel.	302
191	rukmaat	55	ruk-maat	303
	GO, MAN, GO (192)[]	55	GO, MAN, GO (192[!]	303
193	"Paralized!"	56	"Paralysed!"	303
194	"poor boy!"	56	"Poor boy!"	303
195	Mr. Frantic	56	Mr Frantic	303
196	"What Hollywood Kisses have done to (197) <i>Liz</i> ." "Hollywood Rebels."	56	<i>What Hollywood Kisses have done to (197)Liz. Hollywood Rebels.</i>	303-4
198	"Shocking-pink"	56	shocking-pink	304
199	melkskommels	57	bruismelk	304

200	kiepmielies	57	springmielies	304
201	vry tyd	57	vryc tyd	304
202	ruk en rol	57	ruk-en-rol	304
203	rukmaat	58	ruk-maat	304
204	nimfies	58	nymphets	305
205	rococo-karteltjies	58	rococo-frillighede	305
206	onbevoegd	59	onbevoeg	305
207	om-en-om	59	om en om	306
	(...) wreek (208) <i>hulle almal hulle, wat hul selfgebonde ag, op hierdie toonbeeld van die afgewykte.</i>	59	(...) wreek (208) <i>almal wat hul selfgebonde ag, hulle op hierdie toonbeeld van die afgewykte.</i>	306
	(...) Gysbrecht (209) <i>vind (210) homself in 'n systraatjie ...</i>	59	(...) Gysbrecht (209) <i>bevind (210) hom in 'n systraatjie ...</i>	306
211	half-donker	59	halfdonker	306
212	half beswyming	60	half-beswyming	306
213	M.G. Midget	60	MG Midget	306
214	dissipasie	60	losbandigheid	306
215	M.G.	60	MG	306
216	H.O.I.K.-skeepvaarders	63	HOIK-skeepvaarders	309
217	slegs	63	sleg	309
	(...) en as jy jouself afvra of alles die moeite werd is <i>uitbundig</i> (218)[.] antwoord (219)[] <i>dit is! dit is! dit is!</i> die moeite werd ...	65	(...) en as jy jouself afvra of alles die moeite werd is <i>uitbundig</i> (218)[] antwoord (219)[.] <i>dit is! dit is! dit is!</i> die moeite werd ...	310
220	volkies	65	werkers	311
221	'n jongman	65	'n jong man	311
	(...) wat in die kamer van sy skoonouers deur die venster kyk (222)[.] en 'n (223) <i>klonkie</i> met 'n strooihoed op wat deur 'n huurmotor (224) <i>raak gery</i> is en 'n (225) <i>wet seuntjie</i> wat deur die toe ruit lag (...)	65	(...) wat in die kamer van sy skoonouers deur die venster kyk (222)[] en 'n (223) <i>bruin seuntjie</i> met 'n strooihoed op wat deur 'n huurmotor (224) <i>raak gery</i> is en 'n (225) <i>wet wit seuntjie</i> wat deur die toe ruit lag (...)	311
226	'n jongetjie	66	'n seuntjie	311
	(...) en die bundeltjie vir haar vriende gegee (227)[.] In Lewe haar man en vriende ontstel ...	66	(...) en die bundeltjie vir haar vriende gegee (227)[] In lewe haar man en vriende ontstel (...)	311
228	Kleurlinge	66	bruinmense	312
229	Kleurlinge	66	bruinmense	312

(...) agter duine (230)[] in huise ...	66	(...) agter duine (230)[,] in huise ...	312
231 Pawlof-eksperimente	67	Pawlov-eksperimente	312
232 M.G.	67	MG	312
233 Of	67	of	312
(...) in die naam van (234) <i>die</i> liefde (...)	67	(...) in die naam van (234) ^ liefde (...)	312
235 Rolls-Royce	67	Rolls Royce	312
236 agteroor sak	67	agteroorsak	312
237 suëdeskoene	68	suède-skoene	313
GO, MAN GO (238)[?]	68	GO, MAN, GO (238)[!]	313
'n heel (239) <i>kleinbrandewyntjie</i>	68	'n heel (239) <i>klein brandewyntjie</i>	313
240 jou self	68	jouself	313
Ons het in 'n groot groen huis gewoon op die hoek van twee strate, (241) <i>die name waarvan ek</i> <i>vergeet het.</i>	71	Ons het in 'n groot groen huis gewoon op die hoek van twee strate, (241) <i>waarvan</i> <i>ek die name vergeet het.</i>	317
242 Matriek	71	matriek	317
Aldoende het ek heelwat gawe jong vriende (243)[] ook van wel- gestelde ouers uit die omgewing (244)[] ontmoet en vrolik saam met hulle verkeer.	72	Aldoende het ek heelwat gawe jong vriende (243)[,] ook van welgestelde ouers uit die omgewing (244)[,] ontmoet en vrolik saam met hulle verkeer.	318
245 volière	72	volière	318
246 stadsorkes	73	stadsorkes	318
247 <i>smaaklik</i> ingerig	73	<i>smaakvol</i> ingerig	319
248 Panorama-Kafee	73	Panorama-kafee	319
249 maroen-kleurige	75	maroenkleurige	320
(...) sy vingers soos dié van 'n pianis (250)[] effens senuweeagtig maar presies en elegant in be- weging (...)	75	(...) sy vingers soos dié van 'n pianis (250)[,] effens senuweeagtig maar presies en elegant in beweging (...)	320
251 narcis	76	narcissis	321
252 Rolls-Royce	76	Rolls Royce	321
253 daarom heen	78	daaromheen	323
254 Go, Man, Go	78	GO, MAN, GO!	323
255 tussenposes	78	tussenpose	323
256 O.K.	79	OK	323
257 T.B.	79	TB	323
258 gecapsize	79	ge-capsize	324

"(...) en sny sy perskeoortjies met 'n bottelstuk af (259)[] die ..."	80	(...) en sny sy perskeoortjies met 'n bottelstuk af (259)[.] die ..."	324
260 Mollie Steyn	80	Sannie Steyn	324
261 die heel omgewing	80	die hele omgewing	325
262 Kleurling-huisies	80	Plakkershuisies	325
263 'n Seun	80	'n Bruin seuntjie	325
264 inskrif	81	legende	325
265 die Kleurling-bestuurder	81	die bruin bestuurder	325
266 groentes	81	groente	325
267 jong	81	man	325
268 Kleurlinge	81	mans	325
269 Life	82	Life	326
270 Time	82	Time	326
271 millenium	82	millenium	326
272 Mr. Hicks	82	Mr Hicks	326
273 Film Show-skoonheid	84	Film Show-skoonheid	328
274 agterna kyk	84	agternakyk	328
275 moet	85	moes	329
276 débris	85	rommel	329
277 ekskevasie	86	uitgraving	329
278 kerk	87	Kerk	330
279 kerk	87	Kerk	330
280 M.G. Midget	87	MG Midget	330
281 poltergeis exterminator	87	poltergeist exterminator	330
282 teenmekaar	87	teen mekaar	331
283 bruin meisies	88	Maleiertjies	331
284 decor	88	dekor	332
(...) handgewerkte curio's met allerhande Boesman- en (285)naturellemotiewe daarop aangebring.	88	(...) handgewerkte curio's met allerhande Boesman- en (285)ander inheemse motiewe daarop aangebring.	332
(...) 'n omgewing met (286)koelies, Indiërs, (287)Slamaaiers, Maleiers, Armeniërs, Assiriërs, Jode, Boere, (288)Afrikaners en Engelse om die "kosmopolitiese" atmosfeer te verskaf (...)	88-89	(...) 'n omgewing met (286) ^, Indiërs, (287) ^ Maleiers, Armeniërs, Assiriërs, Jode, Boere, (288) ^ en Engelse om die "kosmopolitiese" atmosfeer te verskaf (...)	332

289	klonkies	89	kinders	332
290	op-en-af	89	op en af	332
291	'n <i>Kleurling</i> in uniform is besig om diesoline in te gooi ...	89	'n <i>Bruinman</i> in uniform is besig om diesoline in te gooi (...)	332
292	vérweg	90	vér weg	333
293	oor-en-oor	90	oor en oor	333
294	half-toe geswel	90	half toegeswel	333
295	buitengebeure	90	buitegebeure	333
296	onpermanent	91	tydelik	333
297	Old Man	91	old man	334
298	Blankes Alleen	91	<i>Blankes Alleen</i>	334
299	Jeanne D'Arc	91	Jeanne d'Arc	334
300	S.O.S.-kode	91	SOS-kode	334
301	<i>gekartelde</i> kantjies	91	<i>frillerige</i> kantjies	334
302	in	91	In	334
303	land	91	beland	334
304	Eye	92	eye	334
305	H.M.S. Voodoo	92	HMS Voodoo	334
306	M.G. Midget	92	MG Midget	335
307	balls up	92	balls-up	335
308	*A lot of queers. Momma's boys. Gimme Big Bill any time. Sure you don't know *Yeah, this is the place. Welcome home! Gee, but the room is musty. I'll open the window. I've got to keep it locked up. They're him? C'mon, boy. Tell me. What ship you jumped. Cross my heart and hope to die. "Say, you wanta come up to my room? Come up for a drink? You're welcome, honey. You know, you're the first guy I've seen that leaves a tip for the waitress. They leave them for waiters in a hotel but never for the waitresses. Funny. Bill tells me they never leave tips for barmen at the counter. That so? Bill says they ask them for a drink, but they never leave tips. Queer. *Yeah, this is the place. Welcome home! Gee, but the room is musty. I'll open the window. I've got to keep it locked up.			

	the most gawd (309) <i>awful</i> lot of thieves you've ever seen.	92-93	(...) They're the most gawd (309) <i>awful</i> lot of thieves you've ever seen.	335
310	O.K.	93	OK	335
311	Boerelewe	93	boerelewe	335
	"Sure (312)[.] I forgive you.	94	"Sure (312)[.] I forgive you."	336
	"They call (313) <i>met</i> Tessy, those that know me well.	94	"They call (313) <i>me</i> Tessy, those that know me well."	336
	Social (314) <i>welfare</i>	94	Social (314) <i>Welfare</i>	336
315	<i>whooping</i> cough	94	<i>hooping</i> cough	336
	(...) waarin die hele verlede met al sy gevoelsnuanses nog bestaan en waarin (316)[] ten spyte van nuwe geboue en nuwe leefwyses (317)[] ietsie van die vroeëre (318) <i>romanse</i> onvernietigbaar behoue bly.	96	(...) waarin die hele verlede met al sy gevoelsnuanses nog bestaan en waarin (316)[.] ten spyte van nuwe geboue en nuwe leefwyses (317)[.] ietsie van die vroeëre (318) <i>romantiek</i> onvernietigbaar behoue bly.	338
319	hawe-geluide	96	hawegeluide	338
	'n Ruk later (320)[] (321) <i>op</i> (322) <i>ontvangs</i> van sewe-en-ses (323)[] sien Gysbrecht homself, GO, MAN, GO (324)[] duidelik op sy bors (...)	97	'n Ruk later (320)[.] (321) <i>na</i> (322) <i>oorhandiging</i> van sewe-en-ses (323)[.] sien Gysbrecht homself, GO, MAN, GO (324)[!] duidelik op sy bors (...)	339
	Sipuana (325) <i>Speciosa</i>	98	Sipuana (325) <i>speciosa</i>	339
	Toe die verkoper hulle verlaat het om 'n ander klant te bedien, terwyl (326) <i>hy</i> die boompie in die potjie liefderik omarm, glimlag (327) <i>die</i> <i>tuinier</i> vir Gysbrecht (...)	98	Toe die verkoper hulle verlaat het om 'n ander klant te bedien, terwyl (326) <i>die</i> <i>tuinier</i> die boompie in die potjie liefderik omarm, glimlag (327) <i>hy</i> vir Gysbrecht (...)	339
	"Hoe weet jy (328)[.]" vra Gysbrecht.	98	"Hoe weet jy (328)[?]" vra Gysbrecht	340
	"Kyk," sê die tuinier (329)[.] "(330) <i>Hoe</i> lank dink jy sukkel ek al om 'n kremetart in die hande te kry?"	98	"Kyk," sê die tuinier (329)[.] "(330) <i>hoe</i> lank dink jy sukkel ek al om 'n kremetart in die hande te kry?"	340
331	nog eens	98	nog eens	340
332	voorbladsyberig	98	voorbladberig	340
	Van die verwonding van die Boss is daar geen melding (333) ^ (...)	98	Van die verwonding van die Boss is daar geen melding (333) <i>nie</i> (...)	340
	GO, MAN, GO (334)[]	98	GO, MAN, GO (334)[!]	340
	(...) die ander ooreet hulle (335) <i>met</i> vleis en geelrys en bewaar die valse sedes.	99	(...) die ander ooreet hulle (335) <i>aan</i> vleis en geelrys en bewaar die valse sedes.	340

Juliana Doepels (336)[] hier op die Parade (337)[] oorbrug twee helftes van 'n volkome Saterdag (...)	100	Juliana Doepels (336)[,] hier op die Parade (337)[,] oorbrug twee helftes van 'n volkome Saterdag (...)	341
338 julle	100	jul	342
339 Julle	100	Jul	342
340 julle	100	jul	342
341 desintegreer	101	disintegreer	342
342 'n vleiende pappery	101	'n vleiende pappery	342
343 teenmekaar	101	teen mekaar	342
344 midrif	102	midderif	343
345 mixup	102	mix-up	343
346 Sarge	102	sarge	343
347 Sersant	102	sersant	343
348 Sê	102	sê	343
349 ballsup	104	balls-up	345
"Christ, sarge," sê die konstabel (350)[.] "(351) <i>Dit was net 'n skrapie.</i> "	104	"Christ, sarge," sê die konstabel (350)[,] "(351) <i>dit was net 'n skrapie.</i> "	345
352 Boeta	104	boeta	345
"Seksmoordenaars, boewe, diewe en die skorriemorre van die stad (353)[] terwyl julle snags tussen die vere lê," sê die sersant.	104	"Seksmoordenaars, boewe, diewe en die skorriemorre van die stad (353)[,] terwyl julle snags tussen die vere lê," sê die sersant.	345
354 eventueel	105	uiteindelik	345
Hier is net plek vir basiese feite (355)[:] dis 'n kamer waarin mens bly.	105	Hier is net plek vir basiese feite (355)[:] dis 'n kamer waarin mens bly.	345
356 De Afkomst der Boeren	105	<i>De Afkomst der Boeren</i>	346
"Miskien word jy gestraf vir die sondes (357) <i>waar jy alleen in jou hart van weet (...)</i>	107	"Miskien word jy gestraf vir die sondes (357) <i>waarvan jy alleen in jou hart weet (...)</i> "	347
358 teen	108	op	347
359 vilt-kraag	108	viltkraag	348
360 parade	109	Parade	348
361 reaksionêres	109	reaksionêre	349
362 reaksionêres	109	reaksionêre	349
363 Midzenty	112	Mindszenty	351
364 Pawlof	112	Pavlov	351

365	sonderling	112	sonderlings	351
366	straat	112	Straat	351
367	Kleintjie	113	kleintjie	352
368	waarde	113	woorde	352
	(...) en die spookbeelde wat sy seunuwees orals projekteer (369)[;] die blink, bruin vernis wat een oomblik lewensloos is (...)	113	(...) en die spookbeelde wat sy senuwees orals projekteer (369)[;] die blink, bruin vernis wat een oomblik lewensloos is (...)	352
370	<i>Fosforente</i> ligte	114	<i>Fosforesserende</i> ligte	353
371	sekuur	114	geborge	353
372	Maleier-seuntjie	114	Maleierseuntjie	353
373	ver	114	vér	353
	Alom (374) <i>hom</i> raas en raas die stad.	115	Alom (374) ^ raas en raas die stad.	354
	Hoe sou dit daar gekom het (375)[.]	115	Hoe sou dit daar gekom het (375)[?]	354
376	N.G. Kerk	115	NG Kerk	354
377	'n <i>Kontinentale</i> atmosfeer	116	'n <i>kontinentale</i> atmosfeer	355
378	<i>skrefies</i> -oë	116	<i>spleet</i> -oë	355
379	Terme	117	Termyne	356
380	'n <i>Sigeuner</i> -orkes	118	'n <i>sigeuner</i> -orkes	356
381	Old Man	118	old man	356
382	hang	119	hand	357
383	oop-en-toe	119	oop en toe	357
384	hiper-modern	120	hipermodern	358
385	Peter Brooks	120	Pieter Brooks	358
386	Terra Cotta-mure	120	Terra-cotta-mure	358
387	gegote yster	120	gietyster	358
388	kliënte	120	kliënteel	358
389	<i>ingetoëner</i> sjarme	120	<i>meer ingetoë</i> sjarme	358
390	<i>Graaf</i> (391) <i>von</i> Waltzleben	120	<i>graaf</i> (391) <i>Von</i> Waltzleben	358
392	Villa	121	villa	358
393	Die Klarinet	121	<i>Die Klarinet</i>	359
394	Die Klarinet	121	<i>Die Klarinet</i>	359
395	Klarinette	122	<i>Klarinette</i>	359
	Daar is geen ekstase wat daarmee vergelyk kan word nie (396)[] behalwe seksuele ekstase.	122	Daar is geen ekstase wat daarmee ver- gelyk kan word nie (396)[,] behalwe seksuele ekstase.	360

Agter een van die pilare begin 'n Nat King Cole sing en die kelners beweeg behendig met hulle skinkborde tussen die gedrang. (397) Honderdduisende (398) Klarinette met Die Stem van die mens, Die stem van God!	122	Agter een van die pilare begin 'n Nat King Cole sing en die kelners beweeg behendig met hulle skinkborde tussen die gedrang. (397) Honderdduisende (398) Klarinette met Die Stem van die mens, Die Stem van God!	360
399 Bantoe-kinders As dit nie was dat allerhande konfyblikkies om hulle rondgelê het, die betongeboue die agter- grond uitmaak (400) nie, die omgewing die gevoel wek van steriele verlatenheid nie, sou dit 'n mooi foto gewees het. "Hart," sê Mamma (401)[.] "(402) Nee, dis nie hierdie een nie."	122	399 swart kinders As dit nie was dat allerhande kon- fyblikkies om hulle rondgelê het, die betongeboue die agtergrond uitmaak (400)~, die omgewing die gevoel wek van steriele verlaten- heid nie, sou dit 'n mooi foto gewees het. "Hart," sê Mamma (401)[.] "(402) nee, dis nie hierdie een nie."	360
Word daar ooit geskryf oor die goeie, ordentlike, bekwame, verbeeldinglose, alledaagse (403)[] oninteressante persoon? "Madame," sê dr. Niemeyer met 'n geringe buiging (404)[.] "(405) Ek dink mnr. Edelhart is die gelukkig- ste man in die wêreld."	123	Word daar ooit geskryf oor die goeie, ordentlike, bekwame, ver- beeldinglose, alledaagse (403)[.] oninteressante persoon? "Madame," sê dr. Niemeyer met 'n geringe buiging (404)[.] "(405) ek dink mnr. Edelhart is die gelukkigste man in die wêreld."	360
(...) sodat jy naderhand alle kontak met die ondergrond verloor en voor 'n vergulde (406)[] monsteragtige gedrog te staan kom.	124	(...) sodat jy naderhand alle kontak met die ondergrond verloor en voor 'n vergulde (406)[.] monsteragtige gedrog te staan kom.	362
407 rock-'n'-roll 408 Hand-aan-hand 409 later aan Ek is bevrees," sê Mamma (410)[.] "(411) Onder hierdie papiere is dit definitief nie," en sy bondel alles in die laatjie terug.	125	407 rock-'n'-roll 408 Hand aan hand 409 naderhand Ek is bevrees," sê Mamma (410)[.] "(411) onder hierdie papiere is dit definitief nie," en sy bondel alles in die laatjie terug.	362
412 CELLOPHANEPAKKIES	126	412 SELLOFAANPAKKIES	363
413 opdiening	126	413 opdieping	363
414 kliënte	126	414 kliënteel	363
415 'n	127	415 'n	363
416 'n	127	416 'n	363

(...) die eienaardige keuse van die Noodlot (417)[] en hulle (418)glasie.	129	(...) die eienaardige keuse van die Noodlot (417)[.] en lig hulle (418)glasies.	365
419 sonderlinge	129	sonderlinges	366
420 wedergeboorte	130	hergeboorte	366
421 wedergeboorte	130	hergeboorte	366
"CHICKEN!" (422)^	130	"CHICKEN!" (422)skree hulle.	366
"n Finale (423)ronde," sê Mamma, "met die komplimente van die personeel en myself" (424).	130	"n Finale (423)ronde," sê Mamma, "met die komplimente van die personeel en myself!" (424)	
Die (425)stem van die mens, die Stem van God.	130	Die (425)Stem van die mens, die Stem van God.	366
"For he's a jolly good fellow - (426)[.]	131	"For he's a jolly good fellow - (426)[]	367
(...) dienswillig die (427)Uwe (...)	131	(...) dienswillig die (427)uwe (...)	367
428 die Klarinet	131	Die Klarinet	367
429 minder bevoorregtes	131	minderbevoorregtes	367
"CHICKEN (430)[!]	132	"CHICKEN (430)[]"	368

Bogenoemde inventaris suggereer dat die volgende wysigings in al drie opgenome tekste plaasgevind het: *spelfoute*, *set- en drukfoute*, *foutiewe voorsetselgebruik*, *anglismes*, *foutiewe woordkeuses*, *rassismes* (sien die *Verantwoording by Die eerste siklus*), *interpunksie*- sowel as *strukturele wysigings*. Daarbenewens het modernisering geskied met inbegrip van die heersende spellingsisteem (vgl. herspelling):

"Die jongste hersiene uitgawe van Leroux se eerste drie boeke is dus in 'n sekere sin werke óór Vyftig, maar ván Tagtig in die sin dat die taal-reëls en -sisteem van vandag gevolg word (...)" (Van Coller, 1990/6:71).

Dat hierdie wysigings met groot omsigtigheid gehanteer is, blyk uit die taalversorger se standpunt om Leroux se "besondere styl" te eerbiedig en

"veranderinge op sinsvlak eers na deeglike oorweging, en dan maar selde" (Leroux, 1986:372)

aan te bring. Verder ook is Leroux se

"neologistiese taalgebruik, sy voorkeur vir koppeltekens (in bv. *Hilaria*), sy besondere sintaksis" (Leroux, 1986:372)

in ag geneem.

Die taalversorger verklaar ook later dat

"elke twyfelgeval (is) deur die hele redaksie herkou en met verskeie kenners bespreek (is)" (Van Coller, 1990/6:73)

Ook is nie alle rassistiese verwysings uit die tekste verwyder nie:

"aan (...) die rassiesituasie en sosio-politieke situasie as sodanig (is) geensins getorring nie, maar bloot die wense van die outeur gehoorzaam nl. dat rassistiese verwysings wat duidelik geen funksie het as outentifiseringstegniek nie, maar hedendaagse lesers sou kon beledig, geskrap moes word" (Van Coller, 1990/6:70).

Dit verklaar vervolgens die voorkoms van aanspreekvorme soos *kleinbaas*, *aie*, e.d. en raspejoratiewe soos *meid*, *kindermeid*, *Slamaaier*, e.d. in die personeteks van die betrokke romans. Vergelyk in hierdie verband die volgende bewysplase uit die betrokke tekste:

DIE EERSTE LEWE VAN COLET

- "Au! Die *kleinbaas*! Sôé, maar jy het groot geword!" en sy lag met 'n mond waarin nog net een tand sit, totdat haar oë skrefies trek.
(...)
- "O ja, *ai Sara*," sê hy, "jy het my mos in die Kaap opgepas. Toe ek klein was ..."
- "Ek sien," sê 'n vreemde mond uit 'n vet gesig, "ek sien die *kleinbaas* het die *ou meid* nog nie vergeet nie."
- "Nee," sê hy, "nee, ek onthou *aie* nog goed."
(...)

- Terwyl hy wegstap, hoor hy vir Suzanne sê: "Die *kleinbaas* het groot geword nè, Sara ...?" (p. 75, my kursivering).

HILARIA

- "Ek onthou Towerkop," sê Colet (...) Die *kindermeid* wat my opgepas het, het my vertel dat daar hekse woon" (p. 175, my kursivering).
- Haar naam was Sara," sê Colet. "Daar was orals hekse en *Slamaaiers* wat toor" (p. 176, my kursivering).
- "Die fiets het natuurlik aan die kant van sy blinde oog gekom. Die *volk* ry regtig onverskillig. Mens behoort die vuilgoed aan te gee" (p. 198, my kursivering).

DIE MUGU

- "Daar was hierdie *klonkie*. Hy gee my die 'slow walk'. Hy loop stadig voor die lorrie net toe ek wegy ..." (p. 344, my kursivering).

Problemitiese gevalle wat egter in hierdie verband in die vertellerstekste voorkom, is die volgende:

DIE EERSTE LEWE VAN COLET

- "'n Maand later is Sara met een van die *plaasvolk* getroud en het, behalwe haar vroeë kinders (wat in die sorg van haar ma was), 'n hele streep kleingoed met eentonige reëlmatigheid gekry" (p. 18, my kursivering).
- "Selfs Sara se naam het vir 'n rukkie heeltemal vreemd geklink toe Suzanne eendag vir hom sê dat Sara, die bediende wat hom opgepas het, die *kleinbaas* wou sien" (p. 75, my kursivering).

- "'n Sentimentele traan. So het ons as kinders gemaak: die kouspoppies, en dan steek ons die naalde deur om ons vyande dood te maak. Die *meidjie* en ek onder 'n eikeboom" (p. 212, my kursivering).

Die vraag kan gestel word waarom hierdie genoemde gevalle bestendig is, terwyl daar 'n definitiewe poging was om hierdie kwetsende rasbenaminge veral uit die vertellerstekste te weer. Daar kan miskien gehoop word dat hierdie gevalle nie doelbewus daar gelaat is nie - dat dit volgens die definisie van Van Vliet (1985) 'n voorbeeld van "tekstbederf" is. Daar is ook ander voorbeelde van teksbederf wat in die tekste voorkom. Vergelyk die volgende voorbeelde:

Is dit verbode lewe (p. 64) of verbode-lewe (p. 65)?; slim *aanmerkings* (p. 78) of slim *opmerkings*?; groot geword (p. 75) of grootgeword (p. 75)?; die *heel* tyd (p. 77) of die *hele* tyd (of ook *healtyd*)?; om dit *weer* te herstel (p. 82) of om dit te herstel?; *fyn gekerfde* glas (p. 95) of *fyngekerfde* glas?; herstel sy *weer* en help vir Colet (p. 128) of herstel sy en help vir Colet?; *weelderige* plantegroei (p. 129) of *welige* plantegroei?; die afsku wat hy elke dag self gevoel *et*. (p. 138) of die afsku wat hy elke dag self gevoel *het*?; (Verskyn in die deur, vrywend aan die voorskoot, haar gesig (Verskyn in die deur, vrywend aan die voorskoot, haar gesig blink (...)) (p. 178) of (Vanuit die kombuis sodra sy Colet in die sitkamer hoor inkom.) (Verskynend in die deur, vrywend aan die voorskoot, haar gesig blink (...))?; *Soek tog* na 'n mes (p. 193) of *Soektog* na 'n mes?; silwerdosi (p. 199) of silwerdosie?; heksevrou (p. 217) of heksebrou?

Wanneer raspejoratiewe in die personetekste voorkom, kan dit 'n bepaalde funksie hê, soos om onder meer outentifiserend te wees - 'n bepaalde historisiteit te hê. Kom dit egter in die vertellerstekste voor, dui dit heel moontlik daarop dat die verteller as die instansie wat objektief, en in hierdie verband ook rasneutraal behoort te wees, dit nie is nie.

Daar sou saamgestem kon word met die teksversorger se standpunt dat

"sg. rassisitiese verwysings na 'n sosiale en politieke werklikheid deel vorm van die historiese werklikheid van die teks en as sodanig eintlik nie gewysig behoort te word nie - in elk geval nie waar 'n estetiese effek direk daarvan afhanklik is nie" (*Die eerste siklus*, p. 372).

Van Heerden (1987:2) stel dit ook kategoriees wanneer hy noem dat

"die literatuur tydsgebonde is en nog altyd historisiteit as inherente eienskap gehad het."

Hierdie standpunt strook terselfdertyd ook met die behoudende uitgangspunt binne die raamwerk van die tekskritiek nl. dat dit in beginsel nie aanvaarbare praktyk is om aan 'n outeur se werk te wysig nie. Dit geld natuurlik ook vir herspelling en modernisering. Daar sou eers vasgestel moes word watter soort teks die versorger of redakteur in die vooruitsig stel. Is dit 'n populêre of kritiese teks?

Wanneer die redaksionele doelwit t.o.v. *Die eerste siklus* in ag geneem word, nl.

"dat die nuwe hersiene teks(te) eintlik geen ingrypende wysiging sou impliseer nie, maar in feite sou neerkom op die taalversorging wat Leroux moes ontbeer tydens die publikasie van sy eerste drie werke - 'n "luukse" wat vandag 'n gemeenplaas in die plaaslike uitgewersbedryf is" (p. 371)

is dit duidelik dat hierdie werk bedoel was as gemoderniseerde heruitgawe wat die populêre mark as teiken gehad het. Vergelyk in hierdie opsig ook die redaksie se latere standpunt wat by monde van Van Coller (1990/6:2) soos volg gestel word:

"Wat in die geval van Leroux se eerste siklus onthou moet word, is dat dit hier nie gaan om 'n kritiese teks/geredigeerde teks/versamelde werk nie (...) Leroux se *Eerste siklus* is 'n hersiene uitgawe geoutoriseer deur die lewende outeur (...)"

As daar gelet word op die wetenskaplike werkwyse van die redaksionele komitee, sowel as die wyse waarop met raspejoratiewe omgegaan is, kom 'n mens agter dat hierdie teks meer is as bloot 'n populêre heruitgawe - daar is vroeër gemeld dat hierdie teks 'n kompromis tussen populariteit en wetenskaplikheid probeer bereik - hoe teenstrydig so 'n doelwit binne die tekskritiek ookal mag wees.

Is *Die eerste siklus* miskien die soort teks wat Van Heerden (1987:191) in die vooruitsig stel wanneer hy tot die volgende slotsom kom?

"Daar is net een manier waarop die groot aantal Afrikaanse tekste wat raspejoratiewe bevat, vryelik as lees- en voorskryfmateriaal toeganklik kan bly en dit is met die versoening van twee oënskynlik teenstrydige eise. Aan die een kant is daar die literêre eis, wat gesteld is op die integriteit van die teks as tydsdokument, en aan die ander kant die eis wat kontemporêre lesers stel wanneer hulle raspejoratiewe in tekste teëkom."

Verder:

"'n Ruimer en eerliker benadering sal daartoe lei dat uitgewers in byvoorbeeld 'n begeleidende voorwoord tot bloemlesings of heruitgawes kan wys op die historisiteit van rassistiese taalgebruik (...) Met so 'n ruimer benadering sal tekste nie alleen in outentieke vorm behoue bly nie, maar ook met begrip en insig as literatuur voorgelê kan word aan lesers en studente."

'n Ander kwessie wat nou saamhang met raspejoratiewe is die negatiewe reliëftekening en stereotipering van nie-wit personasies in sommige Afrikaanse tekste. Daar is m.b.t. *Laat vrugte* en *Bart Nel* reeds hierop gewys. Dit wil voorkom of *Die eerste siklus* ook nie hieraan kon ontkom nie. Wanneer Van Coller (1990/6:74) noem dat

"die redaksie weliswaar rassistiese uitdrukkings verander (het) (deurgaans spesifiek in opdrag van die outeur) maar nooit die historiese werklikheid verteenwoordig (het) nie - die sosiale diskriminasie, die apartheid van wit en swart, die ondergeskiktheid van alle 'anderskleuriges'

word daarmee te kenne gegee dat nie-wit personasies ("anderskleuriges") as sodanig in die tekste getipeer word. In *Die eerste lewe van Colet* word ai Sara (later Sara) die enigste nie-wit persoonlikheid met 'n betekenisvolle rol (hier relatief) in die teks, deurgaans getipeer in 'n ondergeskikte bedienderol (arbeidskonteks). Sy bly egter nie slegs bediende nie, maar word ook die verbode, beseie van Colet se ervaring van die werklikheid. Reeds in die openingsbladsye word 'n mens bewus van twee wêreldes (die

bose wêreld van Sara en die goeie, geordende wêreld van Theuns en Suzanne) waarmee Colet in sy formatiewe jare te doen kry. Vergelyk die volgende bewysplase:

"En die see by die dokke waarnatoe sy hom geneem het as hulle in die park moes gaan stap; skepe en die reuk van vis en riool; die uitroep van die matrose en woorde soos 'bitch', 'bloody', 'bastard'" (p. 7).

(...)

"Toe kom die besef van die twee lewens: die blink sitkamerlewe met die albasters en blokkies en soentjies en mooi maniere en eet en slaap - skoon en vol inspanning; versigtige woorde en geborselde hare, sersjebroekies en syhemde en vier mure en afgemete grasperke; mooi, soet, pappa se kind, en sagte, wit hande. En daarnaas: sonde, donker, hel ... en 'n ruisende see; en die groen seegras en die gefluit van die mishoring tot agter in jou hart; die wye, geheimsinnige wêreld daarbuite en die skepe wat kolossaal en wiegend dobber op die grafkelder van verlore siele, en die wydheid en onpeilbaarheid en onverklaarbaarheid van heerlike dinge wat verborge en verbode moet bly (...)" (p. 8-9).

(...) "Dis Suzanne en die verbode, eie dinge tegelykertyd - en saam is dit vreemd, amper ondenkbaar gewaag - onheilspellend gewaag en vól - 'n hele samevatting van Suzanne en Sara: 'n onverstaanbare, oorstelpende oorgang tussen die verbode en toelaatbare" (p. 15).

Dit is verder insiggewend dat Sara later deur Suzanne verantwoordelik gehou word vir Colet se aanleer van gekruide taal en summier ontslaan word. Sy word vervolgens deur 'n wit "diensmeisie" (Maria) vervang:

"Maar toe hy eendag weer 'n vloekwoord in Suzanne se teenwoordigheid gebruik het, het sy Theuns eenkant geroep en gesê: 'Jy weet, Theuns, Colet begin allerhande lelike dinge aanleer. Mens moet versigtig wees wat jy voor hom sê. Daarom dink ek ... Sara is al lankal by ons, maar dink jy nie dis die beste dat ons haar maar laat gaan nie? Daar is inrigtings waar mens witmeisies kan kry om kinders op te pas en ook huis te hou. Hulle sê dit kos nie veel nie. Regtig - ons moet aan so iets

dink. Kyk, mens kan nie 'n kind in hierdie stadium aan 'n bediende oorlaat nie. Hulle leer soms slegte gewoontes aan ...' (...)

"Theuns het toegestem en Sara is dienooreenkomstig na die stroois teruggestuur met 'n arm vol ou kleren en 'n belofte om haar weer in diens te neem sodra daar ekstra werk is" (p. 18).

In *Hilaria* leer ons later uit die verteller (Colet se ek-vertelling) se rapportering dat Sara as gevolg van 'n promiskue leefwyse aan haar einde gekom het:

"Sara vrot in haar graf op die buurplaas. Dood aan *vuilsiekte*³. Dik, vet ou vrou. Voos *gelewe*.⁴ Weg is sy!" (p. 206) (my kursivering).

Ook ander nie-wit karakters wat in die tekste voorkom, word deurgaans op 'n negatiewe wyse voorgestel. Hulle figureer hoofsaaklik as agtergrondfigure in 'n arbeidskonteks. Daar is Tamboer (*Hilaria*), die Maleier-karikatuur, wat as 'n sluwe (vgl.

"'n Maleier met 'n blommekarretjie kom verby en loer by die venster in met swart waarnemende ogies," [p. 18]),

skimagtige skadu-figuur nou en dan onverwags opduik en dan weer net so skielik verdwyn. Wanneer Colet 'n bos blomme by hom koop, laat glip hy die geld in sy broek-sak met

"sakkeroller-behendigheids" (p. 18).

Later word daar na hom verwys as 'n "vuilgoed" wat aangekla behoort te word.

"'n Oubaas keer hom na Colet en sê: 'Die fiets het natuurlik aan die kant van sy blinde oog gekom. Die volk ry regtig onverskillig. Mens behoort die *vuilgoed* aan te gee'" (*Hilaria*, p. 198) (my kursivering).

3 Geslagsiekte, veneriese siekte (HAT).

4 'n Krasser woord ("genaai") kom in die manuskrip voor. In 'n brief (gedateer 26.7.1957) aan die skrywer het die destydse redakteur van die uitgawery Culemborg voorgestel dat dit vervang word.

Nog 'n voorbeeld van affektiewe karakterbeelding word aangetref by Rina, Colet en Thelma se diensmeisie, wat hoewel sy mooi is (vgl. "mooi mulattin", p. 210) "sweer-bevlekte enkels" het. Verder is daar die wasvrou met die "sisrokstêre-na-bowe" (p. 230) en die Blantyre met die breë glimlag en die "wit perdetande" (p. 248).

Die hantering van raspejoratiewe en die uitbeelding van nie-wit personasies in hersiene Afrikaanse uitgawes - tekste waarin hierdie raspejoratiewe en die affektiewe rasgegronde uitbeelding van nie-wit personasies binne die samelewingstrukture van destyds gemeenplais was - blyk geen voor-die-hand-liggende oplossings te bied nie.

Die redaksionele komitee van *Die eerste siklus* het gepoog om hierdie kwessie die hoof te bied deur sover moontlik die vertellerstekste van die betrokke romans te kuis van raspejoratiewe aangesien dit op daardie vertelvlak kwetsend kan wees. (Daar is reeds daarop gewys dat die vertelinstansie objektief en rasneutraal behoort te wees.) In die personetekste is dit bestendig en in sommige gevalle weer teruggeplaas nadat dit by vorige hersienings uit die teks verwyder is (vgl. *Die eerste lewe van Colet*, p. 75), om nie die historisiteit van die teks(te) te skaad nie. Die rasgegronde uitbeelding van die nie-wit personasies het ook dieselfde gebly. Alhoewel Sara dus nou nie meer 'n *meid* is nie en in die vertellerstekste nie meer as 'n *aia* benoem word nie, kom sy steeds in dieselfde dienskonteks voor. Dieselfde geld vir die ander nie-wit personasies in die betrokke tekste.

'n Vraag wat in hierdie verband gestel kan word, is of die wyse waarop raspejoratiewe kusing in *Die eerste siklus* gehanteer is, enigsins betekenisvol is, aangesien nie-wit personasies nog altyd binne die apartheidsparadigma van destyds gestalte kry. Dit sou uiteraard moeilik wees om die status van die personasies in die tekste te gaan verander ter wille van ideologiese druk van buite die tekste. Indien dit sou moes gebeur, word geïmpliseer dat die betrokke tekste in totaliteit herskryf sou moes word - 'n onderneming wat 'n heel ander teks tot gevolg kan hê: Terselfdertyd kan die literêre eise wat aan sodanige werke gestel word, in gedrang kom.

'n Finale oordeel wat t.o.v. raspejoratiewe in *Die eerste siklus* gevel kan word, is dat dit op 'n verantwoordelike, wetenskaplik-verantwoordbare en rigtinggewende wyse gehanteer is. Rede vir hierdie gevolgtrekking is tweërlei van aard. In die eerste instansie het die outeur sodanige wysigings self geïnisieer en in sommige gevalle ook self onderneem. As gevolg hiervan is hierdie wysigings binne die tekskritiek (edisie-tegniek) volkome geoutoriseer. In die tweede plek het die redaksie die opsie uitge-

oefen om raspejoratiewe slegs in die vertellerstekste te vervang met eufemismes (hoesoor sodanige eufemismes ook later gestigmatiseer kan raak soos wat Van Heerden (1987:90) aangedui het) terwyl dit in die personeteks bestendig is (waar dit funksioneel kan wees). Hiervolgens is ontkom aan die "perlocutionary fallacy" (Van Heerden 1987:6) waaraan sommige teksversorgers hulle skuldig maak.

Uit die uitsprake van Johl (1986) en Brink (1987) is die basiese aanname geabstraheer dat edisietegniese prosedure ten opsigte van Afrikaans in die algemeen en met betrekking tot Leroux se werk insonderheid mank gaan aan wetenskaplike gerigtheid. Om dus die geldigheid van dusdanige uitsprake te toets is die edisietegniese/tekskundige prosedure in verskeie Afrikaanse teksuitgawes binne 'n bepaalde teoretiese raamwerk op 'n evaluatiewe wyse gekontroleer. Die ondersoek het uiteindelik gekulmineer in die evaluering van edisietegniese praktyk ten opsigte van *Die eerste siklus* van Leroux.

Daar is onder andere bevind dat die edisietegniese benadering in die meeste nagegane teksuitgawes nie blyke gee van wetenskaplike onderlegdheid nie.

Ten opsigte van die versamelde werke wat onder die soeklig geplaas is, is veral die volgende tekskundige leemtes uitgewys, nl. dat

- dié werke in sommige gevalle onvolledig is;
- die rangskikking of chronologiese ordening van die versamelde materiaal in sommige versamelings nie bevredigend verloop het nie;
- redaksionele ingrype in die tekste, veral waar dit gegaan het om modernisering (herspelling) in sommige instansies nie konsekwent en deeglik gedoen is nie en in hierdie opsig soms onversoenbaar is met die linguistiese intensies van die outeur;
- tekskundige procédés in die meeste gevalle nie verantwoord word nie;
- 'n selektiewe apparaat (ook variantapparaat), waarin voorsiening gemaak word vir die hiërargiese ordening van variante, in die meeste gevalle ontbreek; en

- raspejoratiewe kwessies in sommige tekste nie na behore hanteer is nie.

Insgelyks het die edisietegniese versorging van enkele monotekste (o.a. die hersiene uitgawes van *Die eerste lewe van Colet* [1975], *Die mugu* [1974] en *Hilaria* [s.j.] nie bevredigend verloop nie.

In twee historiese heruitgawes (ook monotekste) *Laat vrugte* (1987) en *Bart Nel* (1988) is veral aangetoon dat as gevolg van die uiteenlopende wyse waarop raspejoratiewe in die betrokke tekste gehanteer is, daar geen uitsluitel bestaan oor hierdie sensitiewe kwessie nie.

In die lig dus van bogenoemde bevindinge is dit duidelik dat die uitsprake van veral Johl (1986) dat in Afrikaans

"'n gebrek aan gefundeerde tekskundige kritiek is"

sonder enige twyfel, wel bepaalde geldigheid het.

Te oordeel aan die uiteengesette teksdoelwit is daar met die redaksionele versorging van *Die eerste siklus* van Leroux redelik veilig binne die raamwerk van die edisietegniek beweeg. Soos reeds aangetoon, het die tekskundige procédé wat tydens die samestelling van dié betrokke teks gehandhaaf is nie 'n gebrek aan wetenskaplikheid geopenbaar nie. Intendeel, kwessies soos outorisering, herspelling, die keuse van kopieertekste en die kuising van raspejoratiewe is met groot omsigtigheid, verantwoordelikheid én verantwoordbaarheid gehanteer. Juis as gevolg hiervan sou aangevoer kon word dat Brink (1987) se oordeel dat *Die eerste siklus*

"'n vae deurmekaarspul [...] onbetroubaar en irriterend"

is, wel oorhaastig was.

As slotopmerking kan gekonstateer word dat voorgaande bevindinge onteenseglik daarop dui dat die edisietegniese prosedures wat ten opsigte van heelparty versamelde werke en enkele hersiene uitgawes gegeld het, jammer genoeg, aan wetenskaplikheid te kort skiet. Daarom sou die volgende aanbevelings, teen daardie agtergrond gesien, dus nie heeltemal onvanpas wees nie, nl. dat

- samestellers en redaksionele versorgers hulle deeglik moet vergewis van die edisietegniese paradigma waarbinne sodanige samestelling en versorging van tekste behoort te geskied;
- in die lig van die gebrek aan 'n eenvormige beleid waarvolgens tekskundige werke in die Afrikaanse konteks aangepak word, die tyd haas aangebreek het vir die vestiging van 'n sentrale liggaam wat sal waghou oor tekskundige praktyk in Afrikaans. 'n Liggaam soortgelyk aan die Amerikaanse *Center for Scholarly Editions* (CSE) of die Nederlandse *Constantijn Huygens Instituut voor tekstedities en intellectuele geskiedenis*;
- groot Afrikaanse skrywers soos Leroux se werk in hul totaliteit én met subsidie móét verskyn.

Daardeur sal ten minste verseker word dat die Afrikaanse kulturele erfenis in die vorm van sy literêre artefakte op 'n betroubare wyse vir die nageslag behoue bly, want 'n taal sonder 'n betroubare letterkunde is per slot van sake 'n taal sonder geloofwaardigheid.

Bronnelys

ANTONISSEN, ROB

1962: **Kern en tooi**. Kaapstad: Nasou, p. 216.

1966: **Spitsberaad**. Kaapstad: Nasou, p. 37.

BEUKES, WD (RED)

1992: **Boekewêreld**. *Die Nasionale Pers in die uitgewersbedryf tot 1990*. Kaapstad: Nasionale Pers.

BOERNEEF (pseud)

1958: **Krokos**. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.

1959: **Ghaap en kambro**. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.

1962: **Malle mole**. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.

1964: **Palissandryne**. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.

1976: **Sesde hoepel**. *83 ongepubliseerde gedigte van Boerneef*; saamgestel deur FJ van Rensburg. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.

1977: **Boerneef: Versamelde Prosa - versorg en ingelei deur Merwe Scholtz**. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.

1979: **Boerneef: Versamelde Poësie**. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.

BOTHA, ELIZE

1987: **Inleiding**. In: Van den Heever, CM *Laat vrugte*. Pretoria: JL van Schaik, tweede sagtebanduitgawe.

BOWERS, FREDSON

1958: **Textual criticism**. In: *Encyclopaedia Britannica*, vol. 22, pp. 13-19.

1966: **Textual and literary criticism**. Cambridge: At the University Press, pp. vii-viii.

1970: **Textual Criticism**. In: Thorpe, James (ed.). *The aims and methods of scholarship in modern languages and literatures*. New York, MLA, second edition, pp. 29-54.

BRINK, ANDRÉ P.

1976: *Ingrid Jonker mooi versamel, maar sonder ordening*, Rapport, 29 Februarie, p. 11.

1976: *Colet was tog wel veel belangriker*, Rapport, 30 Mei, p. 7.

1987: *Etienne Leroux se vroeës nou in een band ...*, Rapport, 3 Mei, p. 36.

BURO VAN DIE WAT

1994: *Beleid vir die hantering van beledigende en sensitiewe leksikale items in die WOORDEBOEK VAN DIE AFRIKAANSE TAAL [WAT]*, Stellenbosch, Februarie.

CALITZ, FC

1979: *Spot, skel en verwante verskynsels in Afrikaans*, ongepubliseerde D.Litt-proefskrif, Universiteit van Stellenbosch.

CENTER FOR SCHOLARLY EDITIONS, THE

1977: *An Introductory Statement*, PMLA 92(1), January, pp. 583-597.

CHAPMAN, RW

1933: *The textual criticism of English Classics*. In: Jones, Phyllis M. (ed). *English Critical Essays: Twentieth Century*. London, p. 274.

CLÖETE, TT

1974: *Oor WEG Louw se bundels Naggiesprek en Versamelde gedigte*. Standpunte 112, Jg. xxvii, Nr. 4, April, pp. 45-54.

COETZEE, AMPIE

1988. *Marxisme en die Afrikaanse Letterkunde*. Taal-en-politiekreeks 2. Uitgegee deur die Universiteit van Wes-Kaapland en versprei deur David Philip, Uitgewer (edms) Bpk, Claremont, 7700, Suid-Afrika.

COUPERUS, LOUIS

1953: *Verzamelde werken I*. Amsterdam: De samenwerkende uitgevers.

DE SMEDT, M. (prof. dr.)

1995: *Belang van de teksteditie voor de studie van de moderne Nederlandstalige literatuur*, lesing gehou tydens die tweede internasionale kongres van die Suider-Afrikaanse Vereniging vir Neerlandistiek, 2-5 Augustus, UOVS, pp. 1-12.

DE VRIES, ABRAHAM H.

1976. *Nie reg teenoor Ingrid nie*, Die Burger, 8 Januarie, p. 9.

DE WAAL, JHH

1910: *Africander Grammar*. Cape Town: Cape Times Printers.

1911: *Stompies*. Kaapstad en Pretoria: HAUM en JH de Bussy.

1925: *Anjelina*. Kaapstad: Nasionale Pers, vierde verbeterde druk.

1926: *Anjelina*. Kaapstad: Nasionale Pers, vyfde verbeterde druk.

1926: *Oupa*. Kaapstad: Nasionale Pers.

- 1926: *Die spioen en sy handlangers*. Kaapstad: Nasionale Pers.
- 1931: *Die jonge skrywer*. Kaapstad: Nasionale Pers.
- 1931: *Oorlog tussen twee dokters*. Kaapstad: Nasionale Pers.
- 1933: *Oupa en sy kleindogters*. Kaapstad: Nasionale Pers.
- 1936: *Die eksentrieke Essie*. Kaapstad: Nasionale Pers.
- 1939: *Versamelde werke van JHH de Waal*. Kaapstad: Nasionale Pers, dele 1-8.
- DRIESSE, OLIVER E.
1971: *Die poësie van Ingrid Jonker*, ongepubliseerde MA-verhandeling, Universiteit van Kaapstad.
- DU TOIT, FGM
1940: *Eugène N. Marais. Sy bydrae tot die Afrikaanse letterkunde*. Amsterdam: N.V. Swetz en Zeitlinger Boekhandel en Uitgewers-Maatskappy.
- FEBRUARY, VA
1981: *Mind your colour. The 'coloured' stereotype in South African literature*. London and Boston: Kegan Paul International Ltd.
- GERWEL, GJ
1983: *Literatuur en apartheid*. Kampen taal-en-politiekreeks nr. 1. Kasselsvlei: Kampen-Uitgewers.
- GREG, WW
1959: The rationale of copy-text. In: Bowers, F. (ed). *Studies in bibliography*. Papers of the Bibliographical Society of the University of Virginia, Vol. 3, 1950-1951. Charlottesville: Bibliographical Society of the University of Virginia, pp. 19-36.
- JOHL, JOHANN
1976: *Versamelbundel is onvolledig*, *Die Volksblad*, 20 April, p. 9.
- 1985: *Etienne Leroux SSS: Senders, skadeloosstelling en standaardisasie*, *Spits* 1(1): 28-44.
- 1986a: *Leroux-siklus pragtig versorg*, *Beeld*, 22 September, p. 8.
- 1986b: *Tekstprobleme/probleemtekste: 'n tekskundige kritiek in Afrikaans*, *Spits* 2(2): 8-25.
- JONKER, INGRID
1954: "Die plakkaat", *Die Huisgenoot*, 12 Maart.
- 1954: "Opdrag", *Naweekpos*, Julie, p. 26.
- 1955: "Die digteres", *Die Huisgenoot*, 18 Maart.
- 1955: "Die gordyn", *Die Huisgenoot*, 25 April.

- 1955: "As jy slaap", *Naweekpos*, Mei, p. 74.
- 1955: "Die digteres", *Naweekpos*, Augustus, p. 31.
- 1956: *Ontvlugting*. Kaapstad: Culemborg.
- 1963: *Rook en oker*. Johannesburg: Afrikaanse Pers-Boekhandel.
- 1965: "Ingrid Jonker se laaste verhaal", *Die Huisgenoot*, 13 Augustus, pp. 14-15.
- 1966: *Kantelson*. Johannesburg: Afrikaanse Pers-Boekhandel.
- 1975: *Versamelde Werke*. Johannesburg: Perskor-Uitgewery.

KANNEMEYER, JC

- 1978: *Geskiedenis van die Afrikaanse literatuur*, Band 1. Kaapstad en Pretoria: Academica.
- 1979: Inleiding: Die geskiedenis van 'n teks. In: Opperman, DJ *Die galeie van Jorik*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers, pp. 11-32.
- 1980: Verantwoording. In: Leipoldt, C. Louis. *Versamelde gedigte* (versorg deur J.C. Kannemeyer). Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers, pp. 509-545.
- 1983: *Geskiedenis van die Afrikaanse Literatuur*, Band 2. Pretoria, Kaapstad en Johannesburg: Academica.
- 1985: Verantwoording. In: Krige, Uys. *Versamelde gedigte* (versorg deur JC Kannemeyer). Pretoria: JL van Schaik.
- 1990: *Die dokumente van Dertig*. Kenwyn: Juta en Kie.

KANZOG, K

1970. *Prolegomena zu einer historisch-kritischen Ausgabe der Werke Heinrich von Kleists: Theorie und Praxis einer moderner Klassiker-Edition*. München: Fink.

KENYON, FG

- 1926: *Handbook to the textual criticism of the New Testament*. London: Macmillan and Co. Limited, second edition.

KRIGE, UYS

- 1985: *Versamelde gedigte - versorg deur JC Kannemeyer*. Pretoria: JL van Schaik.

LANGENHOVEN, CJ

- 1921: *Sonde met die bure*. Kaapstad: De Nationale Pers Beperkt.
- 1933: *Versamelde werke van CJ Langenhoven*. Kaapstad: Nasionale Pers, eerste uitgawe, Dele 1-12.
- 1935: *Versamelde werke van CJ Langenhoven*. Kaapstad: Nasionale Pers, tweede uitgawe, Dele 1-12.

1948: Versamelde werke van CJ Langenhoven. Kaapstad: Nasionale Pers, derde uitgawe, Dele 1-15.

1955: Versamelde werke van CJ Langenhoven. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, vierde uitgawe, Dele 1-16.

1973: Versamelde werke van CJ Langenhoven. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers, vyfde uitgawe, Dele 1-16.

LEIPOLDT, C. LOUIS

1948: *Die Moormansgat en Ander Verhalende, en Natuurverse*. Johannesburg: Afrikaanse Pers-Boekhandel.

1949: *Geseënde skaduwees*. Johannesburg: Afrikaanse Pers-Boekhandel.

1980: *Versamelde gedigte - versorg deur JC Kannemeyer*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.

LEROUX, ETIENNE

1955: *Die eerste lewe van Colet*. Kaapstad: Culemborg.

s.j. [1957]: *Hilaria*. Kaapstad: Culemborg.

1959: *Die mugu*. Kaapstad: HAUM.

s.j.: *Hilaria*. Kaapstad: HAUM, tweede druk.

1971: Etienne Leroux in gesprek met FIJ van Rensburg. In: *Gesprekke met skrywers 1*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers, pp. 40-69.

1974: *Die mugu*. Kaapstad: HAUM, hersiene uitgawe.

1975: *Die eerste lewe van Colet*. Kaapstad: HAUM, hersiene uitgawe.

1985: *Die Silberstein-trilogie*. Kaapstad: Human & Rousseau.

1986: *Die eerste siklus*. Pretoria: HAUM-Literêr.

1990: *Die suiwerste Hugenoet is Jan Schoeman*. Kaapstad: Human & Rousseau, faksimile-uitgawe.

LINDENBERG, ERNST

1966: *Versamelde gedigte van Eugène Marais*. (Blokboek nr. 2). Kaapstad: Academica.

1972: *Versamelde gedigte van Eugène Marais*. (Blokboek nr. 2). Kaapstad: Academica.

1982: Eugène N. Marais, 1871-1936. In: Nienaber, PJ. *Perspektief en Profiel*. Johannesburg: Afrikaanse Pers-Boekhandel.

LOUW, NP VAN WYK

1921: "Bij een siekbed", *De Goede Hoop*, 15 November, p. 169.

- 1925: "Die geveg", **Die Huisgenoot**, 20 November, p. 25.
- 1926: "'n Puntdig", **Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad**, Oktober, p. 177.
- 1926: "Ballade", **Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad**, Oktober, p. 185.
- 1928: "Sonnet", **Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad**, Junie, p. 30.
- 1928: "Sonnet", **Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad**, Junie, p. 37.
- 1928: "Sokrates", **Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad**, Junie, p. 43.
- 1930: "Vir jou my woorde", **Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad**, November, p. 117.
- 1930: "Die mense", **Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad**, November, p. 138.
- 1930: "Eensaam tussen die sterre", **Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad**, November, p. 153.
- 1930: "Huil oor die sterre", **Kwartaalblad van die Universiteit van Kaapstad**, November, p. 163.
- 1935: **Alleenspraak**. Kaapstad: Nasionale Pers.
- 1937: **Die halwe kring**. Kaapstad: Nasionale Pers.
- 1938: "Nocturne", **Die Huisgenoot**, April, p. 21.
- 1938: "Van die verlore Seun", **Die Huisgenoot**, April, p. 27.
- 1941: **Raka**. Kaapstad: Nasionale Pers.
- 1942: **Gestaltes en diere**. Kaapstad: Nasionale Pers.
- 1947: "Kassandra". **Standpunte**, Jg 2, no 4, Oktober, p. 10.
- 1947: "In Memoriam B", **Standpunte**, Jg 2, no 4, Oktober, p. 67.
- 1954: **Nuwe verse**. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.
- 1955: **Maskers van die erns**. Johannesburg: Afrikaanse Pers-Boekhandel.
- 1961: **Vernuwing in die prosa**. Kaapstad: Human & Rousseau.
- 1962: **Tristia en ander verse voorspele en vlugte 1950-1957**. Kaapstad: Human & Rousseau.

- 1966: *Tristia - Sketsboek*. Kaapstad: Human en Rousseau.
- 1970: *Rondom eie werk*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.
- 1972: *Opstelle oor ons ouer digters*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- 1975: *Tristia en ander verse voorspele en vlugte 1950-1957*. Kaapstad: Human & Rousseau, tweede vermeerderde uitgawe, eerste druk.
- 1977: *Deurskouende verband*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- 1981: *Versamelde gedigte*. Kaapstad: Tafelberg Uitgewers en Human & Rousseau.
- 1982: *Skietlood*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- 1982: *Weegskaal*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- 1986: *Versamelde prosa 1*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.
- 1986: *Versamelde prosa 2*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- 1986: Eugène N. Marais: *Versamelde gedigte*. 'n Radiopraatjie wat op 7 Desember 1936 deur die SAUK uitgesaai is. In: Louw, N.P. van Wyk, *Versamelde prosa 2*. Kaapstad: Human & Rousseau, p. 435.

LOUW, WEG

- 1934: *Die ryke dwaas*. Kaapstad: Nasionale Pers.
- 1935: *Die ryke dwaas*. Kaapstad: Nasionale Pers, tweede vermeerderde druk.
- 1973: *Versamelde gedigte*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.
- 1976: *Vensters op die vrees*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.
- 1977: *Persoonlike Perspektiewe*, *WEG Louw in gesprek met Roy Pheiffer*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.

LUBBE, HJ

- 1970: *Die eufemisme in Afrikaans*, ongepubliseerde D.Litt-proefskrif, Universiteit van die Oranje-Vrystaat.

LUCEBERT

- 1974: *Verzamelde gedichten, Dl. I en II. Verantwoording. Varianten. Documentatie, Bibliografie en register*. Van de Watering, C.W. (red). Amsterdam: De Bezige bij.

MAAS, PAUL

- 1958: *Textual criticism* (translated from the German by Barbara Flower). Oxford: At the Clarendon Press.

MALAN, EM

- 1951: *Cornelis Jacob Langenhoven*. Bibliografie. Universiteit van Kaapstad. Skool van Biblioteekwese, November.

MARAIS, EUGÈNE N.

1925: **Gedigte**. Kaapstad: Nasionale Pers Beperk, eerste druk.

1932: **Gedigte**. Kaapstad: Nasionale Pers Beperk, tweede druk.

1933: **Versamelde Gedigte**. Pretoria: JL van Schaik.

1934: **Versamelde Gedigte**. Pretoria: JL van Schaik, tweede druk.

1936: **Versamelde Gedigte**. Pretoria: JL van Schaik, vierde druk.

1965: **Versamelde Gedigte**. Pretoria: JL van Schaik, hersiene uitgawe.

MCGANN, JEROME J.

1983: **A Critique of Modern Criticism**. Chicago: University of Chicago Press.

1985: **The Monks and the Giants. Textual and Bibliographical Studies and the Interpretation of Literary Works**. In: McGann, Jerome J. (ed). **Textual Criticism and Literary Interpretation**. Chicago: The University of Chicago Press, pp. 180-199.

METZGER, BRUCE M.

1964: **The text of the New Testament. Its transmission, corruption and restoration**. Oxford: At the Clarendon Press.

NIENABER-LUITINGH, M

1978: **Uit twee letterkundes. Artikels oor aspekte van die Afrikaanse en die Nederlandse letterkunde**. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.

NIENABER, PJ

1943: **Bibliografie van Afrikaanse boeke**. (6 April 1861 - 6 April 1943), Deel 1. Johannesburg, Derde druk.

1980: Eugène Nielen Marais. In: Marais, Eugène Nielen. **Mabalél. Faksimilee van die digter se oorspronklike manuskrip met 'n inleiding deur prof. PJ Nienaber**. Johannesburg: Perskor, pp. 9-20.

OPPERMAN, DJ

1945: **Heilige beeste**. Kaapstad: Nasionale Pers.

1947: **Heilige beeste**. Kaapstad: Nasionale Pers, tweede druk.

1947: **Negester oor Ninevé**. Kaapstad: Nasionale Pers.

1949: **Joernaal van Jorik**. Kaapstad: Nasionale Pers.

1950: **Engel uit die klip**. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.

1956: **Blom en baaierd**. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.

1957: **Blom en baaierd**. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, tweede druk.

1960: **Astrak van die gedigte van DJ Opperman**. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.

- 1963: **Dolosse**. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.
- 1964: **Kuns-mis (1947-64)**. Kaapstad: Human & Rousseau.
- 1970: **Edms. Bpk**. Kaapstad: Human & Rousseau.
- 1974: **Negester oor Ninevé**. Kaapstad: Tafelberg Uitgewers, vyfde druk.
- 1975: **Dolosse**. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.
- s.j.: **Digters van Dertig**. Kaapstad: Nasou, vierde druk.
- 1979: **Heilige beeste**. Kaapstad: Human & Rousseau, tweede uitgawe.
- 1979: **Komas uit 'n bamboesstok**. Kaapstad: Human & Rousseau.
- 1987: **Versamelde poësie**. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers en Human & Rousseau.
- OXFORD CLASSICAL DICTIONARY, THE
- 1978: **Scholarship, Greek, in Antiquity**. Hammond, NGL (ed.), Oxford: At the Clarendon Press, second edition, pp. 959-960.
- PFEIFFER, R
- 1968: **History of Classical Scholarship**. Oxford: At the Clarendon Press.
- ROOS, HENRIETTE
- 1988: **Inleiding**. In: Van Melle, J. Bart Nel. Pretoria: JL van Schaik, tweede uitgawe in sagteband, pp. v-ix.
- ROSSOUW, F
- 1957: **Eugène Nielen Marais, 1872-1936**. Bibliografie. Universiteit van Kaapstad. Skool van Biblioteekwese.
- ROUSSEAU, LEON (RED)
- 1984: **Eugène N. Marais: Versamelde Werke 1**. Pretoria: JL van Schaik.
- 1984: **Eugène N. Marais: Versamelde Werke 2**. Pretoria: JL van Schaik.
- SADIE, ERNA
- 1978: **Ingrid Jonker - 'n monografie**, ongepubliseerde D.Phil-proefskrif. Universiteit van Natal.
- SANDYS, JE
- 1903: **A history of classical scholarship**. Cambridge: At the University Press.
- SCHMID, W
1973. **Der Textaufbau in den Erzählungen Dostoevskijs**. München: Wilhelm Fink Verlag.
- SCHOLTZ, MERWE
- 1981: **Verantwoording**. In: Visser, AG. **Versamelde gedigte**. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.

- 1981: *Die plek van die h le Visser in die Afrikaanse poësie*. In: Visser, AG. *Versamelde gedigte*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers, pp. 1-38.
- SMUTS, JP
 1982: *Teksgrens en verhaalgrens - 'n ondersoek van die begin van Sewe dae by die Silbersteins*. In: Grové, AP. *Beeld van waarheid*. Kaapstad: Human & Rousseau, pp. 114-133.
- TANSELLE, G. THOMAS
 1975: *Textual study and literary judgement*. In: Brenni, Vito J. (ed). *Essays in Bibliography*. Metuchen, N.J.: Scarecrow Press, p. 355.
 1981: *Textual scholarship*. In: Gibaldi, Joseph (ed). *Introduction to scholarship in modern languages and literatures*. New York: MLA, p. 39.
 1982: *Classical, biblical and medieval textual criticism and modern editing*. *Studies in bibliography* 36: 21-68.
- THORPE, JAMES
 1972: *Principles of textual criticism*. San Marino, California: The Huntington Library.
- TOTIUS (pseud)
 1908: *Bij die monument*. Potchefstroom: Transvaal Boek Stoor; gedruk deur "Het Westen"-Drukkerij.
 1909: *Verse van Potgieter's Trek*. Potchefstroom: "Het Westen"-Drukkerij.
 1912: *Wilgerboom-bogies*. Potchefstroom: "Het Westen"-Drukkerij.
 1934: *Passieblomme*. Bloemfontein: Nasionale Pers.
 1936: *Uit donker Afrika*. Bloemfontein: Nasionale Pers.
 1960: *Versamelde werke van JD du Toit (Totius)*. Johannesburg: Dagbreek-Boekhandel, Dele 1-8.
 1977: *Totius Versamelde Werke*. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers, Dele 1-11.
- VAN COLLER, HP
 1984: *Leroux bly een van die grotes*, *Die Volksblad*, 1 Desember, p. 6.
 1986: *Teksvorsing: Verantwoording*. In: Leroux, Etienne. *Die eerste siklus*. Pretoria: HAUM-Literêr, pp. 370-375.
 1990/6: *Outentisiteit en outorisering. Edisie-tegniese probleme by die redaksionele versorging van Die eerste siklus van Leroux*. In: Van Coller, HP. *Tussenkoms*. Pretoria: HAUM, pp. 62-84.
- VAN DEN HEEVER, CM
 1939: *Laat vrugte*. Bloemfontein: Nasionale Pers.
 1955: *Laat vrugte*. Pretoria: JL van Schaik, sesde druk.

- 1957: **Versamelde werke van CM van den Heever**. Johannesburg: Afrikaanse Pers-Boekhandel, Dele 1-9.
- 1987: **Laat vrugte**. Pretoria: JL van Schaik, tweede sagtebanduitgawe.
- VAN DER MERWE, CN
1981: **Tromboniusdagboekenkaart. 'n Boerneef-boek**. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.
- VAN HEERDEN, ETIENNE R.
1987: **'n Resepsiegeskiedenis van raspejoratiewe in geselekteerde Afrikaanse prosatekste**, ongepubliseerde MA-verhandeling, Universiteit van die Witwatersrand.
- VAN MELLE, J
1942: **En ek is nog hy**. Johannesburg: Voortrekkerpers.
- 1951: **Bart Nel**. Kaapstad en Pretoria: HAUM en De Bussy.
- 1960: **Bart Nel**. Pretoria: JL van Schaik, eerste uitgawe.
- 1969: **Bart Nel**. Pretoria: JL van Schaik, negende druk.
- 1971: **Bart Nel**. Pretoria: JL van Schaik, tweede uitgawe.
- 1988: **Bart Nel**. Pretoria: JL van Schaik, tweede uitgawe in sagteband.
- VAN RENSBURG, FIJ
1975: **Sublieme ambag. Beskouings oor die werk van N.P. van Wyk Louw I**. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers, pp. 49-64.
- 1978: **Roos en lanset. 'n Keur uit AG Visser**, byeengebring deur FIJ van Rensburg. Pretoria: JL van Schaik.
- VAN RENSBURG, JPI
1960: **'n Oorsig van die Oud-Griekse Letterkunde**. Stellenbosch: Die Universiteitsuitgewers en Boekhandel (Edms.) Bpk.
- VAN VLIET, HTM
1985: Autorisasie en tekstbederf. *Nieuwe Taalgids* 78(3):251-266.
- VENTER, HERTZOG
1976: Die versamelde werke. In: Venter, EA (red). **Totius 1877-1977 (In dankbare herinnering)**. Potchefstroom, pp. 38-44.
- VERKLARENDE AFRIKAANSE WOORDEBOEK
1992: Labuschagne FJ en Eksteen LC. Pretoria: JL van Schaik, agste hersiene en uitgebreide uitgawe.
- VERKLARENDE HANDWOORDEBOEK VAN DIE AFRIKAANSE TAAL [HAT]
1994: Odendal, FF (red). Johannesburg: Perskor-Uitgewery, derde hersiene uitgebreide uitgawe.
- VISSER, AG
1925: "My noointjie van ver-hier-vandaan", *Die Huisgenoot*, Desember.

- 1925: **Gedigte**. Pretoria: JL van Schaik.
- 1926: "Trug na die land", **Die Huisgenoot**, Desember.
- 1927: **Rose van herinnering en ander gedigte**. Pretoria: JL van Schaik.
- 1929: **Gedigte**. Pretoria: JL van Schaik, sesde druk.
- 1930: **Uit ons prille jeug**. Pretoria: JL van Schaik.
- 1934: **Rose van herinnering en ander gedigte**. Pretoria: JL van Schaik, derde druk.
- 1944: **Rose van herinnering en ander gedigte**. Pretoria: JL van Schaik, elfde druk.
- 1948: **Gedigte**. Pretoria: JL van Schaik, sestiende druk.
- 1981: **Versamelde gedigte**. Versorg en ingelei deur Merwe Scholtz. Kaapstad: Tafelberg-Uitgewers.
- WEST, M.L.
1973: **Textual criticism and editorial technique**. Stuttgart: B.G. Teubner.
- WILLIAMS, HAROLD (Sir)
1952: **The text of "Gulliver's Travel's"**. Cambridge, England.

Abstract

This study is primarily focussed on the evaluation of textual procedures in canonised Afrikaans literary texts in general and with specific reference to Etienne Leroux's work. The hypothesis underlying the study is contained in statements by Johann Johl (1986) who expresses his concern over a

"gebrek aan gefundeerde tekskundige kritiek in Afrikaans"

as well as André P. Brink (1987) who questions the textual procedures maintained with regard to *Die eerste siklus* (1986). Brink views *Die eerste siklus* as a

"vae deurmekaarspul (...) onbetroubaar en irriterend".

These statements will, on the basis of controllable evidence within numerous Afrikaans literary texts, be subject to verification.

Since alterations (vid. emendations) in a text are supposed to take place within the framework of a scientific discipline called textual criticism it would be more than appropriate to give a brief historical background/orientation of the relevant discipline, as well as its nature. For that reason certain terminological matters such as the authority of the author, authorial intention (linguistic), modernization, the copy-text, etc., will be explained.

Textual procedures that have been maintained with regard to different Afrikaans revised texts (also collected works) will be examined against the background of the defined textual strategies. Aspects to be highlighted are:

- the way in which alterations/emendations have taken place;

- the nature and extent/magnitude of the alterations;
- the authority of the author, authorial intention (linguistic), modernization, the copy-text, etc.;
- the controllability of the alterations, especially with regard to the use of racial pejoratives in revised editions such as *Laat vrugte* (C.M. van den Heever) and *Bart Nel* (J. van Melle).

In the case of Leroux's work the focus will be placed on *Die eerste lewe van Colet* (1975), *Die mugu* (1974), *Hilaria* (s.a.) and *Die eerste siklus* (1986). The latter will constitute the central focus of the study. Important aspects which will be placed under the spotlight are the following:

- a synoptic history of every text;
- the authority of the author, authorial intention, modernization and the copy-text;
- an inventory of the alterations that have taken place in every text; and
- the use of racial pejoratives on the different narrative levels as distinguished by Schmid.

The conclusion that was arrived at is that textual procedures in most Afrikaans collected works (as well as some revised editions) showed a lack of scientific grounding. Deficiencies that were common in most of these works can be tabled as such:

- their incompleteness;
- the unsatisfactory way in which collected material has been arranged;
- unwarranted editorial intervention in some texts;
- textual procedures that have in some cases not been accounted for;
- the non-existence of a selective apparatus ("variantenapparaat") where variants can be arranged in a hierarchical fashion; and
- the issue of racism which has not been reflected upon thoroughly.

Finally, it can be postulated that (judged by its editorial/textual aim and despite a few shortcomings) textual principles regarding *Die eerste siklus* (1986) have been adhered to. Brink's (1987) statement can therefore be regarded as precipitous.

Opsomming

Hierdie ondersoek het as doelstelling die evaluering van edisietegniese prosedures in gekanoniseerde Afrikaanse literêre tekste in die algemeen en met betrekking tot Etienne Leroux se werk in die besonder. Die hipotetiese uitgangspunt waardeur die ondersoek gerig word, word vervat in uitsprake deur onder andere Johann Johl (1986) wat sy besorgdheid opper oor 'n

"gebrek aan gefundeerde tekskundige kritiek in Afrikaans"

sowel as André P. Brink (1987) se bevraagtekening van die edisietegniese benadering wat ten opsigte van *Die eerste siklus* (1986) gehandhaaf is. Brink beskou vervolgens hierdie werk as

"'n vae deurmekaarspul (...) onbetroubaar en irriterend."

Aan die hand dus van kontroleerbare bewysplase uit verskeie literêre tekste word hierdie uitsprake van Johl (1986) en Brink (1987) aan toetsing onderwerp.

Synde tekswysigings binne die raamwerk van 'n wetenskaplik gefundeerde dissipline, nl. die edisietegniek (Eng. *textual criticism*) behoort te geskied, word 'n historiese oorsig, sowel as die aard en uitgangspunte van die betrokke dissipline gegee. Ook word bepaalde terminologiese kwessies (o.a. outorisering, outeursintensie, herspelling, kopieerteks, e.d.) en brandpunte binne die dissipline verken.

Edisietegniese procédés wat by verskeie Afrikaanse tekskundige uitgawes gevolg is, word teen die agtergrond van die omskrewe tekskundige uitgangspunte ondersoek.

Aspekte wat derhalwe in hierdie opsig aan die bod kom, is veral die volgende:

- die wyse waarop teks wysigings geskied het;
- die aard en omvang van hierdie wysigings;
- outoriserings, outeursintensie, herspelling, tekskeuse, e.d.;
- die kontroleerbaarheid van die teks wysigings veral met betrekking tot die hantering van rassismes/raspejoratiewe in hersiene uitgawes soos *Laat vrugte* (C.M. van den Heever) en *Bart Nel* (J. van Melle).

Wanneer die werk van Leroux onder die soeklig geplaas word, word teks wysigings in die volgende tekste op 'n evaluatiewe wyse ondersoek, nl. *Die eerste lewe van Colet* (1975), *Die mugu* (1974), *Hilaria* (s.j.) en *Die eerste siklus* (1986). Laasgenoemde teks is dan ook die sentrale objek van die ondersoek. Belangrike aspekte waarop die fokus hier geplaas word, is hoofsaaklik die volgende:

- 'n oorsigtelike geskiedenis van elke teks;
- outoriserings, outeursintensie, herspelling en tekskeuse;
- 'n inventaris van wysigings in elke teks; en
- die hantering van rassismes/raspejoratiewe op die volgende vertelvlakke van Schmid o.a. personeteks, vertellersteks en outeursteks.

Die slotsom waartoe gekom word, is dat edisietegniese prosedures ten opsigte van die meeste nagegane Afrikaanse tekskundige uitgawes 'n gebrek toon aan wetenskaplike onderlegtheid. Hiervan getuig die volgende leemtes in die meeste versamelde werke.

- onvolledigheid;
- die onbevredigende chronologiese rangskikking/ordening van versamelde materiaal in sommige werke;
- die ongemotiveerde redaksionele ingrype in sommige tekste;
- tekskundige procédés wat in die meeste gevalle nie verantwoord word nie;

- selektiewe apparate (ook variantapparate) waarin variante hiërargies georden behoort te word, wat in die meeste gevalle ontbreek; en
- raspejoratiewe kwessies wat meestal nie behoorlik besin is nie.

Te oordeel aan die teksdoelwit wat ten opsigte van *Die eerste siklus* (1986) gestel is, kan gekonstateer word dat hierdie werk ten spyte van enkele leemtes wat uitgewys is, voldoen aan van die belangrikste tekskundige beginsels binne die edisietegniek en dat Brink se oordeel oorhaastig was.

